

БИСТРО МОРЕ ПОБОЖНОСТИ

[Српски – Serbian – صربي]

Ахмед Ферид

Ревизија и обрада:

Амра Дацић
Љубица Јовановић
Фејзо Радончић

2015 - 1436

IslamHouse.com

﴿ البحر الرائق في الزهد والرقائق ﴾

« باللغة الصربية »

أحمد فريد

مراجعة :

عمرة داتسيثش

يوفانو فيتس ليوبيتسا

فيزو رادونشيش

2015 - 1436

IslamHouse.com

Садржај

ПРЕДГОВОР	15
ИСКРЕНОСТ И СЛЕЂЕЊЕ СУННЕТА - ДВА ПРЕДУСЛОВА ЗА ВАЉАНОСТ ДЕЛА.....	19
ИСКРЕНОСТ	22
СМИСАО НАМЕРЕ	28
ЗНАЧАЈ НАМЕРЕ.....	31
СЛЕЂЕЊЕ СУННЕТА.....	34
О ПОКУЂЕНОСТИ НОВОТАРИЈА И ОНИХ КОЈИ ИХ УВОДЕ	43
ЗНАЧАЈ ЗНАЊА И УЧЕЊАКА	48
ОДГОЈ ОНОГА КО ТРАЖИ ЗНАЊЕ	69
ОДГОЈЕНОСТ УЧИТЕЉА.....	75
СТАЊА И ВРСТЕ СРЦА	78

ВРСТЕ СРЦА.....	79
Здраво срце	80
Мртво срце	81
Болесно срце	83
Још једна подела.....	84
ЂАВОЉЕВИ ПРИЛАЗИ СРЦУ.....	86
ЗНАЦИ БОЛЕСТИ СРЦА.....	97
ЗНАЦИ ЗДРАВОГ СРЦА.....	102
УЗРОЦИ БОЛЕСТИ СРЦА И ЊЕГОВИ ШТЕТНИ ОТРОВИ.	112
ПРЕКОМЕРНИ ГОВОР ЈЕ "НЕСРЕЋА ЈЕЗИКА".....	119
Исламско предање	124
ГОВОР КОЈИ СЕ НЕ ТИЧЕ.....	127
ОГОВАРАЊЕ.....	131
Мотиви који наводе на оговарање:	134
Лек против оговарања.....	135
Искупљивање за оговарање	136

ПРЕНОШЕЊЕ ТУЂИХ РЕЧИ	137
Исламско предање	141
ХВАЉЕЊЕ	143
ПРЕКОМЕРНО ЗАГЛЕДАЊЕ	145
ПРЕТЕРАНО ДРУЖЕЊЕ	155
Прва врста	160
Друга врста	160
Трећа врста	161
Четврта врста	162
Традиција	164
ПРЕТЕРИВАЊЕ У ЈЕЛУ	164
ПРЕТЕРАНО СПАВАЊЕ	170
КАКО СЕ ОДРЖАВА ЖИВОТ СРЦА И ШТА ЈЕ ЊЕГОВА КОРИСНА ХРАНА ?	172
СЕЋАЊЕ НА УЗВИШЕНОГ БОГА И УЧЕЊЕ КУР'АНА ..	174
Користи спомињања Бога /зикра	176

Врлине учења Кур'ана и оних који га знају напамет	187
Традиција.....	189
ТРАЖЕЊЕ ОПРОСТА (ИСТИГФАР).....	190
ДОВА (МОЛБА)	200
ПРАВИЛА ЛЕПОГ ПОНАШАЊА ПРИЛИКОМ УПУЋИВАЊА ДОВЕ (МОЛБЕ)	206
БЛАГОСИЉАЊЕ ВЕРОВЕСНИКА, МИР НАД ЊИМ ...	215
Шта значи благосиљање Веровесника, мир над њим?	216
Како се Веровесник, мир над њим, благосиља?..	219
НОЋНИ НАМАЗ (МОЛИТВА).....	225
Како и колико је Веровесник, мир над њим, ноћи проводио у молитви?	231
У које доба је Веровесник, мир над њим, устајао на ноћну-молитву?.....	232
У коју врсту прописа спада ноћна молитва?	234
Шта традиција каже о ноћној молитви?	239

СТАЊА ДУШЕ И ИСПИТИВАЊЕ ЊЕНЕ САВЕСТИ.....	240
Смирена душа	242
Душа која кори	246
Душа која на зло наводи	248
ИСПИТИВАЊЕ САВЕСТИ ДУШЕ.....	251
КОРИСТИ ОД ПРЕИСПИТИВАЊА И САВЕСТИ ДУШЕ	260
БОЛЕСТ ЛИЦЕМЕРСТВА.....	265
Шта је лицемерство и у чему се показује?	266
Због чега су људи лицемерни?	268
Скривено лицемерство.....	269
Како се лечи срце од болести лицемерства?	270
Избегавање побожности у страху од лицемерства је грешка	272
БОЛЕСТ ОХОЛОСТИ	273
У чему се охолост најчешће испољава?	275
Како се лечи охолост и постиже скромност?.....	280

БОЛЕСТ САМОЉУБЉА	283
Опасности болести самољубља.....	285
Укратко о лечењу болести самољубља	287
ПОКАЈАЊЕ.....	290
Предуслови за ваљано покајање.....	292
Неке специфичне врсте покајања.....	294
Искрено покајање	299
Недостаци ваљаности покајања	304
Знаци ваљаности покајања	305
У чему лежи тајни смисао покајања?.....	309
ПОЗИВАЊЕ НА ДОБРО И ОДВРАЋАЊЕ ОД ЗЛА	321
Обавезност и врлине позивања на добро и одвраћања од зла	322
Прави пут у позивању на добро и одвраћању од зла	331
Мотиви подстицања на добра дела и одвраћања од лоших	336

БОРБА НА БОЖИЈЕМ ПУТУ.....	338
Вредност борбе на Божијем путу	345
Хадиси о борби	346
Један пример из исламске традиције	349
Врлине погибије на Божијем путу	351
Светли примери борбе другова Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир.	353
АСКЕТИЗАМ / ОДРИЦАЊЕ	356
Како је живео Божији Посланик, нека је над њим спас и мир?	359
Каква је била храна Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир?	360
Каква је била одећа Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир ?	362
Каква је била постеља Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир?	363
Како су живели другови,Бог био задовољан њима?	363

Степени зухда	365
Како су зухд тумачили ранији учењаци?	366
Опасности од привржености овом свету	379
СТРПЉИВОСТ И ЗАХВАЛНОСТ	388
СТРПЉИВОСТ.....	389
Значај и смисао стрпљивости	393
Исламска традиција о врлинама стрпљивости	397
Исламска традиција.....	399
Врсте стрпљивости.....	402
ЗАХВАЛНОСТ.....	412
СТРАХ И НАДА.....	423
СТРАХ.....	425
Степени страха	426
Позитивности страха.....	429
О страху	433
НАДА	440

Разлика између оправдане наде и празних илузија	442
Врлине полагања наде у добро	446
О НАДИ	449
Узајамна повезаност страха и наде	456
ОСЛАЊАЊЕ НА БОГА	458
ЗАДОВОЉСТВО	465
ЉУБАВ ПРЕМА УЗВИШЕНОМ БОГУ	472
Мотиви који код човека изазивају осећај љубави	482
Божија љубав према Својим робовима	485
Знаци љубави према Узвишеном Господару	486
ГУБИТАК НАДЕ У ДУГ ЖИВОТ И ПРИПРЕМА ЗА СМРТ ..	491
Разлози који уливају лажну наду у дуг живот	501
Пожуривање са добрим делима , избегавање одгађања.....	506
СЕЋАЊЕ НА СМРТ	507
Похвалност сећања на смрт	509

Смисао смрти	514
Смрт је промена стања у два погледа.....	515
ТРИ НЕСРЕЋЕ СМРТИ.....	517
1. Смртна агонија	517
Жестина Веровесникове, мир над њим, смрти...	520
2. Сусрет и виђење са анђеом или анђелима смрти	521
3. Страх од лошег свршетка и наговештај грешницима патње у ватри	527
Шта је похвално чинети на самрти?	529
Шта су на самрти рекли неки владари, намесници и добри људи?.....	533
УЖИВАЊЕ И КАЗНА У ЗАГРОБНОМ ЖИВОТУ	541
Хадиси о испитивању у гробу	546
Закључак 1	554
Закључак 2	559
Због чега се умрли у својим гробовима кажњавају?	561

Како човек може избећи загробну казну?	564
СУДЊИ ДАН	566
Место и начин окупљања	571
Како ће изгледати страхоте Судњег дана?	578
Каква ће вага и вагање бити?.....	584
Каква ће бити сират - ћуприја?	588
Сравнавање рачуна међу противницима	590
РАЈ И ПАКАО	593
ОПИС ПАКЛА ЊЕГОВИХ КАЗНИ И СТРАХОТА	593
Дубина Пакла и жестина његове ватре.....	596
Храна становника Пакла	321
Пиће становника Пакла	601
Одећа становника Пакла	602
Постеља становника Пакла	604
Величина - обим становника Пакла и одвратност њихова изгледа	605

Опис још неких врста казни 607

Кажњавање становника Пакла у морално - психичком
смислу 609

ОПИС РАЈА И БОГАТСТВА ЊЕГОВИХ БЛАГОДАТИ ... 615

Рај је далеко од тога да се његове благодати могу
замислити или на ум пасти 618

Рајске капије 620

Степени Раја 621

Рајске зграде 623

Храна становника Раја 624

Пиће становника Раја 627

Опис становника Раја 632

Најнижи степен становника Раја 634

Рајске жене 635

Гледање у лице Узвишеног Бога 638

ПРЕДГОВОР

Хвала Узвишеном Богу који је и са мало дела Својих робова задовољан, који им је многе грехе опростио, обасуо их Својим благодатима, Сам Себи прописао да ће бити милостив, и у Својој Књизи коју је објавио, одредио да је Његова милост пре срцбе. Као доказ праведности, све Своје робове позвао у Кућу мира (Рај), а само оне које је - из Своје милости, доброте и задовољства хтео - упутио је на прави пут и помогао да успеју. У томе је смисао праведности Силног и Мудрог и то је милост којом Он, кога хоће, обасипа. Аллах је, заиста, Свеопшти Добročинитељ!

Ја као син Његова роба и ропкиње који ниједног трена не би могао без Његове доброте и милости и који се - једино, захваљујући Његовом опросту - нада да ће постићи Џеннет (Рај) и спасити се цехеннемске ватре (Пакла), изјављујем да нема

бога до Једног и Јединог Аллаха, који нема никаква судруга и да је Мухамед Његов роб, посланик, верни достављач Објаве и најодабранији човек, и из Своје милости - послао свима световима; као узор онима који практикују веру, водиљу путницима Правог пута и доказ свим робовима, са задатком да у веровање и Кућу мира позива, људе упућује, Његову Књигу чита и задовољству жури, добро наређује и зло забрањује. Своје следбенике је иза себе оставио у - као сузи чистој вери - и на Правоме путу. Његови другови и следбеници наставили су пут његовим стопама до Рајских вртова, док су они, којима се није свиђао, скренули на пут Пакла. Казао је узвишени Бог у Кур'ану:

...да неверник остане неверник после очигледног доказа, и да верник остане верник после очигледног доказа, - а Аллах, заиста, све чује и све зна. (Кур'ан, поглавље Анфал, 42).

Нека Аллах, Његови мелеки (анђели), веровесници, посланици и робови - верници благослове Мухамеда, који је веровао и робовао само Једном Аллаху, нас подучио и да тако верујемо позвао.

Пошто је нашој браћи жедној знања - Бог их почастио и помогао - тешко доћи до приручника који методички третира питање чишћења (душе) и профињења (срца) и који би, с једне стране био базиран на веродостојној традицији, а с друге стране пречишћен од мрља и трулости, па као такав поштедео читања промистички орјентисане литературе, препуне недостатака и неверодостојних предаја, уз помоћ и милост Узвишеног Бога, прихватио сам се посла на сакупљању материјала за ову књигу, првенствено се ослањајући на литературу најпознатијих ауторитета у знању и вери, који су се, угледајући се на наше часне претке, истакли у познавању ове области, као што су: Учењак Шемсуддин б. Кајјим ел-Џевзијје, Бог му се смисловао и земљу му учинио лаком и узорити учењак Зејнуддин б. Реџеб ел-Ханбели, Бог га, како најлепше може бити, наградио и са веровесницима саставио. Књигу сам назвао Бистрим морем побожности и суптилности, именом које пристаје речима које одговарају значењу. Она је методички приређена тако да садржава најверодостојније предаје и тумачења најистакнутијих учењака традиције, Бог нас, заједно с њима, саставио у Кући честитих и за ово дело нас поштедео од две ствари; лицемерства и ватре

паклене! Надамо се да ћемо - због љубави према њима и нашег слеђења њихове праксе - у друштву заједно бити, тим пре што у веродостојној предаји стоји: **"Човек ће бити са оним кога воли"**.

Књига је, захваљујући Богу и Његовој милости, занимљива за читаоца, друг који не може додијати, пријатељ који не може досадити, покретач срца до одређеног рока, водиља душе у блискост Владара, Светог, збирка изванредних поука и зрна бисера на скупоценој огрлици, на какве марљиви трагач за знањем, можда, у другим књигама својим, неће моћи наићи. Шта сам овим постићи хтео, и састављањем у књигу желео, најбоље зна Бог који је сведок шта је на језику и срцу сваког Свог роба. Једино Он зна каква је чија намера и какву је награду заслужио.

ИСКРЕНОСТ И СЛЕЂЕЊЕ СУННЕТА¹ - ДВА ПРЕДУСЛОВА ЗА ВАЉАНОСТ ДЕЛА

Узвишени Бог каже:

Онај који је дао смрт и живот да би искушао који од вас ће боље поступати. (Кур'ан, поглавље Власт, 2).

Ел- Фудајл б. 'Ијад каже да овај ајет значи: "Који од вас ће бити искренији и исправнији" - па су га упитали: 'Ебу 'Али, како то искренији и исправнији?' - на што је он одговорио: "Ако дело буде искрено, а не буде исправно, неће бити примљено, нити ће бити примљено ако буде исправно, а не буде искрено, све док не буде и искрено и исправно. Искрено учињено дело значи, учињено у име Бога, а исправно, урађено по пракси Божијег Посланика." То је потврдио цитирајући речи Узвишеног:

Ко жуди да од Господара свога буде лепо примљен, нека чини добра дела и нека, клањајући

¹ Суннет је све оно што је пренесено од Посланика, нека су на њега благослов и мир: његове речи, пракса, прећутно одобравање.

се Господару своме, не сматра Њему равним никога! (Кур'ан, поглавље Пећина, 110.)

Узвишени, затим, каже:

Ко је боље вере од онога који се искрено преда Богу, чинећи још и добра дела? (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса', 125).

Искрено се предати значи да намера буде искрена и дело учињено у име Бога, а добротинство да је учињено по угледу на Божијег Посланика, мир над њим, и његову праксу.

Узвишени, такође, каже:

И Ми ћемо приступити делима њиховим која су учинили и у прах и пепео их претворили. (Кур'ан, Ел-Фуркан, 23).

Мисли се на дела која нису учињена по угледу на суннет Божијег Посланика, или су учињена у нечије друго, а не Божије име.

Неко је од ранијих учењака рекао: "Нема ни једног дела, макар било и незнатно, а да се за њега не поставе два питања: "зашто" и "како" тј. зашто си и како то учинио?" Прво питање је, дакле, о мотиву

зашто се дело учинило; је ли у циљу, на брзу руку, постизања неког успеха, овозвештоког интереса, у жељи за славом међу светом, из бојазни од његове критике, придобијања симпатије вољеног и избегавања могућих непријатности, или је мотив био извршаваће обавезе роба према Узвишеном Господару, у покушају да Му се приближи и Његова наклоност задобије?

Заправо, питање је: Јеси ли одређено дело учинио ради свога Господара, или си га учинио ради себе и зато што си једноставно тако желео?

Друго питање се односи на угледање на Посланика, мир над њим, у датој врсти богослужења, тј. да ли је конкретно дело Узвишени, преко Свога Посланика, прописао или није и да ли је Он са њим задовољан или није?

Према томе, прво питање се тиче искрености према Богу, а друго угледања на Његовог Посланика, две ствари без којих Узвишени Бог неће примити и у добро уписати ни једно дело. Једини начин да се први услов испуни је да дело, у име Бога, буде искрено учињено, а други услов је да буде учињено по узору на Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир.

ИСКРЕНОСТ

Постоји неколико дефиниција искрености. Једни кажу: "Искреност значи очистити намеру или циљ задобијања Божије милости од било каквих недостатака."

Други кажу: "Искреност значи да у намери и добрим делима на уму имаш само Узвишеног Бога"

Трећи кажу: "Искреност је заборављање на створења услед сталног размишљања о Створитељу."

Узвишени Бог на више места у Кур'ану, наређује да се према Њему поступа искрено:

А наређено им је да се само Богу клањају, да Му искрено, као правоверни, веру исповедају. (Кур'ан, поглавље Доказ јасни, 5)

Искрено исповедање вере дуг је (према) Богу! (Кур'ан, поглавље Скупови, 3)

Ко жуди да од Господара свога буде лепо примљен, нека чини добра дела и нека, клањајући

се Господару своме, не сматра Њему равним никога! (Кур'ан, поглавље Пећина, 110)

Од Ебу Умаме, Бог био задовољан њим, се преноси да је рекао: "Један је човек дошао и, три пута поновивши, упитао Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир: 'Шта мислиш шта заслужује човек, који тражећи овосветску награду (добра) и славу, крене у рат?' - Ништа он не заслужује, - сваки пут је одговорио Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, а затим додао: 'Бог прима само она дела која су искрено, у Његово име и ради Његова задовољства, учињена."

Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је, такође, рекао: "Срце верника не могу обманути три ствари: искрено, у име Бога учињено дело, саветовање са муслиманским вођама и приврженост заједници муслимана." тј. са ове три ствари се преваспитава срце. Зато се за онога, ко на њима успе да изгради карактер, слободно може рећи да је своје срце излечио од склоности издаји, покварености и злу.

Човек се ђавола, по речима Узвишеног, може ослободити једино искреном предајом Богу:

Осим међу њима Твојих робова искрених.
(Кур'ан, поглавље Ел-Хиџр, 40)

Од доброг човека се преноси да је својој души говорио: "Буди искрена, спасићеш се!" Свака душа и срце, мање или више, склони су овосветским наслађивањима. Када их се, у своме настојању, покушају домоћи њихова чистоћа душе и искреност у делима се помуте. Човек је по својој природи склон уживањима и поводљив за својим прохтевима. Ретко је кад његов поступак, па чак и обред, у потпуности лишен жеље да постигне неки од овосветских циљева. Зато је, с правом, неко рекао: "Благо ономе ко направи и један корак, а да са њим није желео ништа друго до Божије задовољство!"

Искреност је чишћење срца од свих врста, крупних и ситних мрља, све док у њему не остане само чиста намера постизања Божијег задовољства и не отклоне се сви други мотиви. Шејтан опседа човека и квари му дела до те мере да је човеку тешко сачувати макар и једно дело исправно. Зато је макар и једно исправно дело нада да ће човек бити спасен. Упитан: "Шта је души најтеже постићи" – Имам (велики учењак) Сехл је одговорио: "Искреност, јер њој у искренности нема места."

Човеку је драго истицање, хвалисање и управљање. Склон је лењости и беспослици. Чини му се да је лепо само оно за чим жуди: жене, синови, гомиле злата и сребра, дивни коњи, стока и усеви. Најтеже му је постићи да му намера према Узвишеном Богу буде чиста и искрена. Ејуб каже: "Искреност и чистоћа намере онима који раде, тежа је од свих послова." Неко је други рекао: "Искреност, макар и један моменат, је довољна да се човек спаси за сва времена, али је искреност тешко постићи." Зато онај ко жели бити искрен своје срце мора да очисти од привржености прохтевима, испунити га љубављу према Узвишеном Богу, и сву бригу усмерити према ономе свету. Таквога ни када једе, ни када пије, ни када какву другу потребу обавља, искреност у намери и беспрекорност у делима, никада не напушта. Онима који нису такви, осим у ретким изузецима, врата искрености су затворена.

Онај у чијем срцу превлада љубав према Узвишеном Богу и оном свету и строго води рачуна о својим свакодневним делима, стиче врлину искрености, док је од онога кога заведу овосветска наслађивања, охолост и неодољива жеља за престижом, укратко све чему је циљ нешто мимо Бога, од таквог ни богослужење попут молитве-

намаза, поста, милостиње и сл., неће бити примљено зато што су у основи неисправни.

Дакле, искреност је обуздавање наслађивања душе, прекидање са похлепом за овосветским добрима и посвећивање ономе свету. Ако наведене врлине превладају срцем, искрености је отворен пут. Колико је само дела око којих се намучи човек, мислећи да су она искрена и у име Бога, а за њих се касније испостави супротно и докаже да се човек заваравео. Тако се од неког, ко је увек клањао у првом реду, преноси да се постидио од света када је једном приликом закаснио и стао да клања у другом реду. Тек тада је схватио да су занос и усхићење које је осећао у срцу били, не због молитве, него због жеље да га други виде у првом реду. Тешко је наћи дело да је од оваквих и сличних ситница поштеђено. Такође, тешко је наћи на особе, осим оних којима се Бог смиловао, које то код себе приметете.

Да ствар буде још гора, многи ће, који нису водили рачуна о искрености, своја дела за која су мислили да су добра, на Судњем дану затећи да су лоша. На такве се алудира у речима Узвишеног:

А Бог ће их казнити казном какву нису могли ни слутити и предочиће им се рђава дела њихова која су радили. (Кур'ан, Скупови, 47-48) и

Реци: "Хоћете ли да вам кажемо чија дела неће никако призната бити, чији ће труд у животу на овом свету узалудан бити, а који ће мислити да је добро оно што раде." (Кур'ан, Пећина, 103-104)

Газали у своме делу Ел-Ихја' о овоме, између осталог каже: "Кроз аргументе и праксу је непобитно доказано да се до праве среће може доћи једино кроз знање и богослужење. Међутим, рад без искрене намере је узалуд уложен труд, а намера без искрености пуко самољубље. Такав рад је једнак лицемерству и непокорности, а у пракси непотврђена искреност разасутој прабини. За свако насумице учињено и мрљама оштећено дело, учињено мимо Божије воље, Узвишени каже:

И Ми ћемо приступити делима њиховим која су учинили и у прах и пепео их претворити. (Кур'ан, поглавље Ел-Фуркан, 23)

СМИСАО НАМЕРЕ

Смисао намере, ни у ком случају, није да неко својим језиком само механички изговори: "ја одлучих", него дубоки осећај који у срце навире из Божијег надахнућа, што је - у зависности од случаја до случаја и од једне до друге особе - некеме лакше, а некеме теже постићи. Ономе у чијем срцу преовладава осећај вере - зато што је у основи, а отуда и појединостима, наклоњен добру - у највише случајева, неће бити тешко да своју намеру усмери на добра дела, док ће ономе чије је срце склоно овозвештајским уживањима бити крајње тешко да своје намере усмери на добро, чак и у темељним, а да не говоримо о споредним питањима.

Од Омера се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Дела се вреднују према намери. Свакоме припада оно што је наумио. Ко хиџру² (ко се исели) ради Бога и Његовог Посланика учини, хиџра му је ради Бога и Његовог Посланика, а ко хиџру учини ради**

² Пресељење, исељење због опасности и немогућности практиковања вере.

овосветских добара које ће стећи или жене коју ће оженити, хиџра му је због чега ју је учинио.

Од Шафије се, Бог му се смиловао, преноси да је рекао: "Посланикове, мир над њим, речи: 'Дела се вреднују према намери' значе да је примање добрих дела, учињених по узору на Посланикову праксу, условљено и са претходном добром намером. У том смислу Божији Посланик, мир над њим, је другом приликом рекао: **'Дела се вреднују према њиховим завршетцима.'**" Ово је једно од општепознатих правила у Исламу. Посланикове, нека је над њим спас и мир, речи: 'Свакоме припада оно што је наумио.' нису понављање претходног правила, већ његово постављање новог да је награда за учињено добро дело адекватна степену ваљаности намере и уложеног труда. Његове речи: 'Ко хиџру учини ради Бога и Његова Посланика, хиџра му је ради Бога и Његовог Посланика, а ко хиџру учини ради оовосветских добара које ће стећи или жене коју ће оженити, хиџра му је због чега ју је учинио.' Овако је Божији Посланик, мир над њим, описао дела која по својој вањској форми могу имати једнак изглед, а по суштини варирати од ваљаности до неваљаности. Да би срцима и језицима омилио спомињање Узвишеног Бога и Његова Посланика, Веровесник, мир над њим,

је, у првом делу говора о хиџри, дословно два пута споменуо Бога и Његовог Посланика, како би и на тај начин указао на величанственост намере и дела које из такве намере произилази, док их у другом делу говора, из презира према делу које произилази из неискрене намере, уопште није хтео споменути ни мешати са таквим намерама."

Међутим, суштину непокорности према Узвишеном Богу и Његовом Посланику, мир над њим, не мења, чак, ни добронамерност. Зато незналица Посланикових речи: "Дела се вреднују према намери" не сме криво разумети и помислити да чин непокорности може постати чином покорности по намери. Према томе, Посланикове, нека је над њим спас и мир, речи "Дела се вреднују према намери" односе се само на она дела која су у оквиру покорности и дозвољеног а никако и на оне који се третирају као непокорност, јер се и чин покорности са злонамером може претворити у чин непокорности. Ово је зато што спајање чина непокорности са злом намером, непокорност чини још тежим и опаснијим грехом, за разлику од чина покорности у чијем предуслову ваљаности, у основи, лежи добронамерност. Основни смисао ваљане намере је, дакле, да се њоме жели изразити служење само Богу,

будући да би чин покорности - уколико би се њиме желела постићи уображеност, аутоматски постао чином непокорности. Зато свако добро дело постаје још боље све што више иза њега стоји добрих намера. Што се тиче дозвољених дела, она - да би постала добрим делима којима се постиже Божија милост и високи степени - морају бити попраћена и добром намером, или намерама.

ЗНАЧАЈ НАМЕРЕ

Узвишени Бог каже:

Буди чврсто уз оне који се Господару своме моле ујутро и навечер у жељи да наклоност Његову заслуже! (Кур'ан, поглавље Пећина, 28)

Овде се под жељом мисли на намеру. Енес б. Малик преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, када је кренуо у поход на Тебук, рекао: **"У Медини има таквих људи да ми нећемо никакву долину превалити, нити ступити на какво**

место које ће невернике наљутити, нити какав прилог дати или какву невољу од непријатеља претрпети, а да они, иако су у Медини, неће са нама бити." - Како то Божији Посланиче, кад нису са нама? - упитали су, па им је одговорио: "Они имају (оправдан) разлог што су изостали." Из хадиса се разуме да ће и они који су остали у Медини, због своје добре намере, имати удела у награди.

Неко је, од честитих предака, у том смислу рекао: "Колико је само, наизглед малих дела, по својој намери велико и колико је само, наизглед великих дела, по својој намери, мало!"

Јахја б. Кесир је рекао: "Обратите пажњу на намеру, јер је она делотворнија и од самог дела!"

Неко је други рекао: "Трговина намерама је трговина учених људи" желећи тиме рећи да учени људи најбоље знају како се саобраћа са Увишеним Богом и стиче најуноснија добит. У чинима покорности то се постиже тако што се једном те истом делу приступи са вишеструким лепим намерама, нпр. да се при одласку у џамију намерава посетити Божија кућа, обавити групна молитва која је двадесет и седам пута вреднија од молитве

обављене појединачно, чути савет од учених људи и упутити другог на добро, а одвратити од онога што не ваља, будући да ни сама цамија није поштеђена незналица које не знају ни молитву, а камоли шта друго, обавити како ваља. Поред наведеног, истовремено се може имати намера да се помогне брат у вери и за то заслужену награду задржати за онај свет, па, од стида од Узвишеног Бога и страхопоштовања према Њему, чврсто одлучити да ћемо убудуће престати са чињењем евентуалних греха. Према томе, нема ниједног чина покорности, а да у себи не може имати више лепих намера.

Што се тиче дозвољених чинова, за њих се може рећи да нема ниједног, а да уз претходну ваљану, једну или више намера, неће бити уписан у добро дело. У том смислу, неко је рекао: "Ја и кад сам у сну, рачунам на награду, као и кад сам будан." Други је, саветујући своје пријатеље, рекао: "Не чините ништа без претходне лепе намере!"

Укратко, и дозвољена дела, уколико се чине са лепом намером, ономе ко их чини могу бити уписана у добра дела. Тако је нпр. коришћење лепих мириса, ради уживања у њима, дозвољено. Међутим, уколико се, при коришћењу мириса, има и намера угледања на

Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, то постаје добро дело. У супротном, уколико се тиме жели удварати женама - туђинкама и пленити њихова срца, или хвалисати се и показивати изобиље, онда то прелази у чин непокорности. То значи да дозвољене ствари са лепом намером постају добра, а са лошом намером лоша дела.

СЛЕЂЕЊЕ СУННЕТА

Други услов за примање дела је да оно буде у складу са Веровесниковом, нека је над њим спас и мир, праксом. У том смислу Аиша, Бог био задовољан њоме, преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Ко у ову нашу веру (од себе) убаца новотарију, неће му бити примљена."** У Муслимовој верзији овог хадиса стоји да је Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Ко уради нешто што у овој нашој вери није прописано, неће му бити прихваћено."** Овај хадис у себи садржава један од главних темеља Ислама. Наиме, као што је хадис: **"Дела се вреднују према**

намерама", мерило ваљаности дела по унутрашњем, тако је овај хадис мерило њихове ваљаности по вањском смислу. Као што извршиоци ни за једно дело, које није урађено због Божијег задовољства, неће имати никакву награду, тако ће свако дело, које је учињено мимо Божије и Посланикове заповеди, бити одбијено и враћено ономе ко га је учинио. Посланиковим, нека је над њим спас и мир, речима **"што у нашој вери није прописано"**, алудира се да сва дела морају бити у складу са одредбама исламског верозакона. То значи да исламски верозакон регулише која су дела наређена, а која забрањена. Зато ће ономе ко ради по одредбама верозакона, дела бити примљена, а ономе ко ради мимо њега, одбијена.

Зато је Посланик, мир над њим, људима показао пут који требају да следе, како на Судњем дану не би били оштећени. Узвишени Бог каже:

Чији ће труд у животу на овоме свету узалудан бити, а који ће мислити да је добро оно што раде. (Кур'ан, Пећина, 104), док у хадису који преноси Ел-'Ирбад б. Сарије стоји да је Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Ко од вас доживи, видеће до каквог ће све неслагања доћи. Грчевито се прихватите и држите моје праксе**

(суннета) и праксе на правој путу праведних владара иза мене! Чувајте се новотарија (у вери), јер је свака новотарија заблуда!"

Ово Посланиково, нека је над њим спас и мир, казивање шта ће се, због бројних неслагања у мишљењима око темеља вере и њихових огранака, како на језику, тако и у пракси и веровању, после њега, међу његовим следбеницима, десети, подудара се са предајом која се од њега преноси да ће се његови следбеници подвојити на седамдесет и неколико фракција, од којих ће све осим једне, тј. оне која буде следила њега и његове другове, бити кажњена у Паклу. У овом хадису се наређује да се, када до подвојености и раскола дође, придржавамо његовог пута и праксе и праксе праведних владара након њега. Суннет (пут, пракса) је начин слеђења и као такав подразумева угледање на Посланика, мир над њим, и његове праведне наследнике у веровању, делима и речима. То је суннет у пуном смислу речи. Зато су часни преци Посланиковом праксом именовали само оно што је подразумевало све наведено. Посланикове, нека је над њим спас и мир, речи: **"Грчевито се ухватите и држите моје праксе!"** израз су чврстог држања за њу. Штавише,

овде је употребљена реч "зубима" како би потреба била још снажније изражена.

Његове речи: **"Чувајте се новотарија (у вери), јер је свака новотарија заблуда!"** су упозорење следбеницима да се чувају опасности повођења за новотаријама. То је још наглашеније у његовим речима: **"Свака новотарија је заблуда."** Од Џабира се преноси да је Веровесник, мир над њим, у својој хутби (говору) учио: **"Најбоље речи су Божија Књига, а најбољи пут Мухамедов, нека је над њим спас и мир, пут. Најгоре ствари су новотарије (у вери), јер је свака новотарија (у вери) заблуда."**

Посланикове, мир над њим, речи: **"Свака новотарија је заблуда"** имају свеобухватно значење и као такве све обухватају. И оне су попут његових речи: **"Ко уради нешто што у нашој вери није прописано, неће му бити прихваћено"** један од главних темеља вере. То значи да ће свакоме ко год измисли какву новотарију, која у основи нема везе са вером, а њој је покуша приписати, покушај бити одбијен и њему враћен. Такав је у заблуди и вера са њим нема ништа, свеједно радило се о убеђењу, делима или речима, вањским или унутрашњим.

Што се тиче благонаклоног става часних предака у погледу неких новотарија, потребно је нагласити да се ту ради о аспектима задирања у поље језичког, а не правног смисла. Такав је случај са Омеровим речима: "Лепе ли ове новотарије!" када је видео да свет у скупу, заједно са имамом, у џамији клања рамазанску ноћну добровољну молитву (тј.теравих-молитву). За овакву праксу, иако до тада незабилежену, ипак у вери постоји ваљана основа. Прво, што је Веровесник, нека је над њим спас и мир, тако упорно подстицао и препоручивао теравих-молитву. У његово доба људи су у џамији теравих-молитву клањали у мањим групама и појединачно. И он им је, сам, више ноћи, лично био имам, али је касније од тога одустао из бојазни да им то не буде прописано као обавеза, па да је не могу испунити како треба. Друго, Веровесник, мир над њим, је наредио да се следи пракса његових праведних наследника, а његови праведни наследници су то увели.

Хафиз Ебу Не'им, веродостојном предајом од Ибрахим б. Џунејда, наводи да је овај рекао: "Чуо сам када је Шафија рекао: 'Новотарија има две врсте: похваљених и покућених. Све што је у духу Посланикове праксе је похвално, а све што се коси са

тима је покућено' и тада је као доказ навео Омерове, Бог био задовољн њиме, речи: 'Лепе ли ове новотарије!'"

Ибн Рецеб каже: "Овим је Шафија хтео рећи да је покућена новотарија она која у вери нема никакве основе на којој би се темељила, па је у верско - правном смислу чиста новотарија. С друге стране, похвална новотарија је она која је у складу са суннетом, тј. која у суннету има основу на којој се темељи, па је као таква новотарија само у језичком, а не и у верско - правном смислу."

У данашња времена, када је истинско познавање схватања наших предака све блеђе, потребно је тачно дефинисати шта се од свега овога од њих преноси и повући паралелу између њихових схватања вере и новотарија уведених после њих, како би се могло прецизно одредити шта је суннет / традиција, а шта новотарија. Од Ибн Мес'уда се веродостојном предајом преноси да је рекао: "Још колико данас освићете, исповедајући праву, изворну веру. Убудуће ћете и ви и други у њу уводити новотарије. Зато се, када видите какву новотарију, држите првог периода Ислама!" Не треба заборавити

да је ово Ибн Мес'уд рекао још у време праведних владара.

Ибн Хумејд од Малика преноси да је рекао о насталим сектама: "Ниједне од ових секти није било у време Веровесника, нека је над њим спас и мир, нити у време Ебу Бекра, Омера и Османа." Малик је овим циљао на застрањеност у темељним схватањима вере, какву су испољавале хариџије, шијје рафидије, мурџије и њима сличне секте. Тако на пример хариџије су муслимане проглашавали неверницима, дозвољавали да се пролива њихова крв и пљачка иметак, тврдили да ће у Ватри вечно боравити водеће личности муслимана проглашавајући их развратницима, или обрнуто, као мурџије које сматрају да греси не могу наудити верницима и да нико од монотеиста неће ући у Ватру.

Узвишени Бог наређује да се строго следи суннет Веровесника, нека је над њим спас и мир, речима:

Оно што вам Посланик као награду да то узмите, а оно што вам забрани оканите се! (Кур'ан, Прогонство, 7), затим:

Када Бог и Његов Посланик нешто одреде, онда ни верник ни верница немају право по своме нахођењу да поступи. А ко Бога и Његова Посланика не послуша, тај је сигурно скренуо са правог пута. (Кур'ан, поглавље Савезници, 36).

Напротив, слеђење Веровесникове праксе, мир над њим, Узвишени Бог је учинио знаком Своје љубави према ономе ко то чини. Тако Узвишени каже:

Реци: "Ако Бога волите, мене следите, и вас ће Бог волети!" (Кур'ан, поглавље Имранова породица, 31)

Хасан ел-Басри је рекао: Неки људи су тврдили да воле Узвишеног Бога, па их је Он искушао са овим одломком:

Реци: "Ако Бога волите, мене следите!"

Ез-Зухри каже: "Придржавање Посланикове праксе је спас, јер је то као што је рекао Малик као Ноева лађа. Спасиће се ко се на њу укрца, а пропасти ко изостане."

Од Суфјана се преноси да је рекао: "Речи без дела се не прихватају. Речи и дела нису исправни без ваљане намере, а ни са намером све док не буду у складу са суннетом."

Ибн Севзеб је рекао: "Божија је благодат да се - када се посвети Богу - млад човек дружи са пријатељем који се придржава Посланикове праксе и да на то друге подстиче."

Ел-Му'теми" Ибн Сулејман је рекао: "Једном приликом сам потиштен ушао код свога оца, па ме је упитао: 'Шта ти је?' - Умро ми је пријатељ, одговорио сам, па ме је упитао: 'Је ли се придржавао Посланикове праксе?' - Јесте, одговорио сам, на што је он рекао: 'Па зар да га жалиш?'"

Од Суфјана се преноси да је рекао: "Помозите оне који се придржавају Посланикове праксе! То су странци (тј. оне које људи сматрају чудацима оп. рев)."

О ПОКУЂЕНОСТИ НОВОТАРИЈА И ОНИХ КОЈИ ИХ УВОДЕ

Узвишени Бог каже:

И не будите као они који су се разјединили и у мишљењу подвојили кад су им већ јасни докази дошли, - њих чека патња велика; на Дан када ће нека лица побелети, а нека поцрнети. (Кур'ан, поглавље Имранова породица, 105-106).

Ибн Аббас, Бог био задовољан њиме, каже: "Побелеће лица заговорника Посланикове праксе и заједнице, а поцрнети лица оних који уносе новотарије и неслогу.", док Абдуллах б. Омер преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Ко не воли моју праксу, није мој."**

Од Ибн Мес'уда, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Ја ћу се први од вас домоћи рајског зденца. Неким људима иза мене неће се допустити да приступе, па ћу рећи: 'Господару, они су моји другови' - на што ће ми се рећи: 'Ти не знаш какве су све новотарије после тебе уводили!'"** У хадису

који наводи 'Ирбад б. Сарија стоји да је Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"И чувајте се новотарија, јер је свака новотарија заблуда!"**

Од 'Абдуллаха б. Мес'уда, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: **"Довољно вам је да (Посланика) следите и у веру новотарије не уводите."**

А од Ејјуба ес-Сихтијанија се преноси да је рекао: **"Што се више заговорник новотарија у вери труди, све је даље од Узвишеног Бога."**

Се'ид ел-Кувејри је причао: "Сулејман ет-Тејми се разболео и у својој болести почео жестоко да плаче, па су га упитали: 'Зашто плачеш? Бојиш ли се смрти?' - Не, одговорио је - него зато што сам се поздравио са кадеријом (секташем) поред кога сам наишао, па се бојим да ме Господар за то не буде питао."

Од ел-Фудајла се преноси да је рекао: "Када на путу видиш човека склоног новотаријама, окрени се и иди другим путем! Узвишени Бог не прима дела онеме ко уводи новотарије, а онај ко му помаже, помаже рушењу Ислама."

Неко ће, можда, рећи: "Хвалиш Посланикову праксу ислама, а кудиш новотарију. Шта је пракса, а шта новотарија, када данас сви који следе новотарије тврде да следе Посланикову праксу?"

Наш одговор је да традиција (суннет) у језичком смислу значи: пут, начин и стил живота и да су, без сумње, традиционалисти који се угледају и верно следе праксу Божијег Посланика, мир над њим, и његових другова, бог био задовољан њима, истински следбеници Посланика, јер су на путу на коме нема никаквих новотарија, будући да су новотарије у вери уведене после Божијег Посланика, мир над њим, и његових другова.

Новотарија у вери израз је за оно чега у време пријатеља и следбеника Посланика није било, него је касније уведено. Заједничка карактеристика новотарија у вери је да се оне, углавном, косе са исламским верозаконом и да изискују његово практиковање уз извесна додавања или одузимања. Чак и у случајевима када се новотарије нису косиле са верозаконом, нити се налагало њихово практиковање, огромна већина часних предака их је нерадо прихватала. Они су избегавали све врсте новотарија, иако су неке биле дозвољене, ради очувања основног

циља, тј. слеђења. Тако је Зејд б. Сабит, када су му рекли да састави Кур'ан у једну књигу, Ебу Бекра и Омера, упитао: "Како смете да чине нешто што није учинио Божији Посланик, мир над њим?"

Ебу ел-Бухтури је причао да је један човек рекао 'Абдуллаху б. Мес'уду како се једна група људи после предвечерње молитве окупља у џамији и како им један човек говори: "Проучите: 'Аллаху екбер!' / 'Бог је велик!', толико и толико пута, 'Субханаллахи!' / 'Бог је слављен!', толико и толико пута и 'Елхамду лиллахи!' / 'Хвала Богу!', толико и толико пута, па је 'Абдуллах рекао: - Када их поново видиш да то чине, дођи и јави када се састану! Потом је овај дошао, сео, и чувши да су наведено поново почели изговарати, устао и отишао да каже Ибн Мес'уду који је по природи био строг човек, па је дошао и рекао им: - Ја сам 'Абдуллах б. Мес'уд. Тако ми Бога, мимо Кога другог бога нема, то што чините је новотарија у вери, јер сте тиме хтели доказати да је боље познајете од Мухамедових, мир над њим, другога! На то је Омер б. 'Утбе рекао: - Боже, опрости!, а Ибн Мес'уд додао: - „Држите се правог пута и на њему устрајни будите, јер ћете, ако са њега, десно или лево скренете, сигурно залутати!“

Бухарија и Муслим у својим веродостојним збиркама хадиса преносе од Севбана да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Међу мојим следбеницима ће увек бити једна група која ће да следи Истину од које је нико неће моћи да одврати и такви ће остати све док не дође Божија заповед."**

Ебу Саме преноси да је чуо од Мубарека, а овај од Хасана ел-Басрија да је рекао: "Тако ми Онога, мимо Кога нема другог бога, бити следбеник исламске праксе значи бити између две крајности; претеривања и избегавања. Зато, Бог вам се смисловао, будите њени устрајни следбеници, јер је и међу онима који су прошли и међу онима који ће доћи, најмање истинских следбеника исламске праксе. Они нису пристали ни уз расипнике у њиховом расипништву, нити уз следбенике новотарија у њиховим новотаријама, већ су устрајно, све док се нису срели са својим Господаром, следили традицију. Такви, ако Бог да, и ви будите!"

То су следбеници традиције и консензуса - скуп који је био и биће потпомогнут све до Смака света. Молимо Бога да и ми од њих будемо и да нас, Својом милошћу и племенитошћу, проживи у њиховом друштву!

ЗНАЧАЈ ЗНАЊА И УЧЕЊАКА

Узвишени Бог каже:

Бог сведочи да нема другог бога осим Њега, - а и анђели, и учени -, и да Он поступа праведно. - Нема бога осим Њега, Силног и Мудрог! (Кур'ан, Имранова породица, 18).

У овом одломку се са више аспеката истиче значај знања и учених људи:

1. У њему су учени, мимо свих осталих људи, узети као сведоци.

2. У њему је сведочење учених људи наведено заједно са сведочењем Узвишеног Бога и Његових анђела.

3. То што их је Узвишени Бог навео као сведоке, гаранција је њиховог поштења и праведности, јер Бог од Својих робова за сведоке узима само праведне. У том смислу, у познатој предаји, стоји да је Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Ово ће знање у свакој генерацији преносити најправеднији. Они ће из њега уклањати искривљавања екстремиста, присвајања лажова и тумачења незналица."**

4. Узвишени је учене узео за сведоке у најузвишенијој, највећој и најозбиљнијој ствари; сведочењу да нема бога осим Аллаха. Другим речима, Узвишени је за најважнију ствар, као сведоке, узео најодабранија створења.

Да је знање толико одабрано доказ је и Божија заповед Своме Веровеснику, мир над њим, да од Њега тражи да му повећа знање:

И не жури с читањем Курана пре него што ти се објављивање његово не заврши, и реци: **"Господару мој, Ти знање моје прошири"** (Кур'ан поглавље Та-ха, 114)

Дакле, за вредност знања је довољно то што је

Бог Своме Веровеснику заповедио да Га моли да му повећа знање.

О вредности знања, значају његовом стицању и одабраности учених људи, говоре и следећи докази:

*Говорећи о томе колико је код Њега висок ступањ верника и учених људи Узвишени каже:

О верници, када вам се каже: "Начините места другима тамо где се седи" - ви начините, па ће и вама Бог место начинити; а кад вам се каже: "Дигните се" - ви се дигните, и Бог ће на високе степене уздигнути оне међу вама који верују и којима је дато знање - А Бог добро зна оно што радите. (Кур'ан, поглавље Расправа, 11)

*Говорећи о богобојазности Својих робова, Узвишени Бог међу њима посебно истиче учене, па каже:

А Бога се боје од робова Његових - учени. Бог је, заиста, силан и Он прашта. (Кур'ан, Створитељ, 28).

Ибн Мес'уд, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Довољан знак богобојазности је знање, а довољан

знак ображености незнање." Дакле, знање је страхопоштовање пред Узвишеним Богом, а учен човек онај који се Бога боји. Тако је Еш-Ша'би, када му је неко рекао: "О учени!", одговорио: "Учен је онај ко се Бога боји."

Узвишени Бог потврђује да је онима којима је дао знање, дао, заиста, велико добро, па каже:

Он дарује знање ономе коме хоће, а онај коме је знање даровано - дарован је благом неизмерним. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, 269)

Ибн Кутејбе и већина исламских учењака каже: "Да је мудрост стајање на страну истине и рад по томе тј. да је мудрост корисно знање и часна дела."

*Узвишени Бог је улов неуког пса луталице учинио обичном стрвином коју је забрањено муслиману да једе, док је улов обученог пса за лов, из почаста према знању, дозволио муслиману да једе:

Питају те шта им се дозвољава. Реци: "Дозвољавају вам се лепа јела и оно што вам улове животиње које сте лову подучили, онако како је Бог вас научио. Једите оно што вам оне ухвате и спомињите Божије име при томе, и бојте

се Бога, јер Бог, заиста, брзо обрачунава рачуне."
(Кур'ан, поглавље Трпеза, 4).

Према томе, да није врлине знања и учења и почести која им се указује, не би било разлике ни између улова неугог и подученог пса.

*Бухарија и Муслим у својим збиркама веродостојних хадиса бележе и хадис који преноси Му'авија у коме стоји: "Чуо сам да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **'Коме Бог хоће добро, подучи га прописима вере.'**" Из хадиса се, како је изговорен, дословно да разумети: коме Бог хоће добро, подучи га и да му разборитост у вери, а коме неће добро не да му разборитост у вери. У том смислу учењак Ахмед каже : "Људима је потребније знање него храна и пиће, јер им храна и пиће затребају једном или двапут на дан, а знање им треба као ваздух који удишу."

*Бухарија и Муслим у својим збиркама веродостојних хадиса, такође, наводе и хадис који преноси Ибн Мес'уд у коме стоји да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Завидети се може само двојици: човеку коме је Бог дао иметак па га**

троши на Божијем путу и човеку коме је Бог дао мудрост па по њој суди и њој друге подучава."

Овим је Божији Посланик, мир над њим, дао до знања да нико никоме не сме да завиди, тј. да жели да буде у туђем положају, изузев у једном од два наведена случаја, где се други на исправан начин користи својим знањем или иметком. Мимо ова два случаја, због неупоредиво мање користи према другима, никоме није дозвољено да завиди.

*У збиркама Сунену и Муснеду наводи се и хадис који приповеда Сафван б. 'Усал у коме стоји: **"Рекао сам: 'Божији Посланиче, дошао сам у потрази за знањем' - па ми је одговорио: 'Добро дошао, тражитељу знања! Онога ко тражи знање, из љубави према ономе што тражи, окружују анђели, својим крилима му праве хлад и уздижу до нама најближег неба."** Затим спомиње хадис о потирању по обући. Ебу Абдуллах ел-Хаким каже да му је сенед веродостојан, а Ибн Абдулберр да испуњава услове сахих³ и хасен⁴ хадиса. У другој

³ Хадис чији је ланац преносилаца спојен до Посланика и који је сигуран од сваке грешке.

⁴ Хадис који испуњава услове сахих хадиса само су му преносиоци слабијег памћења.

верзији овог хадиса који наводе Ебу Давуд и Тирмизи, стоји да је Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Анђели са задовољством простиру своја крила ономе ко тражи знање."** У првом хадису се говори да онога ко тражи знање, до нама најближег неба, окружују анђели, а у другом да му простиру своја крила. Простирање крила знак је скромности, уважавања и величања, а наткривање крилима знак чувања и заштите. Према томе, оба хадиса садржавају величање, слављење, окупљање, љубав, заштиту и чување, које према ономе ко тражи знање, показују анђели. Да нема ништа друго, ономе ко тражи знање, ово би било довољно као част и углед.

*Од Ебу Хурејре, Бог био задовољн њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Ко крене путем тражења знања, Бог ће му олакшати пут до Раја."** Овде се верозакон и судбина надопуњују да награда одговара врсти дела, па увек, када се потражи пут за оживљавање срца и спас од пропасти, Бог да и начин да се то и постигне.

*Муслим преко Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, бележи да је Веровесник, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Када човек умре, његова се**

дела прекидају, осим у три случаја: ако иза себе остави добро дело које траје након њега, знање којим ће се други користити и честито дете које ће се за њега молити." Ово најбоље показује колики се значај и част придају знању и колико су обилни његови плодови, јер награде за њега теку, и после човекове смрти, све док се њиме други користе. Тако награде од његових дела, као да је још жив, и даље теку, исто као што теку спомен и сећање на њега, а они су као његов други живот.

*Учењак Ахмед, Тирмизи и Хаким од Ебу Кебеше ел-Енмаија, као веродостојан хадис, бележе да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Удео у овом свету имају четворица:**

- Човек коме је Бог дао иметак и знање, па се иметком залаже код свога Господара, помаже родбину и зна како ће испунити обавезе према Богу. Такав је код Бог на најбољем положају.

- Човек коме је Бог дао знање, а није иметак, па каже: 'Да имам иметка са њим бих поступао као што поступа тај и тај.' Такав је по намери као први, па им је и награда иста.

- Човек коме је Бог дао иметак, а није знање, па непромишљено поступа са својим иметком, њиме се не залаже код свога Господара, не помаже родбину и не зна како ће испунити обавезе према Богу. Такав је код Бога на најгорем положају.

- Човек коме Бог није дао ни иметка ни знања, па каже: 'Да имам иметка са њим бих поступао као што поступа тај и тај.'Такав је по намери као претходни, па им је и одговорност иста."

Божији Посланик, мир над њим, је, дакле, људе на овом свету поделио на четири врсте. Најбоља је она врста којој је Бог дао и знање и иметак, па својим знањем и иметком користи другима. Иза ње по положају - иако су по награди исте - долази она врста којој је Бог дао знање, а није иметак. Ово зато што су по намери исти. На трећем месту је она врста којој је дат иметак, а није и знање, а на четвртном она којој нису дати ни иметак ни знање, али би по намери, да јој је којим случајем дат, иметак трошила у непокорности према Богу. Тиме се, у потпуности, за срећу треба захвалити знању и ономе што оно налаже,

а за несрећу кривити незнање и оно што из њега произилази.

*Кесир б. Кајс приповеда: "Седео сам са Ебу ед-Дердаом у џамији у Дамаску када је један човек дошао и рекао: - О Ебу ед-Дерда, дошао сам из града Божијег Посланика, мир над њим. Нисам дошао ни из какве (друге) потребе (него да од тебе шта научим), па му је овај рекао: "Чуо сам Божијег Посланика, мир над њим, када је рекао: **'Ко крене путем у потрази за знањем, Бог ће га окренути путем који води у Рај. Анђели, из задовољства, према ономе ко тражи знање простиру своја крила. За учењака опрост моли све што је на небесима и Земљи, чак и рибе у води. Учењак је истакнутији од побожњака као што је пун Месец истакнутији од звезда. Учењаци су наследници веровесника, а веровесници у наслеђе нису оставили ни златника ни сребрењака, него знање. Зато је онај ко знање наследи, наследио велику срећу.'**"

*Кумејл б. Зијад ен-Неха'и приповеда: "Једном приликом ме је Али б. Ебу Талиб, р.а., узео за руку и повео према пустињи.

Када је изашао у пустињу, дубоко је уздахнуо и рекао ми: 'Кумејл б. Зијаде, срца су посуде. Најбоља су она у која највише може стати. Запамти шта ћу ти рећи! Три су врсте људи: учењак проникао у верске знаности, ученик који трага за путем спаса и покварени олош који се поводи за свим и сваким и повинује сваком ветру који дуне. Ове последње нити је обасјало светло знања, нити су се ослонили на неког снажног. Знање је боље од иметка. Знање чува тебе, а ти чуваш иметак. Све што се више троши, знања је све више, а иметка све мање. Знање је судија, а иметак осуђеник. Љубав према знању је вера која се исповеда. Знање учењаку омогућава да му се, још у животу, други покоравају и да га после смрти лепим спомињу, за разлику од иметка, чија делотворност престаје, чим га нестане. Чуvari иметка умиру још док су живи, а учењаци остају док је века и времена, очи их не виде, али се њихове изреке у срцима носе. Ево, овде је знање (показавши руком на своја прса). Да сам бар нашао некога коме бих га показао и пренео, него сам нашао на: или оштроумног који брзо схвата, али је непоуздан, јер веру злоупотребљава за стицање овосветских добара, заклања се иза Божијих доказа против Његових пријатеља и служи Божијим благодатима у узнемиравању Његових робова; или на

речима преданог они који су на страни истине, али при себи нема бистрине и проицљивости, па му, и због најмање сумње, у срцу поникне подозрење - тако да ни један од ове двојице није подобан (да поднесе знање); или оданог наслађивању и препуштеног страстима и уживању; или заведеног скупљањем и гомилањем иметка, па ни они нису достојни да позивају у веру, јер су најсличнији, стоци на испашаи. Зато и знање умире, са смрћу оних који га носе."

Оваква подела људи, какву ју је направио владар правоверних, потпуно је исправна и прецизна, јер нема ниједног човека, чак ни са савршеним разумом или поштеђеног махана, а да не припада некој од наведених врста. Према томе, сваки је човек или учењак, или ученик, или безбрижник који нити зна, нити знање тражи.

Нема учењака који заслужује већу част ни виши положај од учењака прониклог у верске знаности, знаности којима се спознаје Господар. Зато је и описан атрибутом "господњи", атрибутом који, због врсте знања, једино, такав учењак може носити, и ниједан више.

У другу категорију људи, ученика који трага за путем спаса, спада онај ко учи оно што ће му користити, ко има за циљ да научи како ће се сачувати од пропуштања својих обавеза, како ће се сачувати немарног односа према њима и избећи сличност животињама.

У трећу категорију спадају они који су немарни према себи самима, задовољни са својим ниским положајем и јадним стањем, на дну провалије и на најнижем степену незнања и пропасти.

Његове речи: "који се поводе за свим и свачим" значе: који се одазивају и пристају за сваким ко их позове, свеједно правим или кривим путем, и јер се, и не знајући куда се позивају и да ли је то истина или лаж, на позив одазивају.

Речима "и повинују сваком ветру који дуне" упоредио је њихове кратке памети са нејаком граном, а њихове прохтеве и мишљења са ветровима, јер се грана за ветром савија, док је речима "нити их је обасјало светло знања, нити су се ослонили на кога снажног" објаснио разлог због чега су доведени у такво стање, а то је да њихово знање нема никаквог

светла помоћу којег би разликовали истину од лажи, као што Узвишени Бог каже:

О ви који верујете, - Бога се бојте и у Посланика Његова верујте, Он ће вам двоструку милост Своју даровати, и даће вам светло помоћу ког ћете ићи. (Кур'ан, поглавље Гвожђе, 28).

То значи да, када у срцу нема светла, човек постаје збуњен и изгубљен, па не зна куда да крене. Зато, због своје изгубљености и непознавања пута до жељеног циља, наседа и пристаје за сваким гласом који чује.

Његове речи: "Знање је боље од иметка. Знање чува тебе, а ти чуваш иметак" значе да знање чува свога власника и да му не да да пропадне и посрне, за разлику од власника иметка који свој иметак мора сам да чува. Његове речи: "Што се више троши, знања је све више, а иметка све мање" значе: све што више учењак своје знање троши и на друге преноси, његови извори све јаче навиру па тако постаје све обилније, снажније и израженије. Осим тога, преносећи своје знање на друге, учењак утврђује оно што је раније научио и увек нешто ново, што пре није знао, научи.

Два су начина за зекат⁵ на знање; подучавање другог и његова примена у пракси. У томе смислу неко је од ранијих учењака лепо рекао: "У стицању знања потпомагали смо се поступањем по њему." Неко је други рекао: "Знање дозива дела, па ако се она одазову остаје, а ако се не одазову, пролази."

Учењак Ибн ел-Кајјим, у својој изузетно вредној књизи "Кључ куће среће" наводи чак четрдесет предности знања над иметком, од којих, укратко, наводимо само неке:

- Знање је наслеђе веровесника, а иметак владара и богаташа,
- Знање чува свога власника, док власник иметка сам чува свој иметак. Што се више троши, иметка је све мање, а знања све више,
- Када умре, власник се растаје са својим иметком, док знање са њим иде у гроб,

⁵ У лингвистичком смислу значи раст и чишћење, у терминолошком смислу значи издвајање одређене количине иметка из своје имовине и његово удељивање одређеним особама или организацијама на прописан начин.

- Знање је судија иметку, док иметак не може бити судија знању,

- Учењак је потребан свима, од владара па наниже, а власник иметка сиромасима и бедницима,

- Иметком располаже и верник и неверник, и добротинитељ и развратник, а корисним знањем само верник,

- Проширивањем знања чисти се душа, а његово стицање јој причињава част. На другој страни, иметак нити чисти душу нити усавршава, већ чини је тесном, шкртом и похлепном. Похлепа душе за знањем је основа њеног савршенства, а похлепа за иметком основа њене крњавости,

- Из иметака се рађа осилјеност, разврат и уображеност, а из знања скромност, учтивост и побожност,

- Љубав према знању и његовом стицању извор су сваког добра, а љубав према иметку и његовом стицању извор су сваког зла,

- Ко год је Богу покоран, покоран је захваљујући знању, док Му је већина непокорних, непокорна због иметка,

- Иметак свога власника хвали што га удељује и троши, а знање што се њиме наслађује и одликује,

- Богат се мора помирити да ће се са својим иметком, кад тад морати да се растане и да ће због тога да пати и да тугује, док знање учењака неће да престане нити ће због његовог губитка морати да пати и да тугује. Дакле, уживање богаташа је краткотрајно, пролазно и на крају праћено болом, а уживање учењака трајно и непрекидно, без икаква бола на крају.

Такође је рекао: "Љубав према знању - или према учењацима - је вера која се исповеда" јер је знање наслеђе веровесника, а учењаци њихови наследници. Осим тога, љубав према знању подстиче на учење и слеђење учених, па је и то вера која се исповеда.

И његове речи: "Знање учењаку омогућава да му се, још у животу, други покоравају и да га после смрти лепим спомињу." значе: да учењака знање чини

достојним покорности, јер је сваком човеку - од владара па наниже - потребно знање. Зато што учењак наређује покорност Богу и слеђење Његовог Посланика, људи су дужни да се покоре и да послушају.

Узвишени Бог каже:

О верници, покоравајте се Богу и покоравајте се Посланику и представницима вашим! (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса', 59).

Под речима и представницима вашим мисли се на учењаке. Када учењак умре, Бог међу светом оживи сећање и леп спомен на њега. Учењак и кад је после смрти мртав, жив је међу људима, док је незналица и када је жив, међу људима мртав. Ко иоле боље размисли о великим исламским учењацима, као што су нпр. учењаци у хадиским и правним знаностима, видеће да су, иако су давно помрли, међу људима још живи да се непрекидно спомињу, хвале и њихове речи цитирају. То значи да су, иако су телом и ликом одсутни, међу светом, још живи.

Под његовим речима: "за разлику од иметка, чија делотворност престаје, чим га нестане" мисли се на уважавање, наклоност, умиљавање и учтивост које

се према некоме због његовог иметка показују. Међутим, када иметка нестане, не само да поменути знаци уважавања престају него се често ни онај ко га је предано служио више не поздравља, управо као што је неко од арапских песника рекао:

Моји су ме братићи некада дочекивали са речима
добродошлице, али, кад су видели да сам
осиромашео, речи добродошлице су умрле

У наставку Ибн ел-Кајјим описује зле учењаке, нека нас Бог сачува од њих и стања у каквом су они! Ко се о томе жели боље упознати, нека погледа у његову књигу "Кључ куће среће". Молимо Бога да нас обрадује наградом, и више од тога!

*Ебу Ја'ла ел-Мевсили, у своме Муснеду, од Енеса б. Малика наводи хадис који приписује Веровеснику, мир над њим, у коме је рекао: **"Тражиње знања дужност (строга обавеза) је сваком муслиману."**

Иако је ланац преносилаца овог хадиса слаб, његово значење је тачно, јер је веровање строга обавеза сваком појединцу, а оно се састоји од познавања и деловања. Осим тога практиковање исламских обреда су обавеза сваког муслимана, а они

се не могу, како треба, обављати без знања и њиховог познавања. Узвишени Бог све Своје робове, из утроба њихових мајки, извео је а да ништа нису знали. Служење Богу дужност је свих Његових слуга, а зар је то могуће без знања?! А зар се знање не постиже његовим тражењем?!

*Знање човека подиже са степена слуге и доводи у друштво владара. То потврђује и веродостојни хадис који од Ебу ет-Туфејла преноси ез-Зухри, у коме стоји да је Нафи' б. ел-Харис једном приликом дошао код Омер б. ел-Хаттаба са Асфаном којег је Омер још раније био поставио становницима Мекке као намесника, па га је Омер упитао: "Кога си становницима Долине (тј. Мекке) одредио да те замени?" - За свога заменика сам им одредио Ибн Убзеа, - одговорио је. "А ко је Ибн Убзе?" - упитао је. - Један од наших ослобођених робова, - одговорио је. На то је Омер упитао: "Одредио си им за свога заменика ослобођеног роба?" - Он чита Божију Књигу и добро познаје обавезе, одговорио је Асфан, на шта је Омер рекао, слажући се: "Зар наш Веровесник, нека је над њим спас и мир, није рекао: **Бог ће са овим знањем једне људе да уздигне, а друге да спусти.**"

Ибрахим ел-Харби приповеда: "'Ата' б. Реббах служио је некада као црни роб код једне жене из Мекке. Једном приликом је Сулејман, син владара Абдулмелика, са своја два сина дошао код 'Ата'а и затекао га како клања. Сели су и - када је овај завршио - почели су да га питају о обредима ходочашћа, иако је био окренуо од њих главу. Затим је Сулејман својим синовима рекао да устану, па су устали. Када су изашли рекао им је: "Синчићи моји, не устручавајте се да тражите знање, јер не могу заборавити понижење које смо доживели од овог црног роба!"

Ел-Харби даље каже: "Мухаммед б. Абдуррахман ел-Евкас био је човек здепаста раста, са вратом прибијеним уз труп и истуреним раменима. Мајка му је говорила: 'Где год се у друштву затекнеш смејаће ти се и ругати. Зато се прихвати знања, јер ће те оно уздићи!' Касније је постао меккански судија и на томе положају остао двадесет година. Био је тако учен да би противник, када би са њим сео, пред њим - све док не би устао - дрхтао."

Абдуллах б. Давуд је рекао: "Чуо сам да је Суфјан ес-Севри рекао: 'Хадиска наука је част. Ко

жели овај свет, с њим ће га наћи, а и ко жели онај свет, с њим ће га наћи."

Суфјан б. 'Ујејне је рекао: "Највиши положај код Бога уживају они који најбоље познају везу између Бога и Његових робова, а то су веровесници и учењаци."

Част припада само ученим

Они су на правом путу а онеме ко пут тражи
водичи.

Сваки се човек цени по онеме чиме добро влада,

А незналице су непријатељи ученим.

Стегни знање, са њим ћеш бити вечно жив,

Свет је мртав, а људи од знања живи

ОДГОЈ ОНОГА КО ТРАЖИ ЗНАЊЕ

Онај ко тражи знање треба да зна да му је
Узвишени Бог у обавези ставио богослужење, а

богослужења нема без знања. Вернику не доликује незнање, па зато тражи знање да њиме сузбије незнање и да Узвишеном Богу - онако како му је Он наредио - служи, а не како се њему прохте. То треба бити циљ његовог труда у настојању да стекне знање. Уз то се, у своме труду, мора чврсто опасати искреношћу, не приписујући при томе заслугу себи, него Узвишеном Богу који га је упутио да тражи знање с којим ће боље извршавати Његове заповеди и клонити се Његових забрана.

*Онај ко се посвети трагању за знањем треба се - колико год може - клонити свега што га од његова стицања заокупља, **а Бог ниједном човеку два срца у недрима његовим није дао.** (Кур'ан, Савезници, 3), јер је - све што је мисао раштрканија - тежа спознаја суштине ствари. Зато је неко с правом рекао: "Знање ти неће дати део себе, док му се ти сав не предаш."

*Он, такође, претходно треба да очисти душу од лошег владања и покућених особина, јер је знање богослужење срца, молитва савести и приближавање душе Узвишеном Богу. Као што молитва, у чијем обављању учествују вањски органи, није ваљана све док се не одстрани вањска нечистоћа и не узме абдест (прање делова тела пре обављања молитве), тако ни

богослужење душе, нити оживљавање срца знањем нису ваљани све док се не очисте од лошег владања и рђавих особина. Зато је и речено: "Срце се припрема за знање као што се земља припрема за сетву."

*Он, надаље, не сме охоло да приступа знању, већ треба према свом учитељу да буде понизан, у потпуности и у сваком добру да препусти ствар у његове руке и да му се покорава као што се болесник покорава вештом и брижљивом лекару, чак и ако је његов учитељ млађи и по положају и пореклу мање познат од њега, јер се са понизношћу и устрајношћу у учењу стиче знање, јер као што рече песник:

Ко није, макар један час, осетио понизност,

За сва времена ће понижен бити

Ибн 'Аббас је рекао: "Био сам понизан док сам знање тражио, па сам после угледан и тражен постао."

*Он, такође, треба да гледа кога ће за учитеља одабрати, јер учити може само од онога ко је за то потпуно квалификован, чија је вера доказана, знање потврђено и поштење чувено. Зато су Мухаммед б. Сирин, Малик б. Енес и други часни преци имали

обичај рећи: "Ово знање је вера, па зато пазите од кога веру узимате!"

*Он се према своме учитељу с поштовањем и уважавањем треба односити, јер му је он најближи од кога ће се окористити. Некада су поједини ученици - када би отишли своме учитељу - знали милостињу да уделе и да замоле: "Боже, сакри од мене мане учитеља мог, и не допусти да ме заобиђе благодат знања његова!"

Учењака Шафије нераздвојни друг ер- Реби' је рекао: "Никада се, из поштовања према Шафији, док је у мене гледао, нисам усудио да се напијем воде."

Од 'Али б. Ебу Талиба се преноси да је рекао: "У дужности према учитељу спада и то да све друге уобичајено поздравиш, а њега посебно, да седнеш испред њега, да пред њим руком својом не показујеш, да оком својим не намигујеш, да пред њим не говориш: "Тај и тај је рекао другачије него што ти кажеш", да пред њим никога не оговараш, да се у његовом присуству са оним ко до тебе седи не консултујеш, да га не вучеш за одећу када устане, да му не досађујеш када је уморан и да ти не досади тј. да се не заситиш предугог дружења са њим.

*Ученик пред учитељем треба изаћи потпуно спреман, чист, уредан, смирена срца и необузет другим стварима. Ако је учитељ на каквом месту где је потребно затражити дозволу за улазак, неће улазити док је не затражи и не добије. Он је, надаље, када уђе, присутнима дужан назвати селам (поздрав), а учитеља посебно поздравити. Неће се гурати и газити преко присутних, него ће сести позади где има места, осим ако му учитељ покаже да прође напред, или ако примети да га присутни нуде да прође напред. Никога неће дизати са својег места. Ако му своје место понуди неко од присутних, по угледу на Ибн Омера он га неће прихватити, изузев ако је његов пролазак напред у интересу присутних, или му то учитељ нареди. У средину кружока може сести само у случају нужде. Неће седети између друге двојице, док га они не понуде, а сешће и прикључити им се само ако са понуде и направе му место.

*Он се, такође, из поштовања према учитељу и присутном скупу, треба учтиво понашати према својим друговима и према осталим - у учитељевом друштву - присутним особама. Када говори неће, без потребе, сувише дизати глас, смејати се, без потребе превише причати, играти се рукама, без потребе се окретати надесно и налево, већ ће сву своју пажњу

усмерити према учитељу и добро слушати шта он говори.

*Ученик се, такође, треба трудити да редовно учи и да сво расположиво време што боље искористи. Не треба се задовољити са мало, ако може више, нити се преоптерећивати превише ако није у стању издржати, да му не би досадило, па да заборави и оно што је научио. Ово се разликује од човека до човека и од случаја до случаја. Ученик се, осим тога, треба потрудити да увек нешто ново научи, и кад је слободан и кад је заузет, док је још физички снажан, док га памћење добро служи, док још има мало обавеза, док је беспослен и док очекује већи положај. Зато је у праву био владар правоверних, Омер б. ел-Хаттаб када је рекао: "Учите пре него што постанете учитељи, јер ако постанете учитељи које ће други да слушају, због висине положаја и мноштва обавеза, нећете више имати када да учите."

У том смислу су и Шафијине речи: "Учи пре него што дођеш на висок положај, јер када дођеш на висок положај нема више времена за учење!"

ОДГОЈЕНОСТ УЧИТЕЉА

Учитељ, пре свега, мора имати на уму да свој посао обавља у име Божијег задовољства. Он не треба, захваљујући своме знању, тражити положај код владара, за преношење знања узимати надокнаду, или око себе окупљати богате, а запостављати сиромашне.

*Учитеља требају красити - на почетку наведене - лепе особине, похвалне врлине и питома нарав на које му је Бог указао, као што су: скромност на овом свету, што мање посезање за њим, необраћање превише пажње према њему и онима који за њиме трче, дарежљивост, доброћудност, етичке вредности, веселост и ведрина лица (с тим што то не сме прећи у разуданост), благост, одважност, суздржљивост од ниских добити, побожност, скрушеност, смиреност, достојанственост, скромност, избегавање претеривања у смејању и претеривања у шаљењу, придржавање хигијенских дужности које вера налаже као што су: поткресивање бркова, резање ноктију, пуштање браде и уклањање непријатних мириса, укратко да његово и вањско и унутрашње држање одише праксом Веровесника, мир над њим.

У том смислу се од Омер б. ел-Хаттаба, Бог био задовољан њиме, преноси да је рекао: "Ко нам покаже добро, о њему стекнемо леп дојам и као таквог га заволимо, а ко нам покаже зло, о њему стекнемо лош дојам и као таквог га замрзимо."

*Учитељ пред својим ученицима треба избегавати ствари које су покуђене и празна наклапања (благонаклоност према - ни дозвољеним ни забрањеним - стварима), настојати да га увек виде покорна Узвишеном Богу, заокупљена спомињањем свога Господара и увек усмерена према Њему.

Поред наведеног, учитељ се, нарочито, мора чувати: завидности, уображености, самољубља и ниподаштавања другог.

*Учитељ мора да буде пажљив према ономе кога подучава, и у зависности о коме се ради, показивати своју широкогрудност и доброћудност, као и давати му савете, јер је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Вера је (пријатељско) саветовање Бога, Његове Књиге, Његовог Посланика, муслиманских лидера и верника уопштено."**

*Учитељ мора бити обазрив према ученику који од њега тражи знање и о његовој добробити да

води рачуна као о добробити свога детета или, чак, себе самог. Поред тога, према свакоме ко код њега навраћа или од њега учи, мора да буде скроман и понизан, јер би, као што рече Ебу Ејјуб ес-Сахтијани: "Учен човек на своју главу - из понизности према Узвишеном Богу – треба да стави комад земље."

*Учитељ би, такође, требао да настоји да своје ученике што више и што боље научи, стављајући то испред својих личних интереса који нису неопходни. Док седи са ученицима, учитељ би требао према њима отворити своје срце и свакоме појединачно пружити оно што му доликује. Зато не треба ни залазити у дубину тематике са оним ко за то није, нити ускраћивати ономе ко жели више. Ученика који се покаже изванредно вредним, учитељ може и похвалити, уколико нема бојазни да ће га то у искушење довести, уобразити се и сл. , док онога ко је немаран, благо треба укорити, уколико се не боји да ће га то од даљег учења одвратити. Он не сме никоме од њих, због показане способности, да завиди, нити превише да наглашава благодат којом га је Бог одликовао, јер је завидност и према странцима најстрожије забрањена, а како не би била према ученику који му је као рођено дете, тим пре што ће и учитељ за своју заслугу на будућем свету имати

обилну награду, а на овоме лепу захвалност. Бог је Онај који успех даје!

СТАЊА И ВРСТЕ СРЦА

Будући да је срце, у односу на остале органе тела, као владар - заповедник, међу војницима, сви они од њега добијају наређења и оно их ангажује да делују, где оно и како оно, хоће. Сви они желе да му служе и да му буду покорни и - у зависности од тога какво је оно - делују исправно или неисправно. Сви се они за њим поводе да свежу или развежу конце одлуке. У том смислу Веровесник, нека је над њим спас и мир, је рекао: "Зар не? У телу, заиста, има један комадић меса (и крви) који - када је исправан - повлачи за собом исправност целог тела, а када је покварен, повлачи за собом поквареност целог тела."

Дакле, срце је господар осталим органима који извршавају оно што им оно заповеди и прихватају оно што им оно понуди. Ништа што они ураде - док од његове одлуке и намере не потекне - није исправно. Будући да је свако-пастир за своје стадо одговоран, тако је и срце за све остале органе одговорно. Зато је

поправљање и исправљање срца била прва преокупација испосника, а откривање и лечење његових обољења најважнија брига побожњака.

Пошто је Божији непријатељ, сотона увидео да се све око срца врти и на њега ослања, прво се својим дошаптавањима на њега окомио, потпирујући му најразличитије прохтеве, улепшавајући му све што га заводи са правог пута, улевајући му мотиве за грешење и остављајући га без мотива за успех и постављајући му своје клопке и замке, од којих се - иако се спаси да у њих не упадне - неће спасити од обметања. То значи да нема спаса од сотониних замки и лукавстава без трајног обраћања Узвишеном Богу за помоћ, истраживања обољења срца и њиховог лечења, тако што ће се оно, у свему што ради, према Богу усмеравати и код Њега смирај тражити, јер је понизност прва ствар којом се човек мора окитити да би се уврстио међу оне за које је Бог загарантовао:

Ти (сотону) нећеш имати никакве власти над слугама Мојим. (Кур'ан, поглавље Ел-Хиџр, 42).

ВРСТЕ СРЦА

Будући да је срце описано особинама живота и мртвила, оно се на основу тога дели на три врсте: здраво, мртво и болесно срце.

Здраво срце

На Судњем дану ће се спасити само они који пред Богом изађу са здравим срцем, као што каже Узвишени:

На Дан када неће никакво благо, а ни синови од користи бити, само ће онај који Богу чиста срца дође спашен бити. (Кур'ан, поглавље Песници, 89-89).

Атрибут за срце "здраво" овде је у значењу "чисто и спашено" које долази од речи "мир; спас; здравље; сигурност". Осим тога, овај атрибут је супротан значењу речи: "болесно; уморно; слабо; клонуло", "болесно; мршава; слабо; неправилно" и "болесно; слабо".

Здраво срце је, дакле, оно срце које се спаси свих врста прохтева који се косе са Божијим заповедима и забранама и свих сумњивих поступака који се косе са традицијом тј. које се спаси робовања било коме другом мимо Бога и позивања за судију

било кога другог мимо Његова Посланика. Само здраво срце - добровољно, из љубави (према Богу), поуздано (у Бога), са покајањем обраћено (Богу), покорно (Богу), из страхопоштовања (према Богу) и са надом (у Божију доброту) - може искрено служити Узвишеном Богу и само у Његово име радити, јер када такво срце воли, воли у име Бога, када мрзи, мрзи у име Бога, када даје, даје у име Бога и када ускраћује, ускраћује у име Бога. Чак ни ово није довољно све док не буде сигурно да се ни за ким другим, мимо Посланика, мир над њим, не поводи и да никога другог, мимо њега, за судију не узима тј. све док чврсту одлуку не донесе да ће се само на Посланика, мир над њим, мимо свих других, у речима и на делима угледати и само њега следити.

Мртво срце

Мртво срце је оно срце у коме нема живота; тј. срце које не зна за свога Господара, које Га по Његовој заповеди не обожава, не воли и по Његовом задовољству не ради, него се упорно одаје својим прохтевима и наслађивањима, чак и када то изазива

гнев његовог Господара. Када у својим прохтевима ужива, такво срце не брине да ли је због тога његов Господар задовољан или огорчен. Уместо Богу - такво срце: у љубави, страху, нади, задовољству, срџби, величању и понижавању - робује другима. Када воли, воли ради својих прохтева, када мрзи, мрзи ради својих прохтева, када ускраћује, ускраћује ради својих прохтева и када даје, даје ради својих прохтева, све зато што су му лични прохтеви пречи од задовољства Господара. Таквоме срцу страст је владар, прохтев заповедник, незнање водич, а немарност превозно средство. Размишљањем о стицању овосветских добара је закупљено, а избежумљеношћу за прохтевима приврженошћу за овим светом опијено. Глас који позива Богу и оном свету од њега је далеко - далеко, па се ономе ко му леп савет пружа, не одазива, већ се за сваким opakим ђаволом поводи. Огорчено је када му овај свет измиче, а задовољно када му је наклоњен. Прохтеви га од свега - осим неистине - заглушују и заслепљују. Сусретање са људима власницима оваквог срца је болест, саобраћање отров, а седење и дружење сигурна пропаст.

Болесно срце

Ово срце је живо, али у себи има слабости. У њему су две материје од којих га час напаја једна, а час друга, и он се поводи за оном која надвлада. У њему има љубави према Узвишеном Богу, вере у Њега, искрености према Њему и ослањања на Њега. То је материја која му даје живот. У њему, с друге стране, има и привржености прохтевима, њихова побуђивања, тежње за њиховим остваривањем, завидности, самољубља, уображености, склоности насиљу и власти, те стварању нереда на Земљи. То је материја која га квари и води у пропаст. Оно је у искушењу између два изазова; једног који позива Богу, Његовом Посланику и ономе свету, и другог који позива само овоме свету. Оно се, као такво, одазива ономе чија су му врата ближа и ко му је, као комшија, пречи.

Прво срце је живо и покорно, друго сухо и обамрло, а треће болесно које је као такво ближе или спасу или пропасти.

Још једна подела

Следбеници Посланика, мир над њим, су срца поделили на четири врсте. Од Хузејфе б. ел- Јемана, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Четири су врсте срца: Срце које је чисто и у коме сија светиљка. То је срце верника. Срце које је окорело. То је срце неверника. Срце које је изврнуто. То је срце лицемера који је истину спознао па поново порекао, прогледао, па поново ослепео. И срце које се напаја са две материје: материјом веровања и материјом лицемерја. Која од њих две превлада, њој срце припада."

Речи "чисто срце" значе чисто у обожавању само Узвишеног Бога. Под речима "У коме сија светиљка" мисли се на светиљку која сија веровањем. Под првом се алудира на чистоћу срца од уплетености у сумњиве ствари неистине и хирове осилјености, а под другима на обасјаност светлом знања и веровања.

Под речима "окорело срце" мисли се на срце, затворено у својој кошуљици, тако да до њега не

допире светло знања и веровања, као што Узвишени, говорећи о срцу Јевреја, каже:

Они говоре: "Наша су срца окорела."
(Кур'ан, поглавље Ел-Бекара, 88).

Под речима "изврнуто срце" мисли се на срце које се било исправило, па се поново преокренуло и вратило у претходно стање. У томе смислу Узвишени каже:

Зашто се раздвајате када су у питању лицемери које је Бог вратио у невернике због поступака њихових? (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса', 88)

Тј. које је Бог због њихових поступака и неваљалих дела поново вратио у неверство у коме су већ једном били. То је најгоре и најпоқвареније срце.

Под речима "и срце које напајају две материје" мисли се на болесно срце у коме се веровање не може устабилити и да његова светиљка засија пуним сјајем, зато што није потпуно предано истини с којом је Бог послао Свога Посланика и зато што у њему поред ове има и друге, супротне материје којом се храни, па је час неверству ближе од веровања, а час веровању од

неверства. Коначан суд о оваквом срцу је на оној од ове две стране који превагне.

ЂАВОЉЕВИ ПРИЛАЗИ СРЦУ

Знај да је најбољи пример за срце тврђава, у коју ђаво хоће да провали, да је освоји и њоме загосподари, и да се тврђава од непријатеља може сачувати једино постављањем јаке страже на њеним капијама, прилазима и слабим тачкама, и да се чување њених капија не може поверити ономе ко их добро не познаје. Чување срца од ђавољевих дошаптавања је обавеза. Будући да се ђаво може одбити једино добрим познавањем његових прилаза, онда је њихово познавање обавеза. Ђавољеве прилази и капије нису ништа друго до човекове особине, а оне су многобројне. Међутим, ми ћемо указати само на оне најважније који се, попут мреже путева, простиру и који и поред мноштва ђаволске војске нису тесни.

У велике капије кроз које ђаволи пролазе спадају љутња и страст. Љутња је опијум за разум. Када ослаби војска разума, нападне војска ђавола.

Када се год човек наљути, ђаво се са њима поиграва као што се дете игра лоптом.

У његове велике капије спадају завидност и похлепа. Кад год је човек похлепан, његова га похлепа заслепи и заглуши. Светло вида је оно чиме се ђаволски прилази откривају. Када њега завидност и похлепа заклоне, човек више не види. Тада ђаво уграби прилику да похлепном, све што га до жељеног циља доводи, почне дочаравати, чак и ако је то ружно и развратно. У вези са похлепом, Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је рекао: **"Два гладнија и за стоку штетнија вука од човекове похлепе нису послата: похлепа за иметком и поноса према својој вери."**

У ђаволове велике капије спада и преједање, чак и ако је храна чиста и халал, јер преједање јача страсти, а страсти су ђавољево оружје.

У ђавољеве велике капије спадају брзоплетост и неостављање времена за преиспитивање у пословима који се раде. Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, у том смислу је рекао: **"Брзоплетост је од ђавола, а промишљеност од Узвишеног Бога."**

У ђавољеве велике капије спадају шкртост и страх од сиромаштва. Они не дају да се иметак троши; и даје милостиња. Они позивају на његову штедњу, гомилања и казну болну.

У ђаволове велике капије спадају и мезхебске (правне школе) пристрасности, нетрпељивост, мржња према противницима (припадницима других правних школа) и гледање на њих са прекором и понижењем. То упропаштава све заједно; и честите робове и тешке грешнике, јер је вређање других и бављење причама о њиховим манама, једна од урођених особина свирепости.

У његове велике капије спада и сумњичаво мишљење о муслиманима. Узвишени Бог у томе смислу каже:

О верници, клоните се многих сумњичења, нека сумњичења су, заиста, грех! (Кур'ан, поглавље Ел-Хуџурат, 12).

Ово зато што верник трага за оправдањима, а лицемер за манама.

Ако се запиташ: "Шта је лек за одбијање ђавола?" или "да ли је за то довољно сетити се

Узвишеног Бога?" или "да ли је довољно да човек каже да нема моћи ни снаге осим у Бога?", знај да лек за срце лежи у затварању поменутих прилаза, његовим чишћењем од покуђених особина, о чему би се имало шта дуго говорити. Јер, ако од срца одстраниш ове покуђене особине, ђаво ће на своме путу до срца имати препреке, бити изложен опасностима и лишен сигурности. Приступ му, прво, не дозвољава сећање на Узвишеног Бога, јер срце се Бога истински присећа, тек када се очисти од покуђених особина и у њега улије богобојазност. Иначе, ако тога нема, онда то није говор срца, већ душа која нема власт над срцем, па се као таква не може успешно супротставити сили ђавола. Зато Узвишени Бог и каже:

Они који се Бога боје, чим их саблазан ђавола...(Кур'ан, поглавље Бедеми, 201), уврштавајући у такве само оне који су богобојазни.

Даље, ђаво је као гладан пас. Ако у рукама - када ти се примакне - немаш ни хлеб ни месо, довољно ти је да му кажеш: "Губи се!" па ће га сам глас отерати. Међутим, ако у рукама држиш месо, а пас је гладан, окомиће се на месо и нећеш га моћи само речима отерати. Тако је и срце у коме нема

хране за ђавола. Он ће од њега побећи самим сећањем на Бога.

Што се, пак, тиче страсти, оне - ако преовладају срцем - суштину сећања гурну у прикрајке срца, одакле она не може допрети до његове дубине, па се ту - у дубини срца - смести ђаво. Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је рекао: **"У срцу су две мисли: једна, која долази од анђела, инспирише добром и потврђује Истину, па ко тако нешто осети, нека зна да је од Свевишњег Бога и нека Богу захваљује, и друга, која долази од непријатеља (тј. ђавола), инспирише злом, побија Истину и забрањује добро, па ко тако нешто осети, нека Бога замоли да га сачува од проклетог ђавола!"** Затим је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, проучио речи Узвишеног:

Ђаво вас плаши неимаштином и навраћа вас да будете шкрти. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, 268).

Ел-Хасан је рекао: "То су, заправо, две намере које круже срцем: једна од Узвишеног Бога и друга од непријатеља (тј. ђавола). Нека се, зато, Бог смилује робу који се код своје намере заустави, па оно што је

од Узвишеног Бога обави, а против онога што је од Његова непријатеља бори се."

Срце је у основи, по својој урођеној природи, подједнако спремно прихватити утицаје и од анђела и од ђавола и ни једном од њих не нагиње више него другом. Оно што га чини да превагне на једну од ове две стране је повођење за страстима и преданост прохтевима, или обрнуто; окретање од њих и деловање супротно њима. Ако човек следи оно што захтевају љутња и страст, њиме ће - преко прохтева - завладати ђаво, а његово срце постати ђавољево легло и погодно тло за испасиште, јер су прохтеви ђаволова и паша и испасиште. На другој страни, ако се човек бори против страсти и не дозволи да њиме завладају, већ се поистовети са владањем анђела, његово срце ће постати место где се спуштају и настањују анђели. Узајамна прогоњења између војске анђела и војске ђавола, у бици за срце, не престаје, све док једна од њих не освоји срце и у њему се не настани, при чему упад друге може бити само кришом. Већину срца освојили су и поробили ђаволи. Зато су и препуна мисли које шапатом позивају да се више воли овај, а одбацује онај свет. Будући да је почетак њихова пада у ђаволове руке било повођење за страстима и прохтевима, она се поново могу ослободити једино

чишћењем од ђаволове хране; тј. од страсти и прохтева и оживети сећањем на Узвишеног Бога и присуством анђела.

Од Хузејфе б. ел-Јемана, Бог био задовољан њиме, се приповеда да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: **"Срцима ће се искушења испреплетати, као што се сламена простирка - пругић по пругић - простире. Оно срце које им подлегне на њему ће остати црна тачка, а оно срце које их одбије на њему ће остати бела тачка, све док се не поделе на две врсте: црно - пегаво срце, попут искривљеног пехара, које неће препознавати шта је добро, нити осуђивати шта не ваља, већ ће једино знати за прохтеве којима је подлегло, и бело срце којем - док је небеса и Земље - никакво искушење неће моћи да науди."**

По томе, како реагују када дођу под удар искушења страсти и сумњивих ствари - срца се поделе на две врсте:

1. Срце које - кад му се понуди искушење упија га као сунђер који воду упија, услед чега се на њему појављује црна тачка. Такво срце наставља упијати и сва друга искушења на која наиђе, све док

потпуно не поцрни и не изопачи се, а када поцрни и изопачи се, нађе пред две тешке несреће:

а) Помућености добра и зла пред својим очима и немогућности да разликује шта је једно, а шта друго, тако да не подржава оно што је добро, нити осуђује оно што је зло. И не само то. Ова болест се може толико укоренити да му се добро причињава злим, а зло добрим, суннет новотаријом, а новотарија суннетом и истина лажи, а лаж истином.

б) Узимањем својих прохтева за судију о ономе са чим је дошао Божији Посланик, мир над њим, и повођењем за њима.

2. Чисто срце са упаљеним светиљкама које га обасјавају светлом вере. Када се таквом срцу понуди искушење, оно га осуди и одбије, па још јаче засветли и заблиста. Искушења која се намећу срцу, долазе: или од страсти, или од сумњи. Прва проузрокује неваљалост намере и хтења, а друга из недовољног познавања и убеђења.

Зато се, према томе, и болести срца деле на: болести страсти и болести сумњи. Тако је болест страсти описана речима Узвишеног:

На себе пажњу говором не скрећите, па да у напаст дође онај чије је срце болесно! (Кур'ан, погчавље Савезници, 32).

Болеснику често смета и најмања врућина, хладноћа или покрет, што није случај са здравом особом. Тако је и са срцем, које - ако је болесно - изазива и најмања страст и сумња, па им се - ако га нападну - није у стању одупрети, за разлику од здравог срца које и много јаче њихове нападе може издржати и својом снагом и здрављем их одагнати.

Што се, пак, болести сумњи тиче, о њима Узвишен Бог каже:

Њихова срца су болесна, а Бог њихову болест још повећава. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, 10).

Учењаци Катаде и Муцахид кажу да се под речи "болест" мисли на "сумњу".

Заједничка особина болести срца је да су оне испреплетане болестима страсти и болестима сумњи. Кур'ан је лек и за једну и за другу врсту. У њему је мноштво непобитних доказа који објашњавају шта је истина, а шта неистина. Њиховим учењем престају

болести сумње која ослабљује знање, размишљање и опажање, па се ствари не виде онаквим какве јесу. Кур'ан је најбољи лек против болести сумње и сумњичавости, с тим што његова делотворност зависи од његовог разумевању и познавања. Кома Узвишени Бог дарује ту благодат, својим срцем јасно распознаје шта је истина, а шта неистина, као што распознаје ноћ и дан.

Што се тиче његовог лека против болести страсти, он се огледа у његовој мудрости и позивању лепим саветом да се пробуди жеља према добру, улије страх за преступе, задовољи са скромним на овом свету и подстакне жеља према ономе свету. У њему су, надаље, разне приче и казивања, са мноштвом поука за размишљање. Све то, здраво и чисто срце, подстиче на оно што ће му, и у овом и у будућем животу, користити, а одвраћа од онога што ће му штетити. Тако срце постаје наклоњено према разборитости, а одбојно према завођењу. Дакле, Кур'ан отклања болести које изазивају нездраве жеље, па тако лечи срце и његову вољу и враћа га урођеној природи како је и створено. Узвишени Бог, у том смислу, каже:

Ми објављујемо у Курану оно што је лек и милост верницима. (Кур'ан, поглавље Ноћно путовање, 82). Затим:

О људи, већ вам је стигла порука од Господара вашег и лек за ваша срца и упутство и милост верницима. (Кур'ан, поглавље Јунус (Јона), 57).

Срце храну веровања, која га јача и чисти, узима из Кур'ана. Да би се усавршило и побољшало, и срцу и телу је потребно да се одгаја, расте и развија. Као што је тело да би расло, потребно хранити корисном и чувати од штетне хране - јер се без пружања онога што му је корисно и ускраћивања онога што му је штетно - не би могло, како треба, да развија, исто тако је - да би се развило и ваљано одгојило - потребно пружити и срцу, а да би се то постигло, једини начин је да се оно храни са трпезе Кур'ана, јер све што би му се мимо њега понудило није ваљано да би се у потпуности постигао жељени циљ. Исто тако је и са усевом који се без ове две ствари не може узгојити. Тек када су оне осигуране може се рећи да је усев порастао и сазрео.

Да би био сигуран у каквом је срце стању, човек стално треба да прати и да разматра знаке болести и здравља свога срца. Ако му срце буде болесно, потрудиће се да га излечи, пре него што се са болесним срцем сретне са Богом, и пре него што му буде забрањено да уђе у Рај. Ако му срце буде здраво, настојаће његово здравље сачувати све до смрти. Ако му, пак, срце - не дај Боже - буде мртво, опет треба да зна да једино Узвишени Бог може и мртве поново да оживе: **Знај да Бог даје живот већ мртвој земљи! Ми вам објашњавамо доказе да бисте разумели.** (Кур'ан, поглавље Гвожђе, 17)

ЗНАЦИ БОЛЕСТИ СРЦА

*У знаке болести срца спада: да човек не може спознати Бога, волети Га, тежити сусрету са Њим, обратити Му се са покајањем и да му то буде прече од свих његових прохтева, већ своје прохтеве и уживања ставља изнад покорности и љубави према Богу, због чега и јесте створен, као што каже Узвишени :

Кажи ти Мени, хоћеш ли ти бити чувар онеме који је страст своју за бога свога узео? (Кур'ан, Ел-Фуркан, 43)

Неки ранији учењаци сматрају да се под овим мисли на онога ко се за свачим - шта год му на ум падне - поводи, па на овоме свету живи као животиња, не знајући свога Господара и не робујући Му онако како му је Он наредио и забранио, као што каже Узвишени:

Који се наслађују и једу као што стока једе и чије ће пребивалиште ватра бити! (Кур'ан, поглавље Мухаммед, 12)

Дакле, каква дела, таква и награда! Према томе, онај ко - иако није део неживе природе која не осећа - на овоме свету буде живео онако како Узвишени Бог не воли и није задовољан, већ како би Узвишеном Богу - упркос Његовим благодатима - пркосио, ни на будућем свету неће живети животом среће и спокојства, нити умрети па да изгуби осећај патње и бола, него - као што каже Узвишени:

...у њему (Паклу) неће моћи ни умрети ни живети: ... и смрт ће му са свих страна прилазити,

али он неће умрети; њега ће тешка патња чекати.
(Кур'ан, поглавље Ибрахим (Аврам), 17)

*У знаке болести срца спада и то што његовог власника не пече бол греха, као што неко лепо рече: "Мртвога ране не боле!" Здравом срце грех боли и пече, па га то нагони на покајање и обраћање Узвишеном Господару са молбом да му опрости, као што каже Узвишени:

Они који се Бога боје, чим их саблазан ђаволска додирне, сете се, и одједном дођу себи.
(Кур'ан, поглавље Бедеми, 201)

Узвишени, такође, о богобојазнима каже:

И за оне који се, када грех почине или када се према себи огреше, Бога сете и опрост за грехе своје замоле... (Кур'ан, Иманова породица, 135)

Тј. сете се величине Узвишеног Бога, Његове претње и казне, па их то наведе на тражење опроста, за разлику од болесног срца које на већ једно почињено зло, узвраћа новим. Зато учењак Ел-Хасан, у вези речи Узвишеног:

А није тако! Оно што су радили прекрило је срца њихова. (Кур'ан, поглавље Они који при мерењу закидају, 14) - каже да се ту мисли на узастопно чињење греха, све док срце потпуно не ослепи, за разлику од здравог срца које на зло узвраћа добрим, а на грех покајањем.

Зато се незнање, с правом, убраја у једну од највећих несрећа, због које пати свако ко у срцу своје има имало живота. У томе смислу, неко је од учењака, рекао: "Од незнања нема горег греха према Богу!" Учењака Сехла неко је упитао: "Ебу Мухаммеде, шта је горе од незнања?" - па је одговорио: "Не знати да се не зна." Кажу да је право рекао, јер незнање, у потпуности затвара врата знању.

Један песник је у стиху лепо рекао:

Незналице су и пре смрти мртве, а њихова тела и
пре гроба гробови.

Њихове су душе отуђене од тела, живота им нема
све до проживљења.

*У знаке болести срца спада и то што га његов
власник, уместо корисном храном, храни погубним

отровима. Тако се већина света окреће од слушања учења Кур'ана, за који је Узвишени рекао:

Ми објављујемо у Кур'ану оно што је лек и милост... (Кур'ан, Ноћно путовање, 82) и уместо њега слуша песму и музику која у срцу сије клицу лицемерја и распирује пламен страсти, а да не говоримо о другим видовима вероломства која у себи носе. То значи да се човек - због своје привржености нечему - усуђује чинети грех који презире Узвишени Бог. Неустручавање од чињења греха - што је последица болести срца - болест срца само још више погоршава. На другој страни, здраво срце воли оно што воли Узвишени Бог:

...али Бог је некима од вас право веровање омилио и у срцима вашим га лепим приказао, а незахвалност и раскалашеност и непослушност вам омрзнуо. Такви су на правом путу. (Кур'ан, поглавље Ел-Хуџурат, 7)

Божији Посланик, мир над њим, је рекао: "Сласт веровања осетио је онај ко је задовољан да му је Аллах Господар, Ислам вера, а Мухамед веровесник."

Божији Посланик, мир над њим, такође, је рекао: **"Нико од вас неће веровати док му ја не будем дражи од њега самог, његовог детета, његове унучади и целога света."**

*У знаке болести срца спада и то да: његов власник за пребивалиште изабере овај свет, да са њим буде задовољан, да се на њему осећа сигуран, да се на њему не осећа као странац, да не жели онај свет и да се за њега не припрема. Јер, све што је срце здравије, све се више усмерава према ономе свету, с другима се слаже наизглед, а супротставља у себи и види у каквом су стању други, а они не виде у каквом је оно, тако да је његово стање на овоме свету управо онакво како је препоручио Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, речима: "Буди на овом свету као странац или као путник - намерник!"

ЗНАЦИ ЗДРАВОГ СРЦА

Први знак да је срце здраво и да воли Узвишеног Господара је да Га се често сећа, јер су срца, како је неко рекао: "као лонци, а језици као кутлаче". Дакле, језик вади оно што је у срцу, слатко

или горко било. Када је срце пуно љубави према Узвишеном Господару, језик се мора покретати и спомињати Га, и обрнуто, када је срце пуно нечега другог: неверства, раскалашености и непослушности, језик се усмери на оговарање, преношење туђих речи, бестидност и вулгарност.

Неко је рекао: "Онај ко истински воли, у овом свету не налази сласт и ниједан трептај ока не заборавља да се Бога присећа."

Неко је други рекао: "Онај ко истински воли је писмоноша срца које Вољеног често спомиње и на све могуће начине и добровољно, устрајно и жарко, настоји задобити Његово задовољство." Спомињање вољеног у невољи је, такође, знак љубави. Песник Антара каже:

Сетио сам те се када су се копља извлачила, као
бунарска ужад у Ребан ел-Едхему.

И док се у борби, за пост и молитву дају олакшице (пост да се напусти, а молитва скрати), Узвишени Бог наређује да се Његово име што више спомиње, па каже:

О верници, када се с каквом четом сукобите, смели будите и непрестано Бога спомињите да бисте постигли оно што желите!
(Кур'ан, поглавље Плен, 45)

*У знаке здравог срца спада и то што оно не престаје своме власнику наређивати да се покајањем обрати Богу и са Њим повеже везом љубави, каква само може бити између заљубљеног и вољеног, без чијег задовољства, близине и присности нема живота, спаса, уживања, ни радости. Оно се са Њим сигурним осећа, уз Њега смирај налази, код Њега се склања, Њему се радује, на Њега се ослања, у Њега поуздава, од Њега нада и Њега боји. Његово спомињање му је и храна и опрема, а љубав према Њему и чежња за Њим живот, сласт, уживање и радост. Обазирање на другог и везање са другим му је болест, а повратак Њему лек. Зато се оно - када упозна свога Господара - код Њега смири, осећа сигурним, ослободи немира и забринутости и речи сиромаштва, а у срцу постоји такво сиромаштво које нико до Бог не може уклонити.

*У знаке здравог срца спада и то да се тело у служењу замори, а да то срцу не дојади. Тако је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, знао

толико дуго клањати да би му ноге отекле. Онима који су га на то упозоравали, само је одговарао: "Пазар нећу бити захвалан роб?!"

Јахја б. Му'аз је рекао: "Ко се радује да служи Богу, све се друго радује да служи њему, а чије се око радује да види Бога, очи свих других се радују да виде њега."

Ибн Мес'уд је једном човеку рекао: "Лечи своје срце, јер Богу требају здрава срца Његових робова!" тј. Он од њих жели и тражи да очисте своја срца, а чистоћа срца је да се оно испуни љубављу према Узвишеном Господару, јер ко воли Бога, воли Му и служи. Таквоме је, као што неко рече, љубав према Богу опскрба за срце и храна за душу:

Ако хоћеш свога господара да служиш, онда Га
воли

јер су заљубљени вољеним слуге.

Учењак Ибн ел-Мубарек је рекао:

Бога не слушаш, а тврдиш да Га волиш,

Тако ми вере, то је у односима невиђено,

Да је твоја љубав искрена, покорио би Му се,

Јер је онај ко воли, вољеном покоран.

*У знаке здравог срца спада и то да његов власник чезне за служењем свом Господару и жуди више него што гладан жуди за јелом и пићем. Када човек - устрајном покорношћу - окуси сласт саобраћања са Узвишеним Богом, он покорност заволи и без ње више не може. На другој страни, када човек увиди да је непокоран Узвишеном Богу, стисне му се у грудима и у себи нешто осети што га подстиче да Му се покори. Тако је давно, једна честита мајка своју децу саветовала: "Навикавајте се на љубав и покорност према Богу! На покорност према Богу, навикавали су се богобојазни, па су према свему другом осећали одвратност. Зато је непослушност - када би проклетник на њу покушао да их наведе - поред њих стидљиво - а да је нису ни примећивали, пролазила."

*У знаке здравог срца спада и то што се - када стане на молитву - растерети брига за овим светом, у њему налази задовољство и уживање и тешко му пада када мора да је заврши. У томе смислу Божији

Посланик, нека је над њим спас и мир, је рекао: "... а **врхунац моје радости је у молитви.**"

*У знаке здравог срца спада и то да му је жалије, у непокорности, изгубљено време, више него шкртици иметка, јер су удисаји човеково највеће богатство, будући да је сваки његов удисај део живота и скупоцено зрно на низу бисера за које може купити, за сва времена, неисцрпну ризницу. Зато његово губљење, траћење и трошење у оно што доноси пропаст, себи могу допустити само најмалоумнији и најглупљи људи. Тирмизи у својој збирци хадиса, од Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, бележи да је рекао: "**Ко каже: 'Слава и хвала Богу Свевишњем!'** - посађена му је палма у Рају."

Погледај у онога ко сате у дангуби проводи, колико само палми пропушта!

Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, у том је смислу рекао: "**Учите Кур'ан, јер ћете за (његово) учење бити награђени. Ја не кажем да су: "елиф - лам - мим" једно слово, него да је за "елиф" десет, "лам" десет и "мим" десет награда.**"

Божији Посланик, мир над њим, је, такође, рекао: "**Ко у једном дану добровољно обави**

дванаест молитви - намаза, Бог ће му у Рају кућу подићи."

Према томе, здраво срце је оно које, горе наведене речи, прихвати како треба, које све своје време и удисаје попуни покорношћу према Богу и које штеди да своје време и удисаје не троши у непокорности према Њему, тако да је на свом времену шкртије од највеће шкртице на иметку.

*У знаке здравог срца спада и то да води рачуна о ваљаности својих дела, више него о самим делима, јер смисао није у мноштву дела, већ у њиховој ваљаности и чувању од онога што их квари. Све ово, како би тежило искрености, пратило сваки свој поступак, запажало своје обасипање Божијом милошћу док то чини и увиђало недоследност у испуњавању својих обавеза према Узвишеном Господару. Оно се, надаље, пази да пред својим Господаром, или пред људима, не истиче своју заслугу за наведено, како се због тога не би уобразио, надмено постало и сл. што би његова дела, која се, у очима других, чине добрим - не дај Боже - учинило ближе лошим, него добрим.

*У знаке здравог срца спада и то да се - ако пропусти коју необавезну молбу коју свакодневно редовно учи, или какав други вид побожности - растужи више него похлепни када изгуби породицу и иметак, јер зна да је то ненадокнадив губитак на ономе свету и јер је свесно да губитак овог наспрам оног света није ништа, будући да ће сва добра овог света пре или касније нестати, а да оно што је код Бога не пролази и не нестаје, као што каже Узвишени: **Оно што је код вас - пролазно је, а оно што је код Бога - вечно је.** (Кур'ан, поглавље Пчела, 96)

Када би један трговац - накупац пропустио прилику да један динар обрне и, у истом дану, на њему заради двадесет и седам динара, и то у своје месту, ожалостио би се. Ономе, ко пропусти прилику да обави заједничку молитву, где је молитва за двадесет и седам пута вреднија од појединачно обављене молитве, и то што га то, уопште, не боли, најбољи је знак да му је срце болесно. Другим речима, приказивање у очима, Божијих заповеди и забрана великим, знак су здравог срца и љубави према Узвишеном Господару.

У једној предаји стоји да је 'Али б. Ебу Талиб, Бог био задовољан њиме, рекао: "Ко се забави својом

вером, Бог ће га поштедети бриге за овосветским добрима. Ко лепо изгради своју унутрашњост, Бог ће му дати лепу спољашњост. Ко изгради лепе односе између себе и Бога, Бог ће му дати лепе односе са другима." Неко је други рекао: "Кад се у неком послу човек огреши, Бог га стави на искушење са бригама."

*У знаке здравог срца спада и то да према Богу осећа наклоност, а према другима одвратност, изузев оног ко га на Њега упућује и подсећа. Зато се и каже: "Благо ономе ко је од других отуђен, и коме је Бог пријатељ!" Ово зато, што би се човек - када некога воли - најрађе са вољеним осамио. Онај ко је - сам по себи честит - воли самоћу, јер када се осами осећа наклоност према Узвишеном Богу и посебно задовољство и обрнуто, јер као што неко рече: "Присност са другима један је од знакова потпуног краха."

*У знаке здравог срца спада и то да су му говор Божији и говор о Богу од свега најдражи, као што се од Ибн Мес'уда преноси да је рекао: "Ко хоће знати да ли воли Бога, нека се провери са Кур'аном, па ако се испостави да воли Кур'ан, онда воли Бога, јер је Кур'ан Божији говор." Од њега се преноси да је

љубио Кур'ан и говорио: "Говор мог Господара!
Говор мог Господара!"

Осман је рекао: "Да су вам срца чиста, не би се заситила говора Господара вашег."

Ово су били знаци здравог срца. То су уједно и знаци љубави према Узвишеном Господару, јер чистоћа срца се огледа у његовој испуњености љубављу према Ономе који зна тајне и опрашта грехе. Без тога нема њихове чистоће. Као што би се небеса и Земља да њима управљају други богови, а не Једини Бог, пореметили такође би се и срца робова, да њима управљају други богови, а не Једини Бог, пореметила и не би се могла очистити, док се не би, поново, вратила робовању само своме Господару и док не би Њега заволела. Јер, око је створено да гледа, уво да слуша, језик да говори и куша, а срце да воли Узвишеног Бога и да Му робује. Оно само тако може бити срећно и смирено, јер ако заволи некога другог мимо Узвишеног Бога и за некога се другога веже, тада га чекају: пропаст, несрећа, бриге и јади. Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је рекао: **"Пропао је роб динара! Пропао је роб дирхема! Пропао је роб (црнопорубљеног) огртача! Пропао**

је роб кадифе! Пропао је и изопачио се и када се убоде, па трн не извади."

Када срце изгуби функцију љубави и робовања према Узвишеном Богу, теже му је него оку када изгуби вид или када уво изгуби слух. Зато срце и јесте превртиљиво, несретно, забринуто, јадно и жалосно, све док не упозна свога Узвишеног Господара, а када упозна свога Господара, са Њим сретно постане и мимо Њега друге не воли, не спомиње и не служи. Срећа на овом и на будућем свету зависи од чистоће срца, а несрећа од његове покварености. Молимо Узвишеног Бога да нам из Своје милости и племенитости подари здраво срце и честиту нарав. Бог на прави пут упућује онога кога Он хоће.

УЗРОЦИ БОЛЕСТИ СРЦА И ЊЕГОВИ ШТЕТНИ ОТРОВИ

Знај да су све врсте непокорности отров за срце и узрок за његову болест и пропаст, да непокорност изазива болест срца и његову жудњу мимо Божијег задовољства и да је штетна по срце као отров по тело.

Учењак Ибн ел-Мубарек је рекао:

Увидео сам да греси умртвљују срце
и да му оданост њима доноси понижење
напуштање греха оживљење је срца
па ти је боље да их се прођеш.

Непокорност по срце и тело, и на овом и на оном свету, оставља штетне последице, чије размере зна само Узвишени Бог, јер ни на овоме ни на ономе свету, нема ниједног зла, ни болести, а да им узрок нису греси и непокорност. У том смислу учењак Ибн ел-Кајјим приближно, каже:

"Ко је наше родитеље (тј. Адама и Еву) из Раја - куће сласти, уживања, весела и радости - извео и у кућу патње, жалости и несреће довео?"

Ко је сотону из Царства небеског извео? Ко га је протерао, проклео, извана и изнутра изопачио, па му лик најружнијим и најодвратнијим учинио, а нутрину још гору и одвратнију од лика дао? Ко му је блискост даљином, милост проклетством, лепоту ружноћом и Рај распламсалом ватром заменио, па је код Бога најпрезренији и Његове милости најлишенији постао? На њега је срџба Узвишеног Господара пала, па га је оборила. Њега је Господар највише омрзнуо, па га је то уништило. Тако је сотона сваком развратнику и злочинцу сводник постао и - након што је толико служио и одабран био - себи допустио да друге заводи. Боже, утичем Ти се од супротстављања Твојим заповедима и од чињења Твојих забрана!

Ко је све становнике на Земљи потопио и дао да вода преплави и врхове планина?

Ко је против Адовога народа ветар, у коме није било никаквог добра, послао да их по земљи мртве поваља као да су шупља палмина дебла?

Ко је против Семудовог народа, тако заглушујући глас, послао да су им у прсима срца попуцала и да су сви, до последњег, помрли?

Ко је насеља Лотова народа, тако високо подигао, да су анђели чули како њихови пси лају, а онда их изврнуо, и оно што је било горе, окренуо према доле, па на њих сручио и све их уништио, а затим на њих грумење од печена блата спустио, тако да их је најразличитијим казнама - као ниједан други народ до тада - казнио? Ко буде као и они, чека иста казна, а она није ни од једног насилника далеко.

Ко је против Шу'ајбова народа црне облаке казне послао, који су на њих - када су им изнад глава наишли - кишу ужарене ватре сасули?

Ко је у мору, фараона и његов народ потопио, а онда њихове душе у Пакао послао? Јер, тела су за потапање, а душе за горење.

Ко је Кореа (Карун), заједно са његовом кућом, иметком и породицом, у земљу утерао?

-Ко је народе, после Ноа, свакојаким казнама кажњавао и до темеља уништавао?

Ко је против Израелћана послао, силно моћне, робове који су уздуж и попреко земљу њихову прегазили, људе поробили, а децу им и жене у робље одвели?

Ко их је опет, по други пут, послао да - све што стигну - униште и до темеља поруше? Ко је против њих најразноврсније казне слао, огледане: час у убијању, поробљавању и разарању, час у терорисању од стране владара, а час у претварању у мајмуне и свиње, и на крају, у заклетви Узвишеног Господара: **...да ће до Смака света, над њима власт препуштати онима који ће их, на најгори начин, тлачити.** (Кур'ан, поглавље Бедеми, 167).

У последице греха још спада:

*Што је грех помоћ којом човек свога непријатеља (тј. ђавола) снабдева и војска којом га за рат против себе јача,

*Што грех човека охрабрује да се усуди на оно на што се раније није усуђивао,

*Што - ако се умноже - запечаћују срце, тако да грешник постаје потпуно немаран, као што је неко од ранијих учењака рекао да се под речима Узвишеног: **А није тако! Оно што су радили прекрило је срца њихова.** (Они који при мерењу закидају, 14) мисли на узастопно чињење греха, све док срце не постане слепо. Суштина лежи у томе што срце од греха рђа и што - ако греси учестају - рђа

превлда, тако да се око срца створи застор, а - ако се са гресима и даље настави - онда га рђа потпуно запечати и затвори, тако да се нађе у мрежи и затвореној чаури.

*Што из срца, неприметно, презир према гресима нестане, па они његова редовна особина постану.

*Што греси своје семе сију и један се из другог израђају.

*Што се у срцу примећује и осећа њихов мрак, као што се осећа мрак ноћи. У том смислу од Ибн 'Аббаса се преноси да је рекао: "Знаци добрих дела су: сјај на лицу, светло у срцу, обиље у благодатима и љубав у срцима других, а знаци греха су: црnilо на лицу, тама у срцу, скученост у благодатима и мржња у срцима других."

*Што греси слабе и срце и тело. Њихово исцрпљивање срца више је него очито. Они знају срце толико исцрпети да му потпуно живахности нестане. Што се тиче исцрпљивања тела, треба знати да је физичка снага верника у његовом срцу и да је она већа, све што је срце јаче.

*То што му послови тешко иду, тако да се - куда год да крене било шта да уради - нађе пред затвореним вратима или тешко решивим проблемом. Тако је неко од предака рекао: "Када учиним непокорност Богу тешкоће налазим чак и у нарави јахалице своје и жене своје."

*То што се губи углед и част пред Богом и пред Његовим створењима, јер:

Онога кога Бог понизи, нико га не може поштованим учинити. (Кур'ан, Ходочашће, 18).

*То што они у срцу гасе осећај части.

*То што се са њима губи стид којим се одржава живот срца.

*То што они успоравају ход срца на путу његовог окретања према Бога и оном свету.

*То што човек не престаје бити непослушан, све док му то срце не почне узимати за ситницу и безазленост. У том је смислу Ибн Мес'уд рекао: "Верник свој грех види као да је под брдом, па се боји да се на њега не сруши, а развратник свој грех види

као да му је мушица пала на нос, па на њега покаже овако."

Енес је рекао: "Ви (данас) чините дела која су у вашим очима тања од длаке, а која смо ми, у доба Божијег Посланика, мир над њим, убрајали у тешке (смртне) грехе."

Билал б. Са'д је рекао: "Не гледај у маленкост греха, већ гледај у величину Онога према Коме си непослушан!"

Овде ћемо се, ако Бог да, посебно осврнути на пет отрова срца који су најраспрострањенији и најутицајнији на живот срца, а то су: прекомерни говор, прекомерно загледање, прекомерно мешање, прекомерно јело и прекомерно спавање.

ПРЕКОМЕРНИ ГОВОР ЈЕ "НЕСРЕЋА ЈЕЗИКА"

Хвала Богу који је човека у најлепшем облику створио и усправним учинио, светлом веровања надахнуо и њиме украсио и улепшао, речитошћу подучио и њоме одликовао, те језиком обдарио да њиме изражава оно што му је у срцу и разуму. Језик је једна од великих Божијих благодати и чудеса Његовог стварања. По величини је мали, а по покорности и грешењу јако велик, јер се две крупне ствари: веровање и неверство, као највеће добро дело и највећи грех, показују, управо, преко језика. Онога ко се слаткоречивости препусти, па не води рачуна шта говори и језику узду попусти, ђаво води куда хоће, док га на руб провалије не доведе и у пропаст не гурне. Људе у Ватри на лица њихова, неће ништа друго оборити до клеветање њихово. Од зла језика свога сачуваће се само онај ко га заузда уздом исламских прописа и пусти да говори само оно што ће му користити и на овом и на Будућем свету. У супротном, неће му дозволити да говори, када год осети да - пре или касније - због тога прети опасност. У хадису који преноси Му'аз, Бог био задовољан њиме, стоји да је Божији Посланик, мир над њим, је рекао: "Зар ће људе у Ватри на лица њихова - или је рекао: 'на носеве њихове' - ишта друго бацити до оговарање њихово?!"

Под овим речима мисли се на кажњавање зато што је језик говорио оно што је забрањено. Човек својим речима и делима сеје добра или лоша дела, чије ће плодове на Судњем дану пожњети. Ко својим речима и делима буде посејао добро, пожњеће почаст, а ко својим речима и делима буде посејао зло, пожњеће кајање. Смисао хадиса који преноси Му'аз је да ће највише људи у Ватру ући због њихова језика, јер у грех говора улази и - код Бога Узвишеног најтежи грех - ширк (идолопоклонство). У њега спада и говорити о Богу оно што се не зна, што је опет блиско ширку, затим: лажно сведочење, сихр (мађије - призивање ђавола и тражење помоћи од њега), клеветање, лаж, оговарање, преношење туђих речи и других малих и великих греха који су обично са њим повезани или на њега наводе.

О похвалности ћутње говори више хадиса:

У хадису који преноси Суфјан б. 'Абдуллах ес-Секафи стоји да је рекао: **"Упитао сам: Божији Посланиче, чега се за мене највише бојиш? - па је, показавши на свој језик, рекао: Овога."**

У поглављу о веровању, у Бухаријиној збирци веродостојних хадиса, наводи се да је Божији

Посланик, мир над њим, рекао: "Муслиман је онај од чијег су језика и руку мирни други муслимани."

Од 'Укбе б. Амира, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: **"Упитао сам: Божији Посланиче, у чему је спас?, па је рекао: 'Обуздај свој језик!'"**

Божији Посланик, мир над њим, такође, рекао: **"Ко верује у Бога и Судњи дан, нека говори (само) истину, или нека ћути!"** Ово је један од примера језгровитости Посланикова, мир над њим, говора. У њему се наређује да се - када се о добру ради - говори, а да се у супротном ћути. Говор може бити: или користан, па је у том случају наређено да се говори, или штетан, па је у том случају наређено да се ћути. Узвишени Бог каже:

Он (човек) не изустити ниједну реч, а да поред њега није присутан Онај који бди. (Кур'ан, поглавље Каф, 18).

Од Сехла б. Са'да се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Ко ми гарантује за оно што је између његових вилица и оно што је између његових ногу, гарантујем му Рај."** Тј. ко према својој језику испуни обавезу - говорећи оно

што треба и ћутећи о ономе што га се не тиче - и према своме полном органу - користећи га у дозвољеним брачним односима, а чувајући од забрањених ствари – блуда, ја му гарантујем Рај.

Ибн ел-Беттал је рекао: "Овај хадис потврђује да је искушење језика и полног органа два највећа искушења на овоме свету. Ко се сачува њиховог зла, сачувао се највећег зла." Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је чуо Божијег Посланика, мир над њим, да је рекао: **"Заиста роб, и не мислећи шта то значи, зна изговорити реч због које ће пропасти у Ватру дубље него што је раздаљина између истока и запада."**

Ибн 'Абдулберр каже: "Реч због које ће онај ко је изговори кроз Ватру пропадати је реч коју неопрезно изговори пред неправедним владаром." За Посланикове, мир над њим, речи "И не мислећи шта она значи", учењак 'Иззуддин б. 'Абдусселама каже да се под њима мисли на онога ко изговори реч не размишљајући о томе да ли је она лепа или ружна и додаје: "Човеку је забрањено говорити оно за што не зна да ли је лепо или ружно." Ен-Невеви каже: "У овоме хадису се подстиче на чување језика. Зато онај ко жели нешто рећи, претходно треба добро

размислити, па ако види да у томе има користи, казаће, а ако не, онда ће се од говора суздржати."

Исламско предање о говору

Од Абдуллах б. Мес'уда се преноси да је рекао: "Тако ми Бога, мимо Кога нема другог бога, нема ништа што је потребније да дуго буде затворено од мога језика!" Он је имао обичај рећи: "О језику, говори добро, бићеш на добитку! Суздржи се од неваљала говора, бићеш спасен, пре него се покајеш!"

Од Ебу ед-Дерда'а се преноси да је рекао: "Нека ти уши добро слушају шта уста говоре, јер су ти дата два ува, а једна уста, како би више слушао него говорио!"

Од Ел-Хасана ел-Басрија се преноси да је рекао: "Некада су говорили: 'Језик верника је иза срца. Када хоће нешто да каже прво добро анализира срцем, па тек онда изговори језиком. За разлику од њега, језик дволичњака је испред срца. Када хоће нешто да каже, то изговори језиком, а да то претходно

не анализира срцем." Ел-Хасан је, такође, рекао: "Ко не чува свој језик, не разуме ни своју веру!"

Ако се запиташ: "Откуда и због чега се ћутњи придаје толики значај?" - знај да разлог лежи у томе што је језик склон бројним болестима: честом грешењу, лажи, оговарању, преношењу туђих речи, ображености, лицемерству, вулгарности, сумњичењу, правдању, упуштању у неистину, препирању, хвалисању, искривљивању, додавању, одузимању, узнемиравању других, њиховом обешчашћивању и сл. Према томе, језик се одликује бројним пороцима којима он лако и неприметно подлегне, зато што се срцу услађују, што је њима по својој природи склон и што на њих ђаво наводи. Онај ко се навикне да се - у горе наведене пороке - упушта, ретко смогне снаге да језик обузда и да га контролише, па да говори, само, када жели и да се од говора суздржи, када не жели. У томе и јесте загонетка знања, јер у расправљању лежи опасност, а у ћутњи сигурност. Зато што одише прибраношћу, достојанством и даје простора за размишљање ћутња и јесте толико похвална. Осим тога, она омогућује да се човек посвети спомињању Бога и богослужењу и тако ослободи привржености беспотребном говору на

овоме свету и одговорности на Судњем дану. Јер, Узвишени каже:

Он (човек) не изусти ниједну реч, а да поред њега није присутан Онај који бди. (Кур'ан, поглавље Каф, 18).

На похвалност ћутње упућује и чињеница да се сваки говор дели на четири врсте: у потпуности штетан, у потпуности користан, делимично и штетан и користан и говор који нити је штетан нити користан.

Што се тиче у потпуности штетног говора, он се мора избегавати. То се односи и на говор у коме има и штете и користи, јер је сузбијање зла прече од прибављања добра. Трећа врста говора у коме нема ни штете ни користи спада у радозналост и као такав је сувишан, јер се упуштањем у њега губи време, а то је само по себи губитак. Према томе, остаје само једна корисна врста. То значи да три четвртине говора опадају и да, као корисна, остаје само једна четвртина. Чак и ова једна четвртина може бити опасна и по човека погубна, ако се у њу увуче какав потајни грех попут уображености, извештачености и хвалисавости а који је тешко приметити.

Ми ћемо се посебно осврнути на неке пороке језика са којима су већина људи искушани. Ту пре свега спада: говор који се не тиче, оговарање, преношење туђих речи и хваљење.

ГОВОР КОЈИ СЕ НЕ ТИЧЕ

Знај да је време човеково највеће богатство! Зато, када год га траћи у ономе што га се не тиче и не проводи у зарађивању награда за будући свет, губи део свога највећег богатства. Зато је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, и рекао: **"Од лепоте човекове вере (Ислама) спада и то да остави оно што га се не тиче."**

Главни узрок човековог упуштања у оно што га се не тиче је жеља да сазна оно што му ни најмање није потребно или да проведе време у празним причама од којих нема никакве користи. Лек за све ово лежи у спознаји да су човекови удисаји највредније што има и да је његов језик мрежа помоћу које може да уграби много добрих дела. У супротном, пропустиће такве прилике, велики је губитак. Под Посланиковим, нека је над њим спас и

мир, речима: **"Од лепоте човекове вере (Ислама) спада и то да остави оно што га се не тиче."** - овде се мисли: ко лепо и како треба исповеда Ислам, не говори и не ради оно што га се не тиче, већ се у својим речима и делима ограничи само на оно што га се тиче. Под изразом "тицати се" овде се мисли: бити за нешто везан; имати за циљ; требати итд. Од истог корена је и реч "брига; заинтересованост за нешто". Отуда се под "неосвртањем на оно што га се не тиче" не мисли на неосвртање због незаинтересованости, непостојања жеље, прохтева и склоности душе, већ на неосвртање зато што тако исламски прописи налажу.

Зато је Посланик, мир над њим, то и описао "лепотом Ислама". Ипак, под овим се најчешће мисли на чување језика од непромишљеног говора.

Муверрек ел-'Ицли је рекао: "Има једна ствар коју толико и толико година покушавам да научим, а која ми никако не полази за руком, али се нећу никада оканити да је постигнем." Када су га упитали шта је то, одговорио је: "Да се не осврћем на оно што ме се не тиче."

Ебу 'Убејде од Ел-Хасана преноси да је рекао: "У знаке да је Узвишен Бог напустио и на цедилу

оставио неког роба спада и то што му је омогућио да се забави са оним што га се не тиче."

Сехл б. 'Абдуллах је рекао: "Ономе ко говори оно што га се не тиче, ускраћена је врлина истинољубивости."

Говорити оно што те се не тиче значи казати нешто што, ако би изоставио, не би погрешно нити у иметку или нечему другом био оштећен нпр. да седнеш са друштвом и почнеш да им причаш: о својим путовањима, планинама, рекама и другом што си на њима видео, или о јелима и одећи која су ти се свидела, јер ако би то изоставио не би ни погрешно нити би у нечему оштећен био. Чак и ако ко би се, рецимо, потрудио да им верно опишеш шта си све видео и доживео, не додајући и не одузимајући ништа од истинитости у своме казивању, не хвалишући се тиме шта си видео и не оговарајући и не понижавајући никога и ништа што је Бог створио, опет би беспотребно губио време. А и како би се, и када би хтео, од горе споменутих порока говора, могао спасити?

Према томе, говорити оно што се не тиче и, у границама потребног, увеличавати оно што се тиче је

једна врста непотребног говора, јер се то ономе кога, баш, интересује може укратко испричати, поновити и у главним цртама подвући. Другим речима, све што се може једном речју постићи и верно описати је довољно. Све преко тога је вишак и непотребно разглабање, које је - како смо раније рекли - покуђено, чак и ако у томе нема никаквог греха нити штете.

'Ата' б. Ебу Реббах је у том смислу рекао: "Они који су пре вас били нису волели да се упуштају ни у какав непотребни говор, јер су све што је било мимо Божије Књиге, Суннета Божијег Посланика, мир над њим, наређивања добра и одвраћања од зла, сматрали сувишним и непотребним говором. Зато у животу говори само онда када мораш и када ти је потребно! Зар не знате да над вама бдију чувари цењени писари* један с десне, а други с леве стране, он не изусту ниједну реч, а да поред њега није присутан онај који бдије. Зар некога од вас неће бити стид, када се његова књига коју је усред дана попуњавао, отвори и види да већина онога што је у њој није везано ни за његову веру ни његову свакодневницу?"

У једној предаји стоји: "Човеку није дато веће зло од брбљава језика."

ОГОВАРАЊЕ

Дефиниција речи "оговарање". Од Ебу Хурејре се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, упитао: 'Знате ли шта је оговарање?' - па је неко рекао: 'Бог и Његов Посланик најбоље знају' - на што је он рекао: 'Помињање свога брата онако како му није драго.' На то је речено: 'А ако је мој брат онакав као што сам рекао?' - па је одговорио: "Ако је онакав као што си рекао, оговорио си га, а ако није онакав као што си рекао, онда си га потворио." тј. потворио га за оно што није учинио.

Узвишени Бог каже: ... и не оговарајте једни друге! Зар би неком од вас било драго да једе месо умрлог брата свога, - а вама је то одвратно, зато се бојте Бога. Бог, заиста, прима покајање и самилостан је. (Кур'ан, поглавље Ел- Хуџурат, 12) тј. не спомињите у одсуству једни друге онако како одсутном није драго. Узвишени Бог затим наводи пример оговарања и каже: **Зар би неком од вас било драго да једе месо умрлог брата свога!** тј. то што

свога брата у његовом одсуству оговараш, исто је као да једеш његово мртво тело када не осећа бол... а вама је то одвратно. Као што би вам било одвратно да једете мртво тело свога брата, исто тако се клоните његовог помињања по ономе што му није драго! Овим се алудира да је човеков образ (част), као и његово месо и да је повреда и једног и другог велики грех.

Од 'Аише се преноси да је рекла: **"Рекла сам Веровеснику, нека је над њим спас и мир, 'Шта ће ти Сафија таква и таква?'** (Неки преносиоци кажу да је тиме хтела рећи: "ниског раста"), па је рекао: **'Изустила си тако крупну реч која би и море - када би се са њим помешала - загорчала."** Она каже: **"Пред њим сам имитирала једног човека, па (ми) је (Посланик) рекао: 'Ја не бих ниједног човека имитирао кад би ми за то дали то и то (награду)."** Овим се хадисом најоштрије осуђује оговарање.

Од Ебу Хурејре се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Муслиману је све што муслиман има свето (неповредиво); његова крв, његова част и његов иметак."**

Од Ебу Бекра се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, у своме говору на Хаџу на Мини први дан Бајрама за време Опросног ходочашћа рекао: **"Ваша крв и ваш образ су неповредиви као што је неповредив овај ваш дан, у овом вашем дану, у овоме вашем граду. Зар нисам саопштио?!"**

'Али б. ел-Хусејн је рекао: "Чувајте се оговарања! Оно је, заиста, зачин за псе међу људима."

Према томе оговарање је спомињање другог у одсутности по нечему што му не би било драго када би чуо, свеједно радило се то о неком недостатку у његовом телу, пореклу, владању или одевању.

Најружнији облик оговарања је оговарање уображених побожњака - испосника, нпр. да се пред неким од њих неко спомене па да овај каже: "Хвала Богу који нас није ставио у искушење да улазимо на владарева врата и да не штедимо свога труда у тражењу пролазних добара овог света!" или "Утичемо се Богу од бестидности и неодгојености!" или "Боже, опрости нам! Јер они поменутог куде, а себе хвале!" и сл. Други ће, пак, када се неко спомене, можда, рећи: "Сиромах, Бог га је ставио на велико искушење. Нека

Бог и нама и њему опрости!" - привидно учећи молбу, а смерајући сасвим нешто друго.

Знај да је онај ко слуша оговарање и сам у њему саучесник и да се од греха не може другачије опрати него да га својим језиком осуди, а ако се боји, онда бар срцем. Ако је пак, у стању друштво у коме се други оговара да напусти или онога ко оговара речима прекинути, дужан је то учинити.

Мотиви који наводе на оговарање:

1. Искаљивање беса једног човека према другом разлог је који наводи на мржњу. Када се год мржња повећа, повећа се и оговарање противника.

2. У узрочнике оговарања спада и слагање, предусретљивост и потпомагање пријатеља, јер се - када се заједно забављају у клеветању других - један од њих, устручава супротставити пријатељу и прекинути га, бојећи се да се ови на њега не наљуте и не напусте га, па их и даље наставља помагати, мислећи да је то за добробит пријатељства.

3. У узрочнике оговарања спада и жеља за уздицањем себе на рачун омаловажавања другог. Тако се зна десети да неко за другог тврди да је незналица, ограничен и сл., са циљем да докаже како је он бољи од њега и другима се покаже паметнијим. Исти је случај са завидношћу према ономе кога свет хвали, воли и поштује, и зато њега клевета у жељи да му се наведени углед поткопа.

4. У узрочнике оговарања спадају и игра, забава, исмевање, имитирање и збијање шала на рачун другог, како би се кроз све то за себе придобили, бар неки од присутних.

Лек против оговарања

Онај ко другог оговара, пре свега мора знати да се оговарајући другог излаже Божијој срџби и презиру и да његова добра дела одлазе ономе кога оговара, а у случају да нема добрих дела, онда се греси онога кога оговара њему преносе. Онај ко о овоме води рачуна неће дозволити да му се језик упусти у оговарање другог. Ако ипак, дође у искушење оговарања, треба да се сетити својих мана,

да се њима позабавити, да покуша да их отклонити и и да се постиди, јер поред својих мана трага за туђим. У том смислу неко је у стиху лепо рекао:

Ако друге вређаш маном коју и сам имаш,

Како људе може вређати онај ко је ћорав?

А ако друге вређаш са маном коју немају,

Знај да је то код Бога и људи још већи грех!

Зато се о мотиву који наводи на оговарање мора добро размислити и покушати уклонити, јер је најбољи лек против болести уклањање њеног узрока.

Искупљивање за оговарање

Знај да онај ко оговара другог истовремено чини два греха: један према Узвишеном Богу, јер чини оно што му је Он забранио и други према Његовом створењу. Откуп од првога састоји се у покајању и обраћању Богу са молбом да му опрости, док откуп за други може бити на два начина:

Ако је оговарање дошло до ушију онога на чији је рачун то учињено, онај ко га је оговорио дужан је да оде до њега и да затражи од њега опрост и да покаже кајање за свој поступак.

Ако, пак, оговарање није допрло до његових ушију, уместо да од њега затражи опрост, сада треба молити за опрост његових греха, похвалити га и добрим споменути, пред истим оним пред којима га је оговорио, како би и њихова срца очистио.

ПРЕНОШЕЊЕ ТУЂИХ РЕЧИ

Узвишени Бог каже:

...Клеветника, онога који туђе речи преноси.
(Кур'ан, поглавље Ел-Калем, 11)

Учењаци тефсира⁶ кажу да је овај одломак објављен у вези са Ел-Ведом б. ел-Мугиром.

Узвишени, такође, каже:

И жена његова која сплеткари. (Кур'ан,

⁶ Тефсир је наука о тумачењу Кур'ана.

поглавље Пламен, 4) За њу кажу да је од једних другима преносила туђе речи.

Од Хузејфе се преноси да је чуо да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"У Рај неће ући онај ко преноси туђе речи."**

Од Ибн 'Аббаса се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, наишао поред два гроба и рекао: **"Њих двојицу тренутно муче анђели казне, а не муче их због великог греха. Један од њих ишао је и преносио туђе речи, а други се није пазио од мокраће приликом нужде."** Неки учењаци хадиса кажу да се под речима: "а не муче се због великог греха" мисли да су они мислили да није велик, а јесте, док други кажу да се мисли да им је било тешко да то престану.

Божији Посланик, мир над њим, је, такође, рекао: **"Хоћете ли да вам кажем који су међу вама најгори?" "Хоћемо!"** - одговорили су, па им је рекао: **"Они који туђе речи преносе, они који вољене растављају и они који недужне потварају."**

Од Ибн Мес'уда, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: **"Хоћете ли да вам кажем шта је**

лаж и неистина? То је преношење туђих речи које потпирују раздор међу људима."

Преношење туђих речи и њихово ширење међу светом са циљем уношења нереда, раздора и мржње, једна је од најружнијих особина коју човек може имати, јер оно потпирује смутњу, кида везе, сеје мржњу, разбија заједницу, пријатеље чини непријатељима и браћу странцима. Онај ко то чини је као мува која преноси клице заразне болести. У језичком смислу "преношење туђих речи" значи чути од некога да је о некоме нешто ружно рекао, па пожурити да се то овоме пренесе нпр. речима: "Тај и тај о теби прича то и то." Преношење туђих речи не тиче се само онога о коме је речено, већ се ради и о разоткривању онога што не воли, како онај ко је рекао, тако ни онај о коме је речено, или онај ко је то чуо, свеједно било то речима, писмом, давањем знакова или мимиком. То значи, да све што човек код других неваљало види треба сакрити и даље не ширити, изузев ако је у његовом обзнањивању корист по муслимане или сузбијање још већег зла.

Мотиви за преношење туђих речи најчешће су: прижељкивање зла ономе ко је оно што се преноси рекао, показивање наклоности према ономе о коме се

рекло или радозналост и уживање у причању и задирању у оно што га се не тиче.

Онај до чијих ушију допре преношење туђих речи дужан је следећих шест ствари:

1. Не поверовати ономе ко их преноси јер је дотични непоштен човек. Потврда за то су речи Узвишеног Бога:

О верници, ако вам некакав непоштен човек донесе какву вест, добро је проверите, да у незнању некоме зло не учините! (Кур'ан, поглавље Ел-Хуџурат, 6).

2. Спречити онога ко то чини, посаветовати га и указати му на погубност тога што ради.

3. Презирати га у име Бога, јер је и код Бога презрен.

4. Не сумњичити свога одсутног брата, јер је то грех, као што стоји у речима Узвишеног: **...клоните се многих сумњичења, нека сумњичења су, заиста, грех.** (Кур'ан, поглавље Ел-Хуџурат, 12).

5. То што се чуло не сме да наведе на ухођење и трагање за потврдом реченог јер је то забрањено речима Узвишеног: **...и не уходите једни друге!** (Кур'ан, Ел-Хуџурат, 12).

6. Не осећати никакво посебно задовољство зато што се онај ко преноси туђе речи спречио да их даље преноси. Затим, не причати о томе никоме, како на тај начин и сам не би постао клеветник и преносилац туђих речи. Нека се, зато, они са оштрим језиком припазе и нека говоре само оно што је за Божија створења добро! За то су им довољне Веровесникове, нека је над њим спас и мир, речи: **"Ко верује у Бога и Судњи дан нека говори само добро или нека ћути!"**

Исламско предање

Ел-Хасан је рекао: "Ко теби преноси речи о другом, знај да ће их и другима преносити о теби!"

Некакав човек је 'Амр б. 'Убејду рекао: "Ел-Есвари те, у својим причама, не престаје спомињати по злу" - па му је 'Амр рекао: "Чуј, ти нити поштујеш

друштво човека с којим си седео, јер си нам пренео његове речи, а не поштујеш ни мене, јер си ми о моме брату открио оно што ми није драго. Ја знам једино да ће нам смрт свима доћи, да ћемо сви у гроб отићи, да ћемо се сви на Судњем дану искупити и да ће нам свима Узвишени Бог - Најправеднији Судија, пресудити."

Приповеда се даје Сулејман б. 'Абдулмелик једном приликом седео у друштву са Ез-Зухријем када му је дошао један човек кога је Сулејман упитао: "Чуо сам да си ме клеветао и за мене рекао то и то" - па је човек одговорио: "Нити сам то учинио, нити рекао" - на што је Сулејман додао: "Онај који ми је то рекао је поуздан човек." - па се Ез-Зухри укључио и рекао: "Онај који преноси туђе речи не може бити поуздан!" На то је Сулејман рекао: "Истину си рекао." Затим је човеку рекао да може мирно да иде.

Неко је други рекао: "Када би оно што ти преносилац туђих речи преноси било тачно и сам би смогао храбрости да те изгрди. Онај од кога ти се речи преносе речи више од онога ко ти преноси заслужује твоју милост, јер те не дочекује са грдњом."

Приповеда се да је код Омер б. 'Абдулазиза дошао неки човек и пред њим споменуо клеветање другог човека, па му је Омер рекао: "Ако хоћеш проверићемо то што кажеш и утврдити је ли истина то што си за њега рекао. Ако будеш слагао, од оних си на које се упозорава у овом кур'анском одломку: **"...ако вам некакав непоштен човек донесе какву вест, добро је проверите"** (Кур'ан, Ел-Хуџурат, 6), а ако будеш истину рекао, онда си од оних за које се у овом кур'анском одломку каже да су: **... клеветника, онога који туђе речи преноси.** (Кур'ан, Ел-Калем, 11), или, ћеш да ти опростимо?" - па је рекао: "Да ми опростиш, владару правоверних! Никада то више нећу учинити!"

ХВАЉЕЊЕ

Хваљење је мана из које вребају две опасности: једна по онога ко хвали, и друга по онога ко се хвали.

Опасност по онога ко хвали лежи у томе што нема начина да провери да је истина то што говори, нпр. када за некога каже да је побожан и скроман. У хваљењу се понекад може претерати, па да оно пређе у лаж, или похвалити неко ко треба да се покуди.

С друге стране, хваљење онога ко се хвали може покварити и у њему изазвати охолост и уображеност, а то су две неваљале и погубне особине. Зато је Веровесник, нека је над њим спас и мир, рекао човеку кога је чуо да хвали другог човека: **"Тешко теби, посече врат човеку!"** Ово је зато што онај кога хвале може да помисли да је постигао свој жељени циљ, па се, због тога, може опустити и мање, него што је раније чинио, да се труди и ради добра дела. Од оваквих мана нема другог спаса, него да човек сам себе упознаје и да му је стално на уму, да је којим случајем онај ко га је похвалио, о њему знао оно што сам зна да га сигурно не би похвалио. Зато је Алија, Бог био задовољан њиме, када би га неко похвалио, имао обичај рећи: "Боже, опрости Ти мени оно што

они не знају, не узми ми за зло оно што они говоре и дај да будем бољи него што они мисле!"

У хадису стоји: "(Хваљењем) бацате прашину у лице хваљеном!"

ПРЕКОМЕРНО ЗАГЛЕДАЊЕ

Прекомерно загледање је буљење и гледање потпуно отворених очију у нешто. Под њим се посебно подразумева загледање у нешто што је забрањено гледати. Оно је супротно обарању погледа што је Узвишени Бог заповедио речима:

Реци верницима нека оборе погледе своје и нека воде бригу о стиднитм местима својим; то им је боље, јер Бог, уистину, зна оно што они раде. А реци верницама нека оборе погледе своје и нека воде бригу о стидним местима својим... (Кур'ан, поглавље Ен-Нур, 30-31).

Узвишени Бог није наредио одвраћање погледа у потпуности, већ делимично. Зато је Узвишени и рекао: **од погледа својих тј. неке**

погледе своје. Будући да је забрана прекомерног загледања изречена као заштитна мера, загледање је дозвољено ако његова добра страна претеже, а забрањено ако се страхује да не претегне лоша страна и да му се добра страна не може одупрети. Зато Узвишени Бог и није наредио да се поглед потпуно обори, већ делимично. За разлику од погледа, чување стидног места, и то у потпуности, строга је дужност у свакој ситуацији. Оно се може употребити само где је потпуно дозвољено. Зато је и наређено да се оно чува.

У контексту заповеди обарања погледа и чувања стидног места Узвишени Бог је навео једно након другог, и то тако да је обарање погледа ставио на прво место јер се срце поводи за оним што види око, као што је и песник рекао:

Зар ниси видео да је срцу покретач око

И да све што воле очи воли и срце?

Управо зато што је обарање погледа начин да се сачува стидно место, очи су велика врата за приступ срцу. Оне су најпогоднији и најкраћи пут осећања до срца. Зато ако се у томе највише посрће, на то треба и највише пазити.

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је од Веровесника, мир над њим, чуо да је рекао: **"Човеку је суђен удео у блуду и он ће га неминовно стићи. Блуд очију је (грешни) поглед, блуд ушију слушање, блуд језика говор, блуд руку додир, блуд ногу ход, а блуд срца прохтев и жеља, али, стидно место је оно које то све потврђује или побија."**

Од Церира, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: **"Упитао сам Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, о неочекиваном погледу, па је рекао: 'Скрени свој поглед!'"**

Пороци претераног загледања:

1. Претерано загледање је непокорност и противљење Божијој заповеди, а човеку, ни на овом ни на будућем свету, нема ништа боље него покорити се заповедима свога Узвишеног Господара, јер ко год се усрећи, усрећиће се својом покорношћу Његовим заповестима, а ко год се унесрећи, унесрећиће се запостављањем Његових заповести.

2. Претерано загледање цепа и распарчава срце и удаљује га од Бога, а од тога нема горег зла по

човека, јер оно повлачи отуђеност роба од свога Господара. За разлику од загледања, обарање погледа улива присност са Узвишеним Богом и осећај заједништва.

3. Претерано загледање слаби срце и у њега уноси жаљење, док обарање погледа јача срце и у њега уноси радост.

4. Претерано загледање поцрњује срце, а када срце поцрни, на њега, са свих страна, навале облаци несреће и зла у виду новотарија, заблуда, повођења за прохтевима, избегавања правог пута, окретања од дела која воде срећи и забављање пословима који воде у несрећу што се може открити и препознати једино светлом којим зрачи здраво срце. Када се то светло изгуби, човек постане као слепац који тумара по мраку. За разлику од загледања, обарање погледа - ради Бога - човеку расветљава пут и обасава светлом, не само срце, већ и његове очи, лице, руке, ноге и друге органе. Узвишени Бог после одломка о обарању погледа :

Реци верницима нека оборе погледе своје и нека воде бригу о стидним местима својим... (Кур'ан, поглавље Светлост, 30) управо зато и наводи

одломак о светлу: **Бог је светло небеса и Земље!** **Пример светла Његовог је удубина у зиду...** (Кур'ан, Светлост, 35) тј. пример Његовог светла је у срцу Његовог роба - верника који се покорава Његовим заповедима и клони Његових забрана. Другим речима, срцу обасјаном светлом веровања и упуте, са свих страна, долазе весници сваког добра.

5. Претерано загледање човеку отупљује срце и затвара врата знања, за разлику од оборена погледа који отвара врата знања и пружа мотиве за његово стицање. Ово све због светла срца у коме се - када га обасја - ствари појављују у њиховом правом смислу.

6. Претерано загледање пропушта ђаволу улазак у срце, јер са сваким страственим погледом он пожури да у њега уђе, брже него што ваздух улази у празни простор, како би човеку представио и дочарао слику онога што је око видело и од њега направио идола коме робује срце, а када то успе, почне га обмањивати и у њему потпиривати пламен страсти потпаљен горивом греха који - да те слике није - не би били ни почињени. Тако се срце, као овца у пећници, нађе у средини са свих страна опасано разбукталом ватром. Зато ће онима који не буду знали да обуздају

своје страсти и да не гледају у забрањене ствари, као казна, у загробном животу бити дата пећ од ватре у којој ће им изгарати душе, све док се поново не проживе њихова тела. Дакле, обарање погледа затвара ђаволу приступ срцу.

7. Претерано загледање човека води у немарност и повођење за страстима. У том смислу Узвишени каже:

... и не слушај онога чије смо срце немарним према Нама оставили који страст своју следи и чији су поступци далеко од разборитости. (Кур'ан, Пећина, поглавље 28). Према томе, загледање има за последицу три горе наведене ствари, за разлику од обарања погледа, Бога ради, које срцу пружа одушка за размишљање и бављење оним што је за њега корисно.

8. Поглед чини са срцем исто што и стрела са уловљеном животињом, која - ако не угине - сигурно остане рањена. Поглед је искра ватре бачена у суво сено, од које ће, ако не у целости, онда бар део изгорети, као што песник каже:

Сви нагони почињу са погледом,

И највеће ватре са ситним искрама.

Колико погледа је у срцу човека учинило
што и без лука и без тетиве стреле чине!

Све док је човек превртљива ока,

У очима других је у опасности!

Његово око се радује оним што штети срцу,

Нема добродошлице радости која доноси штету !

Онај ко се загледа, сам, а да и не осети, гађа
стрелама у циљ који није ништа друго до његово
срце, као што каже песник:

О ти који стреле погледа упорно бацаш,

Не погађај њима, јер сам себе убијаш

Ако онај ко се загледа, лека оку тражи,

Нека очи обори, јер ће му настрадати.

9. Претерано загледање изазива жаљење,
уздисаје и патње, јер човек не може све што види да
контролише, нити да се од њега суздржи, као што
песник каже:

Ако око своје пустиш да водиља срцу буде,
једнога дана ће ти се указати призори
Којима нећеш у потпуности моћи ни господарити,
Нити се од неких изазова њихових суздржати.

10. Загледање тешко погађа срце и повређује старе ране, али ни бол рана више не може погледе да спречи да се не понављају, као што песник каже:

Још увек нови поглед иза погледа бацаш,
Када год угледаш нешто што је лепо и драго.

Мислиш да је то лек за рану твоју,

А заправо је повреда старих рана.

Очи своје мучиш загледањем и плачем,

А срце твоје је права, и то каква, жртва!

11. Претерано загледање човека оставља без светла проницљивости, јер награда (казна) одговара учињеном делу, за разлику од обореног погледа који јача човекову проницљивост и

оштроумност. У томе смислу Шах б. Суца' ел-Кермани је рекао: "Ко се спољашњим изгледом окити практиковањем суннета, а изнутра непрекидном самоконтролом, ко обори свој поглед да не гледа у оно што је забрањено, суздржи се од испољавања страсти и задовољи оним што је дозвољено, тешко да ће у расуђивању да погрешити." Поменути учењак заиста је и био такав, па се у просуђивању није варао.

12. Претерано загледање доводи срце у понижење повођења за страстима, слаби срце, понижава душу и онога, ко више воли своје прохтеве него Божије задовољство, чини презреним. Наводећи да је висок положај у тесној повезаности са покорношћу, а понижење са непокорношћу, Узвишени Бог каже:

Ако неко жели величину, па - у Бога је сва величина! К Њему се дижу лепе речи, и добро дело Он прима. (Кур'ан, поглавље Створитељ, 10) тј. ко жели да постигне висок положај, нека га тражи у покорности Богу, спомињању Бога лепим речима и чињењу добрих дела, јер ко се покори Богу, Он га узме под Своју заштиту и да му висок положај према степену његове покорности. На другој страни, ономе

ко се Богу не поковава, већ супротставља, припада понижење према степену његове непокорности.

13. Претерано загледање чини срце заробљеником страсти, а прави заробљеник је онај ко је заробљеник својих прохтева и страсти, управо онако као што пословица каже: "Гледајући наоко слободан, а у суштини заробљеник." Када страсти и прохтеви заробе срце непријатељ га се домогне и почне да мучи најгором казном, тако да постане:

Као врабац у дечијој руци која га насмрт гњави,
док се дете са њим игра и забавља.

14. Последица претераног загледања све више подстиче на немарни однос према Богу и оном свету и доводи у стање опијености сликама које се гледају, као што Узвишени за такве каже:

А живота Ми твога, они у пијанству своме лутају. (Кур'ан, поглавље Ел-Хиџр, 72).

Узвишени је, дакле, такве описао са пијанством, тј. неразумом, заслепљеношћу и губитком светла проницљивости. Поглед је чаша вина и онај ко га пије не може, а да се не опије, а ко се

опије, тешко да себи дође. Ако се то и деси, личи на губитника који се, пред саму смрт, каје.

ПРЕТЕРАНО ДРУЖЕЊЕ

Претерано дружење је опака болест која доноси свако зло. Колико је само благодати дружење и познанство уништило, непријатељстава посејало и мржњи у срцу засадило, које је из срца теже истерати, него непомичне планине покренути.

У претераном дружењу је пропаст и овог и оног света, јер се срце пуни црним димом уздаха зловних људи, у њега уноси раздор, неслогу, бригу, тугу и слабост, чији терет, због лошег друштва, запостављања својих обавеза, бављења туђим пословима, преданости туђим проблемима и угађања туђим жељама и потребама, оно није у стању издржати. Јер, ако је са свим овим окупирано, питање је колико је у њему остало места за размишљање о Богу и оном свету. Зато и није чудо што претерано дружење с другима доноси толико главобоља, лишава толико благодати и увлачи у толико проблема и несрећа. Јер, има ли за људе веће несреће од људи?!

Да ли је, рецимо, на самрти Веровесниковом, мир над њим, стрицу, од злих пријатеља могао бити ико гори?! Они се нису од њега одвајали, све док га нису спречили да изговори само једну једину реч (сведочење да је Бог Један), због које би - да ју је изговорио - заслужио вечну срећу, уместо вечне патње.

Иако претерано дружење на овоме свету може изгледати као својеврсна љубав и упућеност пријатеља једних на друге, оно ће - када се истина обистини - непријатељство постати, а пријатељи се од кајања за прсте почети уједати, као што каже Узвишени Бог:

На Дан када неверник прсте своје буде гризао говорећи: "Камо среће да сам се уз Посланика правог пута држао, камо среће, тешко мени да тога и тога за пријатеља нисам узео, он ме је од Кур'ана одвратио након што ми је саопшен био!" - а ђаво човека увек оставља на цедилу. (Кур'ан, поглавље Ел-Фуркан, 27-29)

Узвишени, такође, каже:

Тога дана ће он који су једни другима били пријатељи постати непријатељи, само то неће бити

они који су се Бога бојали и греха клонили.
(Кур'ан, поглавље Ез-Зухруф, 67).

Узвишени Бог наводи да је, Његов пријатељ посланик Аврам своме народу рекао: **"Ви сте" - рече он - "мимо Бога кипове прихватили да бисте у животу на овом свету међусобне пријатељске односе одржавали, а после, на Судњем дану, једни од других ћете се одрицати и једни друге ћете проклињати, ватра ће ваше боравиште бити, и нико вам у помоћ неће моћи притећи."** (Кур'ан, поглавље Паук, 25).

Ето какво је пријатељство оних који се воле, пазе и помажу док су удружени у постизању свога циља, а које се - када без заједничког циља остану - претвори у кајање, жаљење, патњу, непријатељство, и међусобно проклињање. Да је тако, свакодневно смо, још и на овоме свету, сведоци како се понашају заједнички учесници у злочину када их ухвате и када их треба казнити. Јер, нема те двојице који се у неистини помажу и у њој један другом ласкају, а да се њихова љубав - кад тад - неће преокренути у мржњу и непријатељство. Према томе, једино мерило ваљаности дружења међу људима је дружење у добру. Пример за то су: цума (молитва петком), заједница,

бајрамски празници, ходочашће, места где се стиче знање, борба на Божијем путу и поучна предавања. Чак и током оваквих дружења, потребно је држати се по страни, када год се примети да нешто не ваља или да се прегони у допуштеном, а ако то ситуација не дозвољава, па се мора бити у друштву, онда се треба пазити и колико год може чувати да се са онима који то чине не поистовети. У таквим ситуацијама, када другог излаза нема, потребно је да се на узнемиравања стрпимо, јер тек након стрпљења долази углед, наклоност, поштовање и уважавање, чак и од оних који су нас узнемиравали, а поготово од верника и Господара светова, за разлику од слагања, после кога обично долази презир и омраженост, чак и од оних с којима се слагало, а поготово од верника и Господара светова.

Стрпети се на узнемиравања других боље је и по завршетак ствари лепше и захвалније. Ако, ипак, ситуација изискује учествовање са њима у ономе што је дозвољено, требамо да колико год је могуће, уложимо труда да дружење претворимо у покорност Богу. Све ово уз уливање самопоуздања, самоохрабрења и неосвртања на ђаволско навраћање да устане и оде под изговором да је то лицемерство, жеља за показивањем свога знања, стања и сл. Зато се

треба поуздати у Бога, и да на друштво, колико год је могуће препоручујући им добро, позитивно делује, а ако се то не може постићи, онда се срцем од њих неприметно повући, као што се из теста повлачи длака, тако да присутан међу њима, буде одсутан, близу, а тако далеко, у сну, а тако свестан, да у њих гледа, а да их не види, да их слуша, а да не зна шта говоре, јер се срцем од њих искључио и уздигнуо у виши свет, где у друштву анђела, чистих, одабраних, да око Престола, слави Господара свога. Како је само до овога тежак и трновит пут за прохтевне душе, а лак за онога коме га је Бог олакшао! Да би то Божија слуга постигла, треба само искрено да верује у Узвишеног Бога, непрекидно код Њега да тражи уточиште и понизно да куца на Његова врата. Свакако, да у томе помажу искрена љубав, непрекидно - срцем и језиком - спомињање Бога и чување од поступака који то кваре.

Онај ко жели таквим стазама да хода, треба да зна меру дружења са другима, људе поделити на четири врсте и сваку од њих добро распознавати, јер ће му - када год их помеша и не препозна како треба - пометњу унети и пут отежати. Ево те четири врсте људи:

Прва врста

У ову врсту спадају они који су свакодневно - и дању и ноћу - потребни као храна без које се не може. Када се од дружења са оваквима узме оно што је потребно, могу се оставити док поново не затребају, и тако редом. Ова врста је вреднија од чистог злата. То су исламски учењаци који добро познају Бога, Његове заповеди, лукавства Његовог непријатеља (тј. ђавола), болести срца и лекове против њих и који су верни Богу, Његовој Књизи, Његовом Посланику, мир над њим, и Његовим створењима. Свако дружење са овом врстом људи је чисти добитак.

Друга врста

У другу врсту спадају они с којима је дружење, ономе ко је болестан као лек потребно, а ономе ко је здрав, непотребно. То су они који су потребни у обављању свакодневних послова везаних за привређивање, међусобно пословање, удруживање, саветовање, лечење у случају болести и сл. Дружење са овом врстом људи, у случају потребе, је корисно.

Међутим, ако потребе за њима нема, онда је дружење са њима као и дружење са људима из треће врсте.

Трећа врста

У трећу врсту спадају они с којима је дружење болест, не улазећи у степен, врсту и јачину болести. Дружење са некима од њих је као опака и хронична болест. То су они од чијег дружења, не само да нема никакве користи, ни у вери ни овосветским стварима, него се због њега губи и вера и овај свет, или једно од њих двоје. Ако овакви почну да се са тобом друже или да са тобом у додир долазе, њихова застрашујућа смртоносна болест прећи ће и на тебе. Дружење са њима је попут неиздрживе зубобоље, која прође тек онда када их напустиш. Међу њима има и оних с којима је дружење као напад грознице. То су они који су одвратни, досадни и тупоглави, који, нити знају шта паметно рећи па да се од њих окористиш, нити како треба да слушају, па да се они од тебе окористе. Они не знају оценити ни себе ни место које им припада. Зато њихове речи - када говоре - на срце оних који их слушају падају теже од батина, а они им

се, а да то и не примете, диве и веселе, а када ћуте, тежи су од млинског камена који се не може ни носити, нити по земљи вући.

Укратко, дружење са преступницима је грозница за душу, свеједно била она пролазна или хронична. Човекова је несрећа што на овоме свету мора искусити горчину сусретања и са неким од оваквих људи, а ако се већ са њима мора дружити и сусретати, треба гледати да то буде што лепше и безболније, док му Бог не да излаз и олакшање.

Четврта врста

У четврту врсту спадају они с којима је дружење чиста пропаст. Дружење са оваквима равно је кушању смртоносног отрова. Када га окуси, од њега се спасити може само онај ко има противотров, а ко нема, нека му се Бог смилује и земљу лаком учини! Већину људи ове врсте, Бог их сметнуо, чине они који су се одали новотаријама, заблудама разних врста, одвраћању од праксе Божијег Посланика, мир над њим, и навраћању на оно што је у супротности Посланиковој пракси. То су они који одвраћају са

Божијег правог пута, који га настоје искривити, па новотарију проглашавају суннетом, а суннет новотаријом, оно што је добро лошим, а оно што је лоше добрим.

Ако таквима оспориш да не верују у Божију једноћу како треба, рећи ће ти да хулиш положај евлија⁷ и добрих људи. Ако им оспориш да не следе праксу Божијег Посланика, мир над њим, рећи ће ти да потцењујеш имаме-учењаке које они следе. Ако Бога опишеш својствима којима се сам описао, или Га је њима описао Његов Посланик, мир над њим, не додајући и не одузимајући ништа од тога, рећи ће ти да си Га упоредио са створењима. Ако наређујеш добро које је наредио Бог и Његов Посланик и забрањујеш зло које је забранио Бог и Његов Посланик, рећи ће ти да уносиш раздор, а ако следиш праксу Божијег Посланика, мир над њим, и одбацујеш оно што се са њом коси, рећи ће да си залутао и да у веру новотарије уводиш.

Са оваквом врстом људи, паметан себи не би требао да дозволи да се дружи, а ако то себи дозволи, неће га мимоићи једно од двоје: умртвљење или

⁷ Божијих пријатеља тј. добрих и искрених верника.

обољење срца. Молимо Бога да и нас и њих поштеди такве болести!

Традиција

'Абдурреззак од Ма'мера преноси да је рекао: "Када је једном приликом дошао неки му'тезилија⁸ и о нечему почео говорити, Тавус који је са својим сином седео, прстима је зачепио своје уши и рекао: 'Сине, стави и ти своје прсте у уши како не би ништа од његових речи чуо, јер је срце немоћно!' Затим је почео понављати: Да, сине, стави прсте у уши, стави прсте у уши!' - све док овај није устао."

Од Салиха ел-Миззија се преноси да је рекао: "Док сам седео код Ибн Ширина, дошао је један човек, па почео говорити нешто о судбини, на што му је Ибн Сирин рекао: 'Или ћеш да престанеш, или ћемо ми да устанемо и да изађемо?!'"

ПРЕТЕРИВАЊЕ У ЈЕЛУ

⁸ Секта која је изашла из ислама.

Знај да међу највеће човекове пороке спада нагон прождрљивости. Због њега су Адам и Ева протерани из куће вечности (тј. Раја) и доведени у кућу понижења и сиромаштва (тј. овај свет). Њима су, наиме, у Рају од свих благодати били забрањени плодови само једног дрвета, па свој нагон нису могли да обуздају а да и његов плод не пробају, а када су га пробали, показала су им се стидна места њихова. Стомак је, заправо, извор нагона и жариште свих врста болести и порока. Из њега долазе полни нагони, нагони за јелом, затим неодољива жеља за утицајем и богатством, који опет воде у изобиље и претеривање у јелу. Порочност утицаја и обиља у богатству не зауставља се на овоме, већ се из њих израђају нови пороци који се огледају у најразличитијим врстама немира, ривалства и завидности. Све су то плодови немарног односа према стомаку, преједања и попуштања пред његовим прохтевима. Када би човек, за разлику од наведеног, своје прохтеве подвргао контроли и глађу и тиме ђаволу стеснио путеве, учинио би себе да Узвишеном Богу буде покоран, не остављајући својој души места за охолост и безбожност.

Од Ел-Микдама б. Ма'ди Кериба се приповеда да је рекао: **"Чуо сам да је Божији Посланик, мир**

над њим, рекао: 'Гору посуду од стомака човек не може да напуни. Човеку је довољно неколико залогаја који ће му кичму усправном одржати. Ако га већ мора пунити, нека трећину одреди за храну, трећину за пиће и трећину за дисање!'"

Овај хадис је заједнички темељ свих основа медицине. Од чувеног лекара Ибн Ебу Масивејха се преноси да је - када је овај хадис прочитао у Ебу Хајсемовој књизи - рекао: "Када би се људи придржавали ових речи, били би поштеђени болести и болова, а болнице и апотеке би се позатварале." Ово је рекао зато што је узрок сваке болести сало / гојазност. Толико о корисности што мањег уношења хране и избегавања преједања у вези са одржавањем здравља тела. Што се тиче корисности избегавања преједања по срце и његово здравље, треба напоменути да оно поспешује префињеност срца, јача моћ разумевања, слаби страсти, прохтеве и љутњу, за разлику од узимања превише хране које делује супротно. Веровесник, нека је над њим спас и мир, у хадису који приповеда Ел-Микдам позива на што мање узимање хране речима: **"Човеку је довољно неколико залогаја који ће му кичму усправном одржати."**

Бухарија и Муслим у својим збиркама веродостојних хадиса наводе да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, такође, рекао: **"Верник једе за једно, а неверник за седморо црева."** Овим се жели рећи да верник једе пристојно и по прописима вере, па му је довољно и мало хране, а да неверник једе страствено и прождрљиво, па му је потребно седмороструко више хране него вернику. Наређујући задовољавање са што мање хране Веровесник, нека је над њим спас и мир, је, такође, подстицао да се њоме и други понуде речима: **"Храна једног човека довољна је за двојицу, храна двојице довољна је за тројицу, а храна тројице довољна је за четворицу."** Према томе, најбољи распоред који верник у јелу може да направи је да трећину стомака одреди за храну, трећину за пиће, а трећину остави за дисање, како је и препоручио Веровесник, мир над њим.

Неко је рекао: "Некада су се младићи међу Израелћанима посвећивали побожности, па би - када би мрсили - неко устао и рекао им: 'Немојте пуно да једете, па да морате пуно да пијете и пуно да губите!'"

Веровесник, мир над њим, и његови другови су често гладовали. Иако је то било због несташнице

хране, не сме се заборавити ни то да је Бог Своме Посланику давао најбоље околности. Зато га је у томе, иако је у изобиљу могао да живи, опонашао и Ибн Омер, као и његов отац пре тога.

Од 'Аише, Бог био задовољан њоме, се преноси да је говорила: "Откако је дошао у Медину па све до смрти Веровесника, нека је над њим спас и мир, његова породица се никада узастопно три ноћи није најела пшеничног хлеба."

Ибрахим б. Едхем је рекао: "Онај ко зна праву меру своје стомаку, зна и како ће да исповеда своју веру. Онај ко је способан да контролише глад, домогао се лепе нарави. Непокорност према Богу далеко је од онога ко је гладан, а близу онога ко је сит. У најпозитивније стране изглађивања спада то што оно слаби страсти које наводе на све врсте греха и што се њиме савладава душа која наводи на зло. Извор свих врста греха су страсти и неконтролисана физичка снага, а извор страсти и физичке снаге је храна, што значи да се са смањивањем хране смањују све врсте страсти и физичке снаге. Сва срећа лежи у томе да човек влада својом душом, а несрећа да душа влада њиме. Као што дивљу животињу не можеш укротити другачије него глађу, јер све што је више

храниш све је јача , тако исто не можеш ни прохтевну душу.“

Прича се да је мудри Лукман свога сина саветовао речима: "О синко мој, када се стомак напуни, мисао се успава, мудрост занеми, а органи тела клону па престану робовати."

У позитивне стране изглађивања спада и то што оно води скрушености и понизности, с једне, и отклањању обести, разузданости и раскалашености, као извора безбожности и небриге према Узвишеном Богу, с друге стране. Нема ништа чиме се прохтевна душа може тако успешно укротити и обуздати као што је изглађивање. Тек тада она постаје смирена и понизна према своме Господару. Тек тада увиђа колико је немоћна и ништавна ако јој се ускрати залогај хране и смркне пред очима због изостанка гутљаја воде.

Јер, све док се човек не увери у своју немоћ и ништавост, не види колика је свемоћ и снага његовог Господара. Човекова срећа је у томе да себе увек види малим и немоћним, а свога Господара Свевишњим и Свемогућим. Нека, зато, буде што више гладан, па ће се своје зависности од Господара чешће присећати!

Укратко, души се ни у ком случају не сме препустити да се неконтролисано поводи за својим прохтевима, чак ни у ономе што је дозвољено, јер се човек у истој оној мери у којој се препусти својим страстима, мора бојати да му се на Судњем дану не каже:

Ви сте у свом животу на Земљи све своје насладе искористили и у њима уживали. (Кур'ан, поглавље Ел- Ахкаф, 20).

Другим речима, човек ће у оној мери у којој се буде против својих страсти борио и у њиховом остављању победио, уживати у благодатима на Будућем свету.

ПРЕТЕРАНО СПАВАЊЕ

Претерано спавање умртвљује срце, отежава тело, траћи време и изазива нехај и лењост. Неке од ових ствари су веома покуђене, а неке, не само да нису корисне него су убитачне по тело. Најбољи и најкориснији је онај сан који је неопходан. Сан у првом делу ноћи је кориснији од онога у другом делу, а сан у средини дана је кориснији него почетком и крајем дана. Све што је сан ближи самом почетку и

крају ноћи, он је све мање користан, а све више штетан. Најштетнији сан је у послеподневско време. Штетан је и сан ујутро, почетком дана, осим ако се ноћу није спавало. Покуђено је спавати између јутарње молитве и изласка сунца, јер је то најпогодније време за богослужење и размишљање. Некада су побожни људи о овом времену посебно водили рачуна, до те мере да - ако би целу ноћ били у богослужењу - и то време нису хтели да застану и да прекину богослужење све док не изађе сунце. То је почетак и кључ дана, време у коме се спушта опскрба и дели благослов. То је време када се рађа дан и како се он започне, тако ће се и остатак дана завршити. Зато спавање у то доба треба рачунати као спавање у прекој потреби.

Укратко, најбољи и најкориснији сан је у првој половини и задњој шестини ноћи, а то износи око осам сати, што је по мишљењу лекара најпримереније. По њима све што је више или мање од тога није нормално.

Сан на почетку ноћи, одмах иза заласка сунца, такође, није користан. Божији Посланик, мир над њим, није волео да спава у то доба, јер је то покуђено.

У претераном спавању је непотребно губљење животног века и пропуштање прилике да се обави ноћна добровољна молитва. Претерано спавање изазива тромост нарави и грубост срца. Живот је најскупљи драгуљ и највеће богатство које човек може да има. На другој страни, спавање је мртвило које скраћује живот. Осим тога, због спавања се, као што смо већ рекли, пропушта ноћна молитва која је толико похвална, а онај ко пропушта ноћну молитву пропушта прилику да осети сласт богослужења.

Као што одавање претераном спавању изазива наведене пороке, тако и борба против сна изазива бројне невоље, као што су: лоше расположење, застрањеност, помањкање способности за разумевање и рад. Осим тога оно изазива разна душевна и телесна обољења, а само здрава особа је у стању да трезвено поступа. Зато онај ко се препусти претераном спавању пропушта прилику да у пуној мери искористи благодати које му пружа живот. А Бог је Онај који пружа помоћ!

КАКО СЕ ОДРЖАВА ЖИВОТ СРЦА И ШТА ЈЕ ЊЕГОВА КОРИСНА ХРАНА ?

Знај да је покорност за одржавање живота срца потребна исто толико колико храна и пиће за одржавање живота тела и да је непокорност отров који неминовно упропаштава срце. Као што човек за одржавање живота свога тела свакодневно, у одређеним размацима мора да узима храну, исто тако мора да храни и своје срце. Ако човек грешком узме покварену или затровану храну, мора да је што пре поврати и да тело ослободи од покварене хране и штетних отрова. Међутим, здравље човековог срца прече је и од здравља његовог тела, јер ако је здравље тела потребно за сретан живот на овоме свету, здравље и чистоћа срца потребни су му за частан и сретан живот и на овоме и на будућем свету. Смрт тела прекида човеково уживање благодати на овоме свету, док обамрлост срца, не само да га лишава уживања благодати и на овом и будућем свету него га излаже вечитој патњи. Зато је неко од честитих предака рекао: "Каква ли чуда да људи оплакују онога чије је тело умрло, а не оплакују онога коме је умрло срце, а смрт срца је тежа него смрт тела!" Према томе, за живот срца потребне су све врсте покорности. Овде ћемо се, ако Бог да, опширније осврнути на само пет најосновнијих потреба човековог срца, без којих оно нема живота. То су: непрекидно сећање на Узвишеног

Бога и учење Кур'ана, тражење опроста, обраћање Богу молбом, доношење благослова на Веровесника, мир над њим, и ноћна молитва.

СЕЋАЊЕ НА УЗВИШЕНОГ БОГА И УЧЕЊЕ КУР'АНА

Сећање на Бога је највиши степен на коме се снабдевају они који Бога најбоље знају. То је трговина која има најбољу плату, трговина на коју се стално враћају. То је декрет. Ко га добије биће у службу постављен, а ко не добије из службе отпуштен. То је редовна опскрба за срце оних који Бога познају. Када им се ускрати за срца, тела им гробови постану. То је задужбина њихових кућа које ако без њега остану - пуне постану. То је њихово оружје са којим се против друмских разбојника боре. То је вода њихова којом на путу жеђ гасе и болове лече и од чије се несташице срца преврћу. То је веза њихова са Оним који све тајне зна.

Њиме молимо Бога да отклони зло, да распршти бриге и да се невоље лакше поднесу. Људи

му прибегавају када их притисну несреће и у њему траже уточиште када се на њих сруче ударци судбине. То су зденци вртова у којима људи уживају и капитал њихове среће којим тргују. Оно тужно срце чини веселим и насмејаним и онога ко спомиње, не само да доводи до споменутог, него и њега самог чини достојним спомињања. Робовање сваког од органа човекова тела је повремено, за разлику од робовања (тј. зикра) његовог срца и језика који се непрекидно сећају свога Господара. Њима је, уосталом, и заповеђено да се у свакој ситуацији: када се стоји, седи и на боковима лежи, сећају свога Господара. Као што би врт без дрвећа и зеленила био пустош, тако би и срце без сећања на Бога било пуста рушевина.

Спомињање Господара чисти и гланца срце, а када оно оболи онда га сећање на Господара лечи. Све што неко више свога Господара спомиње, у њему се све више буди љубав и нестрпљење да се са Њиме састане. Када се човек у срцу свога Господара присећа, оно нагони и језик да Га спомиње, а ко Њега спомиње све остало заборави, Бог га од свега чува и све му надокнађује. Са спомињањем Бога нестаје заглушеност ушију, одузетост језика и магла испред очију. Бог је сећањем (зикром) украсио језике оних који Га се сећају, као што је светлом украсио очи

оних који гледају. Немарно срце је исто као слепо око, глуво уво, или одузета рука. Спомињањем Бога су отворена врата између Господара и Његовог роба. Та врата може да затвори само роб са својом безобзирношћу.

Ел-Хасан ел-Басри је рекао: "Тражите сласт у три ствари: молитви, спомињању Бога (зикру) и учењу Кур'ана, па ако је нађете добро је, а ако не, знајте да су вам врата затворена!"

Користи спомињања Бога /зикра

Имам Ибн ел-Кајјим, Бог му се смиловао, у својој књизи Ел-вабил ес-сајјиб наводи преко седамдесет користи спомињања Бога (зикра). У њих између осталог спада и то што:

*Спомињање Бога прогони, мучи и сузбија ђавола, а изазива задовољство Милостивог. Оно распршује бригу, тугу и жалост, а у срце уноси весеље, радост и раздраганост.

*Спомињање Бога јача срце и тело. Оно обасјава лице и срце светлом вере и доноси опскрбу.

*Спомињање Бога улива човеку поштовање, љупкост и озареност. Поред тога оно развија љубав која је као таква дух Ислама, тежиште вере и кормило среће и спаса.

*Спомињање Бога човеку омогућава самоконтролу и отвара врата добротинства, тако да робује Богу као да у Њега гледа. Оно га наводи на покајање и обраћање Богу са молбом да га учини Себи блиским. Јер, роб је Богу близак онолико колико Га се често сећа, а далеко онолико колико на Њега заборавља.

*Онај ко се сећа Бога заслужује да се и Бог сети њега, као што стоји у речима Узвишеног:

Сећајте се ви Мене, и ја ћу се вас сетити.
(Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, 125)

И у кудси хадису узвишени Бог каже: **"Ако Ме се сети у себи, и Ја ћу се њега у Себи сетити, а ако Ме спомене у каквом друштву, и Ја ћу њега споменути у много бољем друштву."**

*Спомињање Бога оживљава срце. У томе смислу учењак Ибн Тејмија је рекао: "Спомињање Бога за срце је исто што и вода за рибу. Каква је судбина рибе када се извади из воде?"

*Спомињање Бога чисти срце од рђе. Свака ствар има своју рђу, а рђа срца су нехајност и страсти. Она се чисти сећањем на Бога, искреним покајањем и обраћањем са молбом за опрост.

*Спомињање Бога смањује и брише грехе, па је као такво једно од највећих добрих дела, а добра дела бришу рђава.

Веровесник, мир над њим, је рекао: "Ко у једном дану и ноћи каже: 'Нека је слављен и хваљен Бог!' стотну пута, биће му опроштени греси макар их било колико морске пене."

*Спомињање Бога је довољан разлог за спуштање Божије милости и смираја, као што је Веровесник, мир над њим, рекао: "Никада се људи у некој од Божијих кућа нису састали, учећи Божију Књигу и једни друге између себе њој подучавали, а да се на њих смиреност није спустила, и да милошћу нису обасути, да се анђели око њих нису окупили и да их Бог међу онима који су код Њега није споменуо."

*Спомињање Бога не оставља језику слободног времена да се бави оговарањем, клеветањем, преношењем туђих речи, лажима, а ни бестидним и неваљалим говором. Другим речима, онај ко свој језик навикне да спомиње Бога, истовремено чува свој језик од неистине и бесмисленог говора, док се језик онога ко њиме не спомиње Бога упушта у свакојаке лажи, беспослице, бестидност и вулгарност. Нема моћи ни силе, осим код Бога!

*Спомињањем Бога засађују се рајске воћке. У хадису који приповеда Џабир стоји да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Ко изговори: 'Нека је слављен и хваљен Узвишени Бог!', биће му засађена палма у Рају."**

*Спомињањем Бога заслужује се таква награда и одабрани положај какви се не заслужују ни са једним другим делом. Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Ко изговори: 'Нема бога, осим Бога Јединог! Он нема никаква судруга. Њему припада сва власт и захвала. Он све може.' - стотину пута у једном дану, имаће награду као да је ослободио десет робова, биће му уписано стотину**

добрих дела, а избрисано стотину лоших дела и тај дан ће, све док не омркне, бити сачуван од ђавола. Никоме ни за што друго неће бити дата боља награда, осим оном човеку који то буде више од њега изговорио."

*Спомињање Узвишеног Господара најбоља је гаранција да човек на Њега неће да заборави. Човеково заборављање да се сећа свога Господара узрок је његове несреће и на овом и на будућем свету, јер заборављање сећања на свога Господара за собом повлачи и заборављање на себе и своје добробити, као што каже Узвишени Бог:

И не будите као они који су заборавили Бога, па је Он учинио да сами себе забораве; то су прави грешници. (Кур'ан, поглавље Прогонство, 19)

Јер, када човек заборави на своју душу и своју добробит, посвети се нечему другом, а њих запостави, тако да их сам он поквари и упропасти. Такав личи на онога који има своју њиву, свој врт, своју стоку или нешто друго чиме се бави и од чега се издржава, па на то заборави, запостави га и посвети се нечему другом. Свакако да ће му то, ако тако ради, пропасти.

*Сећање на Бога је најбољи лек против суровости срца. Тако се приповеда да се неки човек пожалио Ел-Хасану речима: "О Ебу Се'иде, жалим ти се на суровост свога срца." - па му је овај рекао: "Размекшај га сећањем и слављењем Бога!"

Мекхул је рекао: "Спомињање Бога је лек, а спомињање људи болест."

*Сећање на Бога повод је да Узвишени Бог и Његови анђели благосиљају онога ко Га се сећа, а кога благослови Бог и Његови анђели, тај је постигао праву срећу и успех свих успеха. У томе смислу Узвишени Бог каже:

О верници, често Бога спомињите и хвалите, и ујутро и навече Га величајте. Он вас благосиља, а и анђели Његови; да би вас из тмина на светло извео - Он је према верницима самилостан. (Кур'ан, поглавље Савезници, 41-43).

*Узвишени се Бог, пред Својим анђелима, поноси онима који Га се сећају, како се каже у хадису који приповеда Ебу Се'ид ел- Худри. Он каже: "Муавија је пришао једној групи људи у џамији и упитао их: 'Шта вас је тако окупило?' - па су одговорили: 'Сели смо да споменемо Узвишеног

Бога.' На то их је упитао: 'Тако вам Бога, је ли вас једино то окупило?' - па су одговорили: Тако нам Бога, ништа нас друго осим тога није окупило.' На то је он рекао: 'Нисам вас заклео зато што у вас сумњам. Нико ко се са Божијим Послаником, мир над њим, као ја дружио, од мене није мање пренео хадиса. Божији Посланик, мир над њим, је једнога дана пришао групи окупљених асхаба и упитао: **'Шта вас је тако окупило?'** Па су одговорили: **'Сели смо да споменемо Узвишеног Бога и да Му захвалимо што нас је упутио у Ислам и што нам је тебе подарио.'** На то је он упитао: **'Тако вам Бога, је ли вас једино то окупило?'** Па су одговорили: **'Тако нам Бога, једино нас је то окупило.'** На то је он рекао: **'Нисам вас заклео зато што у вас сумњам, већ зато што ми је дошао анђеоло Гаврило и обавестио ме да се Узвишени Бог са вама поноси пред анђелима.'**"

*Све што човек ради прописано је ради сећања на Узвишеног Бога. Узвишени каже: ... **молитву обављај да бих ти увек на уму био!** (Кур'ан, Та-ха, 14).

Ибн Тејмије каже да се из речи Узвишеног: **Молитва, заиста, одвраћа од разврата и од свега**

што је ружно; обављање молитве је највећа послушност. (Кур'ан, поглавље Паук, 45) разуме да молитва има два циља од којих је један пречи од другог. Он одвраћа од разврата и свега што је ружно и кроз њега се спомиње Узвишени Бог.

*Сећање на Бога надокнађује друга добра дела, док то ништа друго не може да надомести. То је сасвим јасно из хадиса који приповеда Ебу Хурејре у коме се каже: **"Најсиромашнији међу мухацирима (становници Меке који су се преселили у Медину) дошли су и рекли Божијем Посланику: 'Божији Посланиче, богати људи ће заслужити високе положаје и вечно уживање; клањају као што и ми клањамо и посте као што и ми постимо, а поред тога имају и иметка па обављају ходочашће и умру (ходочашће у било којим месецима) и боре се на Божијем путу.'** На то им је он рекао: **'Хоћете ли да вам кажем како ћете (у добротинству) сустићи оне који су били пре вас и како ћете престићи оне који ће доћи после вас, и како нико од вас неће бити бољи добротинитељ, осим онога ко буде чинио оно што и ви будете чинили?'** На то су рекли: **'Хоћемо, Божији Посланиче'** - па им је рекао: **'Онда, после сваке молитве изговарајте**

Слављен нек је Бог!, Захвала припада Богу! и Бог је највећи!"

Од 'Абдуллаха б. Мес'уда, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Драже ми је славити Бога речима: Слављен нека је Бог! Него да за сваку реч утрошим златник на Божијем путу."

*Сећање на Бога онеме ко Га се сећа улива снагу у срце и тело, тако да је са сећањем на Бога у стању учинити оно што без њега мисли да не може учинити. Веровесник, мир над њим, је својој кћерци Фатими и Алији, Бог био задобољан њима, - када је затражила помоћницу и пожалила се да јој је тешко да меље жито и да обавља остале послове - рекао да свако вече када легну у постељу проуче по тридесет и три пута Слављен нека је Бог! и Захвала припада Богу! а тридесет и четврти пут кажу Бог је највећи!, додавши: "То вам је боље од послуге." Такође се каже да ће онај ко се свакодневно сећа Бога смоћи снаге за обављање својих послова, па му неће требати никакав слуга.

*Често сећање на Бога најбоља је гаранција да ће човек бити поштеђен лицемерства, јер се лицемери ретко сећају Бога, као што о њима каже

Узвишени: ...**а Бога готово да и не спомињу.** (Кур'ан Ен-Ниса', 142)

Ка'б је рекао: "Ко Узвишеног Бога често спомиње, чист је од лицемерства. Зато је Бог, а Он најбоље зна, на крају поглавља о лицемерима и рекао:

О верници, нека вас имања ваша и деца ваша не забаве од сећања на Бога. А они који то чине, биће изгубљени.(Кур'ан,поглавље Лицемери,9)

*Слављење Бога, мимо свих других дела, има посебну сласт. Када човек од сећања на Бога не би имао никакву другу награду, до сласт уживања и задовољство које због њега осећа у срцу, и то би му било довољно. Зато се дружења у којима се слави Бог и зову рајским вртovima. Малик б. Динар је рекао: "Они који уживају ништа слађе нису окусили од слављења Узвишеног Бога."

*Устрајност у сећању на Узвишеног Бога човеку повећава број сведока на Судњем дану.

*Сећање на Бога је боље и од саме молбе, јер је сећање на Бога захваљивање Узвишеном Богу, док је молба човеково мољење да му Бог да оно што му је потребно, а зар се то двоје може поредити?! Сећање

на Бога довољан је разлог да молба буде услишана, јер је молба којој претходи сећање на Бога и захваљивање Богу далеко боља, и много ће пре бити услишана него молба у којој тога нема.

Врсте сећања на Бога:

1. Спомињање Узвишеног Бога по Његовим лепим именима и својствима, као и захваљивање Узвишеном Богу речима, као што су: Слављен нека је Бог, Захвала припада Богу, Нема бога осим Бога Јединога и слично.

2. Говор о Узвишеном Богу, Његовим именима и својствима, нпр. рећи: Узвишени Бог чује гласове Својих робова и види њихове покрете.

3. Спомињање Божијих заповеди и забрана, као кад нпр. кажеш: Узвишени Бог наређује то и то, а забрањује то и то.

4. Спомињање Божијих благодати и добротина.

Сећање на Бога може бити срцем, језиком, или и срцем и језиком заједно. Најбоље сећање на Бога је оно у којем учествује заједно и срце и језик. Сећање

на Бога срцем, боље је него Његово спомињање само језиком.

Врлине учења Кур'ана и оних који га знају напамет

Најбоље сећање на Бога је учење Кур'ана. Ово је зато што је Кур'ан Божији говор и што као такав у себи садржи лек за срце, као што каже Узвишени Бог:

Ми објављујемо у Кур'ану оно што је лек и милост верницима. (Кур'ан, Ноћно путовање, 82).

Узвишени, такође, каже:

О људи, већ вам је стигла порука од Господара вашег и лек за ваша срца . (Кур'ан, поглавље Јунус (Јона), 57).

Многобројни су кур'ански одломци и веродостојни хадиси у којима се јасно истиче вредност ове врсте богослужења и оних који га чине. У том смислу Узвишени Бог каже:

Они који Божију Књигу читају и молитву обављају и од онога чиме их Ми опскрбљујемо удељују, и тајно јавно, могу се надати награди која неће нестати да их Он према ономе што су радили награди и још им из обиља Свога да, јер Он много прашта и благодаран је. (Кур'ан, Створитељ, 29-30)

Од Османа б. 'Аффана, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Међу вама је најбољи онај ко учи Кур'ан и њему другог подучава."** Од 'Аише, Бог био задовољан њоме, се преноси да је рекла: "Божији Посланик, мир над њим, је рекао: 'Онај ко учи Кур'ан - а за то је надарен - у друштву је (анђела) писара, часних, честитих, а онај ко учи Кур'ан - а у учењу замуцкује - јер му је тешко да правилно изговара, имаће дуплу награду."

Од Омера б. ел-Хаттаба, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Бог ће са овим говором једне људе уздићи, а друге спустити."**

Од Ебу Умаме ел-Бахилија се преноси да је рекао: "Чуо сам да је Божији Посланик, мир над њим,

рекао: **'Учите Кур'ан, јер ће он на Судњем дану бити заговорник онима који су га учили.'**"

Од Абдуллаха б. Мес'уда се преноси да је рекао: "Божији Посланик, мир над њим, је рекао: 'Ко проучи једно слово из Божије Књиге биће му уписано добро дело, с тим што се добро дело десетороструко награђује..'" Од Абдуллаха б. 'Амра се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Ономе ко је учио Кур'ан биће речено: Учи и пењи се као што си га учио и на овом свету! Твоје је место код задњег одломка на коме се будеш зауставио."**

ТРАДИЦИЈА

- Следбеник Хабаб је рекао: "Приближавај се Богу чиме хоћеш и колико год хоћеш, али Му се ничим ближе нећеш моћи приближити, као са Његовим говором (Кур'аном)!"

- Осман б. 'Аффан, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Да су вам срца чиста, не би сте се могли заситити говором свога Господара."

- Ибн Мес'уд, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Ко хоће да сазна да ли воли Бога, нека се провери са Кур'аном, па ако се испостави да воли Кур'ан, нека зна да воли и Бога, јер је Кур'ан Божији говор."

ТРАЖЕЊЕ ОПРОСТА

Арапска реч истигфар значи тражење опроста за почињене грехе. Опрост значи заштита од зла почињених греха и њихово покривање. Узвишени Бог Своме робу који Га замоли за опрост греха, покрива грехе и не разоткрива његову срамоту на овоме свету. Он ће му их покрити и на Будућем свету и не само да га неће осрамотити на Судњем дану него ће му из Своје милости, отклонити казну за почињене грехе.

Тражење опроста за учињене грехе у Кур'ану се спомиње на много места. Тражење опроста се наређује, као што је случај са речима Узвишеног:

И молите Бога да вам опрости, јер Бог прашта и милостив је. (Кур'ан, поглавље Ел-

Муземмил, 20), или се хвали и препоручује, као што је случај у речима Узвишеног:

...и који се буду у последњим часовима ноћи за опрост молили. (Кур'ан, Имранова породица, 17), а некад се даје до знања да ће Бог онима који Га замоле за опрост, опростити, као што је случај у речима Узвишеног: **Онај ко какво зло учини или се према себи огреши па после замоли Бога да му опрости - наћи ће да Бог опрашта и да је милостив.** (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса', 110)

Тражење опроста за учињене грехе, често се заједно спомиње са покајањем, па у том случају истигфар значи тражење опроста језиком, а покајање чврсту одлуку срца и намеру органа тела да ће се прекинути са чињењем дотадашњих греха. Правила која се односе на молбу, важе и за тражење опроста, тј. Бог ће се ако буде хтео одазвати и опростити ономе који замоли за опрост, нарочито ономе ко Га за опрост замоли скрушеног срца и ко Му се обрати у правом часу, као што је време пред зору, или после обављене молитве, када Он нарочито прима покајање и опрашта учињене грехе. Најбоље тражење опроста је оно које се започне захвалом своме Господару, затим признањем греха и на крају са упућеном

молбом Господару за опрост, као што се наводи у хадису који приповеда Седдад б. Евс у коме стоји да је Веровесник, мир над њим, рекао:

"Најбоља молба за опрост је да роб изговори: - Боже, Ти си мој Господар. Нема бога осим Тебе. Ти си ме створио и ја сам Твој роб. Држим се Теби дате обавезе и обећања, колико могу. Утичем Ти се од зла које сам починио. Признајем благодат Твоју према себи и признајем грех свој, па ми опрости, јер само Ти опрашташ грехе!"

У хадису којег приповеда Абдуллах б. Омер стоји да је Ебу Бекр рекао: **"Божији Посланиче, подучи ме молби коју ћу учити током молитве!"** - па му је рекао: **"Изговарај речи: 'Боже, ја сам према себи много неправде учинио. Једино Ти опрашташ грехе, па ми од Себе опрост подари и смилуј ми се, јер Ти си Онај који опрашта и који је милостив!"** И најбољи начин тражења опроста спада и то да роб изговори: **"Молим Узвишеног Бога, који је - нема бога осим Њега - Живи и Вечни, да ми опрости грехе и прими покајање!"** Од Веровесника, мир над њим, се, такође, приповеда да је за онога ко

наведено изговори рекао: **"Опростиће му Бог, па чак и да је побегао са бојног поља."**

Од Ибн Омера се преноси да је рекао: "Могли смо набројати да је Посланик, мир над њим, на једном месту знао изговорити по стотину пута: **'Господару, опрости ми и прими моје покајање! Ти си, заиста, Онај који прима покајање и који много прашта.'**" Ебу Хурејре преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Тако ми Бога, ја Бога молим за опрост и кајем Му се, преко седамдесет пута на дан."**

Од Веровесника, мир над њим, се, такође, преноси да је рекао: **"И мене заборав обузима, па по стотину пута на дан молим Бога да ми опрости.'**

У хадису који приповеда Енес наводе се најважнији разлози због којих Узвишени Бог опрашта грехе. У њему стоји да је Посланик, мир над њим, рекао: **"Узвишени Бог каже: 'О човече, за све за шта Ме замолиш и затражиш да ти опростим, Ја ћу ти опростити! О човече, када би твоји греси до неба допрли, па Ме замолио да ти опростим, Ја бих ти опростио! О човече, када би Ми дошао са гресима колика је Земља, а онда Ме срео не приписујући Ми никаквог судруга, Ја бих ти**

колика је она опроста дао."" У овоме хадису наведена су три главна предуслова за опрост греха. То су:

1. Молба са надом да ће јој бити удовољено, а она је као таква наређена уз обећање да ће јој бити удовољено, као што каже Узвишени: **Господар ваш је рекао: - Позовите ме и замолите, Ја ћу вам се одазвати.** (Кур'ан,поглавље Верник, 60).

Према томе, молба је потребни предуслов да би се Бог одазвао и удовољио оно што се од Њега тражи. Свакако, под тим се подразумева да молба испуњава све услове и да нема препрека за њено услишење, јер услишење молбе може изостати, уколико недостају неки предуслови или уколико постоје какве сметње. У најважније предуслове ваљаности молбе спадају присутност срца и нада да ће се Узвишени Бог одазвати и у молби тражено испунити. Најважнији предуслов за опрост је да човек - када погреша - не очекује опрост ни од кога другог мимо свога Господара и да зна да нико мимо Њега не може да опрости грехе. Његове речи у горе цитираном кудси-хадису: **"О човече, за све за шта Ме замолиш и затражиш да ти опростим, Ја ћу ти опростити"** значе: - Ма колико велики и бројни били

твоји греси и преступи, за Мене није много ни тешко да ти их све опростим. У другом веродостојном хадису Веровесник, мир над њим, каже: **"Када неко од вас од Бога нешто тражи, нека затражи оно што је најбоље, јер Богу није ништа тешко!"** Ово зато што су, ма колико били велики греси робова, Божији опрост и милост од њих већи. У томе смислу је учењак Шафија на својој самрти и рекао:

Када сам увидео да ми је срце сурово

и мезхеби⁹ тесни постали,

Сву сам своју наду у Твој опрост положио,

Моји греси су велики, али када сам их упоредио

Са Твојим опростом, Господару мој,

Видео сам да је Твој опрост опет већи.

2. Тражење опроста за учињене грехе, макар они били велики и многобројни толико да до неба, тј. до облака, додирују, а по другој верзији: - макар се не могли оком прегледати. Узвишени

⁹ Правне школе у исламу.

Господар ће Своме робу, чак и такве грехе - ако Га он замоли за опрост - опростити.

Од Лукмана Мудрог се приповеда да је своме сину, када га је саветовао, рекао: "О синко мој, навикни језик свој да често изговара: Боже, опрости ми!, јер (код Бога) постоје моменти када никога - ко Га замоли - не одбија!"

Ел-Хасан је рекао: "Што више молите Бога да вам опрости док сте: у својим кућама, за трпезом, на путу, на пијаци, на окупу и где год да сте, јер не знате тачно када се Божији опрост спушта!"

3. Искрена преданост веровању у само једног Бога (тевхид-монотеизам), јер је то најважнији предуслов за опрост греха. Ономе коме тај предуслов недостаје неће бити опроштено и обрнуто, онај ко тај предуслов испуни, испунио је најважнији предуслов за опрост. У томе смислу Узвишени Бог каже:

Бог сигурно неће опростити да Њему друге сматрају равним, а опростиће коме хоће оно што је мање од тога. (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса', 116)

Ибн ел-Кајјим у вези с речима Узвишеног, у раније цитираном кудси - хадису: "**О човече, када би**

Ми дошао са гресима колика је Земља, а онда Ме срео, не приписујући Ми никаква судруга, Ја бих ти, колика је она, опроста дао." каже: "Онима који истински верују у само једног и Јединог Бога и ни у чему Му никога и ништа равним не сматрају, опрашта се и оно што се другима који нису такви не опрашта. Када би човек који искрено верује у Бога и који Му никада никога и ништа није равним сматрао, своје Господару дошао са гресима колика је Земља, Он би му исто толико опроста дао. Ово не важи за оне чије је веровање у једног Бога крњаво, јер чистом веровању у једноћу Бога није својствена било каква врста приписивања друга и јер уз такво веровање не може остати никакав грех, будући да оно у себи подразумева такву љубав према Богу, Његово уздизање и величање, страхопоштовање и наду у опрост, који би грехе - када би их и било колика је Земља - опрали. Израз "колика је Земља" значи: као да је Земља пуна или готово пуна греха. Међутим, то је, опет, препуштено Божијој вољи који ће, ако хоће, Својом милошћу и добротом, опростити, а ако хоће, Својом праведношћу и мудрошћу, казнити. У сваком случају, Њему припада свака захвалност."

А други учењак је рекао: "Онај ко верује у Једног и Јединог Бога никада неће бити бачен у Ватру

као што се бацају неверници, нити ће у њој остати, као што ће остати неверници. Ако је човеково веровање у једноћу Бога потпуно и искрено, ако је срцем, језиком и осталим органима испунио све предууслове за њега, или бар срцем и језиком на својој самрти, заслужио је да му сви ранији греси буду опроштени и да у потпуности буде поштеђен паклене ватре. Чије се срце, на речима веровања у једноћу Бога, докаже, из њега све мимо љубави према Богу нестане и место само за љубав према Њему остане. Ово је све од силне љубави према Богу, Његовог величања, уздизања, и страхопоштовања, затим наде и поуздања у Његову милост, а када се то постигне, човекови греси и преступи - макар их било и колико морске пене - нестану, а можда се претворе и у добра дела. Овакво веровање у Божију једноћу најскупоценији је камен мудрости (еликсир), од чије би се и најситније зрно - када би се ставило на брдо греха и преступа - греси претворили у добра дела."

Ибн 'Аббас, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Као што Узвишени Бог ни добра дела од оних који Му друга приписују неће примити, надамо се да ће и грехе оних који искрено у Његову једноћу верују, опростити!"

Изреке из традиције о врлинама тражења опроста:

'Аиша, Бог био задовољан њоме, је рекла: "Благо ономе ко у својој књизи дела нађе записано да је често молио за опрост греха.""

Алија, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Бог Свога роба не би надахњивао тражењем опроста за учињене грехе, да је мислио да га казни."

Катаде је, Бог му се смиловао, рекао: "Овај Кур'ан ће вас упутити и на ваше болести и на ваше лекове. Ваше болести су греси, а ваши лекови тражење опроста."

Једног бедуина, ухваћеног за прекривач Ка'бе, чули су како моли: "Боже, моје мољење за опрост, уз моје извођење је штурост, а моје немољење за опрост, уз знање колико је велика Твоја милост је немоћ, јер са колико ме само благодати обасипаш, иако си од мене независан и са колико Ти непослушности узвраћам, иако сам од Тебе зависан. О Ти који, када обећаш, обећање испуниш, а када запретиш, опростиш" уведи мој велики грех у Твој велики опрост, о од милостивих Најмилостивији!"

ДОВА (МОЛБА)

Узвишени Бог каже:

А када те Моји робови за Мене упитају, Ја сам, сигурно, близу: одазивам се молби молитеља када Ме замоли. Зато нека они позиву Моме удовоље! (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, 186)

Узвишени, такође, каже:

Молите се понизно и у себи Господару своме, не воли Он оне који се превише гласно моле. (Кур'ан, Ел-Савезници, 55)

Узвишени, такође, каже:

Господар ваш је рекао: "Позовите Ме и замолите, Ја ћу вам се одазвати! Они који из охолости неће да Ме моле - ући ће, сигурно, у Пакао понижени." (Кур'ан, поглавље Верник, 60)

Хваљен нека је Бог, Узвишени, Племенити, Добри и Дарежљиви, који је тражење потреба Свога роба и њихово обављање, учинио богослужењем и не

само да му је наредио да их тражи, него га у случају да неће да их тражи, најстрожије укорио, то назвао охолошћу према Господару и запретио му најстрожијом казном:

...Они који из охолости неће да Ме моле - ући ће, сигурно, у Пакао понижени. (Кур'ан, Верник, 60)

Од Ну'мана б. Бешира се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Молба је богослужење"**, а затим цитирао речи Узвишеног: **Господар ваш је рекао: "Позовите Ме и замолите, Ја ћу вам се одазвати! Они који из охолости неће да Ме моле - ући ће, сигурно, у Пакао понижени."**

Богослужење је показивање понизности и покорности роба према своме Господару. Молба је показивање немоћи, потребе и понизности од стране сиромашног роба који сам себи не може да помогне и његово обраћање за помоћ Узвишеном и Свемогућем Богу, који му је способан дати све што ваља, а од њега одгнати све што му штети и код кога - иако је давао и ранијим и каснијим генерацијама, и људима и џиннима, све што су тражили и све што им је било

потребно - ништа не недостаје и не мањка, као што се каже у речима Узвишеног:

Оно што је код вас - пролазно је, а оно што је код Бога - вечно је. (Кур'ан, поглавље Пчела, 96)

У томе је смислу Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Божија је рука (увек) пуна. Њено богатство не смањује ни непрекидно, обилно и даноноћно дељење. Шта мислите колико је само Он поделио, откако је небеса и Земљу створио, а да се од онога што је у десници Његовој, ништа није смањило?"**

Узвишени Бог воли да Своје робове обасипа благодатима, али воли и то да Његови робови признају да су од Њега зависни, да су пред Њим понизни, да су у својим потребама на Њега упућени и да без Њега не могу. У том смислу Узвишени каже: **А посланике смо и народима пре тебе слали и немаштином и болешћу их кажњавали не би ли послушни постали.** (Кур'ан, поглавље Ел-Ен'ам, 42)

Дакле, Узвишени Бог људе ставља на искушења, како би им показао да су од Њега зависни. Зато Узвишени Бог и воли када му се неко обрати са молбом.

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Бог се на онога ко од Њега (ништа) не тражи, љути."**

Прича се да је један учењак, неком човеку кога је видео да обилази врата неког од владара, рекао: "Хеј ти, који одлазиш код онога ко пред тобом затвара врата, показује ти сиромаштво и од тебе сакрива своје богатство, а заборављаш на Онога ко пред тобом отвара врата, показује ти Своје богатство и говори **-Позовите Ме и замолите, Ја ћу вам се одазвати!**

У томе смислу је и песник рекао:

Синко , не тражи своју потребу од људи,

Него од онога чија се врата не затварају.

Бог се љути, ако од њега не тражиш,

А људи се љуте, ако од њих шта затражиш.

Узвишени, такође, каже:

Онај који се невољнику, када му се обрати, одазива и који зло отклања ... (Кур'ан, Мрави, 62)

Испуњење свих потребних услова за молбу и уклањање препрека, предуслов је за њену ваљаност и испуњење онога што се њоме тражи. Докази за то су раније наведени кур'ански одломци као и бројни Посланикови, мир над њим, хадиси (изреке). Тако се у хадису који преноси Селман ел - Фариси каже да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Бог је стидљив и дарежљив. Стид Га је - када човек дигне руке (и замоли Га) – да врати празних руку и очајног."**

Од Енеса б. Малика, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, такође, рекао: **"Немојте посустати у упућивању молбе, јер нико уз молбу неће настрадати!"**

Од Ебу Се'ида ел-Худрија се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Нема тог муслимана који ће Богу упутити молбу - с тим да у њој нема каквог греха или прекидања родбинске везе -, а да му Бог, захваљујући њој, неће дати једно од троје: убрзати оно што је замолио, сачувати му то за онај свет, или поштедети га сличног зла."**

Молба је један од најважнијих предуслова за отклањање нежељеног и постизање жељеног циља. Међутим, жељени резултат молбе може изостати из више разлога:

- због неисправности саме молбе, коју као такву из неког разлога - садржаја насиља и сл. - не воли Бог,

- због нехаја у срцу, непреданости Богу и неусредсређености на оно што се моли, за време упућивања молбе, тако да она подсећа на лук са потпуно опуштеном тетивом који или уопште не може избацити стрелу, или је не може довољно јако избацити па да погоди циљ, или пак,

- зато што постоји нека друга препрека за испуњење онога што се у молби моли, као што су: недозвољена опскрба, затвореност срца у гресима и његова обузетост немаром, страстима, забавом и провођењем.

Молба је један од најделотворнијих лекова против несреће. Она несрећу одбија, од ње чува, не да јој да се спусти, а ако се спусти, онда је изгони и њене ударце спречава и ублажава. Молба наспрам несреће, у погледу јачине, може да има три степена:

- да је јача од несреће, па да је потпуно спречи и одагна,

- да је слабија од несреће, па да несрећа и поред ње погоди човека, с тим што је молба отупљује и њене ударце олакшава и

- да су подједнако снажне па да једна другу, сама, није у стању да савлада.

ПРАВИЛА ЛЕПОГ ПОНАШАЊА ПРИЛИКОМ УПУЋИВАЊА ДОВЕ (МОЛБЕ)

Да би молба била ваљана, онај ко је упућује треба се држи следећих правила лепог понашања:

1. Да је устрајан у молби, потпуно сигуран у њено испуњење и да је искрен у ономе што моли. Божији Посланик, мир над њим, је рекао: **"Када моли, нека нико од вас у молби не говори: 'Боже, опрости ми, ако хоћеш, или Боже, смилуј ми се, ако хоћеш, него да одлучно молбу чини, јер Бог не може да присиљава.'"**

Веровесник, мир над њим, је, такође, рекао: **"Када Бога молите, будите сигурни да ће вам се одазвати и знајте да Бог не прима молбу из немарног и безбрижног срца!"**

Суфјан б. Ујејне је рекао: "Нека никога од вас од молбе не одвраћа то што о себи зна, јер се Узвишени Бог одазвао и удовољио молби најгорем створењу, сотони, нека је на њега Божије проклетство, када Га је замолио:

Господару мој, дај ми времена до дана када ће они бити оживљени! (Кур'ан, поглавље Ел-Хиџр, 36)

2. Да упорно моли и молбу понавља три пута, јер се од Ибн Мес'уда, Бог био задовољан њиме, преноси да је рекао: "Када је молио, Божији Посланик је молио три пута и када је тражио, тражио је три пута."

3. Да не пожурује и не говори: "Већ сам молио, па ми молба није услышана" јер у хадису који преноси Ебу Хурејре стоји да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Некоме од вас ће молба бити услышана, уколико не пожури и не каже: 'Већ сам молио, па ми молба није била услышана.'"**

Ибн Беттал ово коментарише речима: "Тј. да му не досади па да - истичући да је већ молио - не престане да моли, или да помисли да је довољно молио и да је заслужио да му се удовољи, па тако постане шкрт према своме Племенитом Господару коме није тешко да се одазове и код кога ништа не недостаје. У хадису је наведено једно од правила лепог понашања онога ко упућује молбу, а то је да у тражењу буде устрајан и да не очајава да ће му бити удовољено. Ово зато, што се и на тај начин доказује преданост Господару, послушност према Њему и истиче зависност од Њега."

4. Да за своју молбу бира одабрано време, као што су: Дан Арефата у години, месец рамазан од месеци, петак у седмици и време пред зору у ноћи. Божији Посланик, мир над њим, је рекао: **"Бог сваке ноћи, у њеној задњој трећини, силази на нама најближе небо и пита: 'Има ли кога да Ме зове, па да му се одазовем? Има ли кога да од Мене шта тражи, па да му дам? Има ли кога да Ме за опрост моли, па да му опростим?'"**

Каже се да је посланик Јаков, нека је над њим Божији мир, када је рекао:

Замолићу Господара свога да вам опрости.
(Кур'ан, поглавље Јусуф, 98) мислио на време пред зору.

5. Да за своју молбу искористи одабране тренутке, као што су време када пада киша, која је именована милошћу у речима Узвишеног:

Он шаље кишу када они изгубе сваку наду и распростире милост Своју. (Кур'ан, Договарање, 28)

То исто вреди и када је човек на сеџди (падање ничице лицем на тле), што потврђује и хадис који преноси Ебу Хурејре у коме стоји да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Најближе што роб своје Господару може бити је када је на сеџди (лицем на тле). Зато што на њој највише упућујете молбу!"**

Одабраност времена за молбу произилази из одабраности стања. Тако је време пред зору (сехур) време када је срце најчишће, најискреније и најрастерећеније од сметњи, а петак и Дан Арефата су дани окупљања верника, слоге, потпомагања и усресрећености њихових срца према истом циљу - тражењу Божије милости.

6. Да се спусти глас, тако да не буде ни сувише тих ни гласан, да буде скрушен, понизан, и да се покаже сиромаштво и зависност од Узвишеног Бога. У том смислу, од Аише се преноси да је у вези речи Узвишеног:

Не изговарај на сав глас кад молитву обављаш, а и не пригушуј га! рекла да се под тиме мисли на молбу.

Ебу Муса ел-Еш'ари, Бог би задовољан њиме, приповеда: "Ишли смо са Божијим Послаником, мир над њим, и када смо се приближили Медини, изговорио је текбир (Бог је највећи!), па су и остали људи дижући глас почели изговарати текбире, на што је Веровесник, мир над њим, рекао: "О људи, обуздајте се - тј. будите пажљиви и спустите своје гласове -, јер Онај кога дозивате није ни глув, нити одсутан, већ дозивате Онога који све чује и све види!"

Узвишени Бог хвалећи Свог Веровесника Захарија, мир над њим, је рекао:

Кад је он Господара свога тихо позвао.
(Кур'ан, поглавље Марија, 3)

На другом месту Узвишени каже:

Молите се понизно и у себи Господару своме! (Кур'ан, Бедеми, 55)

7. Да се молба започне са захвалом Узвишеном Богу, затим похвалом Његових имена и својстава, затим тражењем благослова за Његовог Веровесника, мир над њим, и да се заврши захвалом Богу. Ово све као што стоји у хадису: **"Божији Посланик, мир над њим, је чуо како један човек моли током молитве, а да претходно није похвалио Бога нити замолио Бога да благослови Веровесника на шта је Веровесник, мир над њим, рекао: 'Овај је пожурио.' Потом је тог човека позвао, па је - обраћајући се и њему и окупљенима - рекао: "Када неко од вас молбу чини, нека прво захвали своме Узвишеном Господару, затим нека замоли Бога да благослови Веровесника а затим нека моли за шта хоће!"**

8. Да води рачуна да све што једе и пије буде лепо, чисто и дозвољено, јер је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Узвишени Бог је леп и прима само оно што је лепо.** Узвишени Бог је верницима наредио оно што је наредио и посланицима:

„О посланици, дозвољеним и лепим јелима се храните и добра дела чините!“ (Кур'ан, Верници, 51), а на другом месту:

О верници, дозвољеним и лепим јелима која смо вам подарили се храните и будите Богу захвални, па ви се само Њему молите! (Кур'ан, Ел-Бекаре, 172)

Затим је споменуо човека који дуго остаје на путовању, чупаве косе и прашњав, који своје руке диже према небу и моли: 'Боже, Боже!', а храни се забрањеном храном, пије забрањено пиће, облачи забрањену одећу и издржава се забрањеном опскрбом. Па како ће таквом бити услишана молба?!

Иако су у наведеном случају испуњена четири услова за испуњење молбе, наведена у његовим речима:

а) "Који дуго остаје на путовању", јер када је човек дуго на путу, могућност да му молба буде испуњена је велика, будући да је скрхан туђином и дугим одсуством из завичаја, а исцрпљеност и подношење тешкоћа на путу, спадају у најважније предуслове за испуњење молбе.

б) "Чупаве косе и прашњав", јер су поцепаност одеће, запуштеност у изгледу, разбарушеност косе и прашњавост добра претпоставка за испуњење молбе.

ц) "Који своје руке диже према небу", јер је и у другим хадисима похваљено дизање руку према небу за време упућивања молбе, као што стоји и у раније наведеном хадису који преноси Селман ел-Фариси, а у коме се каже: **"Бог је стидљив и дарежљив. Стид Га је - када човек дигне руке (и замоли Га) – да га врати празних руку и очајног."**

д) "Изговарајући: 'Боже, Боже!'", јер је упорност у молби и понављање Господарева имена једна од најзначајнијих претпоставки да ће се Господар одазвати и ономе што се моли, удовољити.

Међутим, и поред испуњења свих ових предуслова за испуњење молбе, Божији Посланик, мир над њим, каже: "Па како ће таквом бити испуњена молба" тј. како ће бити испуњена молба ономе ко се храни забрањеном храном, ко пије забрањено пиће, ко носи забрањену одећу и ко се издржава забрањеном опскрбом?

9) Да се приликом упућивања дигнутих руку окрене према Меки и да у молби не набраја (тј. да речи молбе не набраја и не изговара у римованој прози). Најбоље је молити кур'анским молбама и молбама наслеђеним од Посланика, мир над њим. У молби се не сме молити оно што је грех нити прекидање родбинских веза, како је већ речено у хадису који приповеда Ебу Се'ид.

10. Да се приликом упућивања молбе од Узвишеног Господара моли нешто што је обилно и велико, јер је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Када неко од вас нешто од Бога моли, нека моли оно што је обилно и велико, јер Њему није ништа тешко."**

11. Да се испуни основни предуслов за испуњење молбе, а то је да се Онај који је упућује искрено покаје, да изглади спорове са другим људима, да се посвети Узвишеном Богу и да буде убеђен да ће му се Он одазвати, јер Узвишени каже:

А када те робови Моји за Мене упитају, Ја сам, сигурно, близу: одазивам се молби молитеља кад Ме замоли. Зато нека они позиву Моме удовоље. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, 186)

Према томе, човеково одазивање на позив Узвишеног Бога је предуслов да би се Бог одазвао на његову молбу и удовољио његовом мољењу, као што Веровесник, мир над њим, у кудси-хадису преноси од свога Узвишеног Господара пример о Божијем штићенику, који се Узвишеном Богу приближава све док га не заволи, а за онога кога заволи Он каже: "**... а ако од Мене нешто затражи, Ја ћу му дати.**"

БЛАГОСИЉАЊЕ ВЕРОВЕСНИКА, МИР НАД ЊИМ

Узвишени Бог каже:

Бог и анђели Његови благосиљају Веровесника. О верници, благосиљајте га и ви и шаљите му поздраве. (Кур'ан, поглавље Савезници, 56)

Ибн Кесир у вези с овим одломком каже: "У овом одломку Узвишени Бог Своје робове упознаје са високим положајем - код Њега - у вишем свету - Његовог роба и веровесника (Мухамеда), где га Он, пред одабраним и Њему блиским анђелима хвали и

благосиља, и да га и анђели благосиљају. Узвишени, затим, наређује и нижем свету да га и он благосиља и поздраве му шаље, како би у његовом хваљењу заједно учествовала оба света; и виши и нижи."

Ибн ел-Кајјим у своме делу "Целаи-л- ефхам" каже: "То значи: Ако Бог и Његови анђели њега благосиљају, благосиљајте га и ви, јер никоме није прече да га благосиља и поздраве му више шаље, него вама, зато што вам је он, захваљујући благодарности свога посланства и своје мисије, пружио част и добробит и овога и онога света."

Шта значи благосиљање Веровесника, мир над њим?

Ебу ел-'Алије каже: "Божије благосиљање Веровесника, мир над њим, значи његово хваљење у друштву анђела, а његово благосиљање од стране анђела значи њихово мољење за њега."

Ибн Аббас је рекао да реч "благосиљају" значи "за њега моле срећу."

Ибн ел-Кајјим каже: "Наређено благосиљање у овоме одломку је мољење Бога и Његових анђела да га благослове, тј. да га похвале, покажу његову одабраност, почасте и учине себи блиским."

Похваљеност Веровесниковог, мир над њим, благосиљања:

Од Абдуррахмана б. Авфа, се приповеда да је рекао: **"Дошао сам код Веровесника, нека је над њим спас и мир, и затекао га на сеци (био је лицем на тле), па (ми) је након дуге сеце рекао: 'Дошао ми је анђео Гаврило и рекао ми: - Ко тебе благослови, ја ћу њега благословити, и ко теби поздрав пошаље, ја ћу њему поздрав послати."**

Од Ебу Хурејре се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Ко мене благослови једном, Бог ће њега да благослови десет пута."**

Од Ја'куба б. Зејда б. Талхе ет-Тејмијје се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Дошао ми је гласник од мог Господара и саопштио ми:' Нема роба који ће тебе благословити једном, а да њега Бог неће благословити десет пута."**

Од Ебу Хурејре се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Понижен је човек у чијем се присуству споменем, па ме не благослови. Понижен је човек који дочека да код њега остаре родитељи, па захваљујући њима не уђе у Рај. Понижен је човек који дочека да рамазан (месец поста) дође и прође, па му у њему не буде опроштено."**

Од Алија б. ел-Хусејна се преноси да је рекао: "Причао ми је мој отац, а њему деда да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **'Не правите од мог гроба свето место, већ ме благосиљајте и поздраве ми шаљите, јер ће ми ваши благослови и поздравистићи, ма где год ви били.'**"

Од Абдуллаха б. Мес'уда се преноси да је Веровесник, рекао: **"Бог има посебну врсту анђела који путују и који ми од мојих следбеника преносе поздраве."**

Од Ел-Хасана се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Довољан знак нечије шкртости је да у његовом присуству будем споменут, па да на мене салават(поздрав) не донесе."**

Од Абдуллаха б. Амра се преноси да је Божији Посланик рекао: "Ко мене благослови или за мене замоли висок положај у Рају заслужио је да се за њега заузмем на Судњем дану."

Од Ебу Хурејре се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "Ниједна се група људи у друштву није састала, не споменувши Бога и не благословивши његовог Веровесника а да због тог свога састанака на Судњем дану неће зажалити. Ако буде желео, Он (Бог) ће им опростити, а ако буде желео, казниће их."

**Како се Веровесник, нека је над њим спас и мир,
благосиља?**

Од Ибн Мес'уда ел-Енсарије се преноси да је рекао: "Док смо седели у друштву са Са'д б. Убадом, пришао нам је Веровесник, мир над њим, па му је Бишр б. Са'д рекао: 'Бог нам је, Божији Посланиче, наредио да те благосиљамо, па (нам реци) како ћемо те благосиљати! Он (тј. Мес'уд) каже: "Божији Посланик, мир над њим, је ћутао, тако да смо пожелели да га овај није ни упитао."

Затим је Божији Посланик рекао: - Изговарајте: 'Боже, благослови Мухамеда и породицу Мухамедову, као што си благословио (посланика) Аврама и породицу Аврамову и подај срећу Мухамеду и породици Мухаммедовој, као што си дао срећу Авраму и породици Аврамовој међу световима. Ти си хваљен и слављен!'

Користи и плодови од благосиљања Посланика, мир над њим, су:

1. Покоравање заповеди Узвишеног Бога и пристајање уз Њега и Његове анђеле у њиховом благосиљању Веровесника, нека је над њим спас и мир.

2. Заслуживање за сваки благослов донесен на Веровесника, мир над њим, десет благослова од Узвишеног Бога.

3. Заслуживање Веровесниковог, мир над њим заузимања на Судњем дану (шефа'ата), поготово ако се још уз благослов за њега замоли високи положај у Рају.

4. Заслуживање растерећења од брига, како је раније наведено у хадису који приповеда Зејд б. Талха.

5. Ономе ко благосиља Веровесника, мир над њим, благосиљање помаже да иде путем Раја, а онога ко га не благосиља, неблагосиљање одводи са пута Раја.

6. Онај ко благосиља Веровесника, мир над њим, заслужује леп спомен и благослов од Узвишеног Бога. Ово је зато што онај ко благосиља Веровесника, мир над њим, Бога моли да Свог Посланика и његову породицу похвали, почаст и благослови, а таква молба је, без икакве сумње, испуњена, па на тај начин и онај ко благосиља за своје добро дело добија награду.

7. Благосиљање је предуслов трајне љубави између роба и Божијег Посланика, мир над њим. Све што се Посланик више благосиља, та веза љубави је све јача. То је једна од карика у ланцу веровања која се ни на један други начин не може постићи. Благосиљање је, такође, предуслов за све већу Посланикову љубав према своме следбенику - муслиману и за Посланиково, мир над њим,

уознавање са именом онога ко га благосиља. Зар човек може имати већу част од оне која му се указује приликом помињања његовог имена пред Божијим Послаником, мир над њим?

Најодабраније прилике за благосиљање Посланика, мир над њим, су:

1. Најважнија и најдоказанија прилика за благосиљање Веровесника је на задњем седењу (тешеххуду) у молитви. Сви су муслимани једногласног мишљења да је његово благосиљање током молитве верозаконом прописано, с тим што нису сугласни о степену обавезности.

2. За време ценазе-молитве (погребна молитва) после другог текбира. У том смислу од Ез - Зухрија се преноси да је рекао: "Се'иду б. ел-Мусејјибу је рекао: 'У ценази-намазу суннет је проучити кур'анско поглавље Приступ (ел-фатиха), благословити Веровесника, мир над њим, искрено замолити Бога за умрлог, учећи молбу само једном, а затим у себи предати селам.'"

3. Када се спомене Божији Посланик, мир над њим, с тим што нема једногласног мишљења о степену обавезност, када се сваки пут спомене име

Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир. Ет-Тахави и ел-Халими кажу: "Сваки пут када се спомене Посланиково, мир над њим, име, обавеза је благословити га." Други, пак, кажу да је то похваљено, а не обавеза из које би произилазио грех онога ко то пропусти да учини.

4. Приликом уласка у џамију и изласка из џамије. Од Фатиме се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Када улазиш у џамију изговори: 'У име Бога! Поздрав Божијем Посланику! Боже, благослови Мухамеда и породицу Мухамедову, Боже опрости нам и отвори врата Твоје милости!', а када завршиш (тј. када излазиш) поново то изговори, с тим што ћеш сада рећи: '... и отвори нам врата Твоје добростивости!'"**

5. После слушања езана (позив на молитву), јер је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Када чујете мујезина (особа која позива на молитву), понављајте оно што он изговара, а затим ме благословите, јер ко мене благослови једном, Бог ће њега благословити десет пута. Затим замолите Бога да ми да висок положај у Рају (Ел-Весила) јер је то место у Рају које заслужује само један Божији роб, а ја се надам да**

ћу то бити ја. Ко за мене замоли то место у Рају, заслужио је моје заузимање за њега на Судњем дану (шефа'ат).

6. Приликом упућивања молбе, јер се у хадису који преноси Фудала б. Убејд, друг Божијег Посланика каже: "Божији Посланик, мир над њим, чуо је како један човек моли у молитви, а да претходно није похвалио Бога, нити замолио Бога да благослови Веровесника, мир над њим, на шта је Веровесник рекао: 'Овај је пожурео.' Потом је тог човека позвао, па је - обраћајући се и њему и окупљенима - рекао: "Када неко од вас клања, нека прво захвали своме Узвишеном Господару, затим нека замоли благослов за Веровесника, а затим нека Га моли за шта хоће!"

7. У петак, јер у хадису који преноси Евс б. Евс стоји да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "Ваш најбољи дан је петак. У њему је створен Адам, у њему је умро, у њему ће се дунути (у рог) и у њему ће бити удар (на Судњем Дану). Зато ме што више благосиљајте, јер се ваши благослови мени показују." "Божији Посланиче," - упитали су - "како ће ти се, када иструнеш, показати наша благосиљања?" - на шта је он

одговорио: "Бог је земљи забранио да апсорбује тела свих веровесника."

8. Приликом говора за време цума-молитве (молитва која се обавља петком), бајрам-молитве (молитва за благодан), кишне молбе и слично.

9. Приликом устајања и напуштања дружења.

10. Приликом веридбе жене за женидбу.

НОЋНИ НАМАЗ (МОЛИТВА)

Узвишени Бог каже:

Бокови њихови се постеља лишавају и они се Господару своме из страха и жеље клањају, а део онога што им Ми дајемо удељују. (Кур'ан, поглавље Сеџда, 16), а након тога каже:

И нико не зна какве их, као награда за оно што су чинили, скривене радости чекају (Кур'ан, поглавље Сеџда, 17)

Описујући добротинитеље, Узвишени Бог на другом месту каже:

Ноћу су само мало спавали, и у праскозорје опрост од греха молили. (Кур'ан, поглавље Ез-Заријат, 17-18) Од Катаде и Муџахида се преноси да то значи да по читаву ноћ, све до јутра нису спавали, већ је у богослужењу проводили. Од Ибн Аббаса се преноси да је у том смислу рекао: "Знала би им проћи по читаву ноћ, а да ока не би склопили."

Узвишени, такође, каже:

Да ли је онај који у ноћним сатима у молитви време проводи, падајући лицем на тле и стојећи, страхујући од оног света и надајући се милости Господара свога. (Кур'ан, поглавље Скупови, 9)

Ибн Тејмије каже да израз "канут - о овде значи: устрајност у покорности и да се онај који дуго остаје на стајању, прегибању и сецди (лицем на тле) назива "канит(ом)".

Описујући оне који истински робују Милостивом, Узвишени каже:

... и они који проводе ноћи пред Господаром својим на тле падајући и стојећи. (Кур'ан, поглавље Ел-Фуркан, 64)

Бухарија у "Поглављу о одабраности ноћне молитве" наводи ланац преносилаца хадиса на чијем је крају Абдуллах б. Омер који каже: "За живота Веровесника, нека је над њим спас и мир, био је један човек који би - када би нешто сањао- свој сан причао Божијем Посланику, мир над њим, па сам и ја пожелео да ми је шта сањати и испричати Божијем Посланику. Тако сам једанпут, док сам још био дечак - док сам, у доба Божијег Посланика, мир над њим, спавао у џамији - сањао да су ме два анђела узела и одвела до Ватре која ми се учинила да је озидана као бунар и да има два стуба. У њој сам видео неке људе које сам одраније познавао, па сам почео учити: 'Тражим уточише код Бога од Ватре!', па нас је срео још један анђеоло који ме је упитао: 'Шта ти је, шта си се препао?' Сан сам испричао Посланиковој жени Хафси, а Хафса га је испричала Божијем Посланику, мир над њим, који је рекао: **'Диван ли је Абдулах човек, само да још ноћу устаје и клања!'**" После тога, он је спавао само, сасвим мали део ноћи."

Доказ да је ноћна молитва одабрана су и Посланикове, мир над њим, речи: **"Диван ли је Абдулах човек, само да још ноћу устаје и клања!"**, јер се под његовим речима: "Диван ли је човек..." подразумева онај ко ноћу устаје и клања. Друга порука овог хадиса је да ноћна молитва одвраћа несрећу.

У хадису који преноси Ебу Хурејре стоји да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "После прописаних (тј. обавезних) молитви, најбоља молитва је ноћна молитва."

Од 'Али б. Ебу Талиба, Бог био задовољан њиме, се приповеда да је њему и Фатими, Веровесниковој ћерци Божији Посланик једне ноћи покуцао на врата и упитао их: **"Зар не клањате?"** - па сам рекао: **'Божији Посланиче, наше су душе у Божијој руци и Он их оживљава (тј. буди) када Он хоће'** - па се, када сам то рекао, окренуо ништа ми не одговоривши. Затим сам га чуо како одлазећи говори: ... „али је човек, више него ико, спреман да **расправља**“, (Кур'ан, поглавље Пећина, 54)

Ибн Бетгал каже: "И овај случај је доказ колико је ноћна молитва одабрана и похваљено буђење укућана и родбине ради њеног обављања."

Ет-Табири у вези овога случаја каже: "Да Веровесник, мир над њим, није знао за посебну одабраност ноћне молитве, он сигурно не би узнемиравао своју кћерку и њеног мужа, поготово у времену које је Бог Својим створењима одредио за починак. Међутим, он је за њих одабрао оно што је по њих боље."

Како је Веровесник, мир над њим, обављао ноћну молитву?

1. Дужина ноћне молитве:

Од Абдуллаха б. Мес'уда се преноси да је рекао: "Обављао сам са Веровесником, мир над њим, ноћну молитву па је толико дуго остао на стајању да сам помишљао да учиним нешто што не треба." Упитали смо га: "А шта си то помишљао?" - па је рекао: "Помишљао сам да седнем, а да Веровесника, мир над њим, оставим (самог на стајању)."

Ел-Хафиз каже: "У овом хадису је доказ да се Веровесник, мир над њим, определио за одужење

ноћне-молитве. Ибн Мес'уд је тада био у снази и привржен слеђењу Веровесника, мир над њим, и сигурно да не би помишљао на седање, да Веровесник није необично дуго остао на стајању. Међутим, многи његови следбеници, као и други после њих, сматрали су да је боље у молитви обавити што више прегибања и сеџди. У том смислу, у хадису који преноси Севбан, а бележи Муслим, налазимо да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"У најбоља дела спада чинити што више сеџди."** Зато изгледа да то зависи од човека до човека и од случаја до случаја. Муслим у својој Збирци бележи хадис који приповеда Хузејфе, у коме он каже да је једне ноћи обављао ноћну-молитву са Веровесником у коме је Веровесник, мир над њим, на једном стајању, проучио (три најдужа поглавља) Ел-Бекаре, Имранова породица и Ен-Ниса' и да је - када год би наишао на одломак у коме се хвали Господар - Господара похвалио, када би наишао на одломак у коме се нешто моли, Бога замолио и када би наишао на одломак у коме се тражи Божија заштита, од Бога заштиту затражио, те да би на прегибању остао колико и на стајању, поново се усправио и остао усправно колико и прегибању, а онда пао на сеџду и на њој остао колико и на стајању, а за то је потребно, најмање, око два сата. Можда је Веровесник, мир над

њим, целу ту ноћ провео у молитви? Што се, осталих ноћи тиче, по казивању 'Аише, Он је у ноћној-молитви обично проводио око једне трећине ноћи."

Како и колико је Веровесник, мир над њим, ноћи проводио у молитви?

Од Абдуллаха б. Омера се преноси да је рекао: "Један човек упитао је Божијег Посланика како се обавља ноћна молитва, па му је рекао: "Два по два (реката), а ако се бојиш да те не затекне јутро, онда клањај бар један (рекат) !"

Ел-Хафиз у својој књизи Ел-Фетху каже: "Што се тиче хадиса који приповеда Ибн Омер, најбоље је да се верници њега придржавају, јер је то одговор на конкретно питање."

Од 'Аише се преноси да је рекла: "Веровесник, мир над њим, би ноћу обаљао тринаест стајања, од којих је једно стајање витр-молитве и два стајања јутарње молитве."

У збиркама веродостојних хадиса од Бухарије и Муслима, од ње се, такође, преноси да је рекла: "Између вечерње и јутарње-молитве Божији Посланик, мир над њим, би клањао још по једанаест стајања, при чему би, на свака два стајања, предавао селам и на крају обављао витре са једним стајањем."

У које доба је Веровесник, мир над њим, устајао на ноћну-молитву?

Од Енеса се преноси да је рекао: "Божији Посланик, мир над њим, би у месецу мрсио толико да би ми помислили да (никако) не пости и постио је толико да би ми помислили да никако не мрси. Када бих ноћу помислио да не клања, видео бих га да клања, а када би помислио да не спава, видео бих га да спава."

Ел-Хафиз у Ел-Фетху каже: "Од Веровесника, мир над њим, је потврђено да је он клањао и на почетку ноћи, и у средини ноћи и на крају ноћи. Међутим, у хадису који преноси Абдуллах б. 'Амр б. ел- 'Ас, Веровесник, мир над њим, је дао до знања која је ноћна молитва најдража Узвишеном Богу,

рекавши: **"Богу најдража молитва је молитва какву је клањао посланик Давуд, Богу најдражи пост је Давудов пост. Он би спавао пола ноћи, трећину проводио у молитви и поново легао у задњој шестини и један дан постио, а други дан мрсио."**

Ел-Мухеллеб каже: "Давуд, мир над њим, би легао и заспао на почетку ноћи. Затим би, у време у коме Бог дозива: **'Има ли ко да шта тражи, па да му дам?'**, устао и клањао. Затим би прилегао колико је потребно да се одмори од исцрпљености од ноћне молитве у остатку ноћи. То је тај сан у време зоре. Овај начин обављања ноћне молитве постао је омиљен зато што даје одушка души и што се избегава могућа мрзовољност. Божији Посланик, мир над њим, у том смислу је рекао: **"Богу неће досадити док вама не досади."** Према томе, Узвишени Бог воли да Својом милошћу што дуже обасипа и да Своје добротворство што више пружа. Горе наведени начин обављања ноћне молитве је лакши, јер кратак сан после ноћне молитве одмара тело, отклања штетност неспавања и клонулост тела, за разлику од неспавања све до јутра. Човек овако јутарњу молитву дочекује одморан, па се како њему, тако и осталим дневним обавезама, активније и преданије може да посвети.

Осим тога, то је најбољи начин да се избегне охолост, јер сан у задњој шестини ноћи враћа свежину лицу и виталност телу, што човеку омогућава да пред оним ко га види сакрије своја дела тј. оно у чему је ноћ провео. На ово указује Ибн Декик ел-'Ид."

У коју врсту прописа спада ноћна молитва?

Ибн Абдулберр каже: "Поједини, ретки таби'ини(генерација народа после другова Божијег посланика) сматрали су да је ноћна молитва обавезна (ваџиб) макар и кратко трајала." Међутим, исламски учењаци су мишљења да је она похвална. Ет-Тирмизи од Исхака б. Рахевејха наводи да је рекао: "Ноћна молитва је молитва оних који се друже са Кур'аном." Овакво мишљење се преноси и од Ел-Хасана. Биће да је то и најисправније мишљење. Ни у њему нема недвосмислене изјаве о обавезности ноћне молитве."

Олакшавајући фактори за обављање ноћне молитве:

Знај да је редовно обављање ноћне молитве изузетно тешко и напорно, осим онима којима то

Узвишени Бог олакша. Постоји укупно седам олакшавајућих фактора за редовно обављање ноћне молитве, од којих су четири вањске, а три унутрашње природе.

Вањски фактори:

1. Да се пуно не једе и не пије, па да се човек сну не може одупрети. У томе смислу неко је мудро рекао: "Не једите пуно, па да морате да пијете пуно и да спавате пуно!"

2. Да се преко дана не оптерећује свакодневним пословима који превише исцрпљују физичку и психичку снагу човека, будући да се тако преморен човек не може одупрети сну.

3. Да се не прескаче свакодневно кратко прилегање у поподневним сатима, како би се могло издржати неспавање ноћу тј. обављање ноћне молитве.

4. Да се води рачуна да се преко дана што мање греши, јер грешење отупљује срце и спречава да милост падне на њега.

И владари на овоме свету, само онима који су им потпуно верни, покорни и наклоњени, дозвољавају да се са њима осамљују и у приватном животу друже и разговарају.

Приповеда се да су се неки Ибн Мес'уду пожалили да не могу да издрже редовно обављање ноћне молитве, па им је рекао: "Од њега вас удаљавају (ваши) греси."

Ел-Хасану се, такође, један човек пожалио речима: "Не могу да издржим ноћну молитву, па ми пропиши какав лек?" - на што му је он рекао: "Не буди према Њему (тј. Богу) непокоран преко дана, па ће ти помоћи да пред Њим бдијеш преко ноћи!"

Од Ес-Севрија се приповеда да је рекао: "Због једног греха који сам починио, пет месеци нисам могао обављати ноћну молитву."

Од Ел-Хасана се приповеда да би - када би отишао на пијацу и чуо шта све на њој говоре - имао обичај рећи: "Мислим да ови имају тешке и зле ноћи." Све врсте греха на свој начин изазивају суровост срца и одвраћају од редовног обављања ноћне молитве, мада се по јачини утицаја, посебно издваја конзумирање забрањене хране. За разлику од ње,

дозвољена храна, као мало шта друго, чисти срце и покреће га на добро. То најбоље знају они који прате и контролишу своје срце, јер су се у то кроз праксу, која има утемељење у верозакону, уверили. Зато је неко од њих, с правом приметио: "Колико је само залогаја због којих се пропушта ноћна молитва! Колико је само погледа због којих се не учи Кур'ан! Човеку се понекад због забрањеног залогаја или неваљалог дела, не омогућује да извршава (обавља) ноћну молитву."

Унутрашњи, фактори:

1. Чистоћа срца и његова непоквареност новотаријама, мржњом према муслиманима и непотребним радозналостима везаним за овај свет. Ово последње, зато што ономе ко је преокупиран овосветским проблемима, не полази за руком да се ноћу буди и устаје, а и ако устане, не размишља о молитви, већ о својим овосветским бригама и пословима, лутајући по својим грешним мислима. О таквима је песник давно рекао:

Портир ми рече да још спаваш,

Кад оно ти, и кад си будан, спаваш!

2. Страх од греха и бојазан од смрти, држе срце увек будним, тако да се човеку - чим се сети провалија паклене ватре и страхота Судњег дана - одмах разбије сан. У том смислу се од Абдуллаха б. Реввахе преноси да је рекао: "Када се Божијем робу спомене Рај, дуго уздише за његовим лепотама, а када му се спомене Пакао, одједном му се поспаност разбије." Ибн Мубарек је у стиху рекао:

Чим их мрак ноћи притисне, они се обрадују,

Па њено освитање на прегибању дочекају.

Страх разбија њихов сан, па на молитву устану,

Док дуњалучари, осећајући се сигурним, спавају.

Неко је други, такође, у стиху рекао:

Кур'ан својим обећањима и претњама спречава

да се очи затворе, па будне ноћи проводе,

Речи Владара Узвишеног су, како треба, разумеле

Да му вратови морају бити погнути покорни.

3. Човеково схватање вредности ноћне молитве, онако како се о њој, у наведеним одломцима

и књигама говори, потребно је и зато како би се у њему побудила нада и жеља за наградом, а када се то постигне, у њему ће све више јачати жеља за што вишим положајем у Рају.

Шта учењаци кажу о ноћној молитви?

Од Ибн ел-Мункедира се приповеда да је рекао: "Од посланица овога света остале су само три: ноћна молитва, сусрет са браћом у вери и заједничка молитва."

Од Ебу Сулејмана се приповеда да је рекао: "Ноћна молитва онима који је обављају, слађа је од ноћне забаве онима који своје ноћи у њој проводе. Да није ноћи и ноћне молитве, на овоме свету не бих пожелео ни једног трена више остати."

Ибн Мес'уд, Бог био задовољан њиме, би - када би се смирила ноћ и свет поспао - устао и почео клањати и учити тако да би се све до јутра, попут зујања пчела, чуо његов глас.

СТАЊА ДУШЕ И ИСПИТИВАЊЕ ЊЕНЕ САВЕСТИ

Путници - побожњаци, на своме путу до Узвишеног Господара, - ма колико њихови путеви и искуство били различити - једногласни су у мишљењу да је човекова душа та која срце омета да стигне до свога Господара. Они, такође, тврде да се човек не може приближити ни стићи до Узвишеног, без претходног обуздавања своје душе, њеног савладавања и присиљавања да ради супротно њеним прохтевима.

У том погледу, две су врсте људи: једна, чија је душа њима загосподарила и присилила их да њеним прохтевима буду покорни и послушни, па су пропали, и друга која је својом душом загосподарила и присилила је да буде покорна и послушна њиховим наредбама.

У томе смислу неко је од оних који истински познају Бога рекао: "Путовање оних који траже истину завршава се са победом над својом душом. Онај ко успе савладати своју душу, успео је и

победио, а онај ко допусти да га савлада његова душа, изгубио је и пропао." Узвишени Бог каже:

...онда ће ономе који је охол био и живот на овом свету више волео Пакао пребивалиште постати сигурно. А ономе који је од стајања пред Господаром својим стрепео и душу од прохтева уздржао Рај ће боравиште бити сигурно. (Кур'ан, поглавље Ен-Нази'ат, 37-41)

Душа позива на охолост и да се живот на овом свету више воли, док Господар Свог роба позива да Га се боји и да душу своју од прохтева суздржава. Срце је, према томе, између ова два позивача; душе са једне, и Господара, са друге стране. Оно се окреће, час једном, а час другом позивачу. То је, заиста, положај препун мука и искушења. Узвишени Бог у Кур'ану је душу описао са три атрибута, и то као: смирену душу, душу која кори и душу која је склона злу. О томе да ли је душа једна, а наведени атрибути само опис њених особина, или човек има три душе, међу људима нема једногласног мишљења. Првог мишљења се држе исламски правници и тумачи Кур'ана, а другог многи међу учењацима тесавула. Заправо, и ова се два мишљења могу помирити, јер се,

на крају крајева, питање опет своди на једно; да је душа по себи једно, али да има три својства.

Смирена душа

Када се душа повуче Узвишеном Богу, смири се са Његовим спомињањем, покајнички Му се обрати, и онда када једва чека сусрет са Њим и када је сретна у Његовој близини, она је смирена.

Од Ибн 'Аббаса се преноси да је рекао: "Смирена значи: потпуно уверена"

Катада каже: "То је верник чија је душа потпуно предана ономе што је Бог обећао."

Човек са оваквом душом потпуно је предан веровању у Узвишеног Бога, Његова савршена имена и својства, онако како их је сам Он описао и како их је описао Његов Посланик, мир над њим. Он је, затим, потпуно уверен - као да својим очима гледа - у казивања о догађајима након смрти, у загробном животу, догађаје на Судњем дану, после тога. Он је, затим, потпуно уверен у Божију одредбу, предан и с

њом задовољан, па се не љути, не жали, нити се његово веровање колеба. И зато не жали за оним што је прошло, нити се радује ономе што ће доћи, јер је недаћа која ће доћи, унапред одређена, пре него што је и створен био, као што каже Узвишени:

Никаква невоља се без Божије воље не догоди, а Он ће срце онога који у Бога верује упутити. (Кур'ан, поглавље Самообмана, 11)

Више ранијих и честитих учењака је рекло: "То је човек кога задеси невоља, па се - знајући да је то од Бога - са стварношћу помири и задовољан остане."

А што се тиче смирености и задовољства у добру, то је задовољство са одредбом. Оно долази из покорности, искрености и послушности, па мимо ње нема никакве друге жеље, прохтева, нити потребе за опонашањем другог. Зато се не препушта ничему што је сумњиво и у супротности са његовим знањем, нити каквој жељи за другачијим него што јесте, већ је - ако му таква помисао налети - као зло одбаци и буде му теже него да је са неба на Земљу пао, а то је, као што је Веровесник, мир над њим рекао: "**чисто веровање**". Он, такође, бојазан и стрепњу од греха,

заменењује смиренешћу у покајању и задовољством у њему.

Када се човек уместо сумње прихвати сигурне спознаје, уместо незнања знања, уместо нехаја сећања на Бога, уместо невере покајања, уместо охолости искрености, уместо лажи искрености, уместо неспособности проицљивости, уместо напада уображености понизне скрушености и уместо надмености скромности, тек тада ће његова душа бити смирена.

Темељ свега овога је будност која срце ослобађа нехаја и осветљава му рајске палате, па од усхићења на сав глас говори:

Тешко теби душо, зар ми нећеш помоћи

Да се трудом твојим ноћни мрак пребродим?

**Можда ћеш и ти, на Дану судњем, постићи
лагодан живот у тим висинама?!**

Угледавши у светлу будности шта му је све Бог створио и шта ће пред њега бити стављено, од дана када умре, па све док не уђе у Кућу вечности. Угледавши, такође, како овај свет брзо пролази, како

не испуњава очекивања његових станара, како убија оне који су у њега заљубљени и на најразличитије их начине мучи, он се у томе светлу на ноге диже и говори:

Тешко мени, колико сам само дужности према Богу пропустио! (Кур'ан, поглавље Скупови, 56) проводећи остатак живота у надокнађивању онога што је пропустио, оживљавајући оно што је умртно, исправљајући грешке које је раније починио, користећи сваку прилику да, колико год може, што више добра учини жалећи, ако какво добро дело пропусти, као да је сва добра дела пропустио. Он, затим, у светлу те будности опажа благодати којима га је његов Господар обасуо, немоћан да их све наброји, а камоли да се за њих одужи. У светлу те будности он, надаље, опажа мане своје душе, пороке својих дела, раније учињене грехе и преступе и многе неиспуњене обавезе и необављене дужности, па своју душу опомиње и органе на покорност привољава да се Богу погнуте главе управља, окружен Његовим благодатима с једне, а својим преступима и пороцима душе, с друге стране. У светлу те будности он, такође, увиђа драгоценост и опасност свога времена, које је највећи капитал његове среће, па га не траћи у ономе што га не приближава своме Господару, јер је његово

узалудно траћење губитак и пропаст, а ваљана искоришћеност добитак и срећа. Ово су само неки од резултата који произилазе из будности и први степен смирене душе, са кога почиње њен пут ка Богу и ономе свету.

Душа која кори

Једни кажу: "То је душа која не може да се смири у једном стању. Као таква она је склона честој превртљивости и промени своје нарави, па је час склона сећању, а час нехају, час прихваћању, а час одбијању, час воли, а час мрзи, час се радује, а час тугује, час је задовољна, а час се љути и час покорна, а час бојажљива."

Други кажу да је то душа верника. Тако Ел-Хасан ел-Басри каже: "Зато јер је верника тешко срести, а да не кори своју душу и да стално не говори: 'Шта сам овим хтео... ', 'Зашто сам ово урадио?', 'Ово је било прече од тога' и томе слично."

Трећи кажу да је то душа која ће се корити на Судњем дану, јер свако своју душу кори; ако је

грешник, зато што греши, а ако је добротинитељ, зато што прави пропусте. Учењак Ибн ел-Кајјим каже: "Све је ово тачно."

Две су врсте корења душе: душе која се кори за покуђено и душе која се кори за непокуђено:

- Душа која се кори за покуђено је неправедна и несвесна душа коју кори Узвишени Бог и Његови анђели.

- Душа која се кори за непокуђено је душа коју кори њен власник, зато што је недовољно покорна Богу, иако он улаже све напоре да је приволи на покорност. Међутим, најбоља је она душа која, покорна Богу, сама себе кори и која за своје болести трпи прекоравања, па је пред Богом нико други не кори. Једино је таква душа поштеђена Божијег корења. За разлику од овакве душе, она душа која је задовољна са собом и својим делима, па нити сама себе кори, нити, Бога ради, подноси корења од стране других, је душа коју кори Узвишени Бог.

Душа која на зло наводи

Ова врста душе је покуђена, јер на свако зло наводи. Будући да је у њеној природи урођено навођење на зло, од њеног зла се нико, до онај коме Бог помогне, не може спасити. У томе смислу Узвишени Бог наводи речи Управникове жене која је рекла:

Ја не правдам себе, та душа је склона злу, осим оне којој се Господар мој смилује. Господар мој заиста прашта и самилостан је. (Кур'ан, поглавље Јусуф, 53)

Узвишени Бог, такође, каже:

А да није Божије доброте према вама и милости Његове, ниједан од вас се не би никада од греха очистио. (Кур'ан, поглавље Светлост, 21)

Обраћајући се својим друговима и подучавајући их како ће у нужди молити за помоћ, Веровесник, мир над њим, је често изговарао: **"Захвалност, заиста, припада Богу! Њега хвалимо,**

од Њега помоћ тражимо, од Њега опрост молимо и Њему се, од зла наших душа и наших злих дела, утичемо!"

Зло се, према томе, скрива у души. Из њега произилазе неваљала дела. Када Бог Свога роба препусти његовој души, он - окружен њеним злом, с једне и лошим делима која из тога произилазе, с друге стране - пропадне, а ако га Бог помогне, од свега тога се спаси. Зато, молимо Свевишњег Бога да нас од зла наших душа и наших неваљалих дела, сачува!

Укратко, душа је једна, само што се различито може понашати: наводити на зло, корити и бити смирена. Смиреност душе је врхунац њеног савршенства и чистоће. Смирену душу увек прати анђео који је управља, надахњује истином, улива јој склоност према истини и у лепој је слици приказује. Зато се слободно може рећи да је - све што се чини ради Бога и у име Бога - поникло у смиреној души.

На другој страни, душу која наводи на зло, прати ђаво који је заварава, улива јој лажна обећања, надахњује неистином, наређује јој и улешава зло, завлачи са лажном надом и показује лаж у лепом лику.

Смирена душа и анђео који је прати наређују смиреној души да верује у једног Бога, да чини добра дела, да буде богобојазна, да се у Бога поуздаје, да Му се са покајањем обраћа и одазива, да се Богу посвети, те да је живот кратак, па да се за смрт и оно што после ње долази, припреми, за разлику од ђавола и његове војске који души склоној злу, наређују потпуно супротно од тога.

Смиреној души нема ништа теже него своја дела, потпуно, сачувати чистим од ђавола и душе која наводи на зло. Јер, када би, макар једно једино дело, које она учини до Бога дошло потпуно чисто, човеку би било довољно да се спаси. Управо зато, ђаво и душа која кори су се зарекли да неће допустити да и једно добро дело, пре него што га покваре, неће стићи до Бога, као што неко од оних који добро познају Бога рече: "Тако ми Бога, када бих знао да је макар једно моје добро дело, неискварено дошло до Бога, смрти бих се више радовао, него што се одсутни од своје куће, радује својима укућанима." Абдуллах б. Омер, Бог био задовољан њиме, у томе је смислу рекао: "Када бих знао да је Бог од мене примио макар једну сецду ништа ми од смрти не би било драже."

Тако душа која наводи на зло стоји наспрам смирене душе, па када год ова уради неко добро дело, она пожуре да почини исто толико зла, како би добро дело покварила. Зато она смисао борбе на Божијем путу приказује у лику убијања другог, узимања заробљенице за жену, остављању деце сирочади и поделом ратног плена, а смисао давања зеката и милостиње у лику растанка са иметком, његовог смањивања, застрашивања сиромаштвом, зависности од других људи и спадања на положај сиромаша.

ИСПИТИВАЊЕ САВЕСТИ ДУШЕ

Када душа која наводи на зло завлада срцем верника, једини лек против ње је испитивање њене савести и деловање супротно него што она хоће. Имам Ахмед од Омера б. ел-Хаттаба, Бог био задовољан њиме, наводи да је рекао: "Обрачунајте се са собом, пре него што од вас буде затражено да рачун положите! Извагајте своја дела, пре него што ви будете на вагу стављени! Сутра ће вам, на Судњем дану, бити лакше положити рачун, ако се данас обрачунате сами са собом. Зато се окитите (добрим

делима) за дан Великог обрачуна, дан када ћете испитивани бити, и ниједна тајна ваша неће скривена остати." (Кур'ан, поглавље Час неизбежни, 18)

Ел-Хасан каже: "Верник води рачуна о својој души, па се, Бога ради, сам са собом обрачунава. Зато ће на Судњем дану, људима који су то чинили, суђење бити олакшано тако да ће га обавити без полагања рачуна. Пред верником, понекад, нешто што му се свиди, изненада искрсне, па помисли: 'Тако ми Бога, то је оно што желим и што ми треба. Али, тако ми Бога, нема начина како да га се домогнем. Ма какви! Нespoјиви смо ми једно са другим!' Тако се он мало упусти, али убрзо се прибере, па сам себи каже: 'Нисам ја то хтео. Шта ја имам са тим? Тако ми Бога, никада то више нећу учинити!' и сл. Верници су такви да их Кур'ан заустави да не посрну, па их тако од пропасти сачува. Верник је на овоме свету као заробљеник који гледа како ће сачувати главу. На њему му ништа није сигурно, све док се не сусретне са Богом, јер зна да ће одговарати за све што својим ушима чује, очима види, језиком каже, рукама дохвати, ногама прође, укратко, за све што учини."

Малик б. Динар је рекао: "Нека се Бог смилује робу који својој души каже: 'Зар ниси учинила то и то? Зар ниси учинила то и то?' - па је онда притегне, заузда и присили да се држи Божије Књиге и да јој он водич буде."

Сваки верник који чврсто верује у Бога и Судњи дан дужан је да испита савест своје душе и да на њу врши притисак, како у стању њеног деловања, тако и у стању њеног мировања и размишљања, јер Узвишени Бог каже:

Онога дана кад сваки човек пред собом нађе добро дело које је урадио и рђаво дело које је учинио - пожељеће да се између њих и њега налази удаљеност велика. (Кур'ан, Имранова породица, 30)

Два су начина испитивање савести душе и то: пре и после учињеног дела.

Први начин је да човек, код прве одлуке и жеље да нешто учини, пре него што пређе на само дело, мора застати, добро размислити и уверити се је ли је боље то учинити, или не учинити.

Ел-Хасан је рекао: "Нека се Бог смилује робу који се код своје прве науми да нешто уради, заустави

и добро размисли, па ако види да је, Бога ради, настави, а ако види да је ради неког другог, одустане."

Коментаришући ово, неко је рекао: "Када се душа покрене да нешто уради, па то и човек науми, он прво застане и добро размисли: Је ли то баш њему суђено да уради или није и може ли то он да уради? Јер, ако му није суђено, не може да га ни уради, а ако му је суђено да то баш он уради, поново застане и добро размисли: да ли је то боље да уради или да не уради? Ако закључи да је боље да не уради, остави то, јер га ионако не би могао ни урадити, а ако закључи да је боље да га уради, застане по трећи пут и добро размисли: какав је мотив да га уради; да ли је то из жеље да постигне Божије задовољство и за то од Њега заслужи награду, или из жеље за чашћу, угледом, или наградом од неког од Божијих створења? Ако закључи да се ради о овом другом, опет ће одустати, јер га као таквог не би ни могао урадити, и јер би то значило попуштање души да се упусти у многобоштво и да уради оно што није у име Бога, знајући - колико год јој попустио да ради како она хоће - да му неће ништа бити теже од тога да је поново натера да ради у име Узвишеног Бога. Ако, ипак, закључи да се ради о првом случају, поново ће

застати и добро размислити: Може ли то он сам да уради и да ли је потребно да то сам ради, затим има ли пријатеља који ће му помоћи? Ако закључи да му је помоћ потребна, а не буде имао пријатеља који ће му помоћи, поново ће одустати, као што је и Веровесник, мир над њим, одустао од борбе против многобожаца у самој Мекки, све док није окупио довољно снаге и савезника, а ако нађе пријатеља који ће му помоћи, онда ће послу, са Божијом помоћи, приступити и успети, јер успех недостаје само онима који пропусте неку од наведених ствари, а када су сви ови услови испуњени, ни успех неће да изостане. Ово су та четири степена на којима се роб мора преиспитати, пре него се на дело одлучи."

Други начин испитивања савести душе је њено испитивање после учињеног дела. Три су врсте испитивања на овај начин и то:

а) Испитивање за дела у којима она није у потпуности испунила своје обавезе према Узвишеном Богу, тако да ни дело није обавила онако како треба, а да би дело било ваљано и обављено како треба, потребно је према Богу испунити следећих шест обавеза: да је од срца урађено, да је урађено у име Бога, да је урађено по узору на Посланика, мир над

њим, да је се њим потврдио неки вид добротинства, да се кроз њега показало Божије задовољство и да се, након свега, признала несавршеност. Дакле, потребно је да се преиспитамо да ли су сви ови услови испуњени како треба и да ли су, уопште, у делу сви били заступљени.

б) Испитивање за свако дело које је, можда, било боље не учинити него учинити.

в) Испитивање за свако дозвољено дело: зашто га је учинио, да ли је њиме желео да постигне Божије задовољство и добробит на ономе свету, па да буде добитник, или је желео овосветско пролазно добро, па да буде губитник?

Последње што би требао учинити је да све занемари, да не преиспитује савест, да се преда и препусти да ствари иду својим током, јер то најављује сигурну пропаст и јер је то стање заведених, који пред последицама затварају очи и уздају се у опрост, па занемарују преиспитивање савести душе и обазирање на последице. Ако тако буде чинио лако би могао да западне у грехе и да се на њих навикне, тако да ће му касније бити тешко да се од тога ослободи, чак, и ако се некада отрезни, јер ће увидети да је лакше и

грознице да се ослободи, него онога што је прешло у обичај и навику.

Све у свему, човек се прво треба преиспитати за своје најпрече обавезе, па ако се сети да је шта пропустио, то ће накнадно учинити или поправити. Затим ће се преиспитати у вези забрана, па ће се - уколико види да је шта од њих починио - покајати, замолити Бога да му опрости и настојати да те грехе са добрим делима избрише. Затим ће се преиспитати за своју немарност, па ће - уколико види да је шта запоставио - то покушати да надокнади што чешћим сећањем и посвећивањем Узвишеном Богу. Затим ће се преиспитати за своје речи које је језиком изговорио, корацима којима је корачио, дела која је урадио, гласове које слушао и да се упита шта је с тиме хтео, зашто је то учинио и како је то учинио, јер ће га то и Узвишени Бог питати:

И Тако Ми Господара твога, њих ћемо све на одговорност позвати за оно што су радили! (Кур'ан, поглавље Ел-Хиџр, 92-93), затим:

...сигурно ћемо питати оне којима смо посланике слали, а питаћемо, заиста, и посланике, и изложићемо им, поуздано, све што о њима знамо,

јер Ми нисмо одсутни били. (Кур'ан, поглавље Бедеми, 6-7)

Узвишени, затим, каже:

... да би Он могао да позове на одговорност веровеснике за оно што су говорили. (Кур'ан, поглавље Савезници, 8)

Ако ће се, дакле, они који су истину говорили, позвати на одговорност за оно што су говорили, може се само замислити како ће бити са онима који су лагали?!

Узвишени, затим, каже:

...затим ћете тога дана за сладак живот бити питани сигурно! (Кур'ан, поглавље Надметање, 8)

Мухаммед б. Џерир каже: "Узвишени Бог каже да ће вас питати за благодати ваше на овом свету, шта сте с њима урадили, како сте до њих дошли, и у шта сте их утрошили?"

Катаде каже: "Бог ће сваког роба питати за благодати које му је дао и дужности с којима га је задужио."

Две су врсте благодати за које ће се одговарати: прва, која је на дозвољен начин стечена и у дозвољено потрошена, да ли смо на њој били захвални, и друга, која је на недозвољен начин стечена и у недозвољено потрошена, одакле је стечена и где је потрошена?

Ако ће већ роб за сваку ствар бити одговоран и питан, чак и за оно што његове уши чују, очи виде и срце осети, као што каже Узвишени:

И слух, и вид, и разум, за све то ће се, заиста, одговарати. (Кур'ан, поглавље Ноћно путовање, 36) нормално би било да се сам пред собом преиспита, пре него што на Судњем дану буде полагао рачуне.

На обавезу преиспитивања савести упућују и речи Узвишеног:

О верници, Бога се бојте, и нека сваки човек гледа шта је за сутра припремио! (Кур'ан, поглавље Прогонство, 18) где Узвишени говори да свако погледа каква је дела припремио за Судњи дан; добра која ће га спасити, или лоша која ће га упропастити.

Катаде каже: "Ваш Господар толико упозорава на близину Судњег дана, да је рекао да је он колико сутра."

Из свега наведеног хтело се рећи да чистоћа срца зависи од преиспитивања савести душе, а поквареност од њене занемарености и препуштености себи самој.

КОРИСТИ ОД ПРЕИСПИТИВАЊА И САВЕСТИ ДУШЕ

У користи преиспитивања савести душе у првом реду спада упознавање са њеним пороцима, јер онај ко не зна пороке своје душе, не може знати ни како да их уклони. Када човек упозна пороке своје душе, он душу, Бога ради, почне презирати.

Мухамед б. Васи' је рекао: "Када би греси заударали на (непријатан) мирис, нико поред мене не би могао да борави."

Ебу Хафс је рекао: "Ко у своју душу стално не сумња, у свако доба не ради другачије него што она

хоће и не нагони је на оно што јој није драго, је заведен, а упропастио ју је онај ко на њу гледа благонаклоно."

Од Укбе б. Сухбана ел-Хенаија се преноси да је рекао: "Упитао сам 'Аишу, Бог био задовољан њоме, о речима Узвишеног:

Ми ћемо учинити да Књигу после наследе они наши робови које Ми изаберемо; биће оних који ће се према себи огрешити, биће оних чија ће добра и лоша дела подједнако тешка бити, и биће оних који ће, Божијом вољом, својим добрим делима друге надмашити. (Кур'ан, поглавље Створитељ, 32), па ми је рекла: 'Синко, то су они који ће бити у Рају. Под изразом "**они који ће својим добрим делима друге надмашити**" мисли се на онога ко је живео у доба Божијег Посланика, мир над њим, и за кога је Божији Посланик посведочио да ће бити у Рају. Под изразом "**они чија ће добра и лоша дела подједнако тешка бити**" мисли се на његове другове који су га следили све док се нису њему придружили, а под изразом "**они који ће се према себи огрешити** на оне који су као што сам ја и ти. ', чиме је себе сврстала са нама."

У своме делу Китабу-з-зухд Имам Ахмед наводи: "Један Израелћанин је провео шездесет година у богослужењу молећи за неку своју потребу. Када је ни након толико времена није добио, сам себи је рекао: 'Тако ми Бога, да у теби има икаква добра, постигао би оно што ти треба.' Затим му је у сну речено: 'Јеси ли видео како си у томе моменту презрео своју душу? Тај моменат је бољи од свих шездесет година твога богослужења"

Ово је зато што душа навраћа на пропаст, што помаже непријатеље, што је похлепна за свим што не ваља, што се поводи за сваким злом и што, по својој природи, пркоси.

Будући да је робовање души највећа препрека између човека и Узвишеног Бога у највеће благодати спада ослободити се тога робовања. Зато се против ње најжешће боре они који своју душу најбоље познају.

Зато је презирање душе, Бога ради, једна од најпрепознатијих врлина осведочених верника. Презиром душе, роб се у једном тренутку може приближити Узвишеном Богу више, него било којим другим делом.

У користи преиспитивања савести душе, такође, спада и то што човек на тај начин спознаје своје дужности према Узвишеном Богу, јер оне ко своје дужности према Узвишеном Богу не познаје довољно, тешко да богослужење може користити, а и ако шта користи, то је сасвим незнатно.

У најкорисније што срце може увидети, спада преиспитивање својих обавеза према Богу. То изазива човеков презир према себи, помаже му да се ослободи охолости и да свесно делује, чиме се отварају врата скрушености и понизности пред Господаром. Тако човек губи наду у себе и увиђа да му је спас једино у Божијој милости и опросту, те да Му се дужан покори, спомиње Га и захваљујеи да никада више према Њему не сме да буде непокоран, забораван и незахвалан.

Онај ко овако размисли о својим дужностима према Господару, сигурно ће увидети да их не испуњава онако како треба и да се може надати само у Његов опрост и милост, а никако да се ослони само на своја дела, јер би у томе случају, сигурно, пропао.

Овако о својим душама мисле они који добро познају Узвишеног Бога, они који су у себе изгубили наду и сву је положили у Божију милост и опрост.

Ако боље размислиш о томе каква је већина света, видећеш да су потпуно другачији него што је наведено, јер код Бога гледају само на своја права, а никако и на своје обавезе. Управо због тога су и отуђени од Бога, а њихова срца прекривена копреном која им смета да Га упознају, воле, чезну за састанком са Њим и уживају у сећању на Њега. То је разлог човековог непознавања, како свога Господара, тако и самог себе.

Човеково преиспитивање савести, пре свега је преиспитивање својих обавеза према Узвишеном Господару, а тиме и постављање сет питања да ли их извршава како треба. Нема бољег размишљања, од размишљања о томе, јер то човеково срце усмерава према Богу, с једне, и пред Њим чини понизним, скрушеним и скрханим, с друге стране, увиђајући колико је његово сиромаштво наспрам Божијег богатства и нискост наспрам Божије узвишености, и да је пропустио да учини добра више него што је, можда, могао да учини.

БОЛЕСТ ЛИЦЕМЕРСТВА

О томе да је лицемерство строго забрањено и да су лицемери презрени говоре бројни кур'ански одломци, Посланикова, мир над њим, пракса и богата исламска традиција. Узвишени Бог каже:

А тешко онима који, кад молитву обављају, молитву своју како треба не извршавају, који се само претварају! (Кур'ан, поглавље Ел-Ма'ун, 4-6)

Ко жуди да од Господара свога буде лепо примљен, нека чини добра дела и нека, клањајући се Господару своме, не сматра Њему равним никога! (Кур'ан, поглавље Пећина, 110)

У кудси-хадису Узвишени Бог каже: **"Ја сам најнеовиснији од судруга. Ко од вас било шта уради, приписујући Мени судруга, препустићу га ономе кога Ми је приписао."**

Божији Посланик, мир над њим, је рекао: **"Највише чега се за вас бојим је мали ширк (многобоштво)." На то су упитали: "Божији Посланиче, а шта је то мали ширк?" - па је рекао: "Претварање. Узвишени Бог ће таквима, на**

Судњем дану, када буде награђивао Своје робове за њихова дела, рећи: 'Идите онима пред којима сте се на овом свету претварали, па видите хоћете ли код њих награду добити!'"

Видевши једног човека како у џамији на сеџди плаче, Ебу Умаме ел-Бахили га је упитао: "Зар није боље да си то у својој кући радио?"

Шта је лицемерство и у чему се показује?

Арапски израз "ер-ријаа" / "лицемерство; претварање" изведен је од речи "ру'ја" / "виђење, гледање". Лицемерство у основи значи показивати се другима у позитивним особинама и претварати се другачијим него што човек јесте, све у циљу придобијања њихове наклоности и високог мишљења о њему. Лицемерства има више врста. Лицемерство у вери показује се у пет следећих ствари: у телу, у изгледу, у говору, у начину обављања верских обреда и начину односа према другима.

- Лицемерство у телу огледа се у показивању мршавости, исцрпљености, бледила и сл.,

представљајући то као последицу изнурености од богослужења, сажалења на положај на који је пала вера и страха од оног света.

- Лицемерство у изгледу и одевању огледа се у показивању неочешљаности косе, обарању главе у ходу, смирености у кретању, остављању на лицу трагова од сецеде, похабаности одеће и сл. Уколико се то намерно ради, све су то знаци лицемерства.

- Лицемерство у говору огледа се у претварању пред побожним људима, саветовању, опомињању, цитирању мудрих изрека и примера из исламске традиције, како би се на тај начин показала наводна побожност и приврженост повођењу за добрим људима. У ово, такође, спада мрмљање тј. показивање пред другим људима да смо заузети спомињањем Бога.

- Лицемерство у обредима нпр., у молитви, огледа се у намерном одуживању молитвенанамаза, обарању главе, неокретању и слично, све ради тога да би то други видели.

- Лицемерство у односу са другима огледа се у пробирљивости оних које ће позвати у

посету, нпр. познату особу или ученог човека, само са циљем да би се причало како је тај и тај посетио тога и тога.

Због чега су људи лицемерни?

Знај да се иза претварања сваког лицемера, сигурно, крије неки циљ који жели постићи! Они могу бити различити:

1. Да се другима покаже како је побожан и како се чува од греха. У ту врсту спадају они који пред другима показују своју побожност, богобојазност и скрушеност, с циљем да стекну поверење, па да им се, као таквима, повери какав положај и место од утицаја на коме ће моћи да се материјално окористе. То је Узвишеном Богу најмрзнија врста лицемера, јер чин покорности према Њему злоупотребљавају и користе као средство за доказивање непокорности.

2. Да се иза претварања крије намера постизања какве овосветске благодати; богатства, жене и сл. У ту врсту спадају они који своје знање и побожност показују другима са циљем да се ожене или добију какву материјалну награду. И ова је врста

претварања забрањена, јер се показивањем побожности и покорности Богу жели постићи нека од овосветских благодати, с тим што је она мање опасна од прве врсте.

3. Да се иза претварања не крије никакав циљ за постизање неке од овосветских благодати, иметка или жене, већ да се на њега не би гледало с понижењем и да се не би убрајао у обични свет, него у одабране и побожне људе.

Скривено лицемерство

Лицемерство може бити очевидно и скривено. Очевидно је оно које подстиче и наводи на практичну примену и има за циљ награду. То је најочевиднија врста. Нешто скривеније од овога је оно које само не наводи на практичну примену, али, ипак, умањује дело којим се жели постићи Божије задовољство. Пример за то је неко ко сваке ноћи са тешкоћом обавља ноћну молитву, али када се код њега на конаку задесе гости, онда му то улије додатни мотив па лакше обави ноћну молитву.

У скривено лицемерство, такође, спада и то да неко прикрива своју побожност, али и поред тога, када види друге, пожели да га дочекују са уважавањем, насмејаног лица, речима пуним хвале, да му буду при руци у случају потребе, да са њим у купопродаји буду сусретљиви и да му указују почасно место, а када му то неко ускрати, то му тешко на срце падне.

Зато се искрени верници боје скривеног лицемерства, па се труде да своју побожност прикрију, више него што се други труде да прикрију своје преступе. Ово све зато да би им добра дела била што искренија и да би их Бог на Судњем дану за њих наградио, знајући да ће Он на Судњем дану примити и наградити само, искрено, учињена добра дела и да ће им то на Судњем дану толико бити потребно.

Како се лечи срце од болести лицемерства?

Сада, када си увидео колико лицемерство квари дела, спознао разлоге због којих је код Узвишеног и Свемоћног толико презрено и као такво велики грех, требаш да се озбиљно упознаш и са том

како се најлакше и најбрже уклања. За лечење болести лицемерства постоји неколико начина:

Први начин лечења болести лицемерства је сасецање његових жила у корену а то су: склоност уживању у хвалисању, избегавање бола презира и похлепа за постизањем личних интереса код других људи. Те три ствари су главни покретач сваког лицемера. Ова врста болести лечи се спознајом њене штетности, увиђањем да оно спречава чистоћу срца, онемогућава постизање успеха, среће и високог положаја код Узвишеног Бога на Будућем свету, и да човека излаже, казни, жестокој презрености и понижењу. Све што човек више размишља о последицама лицемерства и свој углед код других на овом свету пореди са пропуштеном наградом за добра дела на ономе свету, све ће му бити лакше одупрети се овој опакој болести, слично ономе ко зна да је мед сладак, али га неће укусити уколико је свестан да му је у њега потурен отров.

Други начин је да приликом обављања молитве и других врста богослужења избегава претварање пред другима. За то је, такође, потребно знати да онога ко се бори против претварања, сасецајући га у корену, чувајући се похлепе и презирући хваљење и

уковавање других, током богослужења, ђаво неће лако оставити на миру, него ће га и даље засипати неваљалим мислима и наводити на лицемерство. Тако ће, ако му налети помисао и жеља да га други виде како је побожан, сам у себи помислити: Шта ја имам од тога знају ли или не знају за ово други људи? Важно је да за ово зна Бог. Какве користи имам ако за ово знају и други мимо Њега?

Уколико му се, пак, јави жеља да ужива у томе како га хвале други, присетиће се да је та мисао поникла на лицемерству у дубини срца и да би због тога могао бити изложен презиру од свога Господара и изгубити награду на будућем свету.

Избегавање побожности у страху од лицемерства је грешка

Има људи који избегавају нека добра дела, бојећи се да њихово чињење не буде обојено лицемерством. То је погрешно, јер тако ђаво хоће човека да наведе на беспосленост и да га одврати од чињења добра.

Дакле, све док је мотив за чињење добра сам по себи исправан и у складу са прописима вере, чињење добрих дела не треба прекидати, бојећи се да је то, можда, из лицемерства. Напротив, човек је дужан борити се против мисли које потпирују лицемерство, своје срце навикавати да се стиди Бога и уместо захваљивања другима, захваљивати Њему.

У томе смислу од ел-Фудајла б.'Ијада се преноси да је рекао: "Чинети добра дела ради људи је приписивање Богу судруга (многобоштво). Не чинети их ради људи је лицемерство. Искреност је молити Бога да те сачува и једног и другог."

Неко други је рекао: "Ко престане чинити добра дела, бојећи се да их не чини искрено, остаће и без искрености и без добрих дела."

БОЛЕСТ ОХОЛОСТИ

Одвратићу од знамења Мојих оне који се буду без икаквих основа на Земљи охолили.
(Кур'ан, поглавље Бедеми, 146)

Тако Бог печати срце сваког охолог и насилног. (Кур'ан, поглавље Верник, 35)

Он, заиста, не воли оне који се охоло.
(Кур'ан, Пчела, 23)

Они који из охолости неће да Ми се клањују - ући ће, сигурну, у Пакао понижени. (Кур'ан, поглавље Верник, 60)

Божији Посланик, мир над њим, је рекао: **"Узвишени Бог каже: 'Величанственост је Мој огртач, а узвишеност Мој огртач. Ко Ми се у те две ствари успротиви и себи их покуша присвојити, у Пакао ћу га бацити и нимало Ми то неће бити тешко учинити.'"**¹⁰

Божији Посланик, мир над њим, је, такође, рекао: **"Бог неће на судњем Дану погледати човека**

¹⁰ Коментаришући овај кудси-хадис, ел-Хаттаби каже: "То значи да су величанственост и узвишеност два својства Узвишеног Бога, својствена једино Њему и никоме више и да нико од Божијих створења нема право да ова својства приписује себи, јер је њихова особина понизност и покорност. Зато је за ове две особине Узвишени и навео пример хаљине и огртача и тиме, а Он најбоље зна, хтео рећи: 'Као што човек нема сувласника у својој хаљини и огртачу, тако нико од створења нема право да са Мног дели Моје величанство и Моју узвишеност.'"

који из охолости свој огртач оставља предугим да се за њим вуче."

Муслим у своме Сахиху бележи да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"У Рај неће ући нико ко у своме срцу има макар колико је тун охолости"** - па је један човек рекао: **"Човек (по својој природи) воли да су му одећа и обућа лепа?"** На то му је он одговорио: **"Бог је леп и воли лепоту. Охолост је омаловажавање истине и понижавање других људи."** Посланикове, мир над њим, речи **„омаловажавање истине“** значе избегавање да се прихвати истина онаква каква јесте, њено омаловажавање и гледање на њу са презиром, у циљу самоуздизања и придавања себи веће вредности него што се заслужује, док његове речи **„понижавање других људи“** значе потцењивање других људи и њихово понижавање.

У чему се охолост најчешће испољава?

1. Охолост се најчешће испољава у знању. Она се тако брзо појави код неких учених људи да одједном постану умишљени да су покупили сво

знање и доспели до врхунца. Као резултат тога, код таквих људи се јавља осећај више вредности с једне, и понижавање, омаловажавање и држање незналицама осталих људи с друге стране. Што је још горе, такви људи се временом уобразе и себе почну да сматрају вреднијим код Узвишеног Бога од осталих људи.

2. Охолост се, затим, често испољава по питању порекла и припадности, тако да они који воде племићко порекло понижавају оне који не воде, чак и у случају када су ови по знању или делима бољи од њих. Такво понашање спада у својеврсни вид паганства, о чему недвосмислено говори и случај са Ебу Зерром од кога се приповеда да је рекао: "Пред Божијим Послаником сам се посвађао са једним човеком, и, у увредљивом контексту, споменуо му да је дете црнкиње, на шта се Посланик, **понижавање других људи**, наљутио и рекао ми: **"О Ебу Зерре, у теби је још остало трагова паганства. Они су твоја браћа."**

3. Охолост се, затим, испољава у иметку, тако што се он показује у одећи, коњима и другим јакхалицама, док се човек креће у друштву богатих. И то је један вид охолости јер се на тај начин понижавају сиромашни од стране богатих, све због

њихова незнања да је у таквим ситуацијама сиромаштво врлина, а богатство мана.

4. Охолост се, затим, испољава у поношењу са бројем присталица, пријатеља, породице и сл. Ово су само неке од ствари којима се људи једни над другима поносе и охолост понашају. Молимо Узвишеног да нас Својом милошћу и добротом помогне и од тога сачува!

Знај да се охолост може испољавати и у човековим особинама, као што су: дизање главе, гледање попреко, начин и тон говора, начин ходања, стајања и седења, те кретања и мировања. Неки у својој охолости испољавају све наведено, док неки делимично испољавају, а делимично делују уобичајено.

У охолост спада и то када неко воли да други пред њим устају на ноге, или када са другима иде да он буде на челу, а да остали иду иза њега или са стране. У охолост спада и необављање собом свакодневних послова у кући, што је у потпуној супротности са скромношћу.

Тако се приповеда да су једном приликом код Омера б. Абдулазиза дошли гости, па му је ноћу - док

је писао - у свећњаку нестало уља, на шта је један од гостију хтео да устане и сам да дода уље, али му то Омер није дозволио речима: "Не приличи човеку да га служи његов гост." На то је гост хтео да пробуди слугу па да то он уради, али је то Омер одбио речима: "Немој, тек је заспао!" - а затим устао и сам досуо уље. На то му је гост рекао: "Владару правоверних, зар сам устајеш и то радиш?" - а он одговорио: "Устао сам као Омер и вратио се као Омер и ништа нисам изгубио. Најбољи човек је онај који је пред Богом скроман и понизан."

Укратко, скромност и лепо владање били су пракса Божијег Посланика, мир над њим, и сваки верник га у томе треба следити.

Тако се од Ибн Ебу Селеме приповеда да је рекао: "Упитао сам Ебу Се'ида ел-Худрија какве су све новине људи унели у вези са својим облачењем, јелом, пићем и јахалицама, па ми је рекао: 'О сине мога брата, када једеш, једи у име Бога, када пијеш, пиј у име Бога и када се облачиш, облачи се у име Бога, јер у свему томе може бити лицемерства, охолости, поноса и жеље за славом, а то је грех и претеривање. У својој кући сам обављај послове које је Божији Посланик, мир над њим, обављао, а он је

сам музао овце, поправљао обућу, крпио одећу и јео заједно са својим слугом. Он је лично одлазио на пијаци и куповао што му треба и није га било стид да на руци носи посуду. Руковао се и са богатим и са сиромашним. Први је селам називао кога год да је срео, свеједно радило се о млађем или старијем. Када год би га неко позвао, одазивао се на позив и никада није омаловажавао оно на шта би био позван. Био је лепе нарави, пријатан у друштву, ведрога лица, строг, али одмерен, скроман, и није дозвољавао да се понизи, дарезљив, али не и расипан. Све у свему, био је осећајан и нежан."

"Аиша, Бог био задовољан њоме, додаје: "Божији Посланик, мир над њим, никада се није најео колико је могао, и никада се никоме није пожалио. Говорио је: **'Изношена (одећа) је знак веровања.'**"

Харун каже: "Питао сам шта значи изношеност, па ми је рекао: 'То је стара и дотрајала одећа.' Ко тражи скромност, нека се угледа на Посланика, мир над њим. Ко није са тим задовољан, велики је незналица, јер је Божији Посланик, мир над њим, најодабранији Божији роб и у вери и у животу, тако да нема другог пута за постизање угледа и части до угледање на њега."

Ка'б каже: "Када Бог неког Свог роба, на овоме свету, обаспе благодатима, па Му овај на њима буде захвалан, Бог ће му сигурно дати да на њима ужива на овоме свету, и висок положај на будућем свету."

Како се лечи охолост и постиже скромност?

Знај да је охолост један од тешких греха и да је чишћење од њега строга обавеза сваком појединцу. Охолост се не искорењује само пуком жељом за њеним нестанком, већ дуготрајним лечењем. Лечење од охолости има два степена:

1. Сасецање њених корена на месту где се развија, тј. у срцу и
2. Отклањање узрока због којих се она појављује.

Први степен лечења охолости, тј. сасецање њених корена, мора да подразумева спознајну и практичну страну. Када се оба предуслова испуне, лечење ће, с Божијом помоћи, бити успешно. Спознајна страна лечења охолости састоји се у томе

да човек добро упозна себе и својства Узвишеног Господара, а када то упозна уклањање охолости ће бити могуће, јер све што човек боље упознаје себе, све више увиђа да му, као таквом, доликује само скромност и понизност, а све што више упознаје особине свога Узвишеног Господара, све више увиђа да узвишеност и величанство приличи само Богу и ником више.

Други степен лечења охолости састоји се у уклањању раније споменутих узрока. Тако онај ко се охоли због свога порекла, своје срце мора да лечи спознајом да је то незнање, јер се поноси нечим што није његово, него туђе, управо онако како је песник рекао:

Ако се поносиш угледом својих предака,

Истину си рекао, само што су лош пород изродили.

Дакле, како се неко ко је бедник, своје беде одриче и присваја туђе врлине? Како се неко може поносити својим прецима, када су већ земља постали и када је Узвишени Бог за порекло рекао:

... који је првог човека створи" од иловаче - а потомство његово ствара од капи хује текућине.
(Кур'ан, поглавље Падање ничице, 7-8)

Што се, ипак, тиче охолости у богатству, мноштву иметка, присталица и пријатеља, затим охолости са положајем, влашћу и сл., то је њена најгора врста, јер је ван човекове контроле и јер се у сваком моменту може изгубити. Шта ће друго до понижење доживети, уколико му иметак пропадне или кућа изгори?! Осим тога, сваки охоли човек би, увек, морао имати на уму колико је само Јевреја од њега богатије, колико их има више иметка од њега и колико их боље и удобније од њега живи? Ух, каква је та част коју је Јевреј пре њега добио или коју, у само једном моменту, лопов може опљачкати, а он без свега остати и поново понижен и сиромашан постати!

Што се охолости са знањем и побожношћу тиче, од ње, због два разлога, нема горег порока:

Прво, што је одговорност ученог човека пред Богом већа и што се ни десети део од ученог човека не може очекивати који се очекује од незналице. Зато је непослушност ученог човека, уз сво његово знање и спознају, тежи и опаснији грех.

Друго, што би, као учен човек, морао знати да узвишеност и величанство доликује само Узвишеном Богу и да је охол човек код Бога презрен и омражен, што би морало утицати на њега да одбаци охолост и прихвати се скромности и понизности.

БОЛЕСТ САМОЉУБЉА

Знај да је самољубље болест и да је као такво презрено у Божијој Књизи и суннету Божијег Посланика, мир над њим.

Презирући самољубље Узвишени Бог каже:

...а и онога дана на Хунејну када вас је мноштво ваше занело, али вам оно није ни од какве користи било. (Кур'ан, поглавље Покајање, 25)

Одговарајући неверницима на њихово поношење са својим утврдама, опремом и силом, Узвишени Бог каже:

...а они су мислили да ће их утврде њихове од Божије казне одбранити, али им је Божија казна дошла одакле се нису надали. (Кур'ан, поглавље Прогонство, 2)

Презирући самољубље, Узвишени Бог, такође, каже:

...а који ће мислити да је добро оно што раде. (Кур'ан, поглавље Пећина, 104)

Божији Посланик, мир над њим, је рекао: **"Три су ствари спасоносне, а три погубне. Спасоносне су: богобојазност и у тајности и у јавности, говорити истину и у задовољству и у љутњи и умереност и у богатству и у сиромаштву, а погубне су: повођење за страстима, повођење за шкртошћу и човеково дивљење самом себи. Ово последње је најпогубније."**

Божији Посланик, мир над њим, је, такође, рекао: **"Док је један човек огрнут са два огртача, дивећи се сам себи, надмено ишао, Бог је дао па се под њим земља провалила и да је у њу пропао и тако ће кроз њу пропадати све до Судњег дана."**

Ибн Мес'уд је рекао: "Две су ствари по човека пропаст: безнадежност и самољубље."

Ове две ствари споменуо је заједно јер се срећа постиже само трудом, тражењем, озбиљношћу и засукивањем рукава. За разлику од тога, безнадежност је ненастојање и нетражење начина да се нешто постигне, а онај ко је задивљен самим собом мисли да је срећу и све што жели постигао, па се више низашта не труди. У томе смислу Узвишени каже:

О верници, не кварите своју милостињу приговарањем и увредама! (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, 264) тј. истицањем своје заслуге и приговарањем за учињено добро, а то није ништа друго до самољубље.

Опасности болести самољубља

Знај да од болести самољубља вребају велике опасности. Будући да је самољубље један од узрока охолости, оно најчешће прелази и у охолост, а

охолост са собом носи бројне, добро познате пороке у односима са другим људима.

С друге стране, у односу на Узвишеног Бога, самољубље изазива занемаривање, па чак, и заборављање да се води рачуна о гресима. Отуда се, с једне стране, заборавља на покајање, а с друге стране, преувеличава и пред Богом истиче своја заслуга за покорност и чињење било каквог добра дела. Човек који се сам собом одушевљава, својим мишљењем заварав сам себе, до те мере да се осећа сигурним од Божијих искушења и казне и мисли да му код Бога припада, за њега посебно, одабрано место. Зато не слуша ничије савете ни препоруке, нити му његово самољубље дозвољава да се за мишљење обрати ученим људима. За све ове и сличне недаће криво је самољубље. Оно се зато и убраја у тешке грехе. Ово зато, што за човека нема веће несреће од тога да мисли да се спасио, да је постао независтан и слободан и тако занемари чињење добра и не знајући да је то отворена пропаст. Молимо Узвишеног Бога да нас од таквих заблуда сачува и да нам, учинивши нас Њему покорним, срећу и успех подари!

Укратко о лечењу болести самољубља

Знај да се при лечењу сваке болести, прво мора приступити уклањању њених узрока. Будући да је узрок болести самољубља незнање, тј. човеково непознавање себе и свог Узвишеног Господара, најбољи лек за њу је оно што је супротно незнању, тј. упознавање себе и свога Господара, свеједно да ли се ради о самољубљу везаном за знање, иметак или порекло, јер је то све дар Божији, као што стоји у речима Узвишеног:

Од Бога је свака благодат коју уживате.
(Кур'ан, поглавље Пчеле, 53)

Срећа која ти се догоди од Бога је, а несрећу која те задеси сам си заслужио. (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса', 79)

Под срећом се у наведеном одломку мисли на сваку благодат од Бога, а под несрећом на недаће. Нема веће благодати него што је Божија упута и отварање врата корисног знања и добрих дела, јер самољубље настаје од незнања и човековог порицања

благодати Узвишеног Бога. У томе смислу Узвишени каже:

А да није Божије доброте према вама и милости Његове, ниједан се од вас не би никад од греха очистио. (Кур'ан, поглавље Светлост, 21)

Ово је зато што нико, ма колико био знан и ма колико се трудио да учини добрих дела, неће ући у Рај захваљујући својим делима, све док га Бог не обаспе Својом милошћу, као што је Божији Посланик, мир над њим, најбољој генерацији људи, својим друговима, рекао: **"Нема нико међу вама кога ће његова дела спасити."** На то су га упитали: **"Зар ни тебе Божији Посланиче?"** - па је одговорио: **"Ни мене, осим, ако ме Бог обаспе Својом милошћу."**

Неко је лепо рекао: "Немој да те превари мноштво дела, јер не знаш хоће ли ти бити примљена или неће! Не буди сигуран од својих греха, јер не знаш хоће ли ти бити опроштени или неће! Сва твоја дела за тебе су незнаница. Што се, ипак, иметка тиче, њега човек не поседује својом заслугом, него чистом добротом Узвишеног Бога. Зато се Узвишени Бог и

чуди невернику који се заслепљен својим иметком, своје пријатељу усудио рећи:

Од тебе сам богатији и јачег сам рода!
(Кур'ан, поглавље Пећина, 34)

Узвишени, такође, о Каруну преноси да је рекао:

Оно што имам стекао сам знањем својим.
(Кур'ан, поглавље Казивање, 78)

Узвишени Бог на другом месту каже:

О људи, Ми вас од једног човека и од једне жене стварамо и на народе вас и племена делимо да бисте се упознали. Најугледнији код Бога је онај који Га се највише боји. (Кур'ан, поглавље Ел-Хуџурат, 13)

Божији Посланик, мир над њим, је рекао: **"Бог је од вас одстранио пристрасност паганству - тј. охолост. Сви сте ви Адамови потомци, а Адам је од земље."**

ПОКАЈАЊЕ

Покајање од греха, обраћањем Ономе који зна све тајне и опрашта грехе, почетак је пута побожних, капитал победника, први корак оних који истину траже, кључ за извођење на прави пут залуталих, полазиште одабраних и прибежиште Богу блиских.

Покајање је прва, средња и последња станица у животу човека. Побожан човек је од њега нераздвојан. Оно га прати све до смрти. Чак, и кад пресели у другу кућу, оно иде са њиме и у стопу га прати. Укратко, покајање је и почетак и крај пута. Узвишени о њему каже:

И сви се Богу покајте, о верници, да бисте постигли оно што желите! (Кур'ан, поглавље Светлост, 31)

Овим одломком у наведеном поглављу, објављеном у Медини, Узвишени се обраћа верницима и Својим најодабранијим створењима и наређује им да Му се покају. Ова заповед долази након што су поверовали, толико претрпели, Хиџру учинили и на Његовом се путу против непријатеља

борили. У њему је успех условљен покајањем од греха, с додатном погодбеном честицом "можда" у значењу: ако се покајете, можете се надати успеху. Другим речима, то значи да се успеху могу надати само они који се Богу за своје грехе покају. Нека нас Бог од таквих учини! Узвишени каже:

А они који се не покају - сами себи чине неправду. (Кур'ан, поглавље Ел-Хуџурат, 11)

Тако је Бог све људе поделио на две врсте: оне који се за своје грехе кају, а то су они који ће постићи оно што желе, и оне који се не кају, који себи неправду чине. Треће врсте нема. Пада у очи да је непокајање за грехе, Узвишени именовано неправдом (насиљем), а како би се другачије и могао именовати онај ко не позна свога Господара, па према томе ни себе, услед чега не признаје своје грешке и за њих не моли за опрост?! Како, када је сам Божији Посланик, мир над њим, рекао: "О људи, покајте се Богу, јер, тако ми Бога, и ја Му се сваки дан кајем преко седамдесет пута!" Ово упркос томе што је од свих створења најбоље познавао Узвишеног Бога.

Покајање од греха је, дакле, човеково обраћање Богу са молбом да их опрости и чврста

одлука да више никада неће ићи путем оних који су против себе Божију срџбу изазвали нити оних који су залутали.

Предуслови за ваљано покајање

Уколико се човек огрешио према Узвишеном Богу, предуслови за ваљаност његовог покајања су: искрено кајање за учињени грех, одустајање од даљњег чињења греха и чврста одлука да се то више никада неће поновити.

Без кајања нема ваљаног покајања, јер је некајање за ружно дело најбољи доказ да је човек са њим задовољан и спреман да поново га учине. С друге стране, уз неодустајање од греха и наставак његовог чињења, незамислива је ваљаност покајања.

Што се трећег предуслова за ваљаност покајања тиче, тј. чврсте одлуке да се он више никада неће поновити, он се, у првом реду, темељи на искрености намере и одлучности да се дато обећање одржи.

Неки исламски учењаци као предуслов наводе и непонављање истог греха и тврде да је његово понављање доказ да покајање није било ваљано и исправно. Међутим, већина исламских учењака сматра да ово последње није предуслов за ваљаност покајања, наводећи као пример изреку: "Колико је само оних који, иако воле своје здравље, једу оно што је по њега штетно."

Уколико се човек огрешио према некоме другом човеку, за ваљаност његовог покајања потребно је да са њим измири рачуне, да поправи оно што је покварио и да му овај опрости учињену му неправду, јер је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "Ко је према своме брату учинио неправду и повредио му иметак или образ, нека, колико је је данас, од њега затражи опроста, пре него што нестану и златници и сребрењаци и не остану (за раздуживање) само добра и лоша дела!"

Ово је зато што грех према другој особи подразумева повреду два права: једног према Богу и другог према човеку. За ваљаност покајања од овакве врсте греха, потребно је прво рашчистити рачуне са човеком, вратити му његово право и од њега затражити опроста, а онда се искрено обратити Богу

са молбом да му опрости повређено право према Њему.

Неке специфичне врсте покајања

*Уколико је некоме неправда учињена, тако што се о њему огрешило: клеветањем, оговарањем или пањкањем, а да то и не зна, поставља се питање да ли је за ваљаност покајања предуслов упознати га о томе?

Ебу Ханифа, Малик и неки други исламски учењаци, на основу горе наведеног хадиса, су мишљења да је предуслов за ваљаност покајања од таквог греха о томе упознати особу према којој се погрешило и од ње затражити опроста.

Други су мишљења да то није предуслов за ваљаност покајања и да је довољно покајати се пред Богом, с тим да се онај ко је оклеветан или оговаран спомене лепом речју и похвали пред оним истима пред којима је раније оклеветан и оговаран и да се замоли за опрост његових греха. За ово мишљење определио се и Ибн Тејмија, поткрепљујући га тврдњом да би упознавање о томе онога према коме се погрешило или штетило не би имало никакве

користи. Осим тога, Бог то нигде није прописао као потребни поступак, а поготово као обавезу која би се морала испунити.

*Што се тиче покајања онога ко је некога опљачкао, он је прво дужан власницима вратити оно што је опљачкао. Уколико то не може да врати због непознавања власника, њихове смрти и сл., дужан је то у њихово име поделити као милостињу, с тим што ће они на Дан савнавања рачуна (тј. на Судњем дану), имати право да бирају између две могућности: да буду награђени за оно што је он урадио и да све награде за подељену милостињу припадну њима, или да, уместо тога, од његових добрих дела узму онолико колико је вредео њихов иметак, а да награда за милостињу припадне њему. У сваком случају, Божија награда за тако подељену милостињу, неће изостати. У томе смислу се од Ибн Мес'уда приповеда да је од некаквог човека купио слушкињу и да је њен господар, док је овај вагао договорену противредност, отишао и нестао. Ибн Мес'уд га је чекао неће ли се појавити, како би му исплатио договорену цену, све док није изгубио наду да ће се икада појавити. Тада је договорену вредност узео и поделио као милостињу рекавши: "Боже, ово је од слушкиње господара, па ако буде задовољан, нека

њему припадне награда, а ако одбије, нека онда припадне мени, а нека он противредност узме од мојих добрих дела!"

*Што се тиче покајања онога ко је од другога узео недозвољену противредност, као што је накнада за продавање вина, за песму или лажно сведочење, па се за учињено дело покајао, а накнада код њега остала, о томе међу исламским учењацима преовладавају два различита мишљења:

По једнима, такву накнаду, уколико се зна да је то његов иметак, треба да се врати ономе од кога је добијена, јер није зарађена на дозвољен начин, с једне, нити се власнику учинила никаква дозвољена и корисна услуга, с друге стране.

По другима, што је по нама исправније мишљење, за покајање је потребно накнаду поделити као милостињу, јер се њеним враћањем првобитном власнику, тај исти власник помаже да и даље греши и да према Богу буде непослушан. Сличан је случај и са оним у чијем иметку има дозвољеног и забрањеног, па не може да тачно разликује шта је стечено на дозвољен, а шта на недозвољен начин. Зато је потребно, а Бог, опет, најбоље зна, да таква особа

процени количину иметка коју је стекла на недозвољен начин и да га подели као милостињу, како би преостали део остао чист.

Питање: Какав је положај човека који се покаје за учињени грех? Враћа ли се он после покајања на степен који је имао пре учињеног греха, или не враћа?

Неки исламски учењаци сматрају да се враћа, јер искрено покајање, у потпуности, брише грех и човек постаје чист, као да га није ни учинио.

Други, пак, сматрају да се не враћа, јер положај верника није у стању мировања, него успона. Осим тога, грех не само да човека успорава у успону, него га враћа уназад. Зато, чак, и када се човек за грех покаје, он је у свом успону закаснио за онолико колико је могао да напредује у случају да греха није било.

У вези са овим, Ибн Тејмије каже: "Тачно је да се неки покајници не враћају на положај на коме су били. Исто тако је тачно да неки покајници, не само да се враћају на положај на коме су били, него постижу и већи положај и постају бољи, него што су били пре учињеног греха. Најбоља потврда за то је да

је Давид, мир над њим, после покајања постао бољи, него што је био пре греха."

Ибн ел-Кајјим, Бог му се смисловао, у вези са овим, каже: "Овакав случај може да се упореди са примером путника - намерника који се на своме путу осећа сигурним, па час пожури, час иде обичним ходом, а час застане да се одмори и наспава. И док тако путује, поред пута, у башти пуној цвећа, бунарком и дебелим хладом, изненада угледа погодно место за одмор, те не могавши да одоли, сиђе са пута и упути се према тим прелепим местима. Међутим, тамо га сачека непријатељ, ухвати, стави у окове и силом спречи да настави пут, тако да му се на моменте учини да је са свим готово, да је завршио с путем, да ће бити убијен, бачен дивљим зверима и хијенама да га поједу и да нема никаквог изгледа да стигне до циља према којем је кренуо. И док о томе размишља, одједном, поред себе угледа свога смеоног оца који му развезује ланце, скида окове и саветује да настави пут и да се чува непријатеља, јер ће га непријатељ на путу и даље вребати и заседе му постављати. Уједно, он га охрабрује и даје до знања да му, ако буде опрезан, непријатељ му ништа неће моћи да науди, упозорава га да ће, ако буде неопрезан, поново, напасти, и да ће он да пожури и да га код куће са

поклонима чека, па да пожури трагом куда је он прошао. Ако је поменути путник - намерник паметан, бистар, даровит и опрезан, на остатку пута, понашаће се сасвим другачије него раније; биће много бржи, опрезнији и спремнији да се одупре непријатељу, тако да ће му наставак пута бити бољи, а долазак до циља бржи и сигурнији него што је био.

Међутим, ако и даље буде неопрезан, ако се не буде чувао непријатеља, ако буде скретао с пута и задржавао се, где год му шта западне за око, непријатељ ће га опет напасти па ће поново запасти у невоље, поготово уколико се не могне одупрети присећања лепоте баште, њеног мириса, хладовине и бунара. У том случају, изгубљено време, не само да неће моћи да надокнади и да стигне на време, као да наведеног није било, већ ће долазак до циља бити неизвештан."

Искрено покајање

Узвишени Бог каже:

О ви који верујете, учините покајање Богу искрено, да би Господар ваш преко ружних поступака ваших прешао и да би вас у рајске

баште, кроз које реке теку, увео. (Кур'ан, поглавље
Забрана, 8)

Од Ебу Муса ел-Еш'арије се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Узвишени Бог преко ноћи пружа руку не би ли се покајао онај ко је грешио преко дана, а преко дана пружа руку не би ли се покајао онај ко је грешио преко ноћи. Тако ће чинити све док Сунце не изађе са Запада."**

Од Ебу Хурејре се преноси да је рекао: **"Божији Посланик, мир над њим, је рекао: 'Ко се искрено покаје пре него што Сунце изађе са Запада, Бог ће му покајање примити и грехе опростити.'"**

Од Ебу Абдуррахмана Абдуллаха б. Омера б. ел-Хаттаба се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Узвишени Бог од Свога роба прима покајање све док његова (роба) душа не дође до грла."**

Искрено се покајати од греха, значи покајање очистити од сваке врсте потворности, недостатака и онога што га квари.

Ел-Хасан ел-Басри каже: "Искрено покајање од греха је човеково кајање за оно што је прошло и чврста одлука да више никада неће чинити грехе које је чинио."

Ел-Келби каже: "Искрено покајање од греха је човеково тражења опроста језиком, кајање срцем и одустајање да их убудуће чини било којим органом тела."

Се'ид б. ел-Мусејјиб каже: "Искрено се покајати за грехе значи сам себе саветовати да се греси више не чине."

Ибн ел-Кајјим каже: "Искреност у покајању за грехе подразумева три ствари:

1. Покајањем обухватити све грехе и не оставити ниједан, а да се за њега не покаје.

2. Бити потпуно одлучан и искрен у тренутном покајању за све грехе, не остављајући никаквог трага колебању, одгађању или одуговлачењу, већ уложити сву вољу и одлучност да то буде одједном и заувек за све грехе.

3. Чишћење покајања од свих недостатака и мрља које нарушавају његову искреност. Осим тога, оно мора бити мотивисано бојазни и страхом од Бога, жудњом за оним што је код Њега и страхопоштовањем према Њему, а не жељом да се сачува лични интерес, неповредивост, положај, власт, моћ, утицај, иметак, слава међу људима, поштеда од њихове критике и сл. Покајање, такође, не сме бити мотивисано страхом да ће други њим загосподарити, похлепом за овим светом или пак осећајем неуспеха и немоћи и томе слично, јер то све умањује ваљаност покајања и оданост према Узвишеном Богу."

Прва од три ствари односи се на оно за што се човек каје, друга на онога ко се каје, а трећа на Онога коме се са покајањем обраћа. Према томе, ваљано покајање мора бити истинито, искрено и подразумевати све грехе. Нема сумње да овакво покајање, подразумева и упућивање молбе за опрост. Уколико су сви наведени услови испуњени, покајање је потпуно и оно ће, уз Божију помоћ, грехе избрисати.

Човеково покајање Богу условљено је Божијим надахнућем човека да Му се покаје с једне, и Божијим примањем човековог покајања, с друге стране. То

значи да је за човеково покајање потребно да га прво Бог надахне и помогне да се покаје, па да му, када се покаје, покајање прими и грехе опрости. Управо на то се алудира у речима Узвишеног:

... а и оној тројници која су била изостала, и то тек онда кад им је земља, колико год да је била пространа, постала тесна, и кад им се било стиснуло у душама њиховим и кад су увидели да нема уточишта од Бога него само код Њега. Он је после њима опростио да би се и убудуће кајали, јер, Бог, уистину, прима покајање и милостив је. (Кур'ан, поглавље Покајање, 118)

У наведеном кур'анском одломку, Узвишени даје до знања да је Његов опрост претходио њиховом покајању и да је, управо то, било оно што их је навело да Му се искрено покају. У томе и лежи тајна Његових лепих имена "Први и Последњи". Он је, дакле, Онај који припрема и који пружа. Од Њега долази и мотив и резултат. Роб је покајник, а Господар онај који надахњује покајањем и прима покајање. Робово покајање је враћање Господару од кога је одбегао, Господару који га је надахнуо и омогућио му да се покаје, с једне, и примио му покајање, с друге стране.

Покајање има свој почетак и свој крај. Почетак му је враћање Богу и слеђење правог пута који му је наређен речима Узвишеног:

"Заиста, ово је прави пут Мој, па се њега држите и друге путеве не следите, па да вас одвоје од пута Његовог!" (Кур'ан, поглавље Ел-Ен'ам 153), а крај враћање Богу на Дан проживљења путем који роба води у Рај. А за оне, који се на овоме свету, Богу врате са покајањем за своје грехе, а на будућем са наградом за добра дела, Узвишени каже:

А онај ко се буде покајао и добра дела чинио, он се, уистину, Богу искрено вратио. (Кур'ан, поглавље Ел-Фуркан, 71)

Недостаци ваљаности покајања

У недостатке ваљаности покајања спадају:

*Недовољна одлучност, нерашчишћеност срца са гресима и његово повремено голицање и прижељкивање да њихову драж и сласт поново осети.

*Човекова безбрижност и убеђеност да се довољно покајао и да му је покајање примљено, као да му је уручена потврда о гаранцији. Напротив, ономе ко се тако понаша, то је најбољи знак да се није ваљано покајао.

*Заслепљеност, нехај и нечињење добрих дела која се нису чинила ни пре учињеног престапа.

Знаци ваљаности покајања

У знаке ваљаности покајања за учињене грехе спада:

*Да човек после покајања буде бољи него што је био пре покајања.

*Да се ниједног тренутка не престане бојати Бога и Његовог искушења, јер га страх мора пратити, све док му анђели, када му буду узимали душу, не кажу:

Не бојте се и не жалостите се, и радујте се Рају који вам је обећан! (Кур'ан, поглавље Објашњење, 30).

Тек када чује да му се ово каже, може да престане да се боји.

*Човеков осећај да му се, у зависности од тежине греха од страха и кајања чупа и цепа срце. Тако је Ибн 'Ујејне протумачио речи Узвишеног:

Зграда коју су они саградили стално ће уносити немир у срца њихова, све док им срца не попуцају. (Кур'ан, поглавље Покајање, 110)

Он каже:" тј. Док не попуцају од покајања, јер нема сумње да страх од жестоке казне изазива његово цепање и чупање. У томе је смисао пуцања срца које се у одломку спомиње, тј. пуцање од кајања и жалости шта је све човек чинио и страха од последица које би га због тога могле задесити. Онај ко не осети страх од пуцања свога срца због претеривања и грешења на овом свету, доживеће његово пуцање на будућем свету, када све изађе на видело, када се истина обестини и када се покорнима за њихова дела предочи награда, а непокорнима за њихова недела казна. Према томе, до пуцања срца, пре или касније, на овоме или будућем свету, неминовно ће доћи."

*Кроз покајање, човеково срце доживљава такву скрханост и сломљеност, какву грешник ни на

какав други начин не може доживети, ни кроз изглађивање, ни кроз вежбу, нити кроз саму љубав. Сломљеност срца кроз покајање је нешто посебно. Оно јаче делује него све наведено. Човеков осећај сломљености срца, док стоји пред својим Господаром, је свеобухватан. Он увиђа да је са свих страна опкољен и да му не преостаје ништа друго, него да скрушено, понизно и послушно, падне пред својим Господарем и да Му се покаје. Његов положај је попут положаја одбеглог роба, када се ухвати и поново доведе пред свога господара, од чије га љутње нема ко заштитити нити поново од њега може да побегне, па му нема другог излаза него да се помири са тим да су његов живот, срећа, успех и спас у господаровим рукама и задовољству, јер је свестан да његов господар зна тежину грешке коју је према њему направио. Све ово, иако воли свога господара, који му је толико потребан, свестан своје немоћи и понизности наспрам господарове моћи и власти над њим.

Човекова покорност, понизност и кајање пред својим господаром, у таквом положају, је највише у његовом интересу, јер се једино на тај начин може умилити господару и поново стећи његово задовољство. Ово је зато што господару, у таквом

моменту, од човекове понизности, покајања, признања грешке, падања пред њега и преклињања за опрост, нема ништа драже што би човек могао учинити, нити бољег начина на који би се пред њим могао оправдати.

Најлепше што би човек своме Господару у таквом моменту могао да каже је да Га замоли речима:

"Преклињем Те Твојим величанством и мојом понизношћу да ми опростиш! Тако Ти Твоје моћи и моје немоћи! Тако Ти Твога богатства и мог сиромаштва! Ето, мој лажни и грешни увојак косе је у Твојим рукама! Ти мимо мене имаш још много робова, а ја мимо Тебе немам другог Господара. Од Тебе се другачије не могу спасити, него да се од Тебе склоним код Тебе. Молим Те молбом просјака и преклињем скрушености слуге понизног и послушног! Молим Те молбом уплашеног и немоћног, који је пред Тобом, свој врат погнуо и нос оборио, чије се очи пред Тобом у сузама купају, а срце стрепи,

О ти код кога се склањам и надам,

Код кога заштиту тражим од онога што се бојим.

Кост коју Ти сломиш други не могу наместити,
Нити могу сломити кост коју Ти наместиш."

Ето какви су знаци ваљаног и примљеног покајања. Ко их у своме срцу не може наћи, нека се прихвати исправљања свога покајања. Како је само тешко, на делу, до ваљаног покајања доћи, а како га је само лако утврдити да се, језиком, изговорило!

У чему лежи тајни смисао покајања?

Знај да мудар и проницљив човек, чим погреша, треба да подузме три следеће ствари:

1. Размислити о Божијим заповестима и забранама, јер ће га то навести на закључак и признање пред самим собом да је погрешао.

2. Размислити о Божијим обећањима и претњама, јер ће му то изазвати страх који ће га навести на покајање.

3. Размислити о томе да га Бог у сваком моменту због тога може казнити, да му је остављена

могућност покајања и да га је Бог, да је хтео, од тога могао сачувати. Кроз размишљање о томе човек ће се дотаћи многих ствари које воде спознаји Бога, Његових имена и атрибута, Његове мудрости, милости, опроста, благости и племенитости.

Кроз такву спознају, човек ће, као никада до тада, осетити свој робовски положај наспрам Господара, увидети нераскидиву повезаност Божијих стварања, заповеди, награде, обећања и претњи са Његовим именима и атрибутима, спознати да је то нужна последица имена и атрибута у појавном свету и да свако име и атрибут, неминовно, подразумева да остави свој траг и на њему.

Овакав положај спознаје Божијих имена, човеку омогућава да провири у прекрасне вртове спознаје, веровања, тајни судбине и мудрости, какве се речима не могу изразити и описати.

*Да спозна и увери се у Божију моћ одлучивања, тј. да спозна да је Узвишени Бог Свемогућ, да одређује онако како Он хоће, да је, као такав, Своме робу одредио да се његово срце преврће онако како Он хоће и вољу му управља према ономе чему Он хоће, да се Он уплиће између човека и срца

његовог те да је човекова воља ограничена вољом Мудрог и Свемогућег. Наведено је доказ потпуне свемоћи каквом располаже само Бог. Максимално што неко од Божијих створења може је да са тобом и са твојим телом физички располаже и ради шта хоће, док је учинити човека да жели оно што он хоће и његову вољу подвргнути својој вољи, кадар једино Онај који је свемогућ, тј. Бог. Када човек, као таквог, упозна свога Господара, у наведено се увери својим срцем и душом и види очите доказе Његове, прекупираност Њиме постане му најпреча и најкориснија ствар у животу, па нема када да греши, јер је са Богом, а не са собом.

У знаке човекове спознаје Божије свемоћи у Његовом одређењу, спада и то да схвати да је у својој вољи унапред управљен и потчињен, да је његова моћ у туђој руци, да може бити сачуван само ако га Он сачува, да успе једино ако му Он помогне, и да је он немоћни слабић у руци Свемоћног и Хваљеног.

У доказе Његове свемоћи у одређењу, такође, спада и то да се човек увери и потврди да савршенство, захвала, богатство и свемоћ, у потпуности припадају једино Богу, а да су непотпуност, понизност, мане, неправда и зависност

човекове особине. Све што човек више увиђа своју понизност, мањкавост, непотпуност и зависност, све више увиђа доказе Божије свемоћи, савршенства, славе и богатства и обрнуто. Дакле, што човек мање греша то више увиђа своју понизност, а што више увиђа своју понизност, то више увиђа Божију свемоћ.

*Да спозна Божију доброту према њему, која се огледа и у томе што га покрива, док је према Њему непослушан и док чини грехе, иако Он све савршено види шта све човек ради, па би га, када би хтео пред светом могао када год хоће да осрамоти. Ово савршенство Његове доброту доказ је Његовог имена "Доброчинитељ". С друге стране, Господарева доброта према Своме робу, знак је Господареве апсолутне независности и потпуне зависности људи од Њега. Када човек све ово увиди, забави се размишљањем о благодатима, доброчинству, дарожљивости и племенитости свога Господара, па му и не пада на памет да према Њему буде непослушан и незахвалан, тако да стално остаје у друштву са својим Господаром. То је човеку боље и корисније, него упуштати се у грехе и непокорност према својем Господару, јер је човекова заузетост размишљањем о Богу и неосвртање на друге, најузвишенији циљ који може да постигне.

То ни у ком случају не значи да у таквом стању човек заборавља да размишља и о својим гресима. Напротив, тада се више него икада враћа на своје грехе и због њих каје, јер сво време проводи у робовању онако како му и доликује.

*Кроз све ово, човек увиђа колика је Божија благост према Своме грешном робу, јер му одгађа казну и пружа прилику за покајање, а да хоће, могао би га одмах казнити, али то не чини, јер је Он Благи који, као такав, не пожурује са казном. То човеку пружа прилику да боље упозна свога Узвишеног Господара, значење Његовог имена "Благи", и да размисли о благиости која произилази из Његовог својства "Благост". Ово је зато што су човеково доказивање свог подређеног положаја, кад је у питању и ово Божије име, и из тога получени смисао и корист, као вид мољења за опрост греха, Богу дражи, а човеку бољи и кориснији, него да се пропусти, јер је последица без њеног узрока незамислива.

*Кроз све ово, човек спознаје колика је племенитост његовог Господара зато што од Њега прима оправдање када Му се оправдава, и то искреним покајањем за грехе, а не правдајући се

судбином и предодређењем, јер је то својеврстан вид упуштања у расправљање са Богом. Када Господар прихвати човеково оправдање, оно у човеку покрене тако неодољиву жељу да Бога што више спомиње, хвали и воли, какву никада до тада није осетио. Ово зато што твоја љубав према ономе ко ти је захвалио за учињено добро и још те за њега наградио, а потом ти опростио и није ти узео за зло, када си према Њему погрешιο, мора бити вишеструко већа, него према ономе ко ти је на учињено добро само захвалио. То потврђује свакодневна стварност. Дакле, човеково веровање после покајања за грехе је нешто посебно.

*Затим, да се човек увери у доброту свог Господара, тако што ће да увиди да је једино Он способан да опрости грехе. Божије опраштање човекових греха је чиста доброта, јер и кад би те због твојих греха казнио, опет би био праведан и хваљен. Међутим, Он ти од Себе опрашта, из Своје доброте, а не зато што си Његов опрост нечим посебно заслужио. Зато се у човеку рађа још већа захвалност, љубав, кајање, радост и осећај среће. Све је то резултат спознаје значења Божијег имена "Онај који опрашта", јер све што се човек у ово више уверава, све више и искреније ради у вери своме Господару, а то је најбољи доказ његове љубави и спознаје.

*Осим тога, човек, кроз ово, све више дотерује своју понизност, покорност и послушност пред својим Господаром и увиђа колико од Њега зависи. Ово је посебно важно, ако се има у виду, да душа по својој природи хоће да и она господари и да би, када би којим случајем могла, рекла исто што је рекао и фараон. Међутим, он је смогао па то јавно признао, док други не могу, па то таје. Оно што душу спутава да то не може да учини, није ништа друго него човеково робовање које има четири следећа степена:

Први степен је заједнички за сва створења. То је њихова понизност и зависност од Узвишеног Бога, јер су сва створења и на небесима и на Земљи зависна од Њега, а Он није зависан ни од кога од њих.

Други степен је понизност у покорности и робовању. То је добровољно опредељење и односи се на оне који су Богу покорни и послушни. Зато у њему и лежи срж робовања.

Трећи степен је понизност у љубави, јер је онај ко воли сам по себи понизан. Из тога произилази да је човек понизан у оној мери у којој вољеног воли, као што песник рече:

Код оних који воле, чак су и гробови сиромашни

На њима је и земља другачија него на другим
гробовима.

Четврти степен је понизност у гресима и преступима.

Ако се код човека нађу сва четири наведена степена, његова понизност и послушност према Богу је већа и потпунија, јер према Њему показује више страхопоштовања, љубави, покајања, покорности, зависности и сиромаштва.

*Као што сваки узрок подразумева и своју последицу, тако и Божија лепа имена подразумевају предмет очитовања. Тако Његова имена "Онај који чује" и "Онај који види", подразумевају и онога (или оно) које учињен предметом слушања или гледања, исто као што и Његово име "Онај који опскрбљује", подразумева онога ко је опскрбљен или као што Његово име "Милостиви" подразумева онога коме се смиловао. Исти је случај и са Божијим лепим именима: "Онај који много опрашта", "Онај који даје помиловање" и "Онај који прима покајање", јер она подразумевају онога коме се опрашта, онога коме се даје помиловање и онога од кога се прима покајање. У сваком случају, немогуће је ова имена и атрибуте

лишити објекта на коме се испољавају, јер су то имена савршенства и атрибути узвишености. На то се указује и у речима Божијег Посланика, мир над њим, од кога нико боље не познаје Бога, него што је он познавао. Он је, наиме, рекао: "Тако ми Онога у чијој је руци мој живот, када ви не би грешили, Бог би дао да ви нестанете на Земљи и, уместо вас, довео друге људе који би грешили и за опрост молили, па би им опраштао."

Претпоставимо да у свету потпуно нестане грешења и непослушности. Одмах се намећу питања: Коме би се онда опраштало? Коме би се давало помиловање? Од кога би се примало покајање? Према коме би се показивала милост?

Претпоставимо, исто тако, да у свету потпуно нестане сиромаштва и да сви људи постану здрави и богати. Опет се намеће питање: Шта би онда било са тражењем, мољењем, скрушеним преклињањем, одазивањем, доказивањем доброте и милости, те посебним обасипањем благодатима и показивањем дарожљивости?!

Нека је слављен Онај који се Својим створењима на све могуће начине представио:

... да неверник остане неверник после очигледна доказа, и да верник остане верник после очигледног доказа, - а Бог заиста све чује и све зна.
(Кур'ан, поглавље Плен, 42)

*Највећа тајна која се речима не може изразити, нити алузијом показати, на коју, не само да, на сав глас и на очиглед сведока, позива гласник веровања, већ и срца најодабранијих робова која су посведочила, па су, захваљујући њој, још боље упознала свога Господара, још више Га заволела, с Њим се смирила, у жељи да Га спомињу, потврђујући Његову благод, племенитост и добротинство, упознавајући се са тајном робовања и уверавајући се у истинитост Његове божанствености, су речи хадиса који у својим веродостојним збиркама, преко Енеса б. Малика, Бог био задовољан њиме, бележе и Бухарија и Муслим у коме Божији Посланик, мир над њим, каже: "Бог се више обрадује када се неко од Његових робова Њему покаје, него неко од вас ко на јахалици путује кроз пустињу, па му она побегне одневши на себи сву његову и храну и пиће, па се, изгубивши сваку наду да ће да је нађе, упути према дрвету и, скрхан очајом да ће да нађе своју јахалицу, легне у хлад, и док је у таквом положају, одједном угледа да она стоји поред њега, па је ухвати за узду и

од превелике радости каже: 'Боже, Ти си мој роб, а ја сам Твој Господар!' тј. збуну се од силне радости па погрешу."

Ето, како је Веровесник, мир над њим, објаснио колико Узвишени Господар воли покајање Свога роба. Бог, заиста, воли оне који се често кају и који се много чисте. Та љубав уноси радост каква се само може замислити. Она је већа од радости човека који је пронашао изгубљено средство за преживљење, која ће га довести до краја путовања, након што је био изгубио сваку наду да ће их, заједно са својом јахалицом, пронаћи. Тако исто, и још више, Господар воли покајање Свога роба када Му се покаје, а роб се не може ничему више обрадовати, него као када нешто, што толико воли, након што је изгубио, поново нађе и постане му на дохват руке.

А шта, тек, мислиш о некоме кога тако волиш, кога је заробио непријатељ, па ти не да да до њега дођеш, а још си сигуран да ће га на најгоре муке ставити и свакојаким патњама подвргнути, поготово, ако си му ти пречи од њега самог, јер си га ти подигао и одгојио?

Шта мислиш, ако би он једнога дана умакао непријатељу и изненадио те, када му се најмање надаш, и то на твоје прагу, ласкајући ти, настојећи да задобије твоје задовољство и молећи за твоју помоћ, падајући лицем на земљу пред твојим прагом, како би се обрадовао ономе кога си за себе одабрао, одгојио и више него икога заволео?

Све ово, иако га ти ниси ни родио, ни створио, ни својим благодатима обасуо, за разлику од Бога који је Свога роба створио, душу му удахнуо, благодатима га Својим обасуо и још хоће да му све то употпуни, како би их овај примио, показивао, на њима Му захваљивао, заволио свога Господара, био Му покоран и обожавао Га, а Његовом непријатељу се супротстављао, мрзео га и према њему непослушан био.

У свему томе покајање има велики утицај. Зато је покајање једно од, Узвишеном Богу, најдражих дела. Молимо Бога да нам омогући да Му се искрено покајемо!

ПОЗИВАЊЕ НА ДОБРО И ОДВРАЋАЊЕ ОД ЗЛА

Позивање на добро и одвраћање од зла је централни стуб вере због кога је Бог слао све Своје веровеснике. Да није и њега и знања и рада по њему прекинуто би било веровесништво, нестало би вере, дошло би до општег застоја, завладале би заблуде, незнање би узело маха, свуда би се раширио неред, опустеле би земље и пропали људи, а да то, све до Дана позивања, не би ни знали. Нажалост, десило се, управо, оно чега смо се највише бојали - али, ми смо Божији и Њему се враћамо - да је знање и рад по овом стубу изумрло, па је срцима завладало улагивање створењима, а из њих нестало размишљања о Створитељу, тако да се свет, попут животиња, одао слепом слеђењу страсти и прохтева и да је на целој земаљској кугли тешко наћи искреног верника који се на Божијем путу ничијег прекора не боји. Они који се труде да предупредe ову клонулост и да надокнаде губитак, било преузимањем на себе обавезе да их објасне, било поновним покушајем да спроведу овај суннет (праксу Посланика, мир над њим), подносећи терет на својим плећима и засукујући рукаве у

његовом оживотворењу, покушавајући сами, мимо толико света, да оживе праксу коју је време умртвило и домогну се степена блискости, не доспевајући до њиховог врхунца.

Обавезност и врлине позивања на добро и одвраћања од зла

Узвишени Бог каже:

И нека међу вама буде оних који ће на добро позивати и тражити да се чини добро, а од зла одвраћати, - они ће шта желе постићи. (Кур'ан, Имранова породица, 104)

У наведеном кур'анском одломку, у речима Узвишеног: "Нека међу вама буде" је објашњена обавезност позивања на добро и одвраћања од зла, а у речима: "Они ће што желе постићи" дато је до знања да без њега нема успеха. У њему је, такође, доказ да је ово заједничка обавеза свих верника, а не сваког појединца, што значи да, ако једна група изврши ову обавезу, она спада са осталих, јер Узвишени није

рекао: "Будите сви они који ће на добро позивати!", већ је рекао: "И нека међу вама буде оних који ће... Значи, све док појединци или групе верника извршавају ову обавезу, она спада са других, с тим што су они који је извршавају, на крају одломка описани речима: "... они ће што желе постићи." Међутим, ако нико од људи ову обавезу не би извршио, одговорност би, сигурно, сносили они који су то били у стању да изврше, а нису извршили.

Узвишени, такође, каже:

Али, нису сви они исти. Има исправних следбеника Књиге који по сву ноћ Божије одломке читају и моле се; Они у Бога и онај свет верују и траже да се чине добра дела, а од неваљалих одвраћају и једва чекају да учините добротворство; они су честити. (Кур'ан, Имранова породица, 113-114)

Као што се из контекста наведених одломака види, Узвишени Бог ни овима због самог веровања у Бога и онај свет, није потврдио да су честити све док томе није додао да они позивају на добро и траже да се чине добра дела и да одвраћају од неваљалих.

Узвишени, даље, каже:

А верници и вернице су пријатељи једни другима; траже да се чине добра дела, а од неваљалих одвраћају, и молитву обављају... (Кур'ан, Покајање, 71)

Дакле, и у овоме одломку, Узвишени је вернике описао да позивају да се чине добра дела и да од неваљалих одвраћају, што значи да они који не позивају да се чине добра дела и који од неваљалих не одвраћају и не спадају у вернике који су описани овим одломком.

Узвишени, затим, каже:

Језиком Давида и Исуса, сина Маријина, проклети су они од синова Израилових који нису веровали - зато сто су се бунили и увек границе зла прелазили: једни друге нису одвраћали од грешних поступака које су радили. Ружно ли је заиста то како су поступали! (Кур'ан, Трпеза, 78-79)

Колико је одвраћање од неваљалих дела строга обавеза, најбоље се види из наведеног одломка, где се као разлог заслуженог проклетства наводи њихово

неодвраћање од неваљалих дела. С друге стране, из речи Узвишеног:

Ви сте народ најбољи од свих који се икад појавио: тражите да се чине добра дела, а од неваљалих одвраћате. (Кур'ан, Имранова породица, 110) Се јасно види вредност наређивања да се чине добра дела и одвраћања од неваљалих, јер су муслимани, управо због тога, постали најбољи народ од свих који се икада појавио.

Узвишени, затим, објашњавајући како се спас заслужује одвраћањем од неваљалих дела, каже:

И када заборавише оно чиме су били опомињани, Ми избависмо оне који су од неваљалих дела одвраћали, а тешком казном казнисмо грешнике, зато што су стално у греху били. (Кур'ан, Бедеми, 165)

Од Ебу Се'ида ел-Худрија, Бог био задовољан њиме, се приповеда да је рекао: "Чуо сам Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, да је рекао: 'Ко од вас види нешто што не ваља, нека га отклони својом руком, а ако не може, онда језиком, а ако ни то не може, онда, барем, срцем, али је то најслабије веровање!" Овај хадис упућује на то да је осуда зла и

одвраћање од неваљалих дела, онолико колико се може, обавеза. Она се, у најмању руку, морају срцем осудити, јер ако се, барем, срцем не осуде, то је знак да нема веровања. Ибн Мес'уд је - чувши једног човека како говори: "Пропао је онај ко не тражи да се чине добра дела и не одвраћа од неваљалих дела" - рекао: "Пропао је онај чије се срце не обрадује добром делу и не осуди неваљало дело." То значи да је одвраћање од неваљалих дела, језиком (тј. речима) и рукама (тј. делима), у обавези онолико колико се може, док је одобравање добрих дела и осуда неваљалих, срцем, строга обавеза, која ни са кога не спада и да је пропао онај ко, барем, толико не учини.

Од Ибн Мес'уда се, такође, преноси да је рекао: "Ко од вас поживи, ускоро ће својим очима гледати оно што не ваља, а да га неће моћи отклонити, само што Бог зна да ће то он срцем осуђивати."

Посланикове, нека је над њим спас и мир, речи: "Ко од вас види оно што не ваља" доказ су да се под осудом мисли на осуду онога што се очима видело, а да се у оно што се чуло, а није видело, не треба упуштати нити по ономе што је Бог покрио, копкати. Тако је Ибн Мес'уд, када му је за неког

човека речено да му је брада покапана вином, рекао: "Бог нам је забранио да другога уходимо." Посланикове, нека је над њим спас и мир, речи: "... али је то најслабије веровање" доказ су да у особине веровања спада позивање на добро и тражење да се оно чини и одвраћање од неваљалих дела и да је онај ко је у стању спречити зло и ко га спречава, бољи од онога ко то није у стању и ко га не спречава. На то, такође, упућују и Посланикове, нека је над њим спас и мир, речи у вези са данима хајза (месечног циклуса) код жене: "... а што се тиче крњавости њене вере, она дане и ноћи проведе, а да молитву не обавља" тј. иако јој је у тим данима забрањено молитву обављати, то је описано као њена крњавост у вери. Другим речима, то значи да је онај ко је у стању да извршава обавезе и ко их, заиста, извршава, бољи од онога ко није у стању, па их због тога и не извршава, иако за њихово неизвршавање има оправдан разлог.

Од Веровесника, нека је над њим спас и мир, се, такође преноси да је рекао: "Тако ми Онога у чијој је руци мој живот, или ћете тражити да се чине добра дела и од неваљалих одвраћати, или ће Бог, ускоро, од Себе, против вас послати казну, па ћете Га молити, али вам неће бити удовољено."

Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је, другом приликом, рекао: "Пример онога ко не извршава и онога ко извршава Божије заповеди је као пример групе људи од којих су се једни, бацајући коцку између себе, сместили у доњи, а други у горњи део лађе, па је неко од ових доле, узнемирен ускраћивањем воде од ових горе, узео секиру и почео бушити лађу на дну, па су му дошли и упитали га: 'Шта ти је, шта то радиш?' - А он им одговорио: 'Чините ми неправду. И ја морам доћи до воде. 'Ако га спрече спасиће и њега и себе, а ако га пусте (да пробуши лађу) настрадаће и он и они.'"

Ибн Мес'уд, Бог био задовољан њиме, преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Нема ни једног веровесника кога је Бог пре мене послао своме народу, а да није имао помагаче и другове који су га слушали и који су следили његову праксу. Затим су после њих долазила друга поколења која су говорила оно што нису радила и радила оно што им није било наређено. Ко се против таквих својом руком буде борио је верник. Ко се против њих буде борио и својим срцем (тј. осуђивао их) је верник. Ко се против њих буде борио својим језиком (тј. речима) је верник. Ко ништа од овога не учини, нема веровањани колико је један трун."

Од Ебу Бекра, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, нека је над њим спас и мир, рекао: "Нема ниједног народа који, упркос својој моћи и бројности, допусти да се међу њима чине неваљала дела и не покушају да их спрече, а да их Бог због тога, све заједно, неће казнити."

Ко су они који траже да се чине добра дела?

Када смо код овога, потребно је нагласити да о овом питању погрешан приступ имају две врсте људи:

Прва врста су они који не извршавају своју обавезу, тј. не траже да се чини добро и не одвраћају од зла, погрешно тумачећи речи Узвишеног:

Брините се о себи; ако сте на правом путу, неће вам наудити онај који је залутао! (Кур'ан, Трпеза, 105) Јер је више другога рекло да се то односи на оне који ће живети пред крај света, а не на њихово време.

У томе се смислу од Мекхула преноси да је рекао: "Још није дошло време о коме се у овом одломку говори. То је време када ће се онај који саветује бојати, а онај ко се саветује порицати. Уколико таква времена доживиш, тада се брини о себи. Тада ти, ако на правом путу будеш, онај који је залутао неће моћи наудити."

Друга врста су они који би својим језиком и руком (тј. речима и делима) хтели да, искључиво силом, заведе добро и одвраћају од зла, без икаквог разумевања, милости и стрпљења, не гледајући колико ће то бити корисно, а колико штетно, нити, колико се то објективно у стању може спровести, а колико не може, па да се наређује и забрањује, мислећи да је то доказивање покорности Богу и Његовом Посланику, а заправо није, већ прекорачење Божијих прописа, онако како се данас, у својим наредбама и забранама, постављају многи који у веру уводе новотарије и поводе за својим прохтевима, од чијег деловања је већа штета него корист.

Прави пут у позивању на добро и одвраћању од зла

Да би позивање на добро и одвраћање од зла било ваљано и успешно, свако ко хоће да се томе посвети, мора се одликовати са три следеће врлине: знањем, благошћу и стрпљивошћу.

1. Знање

Под знањем се подразумева добро познавање онога што се наређује и онога од чега се одвраћа, умеће разликовања једног од другог, као и познавање стања онога ко се позива да чини добро и онога ко се одвраћа од неваљалих дела. Ово зато што је знање предуслов за ваљаност сваког дела. У томе смислу Омер б. Абдулазиз је рекао: "Ономе ко без знања робује Богу, робовање више штети него што користи (тј. више зарађује грехе него награде)."

Од Му'аза, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Знање је испред дела, јер се дела на њега надовезују. Ово је више него очито, јер су дела, ако су учињена без знања, незнање, заблуда и повођење за прохтевима."

Уколико човек зна да ће услед уклањања једног зла доћи до још већег зла, онда га је забрањено уклањати. То исто важи и у случају, ако то значи уклањање добра које је веће од зла. Најбољи пример за то је да је Веровесник, нека је над њим спас и мир, оставио (некажњеним) Абдуллаха б. Убејја б. Селула и њему сличне коловође лицемера који су имали своје бројне истомишљенике. Ово зато што би, да их је на неки начин казнио, то било на штету већег интереса, јер би се у том случају, с једне стране, побуниле његове присталице и потпириле пламен раскола, а с друге стране, што би свет, када би то чуо, почео говорити како Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, убија своје другове.

То значи да, пре него што се затражи да се неко добро учини или неко зло спречи, претходно мора да се размисли о последицама и да се упореди да ли ће од тога бити већа корист или штета.

2. Благодот

Приликом тражења да се чине добра дела и при одвраћању од неваљалих, мора се бити крајње благ и обазрив, управо онако како је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Чему

год се с благошћу приступи, она ће то улепшати, а чему год се с грубошћу приступи, она ће га покварити." Једном другом приликом, Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је рекао: "Бог је благ и воли благод у свему. Он за благод даје оно што не даје за строгост."

Од Церира се преноси да је рекао: "Чуо сам Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, да је рекао: 'Коме је ускраћена благод, ускраћено му је добро.'"

Имам Ахмед је препоручивао благод и понизност, а ако би му испричали шта ружно, није се љутио нити реаговао као да сам себи хоће да се освети, док су Ибн Мес'удови другови, пролазећи поред оних који чине оно што не ваља, говорили: "Полако, Бог вам се смиловао! Полако, Бог вам се смиловао!"

Суфјан ес-Севри је говорио: "Позивати на добро и одвраћати од лошег може само онај ко се одликује са три врлине: благошћу и када на добро позива и када од лошег одвраћа, праведношћу и када на добро позива и када од лошег одвраћа и знањем и када на добро позива и када од лошег одвраћа."

3. Стрпљивост

Онај ко хоће да другога саветује, такође, мора да буде милостив према ономе кога саветује и стрпљив на узнемиравања на која ће сигурно наилазити. Тако је и Локман мудри саветовао свога сина речима: Обављај молитву и тражи да се чине добра дела, а одвраћај од рђавих и стрпљиво подноси оно што те задеси - дужност је тако поступити. (Кур'ан, Локман, 17)

Зато је Узвишени од Својих посланика и најодабранијих људи тражио да, у своме позивању на добро и одвраћању од лошег, буду стрпљиви. Обраћајући се Своме последњем Посланику Мухаммеду, нека је над њим спас и мир, Узвишени каже:

О ти, покривени! Устани и опомињи! И Господара свога величај! И хаљине свој очисти! И кипова се клони! И не приговарај држећи да је много! И ради Господара свога трпи! (Кур'ан, Покривени, 1-7) Отпочињући одломке са заповеди да се други опомињу, а завршавајући их са заповеди да се при томе буде стрпљив.

Узвишени, такође, каже:

- И ти стрпљиво чекај пресуду Господара свога, Ми тебе видимо и штитимо. (Кур'ан, Гора, 48),

- И трпи оно што они говоре и избегавај их на прикладан начин! (Кур'ан, Умотани, 10),

- Стрпљив буди! Али стрпљив ћеш бити само уз Божију помоћ. (Кур'ан, Пчеле, 127).

Дакле, наведене три ствари: знање, благод и стрпљивост су неопходне и то: знање пре позивања да се чини добро и пре одвраћања од лошег, благод у току позивања и стрпљивост после тога.

Осим тога, потребно је знати да се владање са све три наведене врлине, при позивању да се чини добро и одвраћа од неваљала, многима може учинити претешко, па могу помислити да то они нису дужни чинити, што је опасније и од самог позивања без наведених предуслова, јер је неизвршавање обавезе грех исто као што је грех чинити оно што је Бог забранио. Још горе од тога је са једног греха прелазити на други, јер би то подсећало на онога ко од врућине хоће да се заштити ватром. Исто тако, онај ко са једног греха прелази на други подсећа на онога

ко са једне криве вере прелази на другу криву веру, при чему ова друга може бити гора од прве, мање крива од прве, или могу бити подједнако криве. Такав је случај и са оним ко се оглушује о Божију заповед подстицања на добра дела и одвраћања од лоших, јер његов грех у односу на онога ко не извршава оно што је наређено или ради оно што је забрањено, може бити више, мање или исте тежине, па према томе од њега, у погледу греха, може бити гори, бољи или исти.

Мотиви подстицања на добра дела и одвраћања од лоших

Знај да мотиви за подстицање других да чине добра дела и да се одвраћају од лоших могу бити различити. Некада је то жеља за наградом, некада страх од казне, уколико се то не чини, некада огорченост због тога што се не поштују Божије светиње, некада жеља да се верницима да савет, из милости према њима и наде да ће им се помоћи да изађу из тешкоћа у које су запали и жеље да се, на

овоме и будућем свету, сачувају Божије срце. Међутим, уз све ово, мотив је и жеља да се Узвишени Бог што више слави, велича и воли, јер је једино Он достојан да Му се човек покорава и да Му никада не буде непокоран, да Га стално спомиње и да никада на Њега не заборавља, да Му је стално захвалан и да Му никада не буде незахвалан и да му ништа није жао да жртвује, само да се Божије светиње не повређују, управо онако како је неко од часних предака, давно, рекао: "Волео бих да су сви људи Богу покорни, па макар се моје месо на огњу пржило."

У томе смислу Абдулмелик б. Омер б. Абдулазиз је своме оцу говорио: "Волео бих да смо и ја и ти, у име Узвишеног Бога, у кључалу воду у казан бачени, него што смо ово доживели." Онај ко је свестан овог примера и оног пре њега, биће му лакше да поднесе узнемиравања на Божијем путу, а можда и да замоли опрост за онога ко га узнемирава.

БОРБА НА БОЖИЈЕМ ПУТУ

У језичком смислу израз "џихад" значи улагање напора. У верском смислу он значи улагање напора у борби против неверника, вишебожаца и зликоваца. Борба против њих није прописана одмах, него тек након пресељења из Меке у Медину. Наиме, док су још муслимани били у Меки, било им је наређено да се стрпе, суздрже и да на узнемиравање од стране вишебожаца не одговарају силом, већ опростом и стрпљењем, у ишчекивању бољих дана. Међутим, када су муслимани са пресељењем у Медину и спајањем са својом браћом Енсаријама, бројчано ојачали и у сваком другом погледу оснажили, било им је дозвољено да се онима који су их у Меки прогонили, одупру силом, мада то још увек није било дигнуто на ниво обавезе. Таква дозвола дошла је у речима Узвишеног Бога:

Допушта се одбрана онима које други нападну, зато што им се насиље чини - а Бог је, заиста, способан да их помогне. (Кур'ан, Ходочашће, 39).

После тога доћи ће заповед о обавезној одбрани и борби против оних који их нападну, али не и оних који их не нападају. Таква заповед дошла је у речима Узвишеног:

И борите се на Божијем путу против оних који се боре против вас! (Кур'ан, Ел-Бекаре, 190).

После тога, објављивањем речи Узвишеног:

Борите се против свих многобожаца, као што се они сви боре против вас! (Кур'ан, Покајање, 36) Доћи ће заповед о борби против свих неверника и вишебожаца. То су фазе објављивања прописа о борби. Она је дакле, прво била забрањена, затим дозвољена, затим наређена против оних који нападну муслимане и коначно наређена против свих врста вишебожаца.

Шејх Хасан ел-Бена, Бог му се смиловао, каже: "Исламски учењаци, како они који своје закључке доносе самостално, тако и они који се угледају на ранија мишљења, како из ранијих, тако и из каснијих поколења, су једногласна мишљења да је борба на Божијем путу (џихад) у ширењу ислама, заједничка обавеза свих муслимана на свету (фарзи - кифаје), а лична обавеза сваког појединца (фарзи - ајн) у

одбрани муслимана, у случају када их непријатељ нападне. Будући да су данашњи муслимани, као и што сам знаш, потлачени од немуслимана, да над њима владају неверници, да им је земља прегажена, светиње погажене, да о њиховим питањима одлучују њихови непријатељи и да је верозакон у самим њиховим земљама обеснажен, а да не говоримо о ширењу и пропагирању њихове вере, сваки муслиман је неминовно дужан све своје потенцијале посветити припреми за борбу, све док се не пружи прилика и док се коначно не испуни Божија одредба.

Народу који зна како ваља умирати и који зна да цени часну смрт, Бог ће, сигурно, дати честит живот на овом свету и вечно уживање на ономе свету, за разлику од наше данашње слабости и понижења до којих смо допали само због наше привржености према овом свету и мржње према умирању."

Имам Ибн ел-Кајјим, Бог му се смиловао, каже: "Узвишени Бог каже:

Крећите у бој, били слаби или снажни, и борите се на Божијем путу, залажући иметке своје и животе своје! То вам је, да знате, боље! (Кур'ан, Покајање, 41).

Говорећи о предусловима за спас од Ватре, за опрост греха и за улазак у Рај, Узвишени каже:

О верници, хоћете ли да вам укажем на трговину, она ће вас спасити патње несносне; у Бога и Посланика Његовог верујте и имецима својим на Божијем путу се борите - то вам је, да знате, боље -, Он ће вам грехе ваше опростити и у рајске баште вас, кроз које ће реке тећи, увести, и у дивне дворове у еденским вртovima; - то ће бити успех велики. (Кур'ан, Бојни ред, 10-12), а затим им, ако то буду чинили, обећава да ће им помоћи и скору победу дати: **А даће вам и другу благодат коју једва чекате: Божију помоћ и скору победу! (Кур'ан, Бојни ред, 13)**

Узвишени, затим, верницима даје до знања да је Он од њих откупио животе њихове и иметке њихове у замену за Рај који ће им дати и да је то обећање дао у најодабранијим небеским књигама: Тори, Јеванђељу и Кур'ану. Затим им даје до знања да нико од Њега доследније не испуњава Своје обећање, наговештава им њихово радовање погодби коју су с Њим уговорили и даје до знања да је то, заиста, велики успех. Нека, зато, онај ко је са својим Господаром закључио овакву погодбу, добро

размисли; колико је то озбиљна ствар и нека о њеним роковима води рачуна, јер је купац нико други до Узвишени Бог, цена рајске благодати, стицање Божијег задовољства и уживање у гледању у Њега и да је погодбу закључио преко Божијег најодабранијег посланика, и међу анђелима и људима најодабранијим створењем, што само по себи говори о величини дела и награде која је за њега припремљена. Песник је то лепо рекао:

Ако имало разумеш, припремили су те за нешто
крупно,

Зато пази како ћеш се од пробисвета сачувати!

Цена љубави и Раја је жртвовање живота и иметка које од верника откупљује њихов Господар. Пропали кукавица нема робе са таквом ценом. Тако ми Бога, она није ни рђава, па да се око ње могу ценкати пропали трговци, нити слабе продаје, па да се сиромасима даје на отплату. Изложена је на пијаци за оне који хоће. Власник њен је не да, док се за њу не буде спремно платити животом, па одустају неозбиљни, а око ње се гурају они којима се допада и који су спремни за њу платити животом, тако да као роба долази само у руке оних који су: **према**

верницима понизни а према неверницима поносити. (Кур'ан, Трпеза, 54)

Пошто је много оних који тврде да воле, од њих се тражи да за, своју тврдњу донесу ваљан доказ, јер када би се људима давало само на основу њихове тврдње, онда би и онај ко је безбрижан тврдио као и онај ко је у невољи. Како је много и оних који за своје тврдње нуде сведоке, њима ће се рећи да се тврдњама не може веровати без доказа да се удовољило речима Узвишеног: Реци: **"Ако Бога волите, мене следите, па ће и вас Бог волети!"** (Кур'ан, Имранова породица, 31) А тада ће сви устукнути осим оних који у пракси, на речима, начину живота и владању буду следили Божијег Посланика, нека је над њим спаси мир. И од њих ће се затражити ваљан доказ, а доказ неће бити ваљан док се не потврди да су се сврстали међу оне који се **...на Божијем путу боре и који се ничијег прекора не боје.** (Кур'ан, Трпеза, 54) Па ће већина и од ових који су тврдили да воле, устукнути, а приступити борци на Божијем путу којима ће се рећи: "Душе и имеци оних који воле нису њихови!" - па ће се повиновати онако како је закључено у уговору по коме је Бог од верника, у замену за Рај, откупио њихове животе и иметке, јер уговор о купопродаји предвиђа испуњење услова од обе

стране. Када трговци виде ко је Купац, колика је вредност робе, колика је вредност са Њим закљученог уговора и Књиге у којој је записан, тек тада ће схватити колико је та роба вреднија и боља од свих осталих, да је чисти губитак и наивност продавати је у бесцење, за неколико динара, јер ко би тако нешто учинио испао би обична будала. Уместо тога, паметни ће, добровољно, по своме избору, са Купцем, на обострано задовољство, закључити уговор и рећи: "Тако нам Бога, уговор нећемо никада раскинути нити од Тебе тражити да га раскинеш!" А када уговор закључе и робу предају, рећи ће им се: "Ваши животи и ваши имеци постали су наше власништво, а сада вам их враћамо, боље и обимније него што су били: **Никако не сматрај мртвима оне који су на Божијем путу изгинули! Не, они су живи и у обиљу су код Господара свога.** (Кур'ан, Имранова породица, 169). Ваше животе и ваше иметке од вас нисмо тражили да би на вама зарадили, већ да би се дарежљивост и племенитост показала у примању и од оног ко није савршен и у његовом даривању најскупоценијим даровима, тако да смо вам вредним и још вреднијим узвратили.

Вредност борбе на Божијем путу

Кур'ански одломци који говоре о борби:

Прописује вам се борба, мада вам није по вољи! - Не волите нешто, а оно може бити добро за вас; а нешто волите, а оно испадне зло по вас, - Бог зна, а ви не знате. (Кур'ан, Ел-Бекаре, 216)

Крећите у бој, били слаби или снажни, и борите се на Божијем путу залажући иметке своје и животе своје! (Кур'ан, Покајање, 41)

Бог је од верника купио животе њихове и иметке њихове у замену за Рај који ће им дати - они ће се на Божијем путу борити па убијати и гинути. (Кур'ан, Покајање, 111)

Верници који се не боре - осим оних који су за борбу неспособни - нису једнаки онима који се на Божијем путу боре имецима својим и животима својим. Оне који се буду борили улажући иметке своје и животе своје, Бог ће одликовати читавим степеном над онима који се не буду борили, и Он свима обећава лепу награду. Бог ће борцима, а не онима који се не боре, дати велику награду,

почасти од Себе и милост. – Бог прашта и самилостан је. (Кур'ан, Ен-Ниса', 95)

Хадиси о борби

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Један је човек дошао Божијем Посланику, нека је над њим спас и мир, и рекао: 'Упути ме на неко дело које ће бити равно борби на Божијем путу (џихаду)!' - па му је одговорио: 'Не видим да има такво дело' - а затим овога упитао: 'Можеш ли ти када борац на Божијем путу крене у борбу ући у џамију и клањати а да не престанеш и постити а да се не омрсиш (док се он не врати)?' - па му је овај одговорио: 'А ко то може?!'"

Ебу Хурејре је рекао: "Борцу на Божијем путу ће, за сваки пређени корак његовог коња, бити уписано добро дело."

Од Ебу Се'ида ел-Худрија, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Упитан: 'Божији

Посланиче, који је човек најбољи?' - Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је одговорио: 'Верник који се својим животом и својим иметком бори на Божијем путу. 'На то су га упитали: 'А после њега?' - Па је одговорио: 'Верник који се у неком од брда посветио Богу и повукао од света, како им не би зло учинио.'

Енес б. Малик, Бог био задовољан њиме, од Веровесника, нека је над њим спас и мир, приповеда да је рекао: "Одлазак у борбу на Божијем путу, ујутру и повратак из ње, навече, бољи су од овога света и свега што је на њему."

Од Селмана, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Чуо сам Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, када је рекао: 'Један дан и ноћ проведени на граничном утврђењу бољи су него постити и клањати месец дана, а ако тамо умре тећи ће му награда за дела која би иначе учинио, биће опскрбљен и поштеђен испитивања Мункира и Некира (анђели који ће испитивати у загробном животу)."

Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је, такође, рекао: "Ко умре, а да претходно никада

није крочио у борбу на Божијем путу, нити га је за њом повукло срце, умро је носећи са собом једну од особина лицемерства."

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Чуо сам Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, када је рекао: 'Пример борца на Божијем путу је као пример онога ко (непрекидно) пости и клања. Бог је борцу на Његовом путу загарантовао да ће га, ако погине, увести у Рај, а ако не погине, дати да се својој кући безбедно, са наградом и пленом, врати."¹¹

Од Ибн Омера, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Када будете куповали и продавали на кредит, када се будете посветили само овосветским пословима, када будете задовољни са усевима и када се прођете борбе на Божијем путу, Бог ће вам такво понижење дати које са вас неће скинути, све док се поново својој вери не вратите."

¹¹ Ер-Рафи'и каже: Купопродаја на кредит је када неко некоме нешто прода уз одложено плаћање вредности и таквом купцу без готовине уручи робу, а затим је од њега, због немогућности да је исплати, поново откупи, само овај пут уз много нижу цену.

Коментаришући наведени хадис Албани каже: "Под заокупљености сетвом и усевима који се, као један од узрока понижења које се може доживети, спомињу, не мисли се на само сејање и бригу за усевима, него на преокупираност власника њима, због чега он занемарује борбу на Божијем путу. На то се у хадису мисли. Сетва која се на горе наведено не наводи, не само да је дозвољена, већ је и многобројним другим хадисима похваљена. Према томе, ту нема никаквих нејасноћа."

Један пример из исламске традиције

Ез-Зехеби бележи да је Ибн ел-Мубарек као борац из пограничне тврђаве у Туртусу 175. год. по Хиџри послао писмо ел-Фудајлу б. 'Ијаду са следећим стиховима:

О ти побожњаче два Храма када би нас видео,
било би ти јасно да се са својом побожношћу
изиграваш,

Ти који своје лице сузама мијеш,
Док наше груди у сопственој крви грцају.
Док ли своје коње упразно замараш,
Наши од изнурености борбом, јутром цркавају.
Ево вама мирис амбера, ми смо сами себи амбер,
Варнице испод копита коња и прашина лепше
миришу.

Чули смо да је наш Веровесник рекао,
Речи тачне и истините, које не могу лагали.

Прашина од Божијих коња у носу човека,
Није исто што и ватра разбуктала."

Ево и Божије Књиге која пред нама говори,
Да шехид није мртав, истина је која се не може
порећи.

Када је ел-Фудајл прочитао писмо расплакао се, а затим је рекао: "Истину је рекао Ебу Абдуррахман, и леп ми савет дао." Затим се окренуо куриру и упитао га: "Записујеш ли хадисе?" Када му

је одговорио да записује, рекао му је: "Запиши и овај хадис из Ебу Абдуррахманова писма које нам је послао!" Затим му га је издиктирао заједно са ланцем преносилаца. Горе наведени хадис преноси Ебу Хурејре и налази се у поглављу о цихаду.

Врлине погибије на Божијем путу

Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, нека је над њим спас и мир, рекао: "Нико ко уђе у Рај неће пожелети да се врати на овај свет, и да поново прође куда је прошао, осим шехид (онај који погине у борби на Божијем путу). Једино он, због почаста која му је указана, прижељкује да му је да се поново врати на овај свет и да му је да погине још десет пута."

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Тако ми Онога у чијој је руци мој живот, стално сам прижељкивао да ми је да кренем у борбу на Божијем путу и да погинем, па да опет

кренем у борбу па да погинем, па да опет кренем у борбу и да па погинем!"

Од Абдуллаха б. 'Амра б. ел-'Аса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Шехиду ће све, осим дуга, бити опроштено."

Од Ел-Микдада б. Ма'ди Кериба се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Шехид се одликује са шест особина: биће му опроштени греси са првим шикљајем крви и угледаће своје место у Рају, биће поштеђен загробне патње, биће поштеђен страхота Судњег дана, дефинитивно ће бити заогрнут плаштом веровања, за жене ће му се дати рајске девице, црних и крупних очију, и даће му се могућност да се заузме за седамдесет особа од своје родбине."

Од једног од Веровесникових, нека је над њим спас и мир, другога се преноси да га је један човек упитао: "Божији Посланиче, како то да ће и верници у својим гробовима бити искушавани, осим шехида?" - па му је одговорио: "Доста му је било искушења од севања сабљи."

Светли примери борбе другова Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир.

*Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се приповеда да је рекао: "Мој амица Енес б. ен-Надр изостао је из Битке на Бедру па је упитао: 'Божији Посланиче, изостао сам из прве битке коју си водио против вишебожаца. Ако ме Бог поживи да дочекам да учествујем у некој другој бици против вишебожаца, видећеш шта ћу направити. Када су у Бици на Ухуду муслимани остали непокривени (стрелцима) он је рекао: 'Боже, ја Ти се испричавам због онога шта су ови - тј. моји другови - учинили. Оправдавам Ти се да ја немам ништа са оним што ови - тј. вишебошци - чине!' Затим је кренуо напред, где га је сусрео Са'д б. Му'аз, коме је рекао: 'Са'д б. Му'азе, Рај! Тако ми Ен-Надрова Господара, ја осећам његов мирис испод Ухуда!' Са'д је (касније) рекао: 'Божији Посланиче, ја нисам имао снаге да учиним оно што је он учинио.' Енес (тј. преносилац хадиса) даље каже: "На његовом телу нашли смо осамдесет и неколико рана, што од удараца сабље, што од убода копљем, што од убода стрела. Нашли смо га убијеног. Вишебошци су га били толико измрцварили да га нико није могао препознати осим његова сестра, и то

по његовим јагодицама на прстима." Енес даље каже: "Веровали смо да је у поводу његовог и њему сличних случајева, објављен одломак: **Има верника који испуњавају завет дат Богу, има их који су погинули и има их који то очекују - нису ништа изменили.**" (Кур'ан, Савезници, 23)

*Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се приповеда да је рекао: "Божији Посланик и његови другови су пожурили да на Бедр стигну пре вишебожаца. Када су дошли вишебошци, Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је (својим друговима) рекао: 'Устаните и пожурите у Рај који је широк колико небеса и Земља!' - па је на то Умејр б. ел-Хамам рекао: 'Ах, ах! - Па га је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир упитао: 'Шта те је навело да кажеш: Ах, ах!' - Па му је одговорио: 'Тако ми Бога, Божији Посланиче, ништа друго осим нада да ћу и ја бити његов становник!' На то му је он рекао: 'Бићеш његов становник.' Па је он из своје торбе извадио неколико комада хурми и почео је да их једе, а онда је рекао: 'Било би предуго ако бих живео све док не поједем ове хурме"', па их је од себе бацио и наставио је да се бори све док није погинуо."

Од Ибн Омера се преноси да је рекао: "Били смо у једном византијском граду када се испред нас испречила велика група, у редове поређаних Византијаца. Пред њих се испречила, исто тако велика, или још већа, група муслимана. Заповедник логора био је Укбе б. Амир, а групе Фудала б. Убејд. Један човек муслиман запутио се право према реду Византијаца и ушао међу њих, па су људи повикали: 'Слава Богу! Овај се сам својим рукама баца у пропаст.

'На то је Ебу Ејјуб ел-Енсари рекао: 'О људи, зар тако тумачите овај одломак? Он је објављен везано за нас, Енсарије, након што је Бог помогао Ислам и након што су његови помагачи постали многобројни. Једни другима смо, тихо, говорили, како не би чуо Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, да смо иметак изгубили, да је Бог помогао Ислам и да су његови помагачи постали многобројни, па како би било да останемо и покушамо поправити наше иметке и надокнадити оно што је изгубљено, па је поводом тога, Узвишени Своме Веровеснику, објавио како ће нам одговорити на оно што смо говорили. Биле су то речи Узвишеног: **...и сами себе у пропаст не доводите!** (Кур'ан, Ел-Бекаре, 195) Тако да је пропаст била остати код свога иметка, посветити

се његовом поправљању и изостати из похода у борбу. Зато Ебу Ејјуб није никада изостајао из борбе на Божијем путу, већ је у сваки поход ишао, све док није погинуо у земљи Византијаца где је и покопан."

ЗУХД / ОДРИЦАЊЕ

Одрицање је обуздавање жеље према нечему и усмеравање према ономе што је боље од тога. Чинећи то, човек спознаје да је оно што напушта безвредно и да, као такво, не заслужује његову пажњу. На тај начин, он спознаје да је оно што је код Бога трајно, да је онај свет бољи и трајнији од овог, као што је драгуљ бољи од леда, јер је овај свет попут коцке леда остављене на сунцу, од кога ће се истопити и нестати, за разлику од оног света који се, као скупоцени драгуљ, неће истопити и нестати. У оној мери у којој је човек свестан разлике између овог и оног света, јача његова жеља да овај свет жртвује, у замену за онај свет. Узвишени Бог, на више места у Кур'ану,

хвали зухд и одрицање од овог света, а куди онога ко му је привржен. Узвишени, тако, каже:

Али, ви више живот на овом свету волите, а онај свет је бољи и вечан је. (Кур'ан, Свевишњи, 16-17)

Они се радују животу на овом свету, а живот на овом свету према оном само је пролазно уживање. (Кур'ан, Гром, 26)

Живот на овом свету није ништа друго до забава и игра, а само онај свет је - живот, када би само они знали. (Кур'ан, Паук, 64)

Уистину ви овај пролазни свет волите, а о оном другом бригу не водите. (Кур'ан, Смак света, 20-21)

Ви желите пролазна добра овог света, а Бог жели онај свет. (Кур'ан, Плен, 67)

Казујући о вернику из фараоновог народа, Узвишени наводи да је он свом народу рекао:

О народе мој, живот на овом свету само је пролазно уживање, а онај свет је, заиста, Кућа вечна. (Кур'ан, Верник, 39).

И Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, овај свет је описао ништавним. Тако се од Џабира, нека је Бог задовољан са њим, преноси: "да се Божији Посланик, нека је над њим мир, окружен светом, пролазећи поред пијаце, зауставио се поред мртвог ћулавог јарца, узео га за уво и упитао: 'Има ли ко од вас да би за ово дао сребрењак (дирхем)?' - Па су рекли: 'Све да је и наше, не би знали шта ћемо са њиме. 'Затим је, поново, упитао: 'Би ли волели да је ваш?' - Па су одговорили: 'Тако нам Бога, и да је жив, а не мртав, био би под маном, јер је ћулав.' На то им је он рекао: 'Тако ми Бога, овај свет код Бога је мање вредан, него што код вас вреди овај (јарац).'"

Од Ел-Мустеврида б. Шеддада, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим мир, рекао: "Овај свет наспрам оног света само је као када неко од вас умочи прст у море, па погледа шта му је на њему од мора остало."

Од Сехла б. Са'да, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим мир, рекао: "Да овај свет код Бога вреди колико крило комарца, од њега невернику не би дао да окуси ни колико је гутљај воде."

Божији Посланик, нека је над њим мир, стално је упозоравао на опасност од завођења овим светом. Тако се од Ебу Се'ида ел-Худрија, Бог био задовољан њиме, преноси да је Божији Посланик, нека је над њим мир, рекао: "Овај свет који вам је Бог у наслеђе дао, је, заиста, слadak и леп (зелен) да би Бог видео какви ћете бити. Зато се чувајте овог света и жена!"

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Чуо сам Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, када је рекао: 'Овај свет и оно што је на њему су проклети, осим сећања на Бога, и онога што упућује на то, ученог човека и онога ко се посвети учењу.'" Коментаришући овај хадис Албани каже да се под овим светом овде мисли на све оно што човека окупира и одвраћа од сећања на Узвишеног Бога.

Како је живео Божији Посланик, нека је мир над њим?

Веровесник, нека је над њим спас и мир, живео је крајње скромним животом, максимално се сустезући од овог света и сводећи коришћење

његових благодати на најмању могућу меру. Можда ће неко рећи да је тако чинио зато што је располагао са ограниченим средствима за живот? Ми на то одговарамо чињеницом да је Узвишени Бог Своме Веровеснику, нека је над њим мир, као најодабранијем и најдражем створењу, сигурно, за њега дао и најодабраније прилике за живот. Зато се Ибн Омер, Бог био задовољан њиме, тако верно угледао на Посланика, нека је над њим спас и мир, и након што се Ислам, Божијом помоћи, на све стране проширио, одакле се на Арапски полуоток са свих страна сливало огромно богатство, уосталом, такав је пре њега, био и његов отац Омер, Бог био задовољан њиме.

Каква је била храна Божијег Посланика, нека је мир над њим?

Од Ен-Ну'мана б. Бешира, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Присећајући се каква је нестацица била погодила свет, Омер б. ел- Хаттаб је, једном приликом, рекао: 'Гледао сам како се Божији

Посланик, нека је над њим спас и мир, цео дан превија од глади, не могавши наћи ни најслабију врсту хурми како би утолио глад."

Од 'Аише, Бог био задовољан њоме, се преноси да је рекла: "Божији Посланик, нека је мир над њим, је умро, а да се Мухамедова деца, два дана застопно, никада нису најела јечмовог хлеба."

Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Веровесник, нека је мир над њим, је умро, а да никада није сео да једе за трпезом, нити се најео хлеба - сомун."¹²

¹² Коментаришући овај хадис, Ибн Беттал каже: "То што Божији Посланик, нека је мир над њим, није јео за трпезом и што није јео хлеб - сомун, било је његово добровољно избегавање благодати овога света из жеље за благодатима онога, вечног света. Што се, пак, иметка тиче и њега је похвално трошити у оно зашта ће се бити награђено на оном свету. Међутим, он Божијем Посланику, нека је мир над њим, у том погледу, није био потребан. Укратко, овај хадис не говори да је сиромаштво боље од богатства, већ да је задовољство са оним што се има и скромност боља од претераног наслађивања са благодатима овога света."

Од Урве се преноси да му је 'Аиша, Бог био задовољан њоме, једном приликом рекла: "Сестрићу мој, тако ми Бога, знали смо дочекати и испратити један, два и три млада месеца, у два месеца дана, а да се у Посланиковој, нека је мир над њим, кући не би наложила ватра." Упитао сам: "Тетка, шта сте онда јели?" - Па ми је она одговорила: "Хурме и воду, с тим што је Божији Посланик, нека је мир над њим, имао комшије Енсарије које су имале камиле - музаре, па су му слале млека које нам је он давао да пијемо."

Каква је била одећа Божијег Посланика, нека је мир над њим?

Од Ебу Бурде б. Ебу Мусаа ел-Еш'арије, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "'Аиша је пред нас изнела искрпљену хаљину и огртач од грубог сукна и рекла: 'Божијег Посланика, нека је мир над њим, обученог у ово двоје затекла је смрт.'"

Каква је била постеља Божијег Посланика, нека је мир над њим?

Од Аише, Бог био задовољан њоме, се преноси да је рекла: "Постеља на којој је спавао Божији Посланик, нека је мир над њим, била је кожица напуњена сувом травом."

Како су живели другови Посланика, Бог био задовољан њима?

Из живота другова, Бог био задовољан њима, најбоље генерације ове Заједнице - Умета, који је опет најбољи народ који се икада појавио, види се да су живели крајње скромно и да су од овосветских благодати узимали само онолико колико им је било најнужније.

Од Фудале б. Убејда, Бог био задовољан њиме, се преноси да су, док би клањали иза Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, поједини сиромаси који су се окупљали на софама испред

цамије, од глади, током молитве, знали падати на земљу, тако да су им бедуини знали говорити да су лудаци, а Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, када би завршио молитву, знао се окренути према њима и рећи: "Да знате каква вас награда код Бога чека, пожелели бисте да сте још сиромашнији и у још већој нужди."

Од Мухаммеда б. Ширина се преноси да је рекао: "Били смо код Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, који је на себи носио две хаљине окићене ресама од лана, па се са једном од њих обрисао (осекнуо) и рекао: 'Ах, ах! Ебу Хурејре се осече о ланену хаљину, а сећам се како сам од глади некада падао у несвест, између минбера Божијег Посланика, нека је мир над њим, и Аишине собе, и како ми пролазник прилази и ставља своју ногу на врат, мислећи да сам лудак, а нисам био, него сам од глади падао у несвест."

Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Видео сам да Омер, као владар правоверних, на својој одећи, на раменима носи три закрпе једну преко друге."

Степени зухда

Први степен зухда је да се човек на овом свету држи скромно, иако је жељан његових благодати, осећајући да му је срце и даље њима привржено и душа прохтевна, али им се, и поред свега, настоји одупрети. То је онај ко се труди да буде захид.

Други степен зухда је да човек презриво гледа на благодати које му се души прохтевају и добровољно се уживања у њима, сам од себе, одриче, с тим што примећује и осврће се на свој зухд, попут онога који жртвује један сребрењак (дирхем) да би добио два.

Трећи степен зухда је да се човек одриче уживања у благодатима овога света и да буде толико скроман да, уопште, не примећује да се било чега одриче. Такав је као онај ко је оставио каменчић, а узео драгуљ. Човек са таквим степеном зухда је попут онога који хоће да уђе код владара, али му на вратима не да пас, па се досети, баци му комад хлеба да се око њега забави, уђе владару, буде почашћен и стекне његово поверење. Ћаво је као пас који стоји на Божијим вратима и свету не да да уђе, иако су врата

отворена и застор дигнут. Овај свет је као залагај кога се треба одрећи да би се добила владарева наклоност, а ако је тако, зар је залагај вредан да се човек на њега обазире?

Како су зухд тумачили ранији учењаци?

- Ел-Хасан је рекао: "Прави захид је онај који, када другог види, каже да је овај скромнији од њега."

- Ибрахим б. Едхем је рекао: "Зухда има три врсте: зухд који је обавеза, зухд који је похваљен и зухд који је спас. Зухд који је обавеза је потпуно одрицање од онога што је забрањено (харама), зухд који је похваљен је одрицање од онога што је дозвољено (халал), а зухд који је спас је одрицање од онога што је сумњиво (шубухат)."

- Јунус б. Мејсере је рекао: "Зухд на овом свету није ни у забрањивању онога што је дозвољено, нити у забрањивању трошења иметка, него да си

сигурнији у оно што је у Божијој руци, него у оно што је у твојој, да ти буде свеједно погодила те несрећа или не погодила и да ти је у очима исти онај ко те хвали и онај ко те куди."

Све три наведене врсте зухда ствар су срца, а не дела. Зато је Ебу Сулејман имао обичај рећи: "Ни за кога не тврди да је захид!":

1. "Све док се не увериш да је сигурнији у оно што је у Божијој руци, него у оно што је у његовој!" Ово зато што то долази од јачине и исправности убеђења.

Упитан шта има од иметка, захид Ебу Хазим је одговорио: "Имам две ствари које ми не дају да се плашим сиромаштва: поуздање у Бога и изгубљену наду у оно с чим располажу људи." А упитан: "Зар се не бојиш сиромаштва?" - Одговорио је: "Како ћу се бојати сиромаштва када је мога Господара: **Све што је на небесима и што је на Земљи и што је између њих и што је под земљом.** (Кур'ан, Та-ха, 6)

- Ел-Фудајл је рекао: "Темељ зухда је задовољство са Узвишеним Богом." Он је, такође, рекао: "Задовољство са малим је зухд, а зухд је богатство. Онај ко потпуно верује, у свему је поуздан

у Бога, задовољан шта год му одреди и ослобођен зависности од других, па нити их моли, нити их се боји. То је оно што му не да да овај свет тражи на недозвољен начин. Онај ко је такав је захид и најбогатији човек, макар на овоме свету ништа не имао, јер као што је Аммар, бог био задовољан њиме, рекао: 'Смрт је довољна као опомињач, сигурно убеђење као богатство, а богослужење као посао.'

Ибн Мес'уд, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Сигурно убеђење је да не удовољаваш људима изазивајући Божији гнев, да никоме не завидиш на ономе што му је Бог дао и да ни од кога не тражиш оно што ти Бог није дао, јер Божију опскрбу нити изазива похлепа онога ко је похлепан, нити зауставља презир онога ко презире, већ Бог по Својој знању и Својој мудрости, у сигурној спознаји и задовољству, даје срећу и радост, а у гневу и сумњи, бригу и жалост."

2. Све док му награда на оном свету за оно што је на овом свету изгубио, у несрећи која га је задесила у иметку, деци и сл. , не буде дража од тога да га није погодила и да од овог света ништа није изгубио. И ово може само онај које потпуно уверен. У томе смислу Алија је, нека је Бог задовољан са њим,

рекао: "Ко је захид на овом свету, несреће лакше подноси."

Неко је други рекао: "Да није несрећа на овом свету, на онај свет би отишли као губитници."

3. Све док му онај ко га хвали и онај ко га, с правом, куди не буду исти, јер човек привржен овом свету, више воли онога ко га хвали од онога ко га куди. Јер, можда га то понекад наведе да, бојећи се критике, занемари истину, или да, у жељи за похвалом, стане на страну неистине, за разлику од онога код кога је исти и онај ко га хвали и онај ко га, с правом, куди, што је најбољи знак да је своје срце очистио од бриге шта ће о њему мислити други, а испунио љубављу према истини и оним са чим је задовољан његов Господар. У томе смислу Ибн Мес'уд, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Сигурна спознаја је у томе да другима не угађаш оним што изазива Божији гнев."

Онај ко у замену за овај свет прода онај свет, одрекао се оног света, а онај ко у замену за онај свет прода овај свет, одрекао се овог света. Међутим, удомаћило се да се изрази "захид" и "испосник" употребљавају за оне који чине побожна дела и који

се одричу уживања у благодатима овог света. Тако је један човек некоме од добрих људи рекао: " Нисам видео већег захида од тебе!" - Па му је овај одговорио: "Ти си већи захид од мене. Ја сам се одрекао овог пролазног и непоузданог света, а ти си се одрекао оног вечног света. Ко је, онда, од тебе већи захид?!"

Постоји још један предуслов да би неко могао бити захид, а то је да му је на располагању оно чега се одриче, јер како неко може да се одриче од онога што нема? Тако је Ибн ел-Мубарек, ономе ко га је зовнуо: "О захиде!" - Одговорио: "Захид је Омер б. Абдулазиз, коме су све благодати овог света на дохват руке, па их се одриче, а не ја који се немам чега одрећи."

Ел-Хасан ел-Басри је рекао: "Запамтио сам и дружио се са људима који се ничему од овог света, када им је био наклоњен, нису радовали, нити су за њиме, када им је узмицао, жалили. Овај свет у њиховим очима био је ситнији од прашине. Неки од њих су живели по педесет или шездесет година, а да никада нису обукли ваљану хаљину, приставили котао, прострли испод себе нешто на земљу, нити укућанима наредили да им шта скувају за јело, а кад

би дошла ноћ; лицем би падали на земљу, образе умивали у сузама и молили свога Господара да им вратове поштеди ватре. Када би учинили какво добро дело, захваљивали би Богу и молили Га да им га прими, а када би шта погрешили, туговали би и молили би Бога да им опрости, и тако све до смрти. Тако ми Бога, ни поред свега тога, нису могли остати поштеђени од греха, нити се спасити без Божијег опроста, Његове милости и задовољства!"

Један човек је рекао таби'инима (тј. генерацији која је дошла после другова Посланика): "Ви више радите од другова Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, али су они били бољи од вас. Више су се од вас одрицали уживања у овосветским благодатима."

Ебу ед-Дерда', Бог био задовољан њиме, је рекао: "Када би ми се за неког човека заклели да је скромнији од вас, ја бих се вама заклео да је бољи од вас."

Можда ће неко упитати: "Шта је то на овом свету покуђено и у чему се људи требају сустезати? Је ли то време у коме живе? Је ли је то земља са свиме

на себи; брдима, дрвећем и свакојаким благодатима? Или су то људска дела која најчешће нису исправна?"

Одговор је у томе да се презреност споменута у Кур'ану и суннету (пракси Посланика) не односи на овосветско време, јер оно није ништа друго до узајамно смењивање ноћи и дана све до Судњег дана, као што каже Узвишени: **Он чини да се ноћ и дан смењују, то је поука за онога који хоће да размисли или жели да буде благодаран.** (Кур'ан, Ел-Фуркан, 62)

У једној предаји стоји: "Ова ноћ и дан су две ризнице, па добро пазите шта ћете у њих похранити!"

Муџахид је рекао: "Нема ниједног дана, а да не говори: 'Адамов сине, данас сам те посетио, и након данас, никада ти се више нећу вратити, па добро пази шта у мени чиниш!' Када истекне, дан се смота, запечати и никада се више неће отворити све до Судњег дана када ће му Бог пресудити." У том смислу, неки је песник лепо рекао:

Овај свет је пут или за Рај или за Пакао;

Ноћи су човекова трговина, а дани пијаца.

Према томе, време је човеков капитал којим тргује са својим Узвишеним Господаром. Божији Посланик, нека је мир над њим, је рекао: "Ко каже: 'Нека је слава и хвала Богу Свевишњем!' Посађена му је палма у Рају." Погледај колико пропушта палми онај који траћи време!

Један од добрих људи имао је обичај, када би приметио да се други код њега превише задржавају, рећи: "Зар се нећете дићи?! Господар не престаје да окреће Сунце."

Прича се да је један човек рекао учењаку: "Стани да те нешто упитам!" - па му је овај одговорио: "Хоћу, ако ћеш зауставити сунце."

Презреност се, такође, не односи ни на место овога света, тј. земљу, планине, мора, реке и руднике, јер су то све благодати којима је Бог почастио Своје робове. Ово зато што у свему томе леже користи и докази једноће Узвишеног Створитеља, Његове моћи и величине.

Презреност се, према томе, односи на људска дела на овоме свету, јер их већина није онаква каква би требала бити, чији ће резултати похвални бити, као што каже Узвишени:

Знајте да живот на овом свету није ништа друго до игра и разонода, и улепшавање, и међусобно хвалисање, и надметање имецима и бројем деце! (Кур'ан, Гвожђе, 20)

Тако Ми времена, - човек, заиста, губи, само не они који верују и добра дела чине, који једни другима истину препоручују и који једни другима препоручују стрпљење. (Кур'ан, Време, 1-3)

Људи се на овом свету деле на две врсте:

1. Оне који поричу будући свет и награду и казну које на њему следе за учињена дела на овом свету. То су они за које је Бог рекао:

Онима који не очекују да ће пред Нас стати и који су задовољни животом на овом свету, који су у њему смирени и онима који су према доказима Нашим равнодушни - пребивалиште њихово биће Пакао, због онога што су радили. (Кур'ан, Јунус, 7-8).

Главна брига и преокупација таквих је уживање на овом свету и одавање насладама пре смрти, као што каже Узвишени Бог: **...а они кој не верују, - који се наслађују и ждери као што стока**

ждере - њихово ће пребивалиште ватра бити!
(Кур'ан, Мухаммед, 12)

2. Оне који верују у будући свет и у награду и казну за учињена дела на овом свету. То су следбеници Божијих посланика. Они се деле на три врсте: а) оне који се према себи греше, б) оне који су у уживању овозвештских благодати умерени, в) оне који, Божијом вољом, својим добрим делима друге надмашују.

а) Оних који се према себи греше, од све три ове групе, је највише. Већина их се опредељује за лепоте и благодати овог света, па нити гледају како их узимају, нити како их користе, тако да је овај свет њихова главна преокупација, да су, када им је наклоњен, задовољни, а када им измиче, љути и незадовољни и да се због њега и пријатељују и свађају. То су поборници игре, забаве, разоноде и гиздања. Они, иако, начелно верују у онај свет, никада нису схватили циљ живота на овом свету, нити да је то само место на коме се требају опскрбити за будући свет и вечно боравиште.

б) Они који су у уживању овозвештских благодати умерени, тј. који оно што је дозвољено од

овога света узимају у већој мери него што је неопходно. Такви за оно што раде неће бити кажњени, с тим што им то умањује степен уживања на оном свету. У том смислу Омер б. ел-Хаттаб је рекао: "Да се не бојим да награда за моја добра дела на будућем свету неће бити умањена и ја бих вам се придружио у већем уживању овосветских благодати. Међутим, чуо сам како Узвишени укорава неке људе речима: **Ви сте у свом животу на Земљи све своје насладе искористили и у њима уживали.** (Кур'ан, Ел-Ахкаф, 20)

в) Они који, Божијом вољом, својим добрим делима друге надмашују су они који схватају смисао овог света и по томе схватању раде. Они су свесни да је Бог Своје робове на овом свету настанио зато да би их искушао и видео ко ће се од њих лепше владати, као што каже Узвишени:

Све што је на Земљи Ми смо као украс њој створили да искушамо људе ко ће се од њих лепше владати. (Кур'ан, Пећина, 7) Тј. да видимо ко ће се у жељи за оним светом, овога више одрицати. Узвишени Бог, затим, каже: **А Ми ћемо њу и голом ледином учинити.** (Кур'ан, Пећина, 8)

Они који својим добрим делима друге надмашују од овога света узимају само онолико колико им је најнужније, попут путника који на свој пут са собом носи само оно што му је потребно. У томе смислу Божији Посланик, нека је мир над њим, је рекао: "Шта ја од овога света имам? Ја сам наспрам овога света као путник који застане и одспава у хладу дрвета, а затим га остављајући настави даље."

Саветујући Ибн Омера, Бог био задовољан њиме, он му је рекао: "Буди на овоме свету или као странац или као пролазник!"

Побожан човек, послушан Богу, чак и када хоће неком свом нагону да удовољи оним што је дозвољено (мубах), због своје покорности ће бити награђен. У томе је смислу Му'аз, Бог био задовољан њиме, рекао: "Надам се да ћу и за време проведено у спавању бити награђен, као и за време док сам будан."

Се'ид б. Џубејр је рекао: "Варљиво наслађивање је оно што те спутава да не тражиш онај свет. Оно што те од тога не спутава није варљиво наслађивање, него наслађивање који те води ономе што је још боље!"

Јахја б. Му'аз је рекао: "Како да не волим овај свет на коме ми је одређена опскрба, на коме привређујем за живот и доказујем покорност с којом ћу заслужити Рај?!"

Упитан: "Шта је то од овог света што је Бог у Кур'ану покудио чега се паметан човек треба чувати?" - Ебу Сафван ер- Ре'ини је одговорио: "Све што, желећи овај свет, од овог света узмеш, је покуђено и све што, желећи онај свет, од овог света узмеш, није покуђено."

Ел-Хасан је рекао: "Диван ли је овај свет за верника који, и уз мало труда на њему, заради Рај, а јадан ли је овај свет за неверника и лицемера који ноћи дангуби у уживању, па на њему заради Пакао!"

Авн б. Абдулах је рекао: "Овај и онај свет у срцу верника су као два таса ваге. Који год од њих претегне, буде на рачун другога."

Вехб је рекао: "Овај и онај свет су за човека као када има две жене, па када год једној удовољи, она се друга наљути."

Опасности од привржености овом свету

Приврженост овом свету је оно што онима који су му привржени припрема Пакао, а одрицање од овог света је оно што онима који га се одричу припрема Рај. Опијеност приврженошћу овом свету је јача од опијености вином, јер ће се њоме опијени човек отрезнити тек у мраку свога гроба. Јахја б. Му'аз је рекао: "Овај свет је ђаволево вино. Онај ко се њиме опије, отрезниће се тек у логору мртвих, кајући се међу онима који су пропали. Опијеност овим светом човека, у најмању руку, одвраћа од љубави према Богу и сећања на Њега, а онај кога заведе његов иметак, сигурно ће бити од оних који су на губитку. Када срце занемари сећање на Бога, у њему се настани ђаво и њиме управља како он хоће, наводећи га на зло толико лукаво да му удовољава и понеким добрим делом, само зато да би га уверио да чини добро." Ибн Месуд, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Нико на овоме свету није освануо а да није као гост који је све што има позајмио. Гост ће ускоро отићи, а позајмица се мора вратити."

Љубав према овом свету је узрок свих греха који вишеструко кваре веру:

1. Зато што љубав према њему за собом повлачи и његово величање, а како ће се величати оно што је код Узвишеног Бога безвредно и презрено? Јер, међу највеће грехе спада величати оно што је Узвишени Бог учинио безвредним.

2. Зато што га је Бог проклео и што све на њему, осим онога што користи вернику, мрзи и презире, а онај ко воли оно што Бог проклиње, мрзи и презире сам се излаже искушењу и Божијој мржњи и презиру.

3. Зато што га човек, када га заволи, себи узме за циљ, па се уместо Богу и будућем свету, посвети њему, тако да потпуно побрка две ствари; да средство узме за циљ и да, уместо за онај, ради за овај свет, а то је зло које потпуно све изопачава, у првом реду срце, управо онако како стоји у речима Узвишеног:

"Онима који желе живот на овом свету и лепоте његове - Ми ћемо дати плодове труда њиховог и неће им се у њима ништа прикратити. Њих ће на оном свету само ватра пећи; тамо неће имати никакве награде за оно што су на Земљи

радили и биће узалудно све што су чинили."
(Кур'ан, Худ, 15-16)

У томе смислу говоре и многобројни хадиси Божијег Посланика, нека је мир над њим. Тако се у хадису који преноси Ебу Хурејре, као тројица којима ће се прво распирити паклена ватра, наводе: борац, давалац милостиње и учач Кур'ана који су у својим делима имали за циљ овај свет и положај на њему.

Погледај како је љубав према овом свету, наведене три особе оставила без награде, обезвредила њихова дела, и учинела да буду први који ће ући у пакелену ватру!!!

4. Зато што љубав према овом свету и преокупираност њиме, спречавају човека да се посвети ономе што ће му на оном свету бити боље и корисније. У зависности од степена привржености овом свету, степен запостављености оног света, од једног до другог човека, је различит. Тако међу људима наилазимо на оне које је овај свет преокупирао, до те мере да нити верују, нити се држе вере. Други су њиме преокупирани, па не извршавају већину својих верских дужности, трећи да их не извршавају на време и онако како треба и ваља, док

истовремено драгоцено време троше у беспослице, четврти да не извршавају заједничке обавезе, него нешто друго, пети да се, у обављању својих дужности, немају када предати срцем и душом, па их обављају само површно, без удубљивања у њихов смисао итд. Све је то далеко од оних који су привржени овом свету и њиме заслепљени. Ретки су они који овом свету нису одани толико, да их, у најмању руку, одвраћа од размишљања о трајној срећи и радости, које нема док се човеково срце не посвети љубави према Богу, а језик Његовом спомињању, док се његов језик не буде ослањао на срце, а срце на Господара. Укратко, љубав и приврженост према овом свету, без сумње иде на штету оног света, исто као што љубав према оном свету иде на штету овог света.

5. Зато што човекова љубав према овом свету прелази у његову главну преокупацију. У том смислу ет-Тирмизи од Енеса б. Малика, Бог био задовољан њиме, наводи да је причао како је чуо да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Ономе коме онај свет буде главна преокупација, Бог ће у срце улили богатство и свега ће му дати, а овај свет ће му са свих страна хрлити, док ће ономе коме овај свет буде главна преокупација, Бог у очима дати

сиромаштво, тако да му увек нешто фали, а овај свет ће му долазити само онолико колико му је суђено."

6. Зато што ће онај ко је привржен овом свету, највише од свих других људи, њиме бити мучен, и то три пута: Прво на овом свету, трудећи се да га стекне и спорећи се са другима, затим током загробног живота, из жалости, што га је оставио и изгубио, што ће изгубити сваку наду да ће се са вољеним икада више састати и што, уместо њега, неће више тамо имати кога да воли. Од њега се у гробу неће нико више патити, јер ће у души осећати бригу, тугу и жалост, док му тело црви буду растакали.

Као што ће заљубљеник у овај свет патити у својем гробу, тако ће стрепети и бити паћен и на Дан када се буде сусрео са својим Господаром, као што каже Узвишени Бог:

Нека те не одушевљавају богатства њихова, а ни деца њихова! Бог хоће да их њима казни на овом свету и да скончају као неверници. (Кур'ан, Покајање, 55)

Неко од ранијих учењака је рекао: "Они се муче његовим скупљањем, пате због губитка онога

што воле и поричу Божије право у њему (тј. своју обавезу да га деле)."

7. Зато што онај ко је привржен овом свету и ко га више воли од оног света спада у најглупље и најбезумније људе, јер више воли машту од стварности, сан од будности, пролазну хладовину од вечног уживања у рајским благодатима и привремену кућу од куће вечног боравка. Онај ко тако мисли, касно ће видети да је вечни живот на оном свету, жртвовао за пролазни живот на овом свету, који није ништа друго до пусти снови или пролазна хладовина, која паметног не сме обманути. Раније генерације честитих предака, често су, као пример, цитирале следећи стих:

О ви који се наслађујете благодатима овог света

знајте да су оне пролазне,

и да је заваравати се пролазном хладовином
глупост!

Јунус б. Абду-л-А'ла је рекао: "Овај свет нинашта више не подсећа од човека који заспе, па у сну види и оно што му је мрско и оно што му је мило,

па се, док тако сања пробуди, и види да је то био само сан."

Овај свет је попут хлада који ти се учини да је сталан и непомичан, док, одједном, не приметиш да се померио и помакао и да га, ако поћеш, не можеш стићи. Овај свет је и као: **Варка у равници у којој жедан види воду, али кад до тог места дође, ништа не нађе, - а затећи ће да га чека крај њега Божија казна, и Он ће му потпуно исплатити рачун његов јер Бог веома брзо обрачунава.** (Кур'ан, Светлост, 39). Овај свет је и као изопачена, ругобна старица која се, чувши за просце, нагиздала, средила, дотерала и прекривши све што је на њој ружно и одвратно, просце, који су јој муштерије, а да је претходно и не погледају, преварила и уценила речима: "Пристајем једино под условом да мој венчани дар буде обећање да на мене муж неће другу доводити тј. будући свет, јер нећу да имам иначу с којом ћу да га делим!" - Па да просци пожуре и кажу: "Није то грех ономе ко жели угодити својој вољеној!" Међутим, када дође свадба, када се скине маска и одећа, када се разоткрије превара и покажу све мане, младожења ће је; или одмах отерати и одахнути, или се помирити са тим да је задржи а прву брачну ноћ ће закувати.

Тако ми Бога, глас о оваквом случају целом крају не најављује ништа добро. Зато се њој са молбом и преклињањем да их напусти и оде одакле је и дошла, упућују све честите и пробране комшије; учењаци и побожњаци, читаву ноћ проводе у убеђивању иза затворених врата, а ујутру падају у њену клопку и враћају се поткресаних крила, јер су и сами пали у мрежу њеног лукавства.

За Ел-Хасана се приповеда да је Омеру б. Абдулазизу написао и послао једно дуго писмо о варљивости овог света. У њему је, између осталог, стајало: "Овај свет је за одлазак, а не за стални боравак. Владару правоверних, не заборави да је Адамово прогонство за њега било казна, па га се и ти припази! Најбоља опскрба на њему је не дирати га. Богатство на њему је сиромаштво. Понижава онога ко до њега држи, а осиромашује онога ко га гомила. Он је као отров који једу они који не знају да ће од њега умрети. Чувај се овог заводљивог, лукавог и варљивог света! Буди опрезан да му се радујеш, више него што га се бојиш, јер иза радости долази туга, као што иза бистре воде долази мутна. Чак да Створитељ о њему и није ништа рекао нити било какав пример навео, горе наведено би пробудило успаваног и оствестило немарног, а како тек, када је о њему толико забрана

изрекао и толико савета упутио?! Он код Узвишеног Бога нема никакву вредност ни тежину. На њега није погледао откако га је створио. Нашем Веровеснику, нека је над њим спас и мир, били су понуђени кључеви свих његових ризница и да то код Бога неће ништа умањити од Његових ризница ни колико је крилце комарца, па га је одбио прихватити, јер није хтео да воли оно што његов Господар мрзи, нити да уздиже оно што је његов Господар дао да је ниско. Бог је дао да га (овај свет) честити добровољно избегавају, а Својим непријатељима је дао да их заводи и обмањује. Само заведен човек може мислити да је са иметком одабранији и заборавити шта је Бог дао Мухаммеду, нека је мир над њим, када је од глади каменом притиснуо на свој стомак. Тако ми Бог, нема никога коме је Бог у изобиљу дао добра овог света, па се не боји да је то искушење, а да је здраве памети и расуђивања. Исто тако, нема никога коме је Бог нешто ускратио, па није помислио да му је то, можда, код Бога боље, а да је здраве памети и расуђивања."

СТРПЉИВОСТ И ЗАХВАЛНОСТ

Хвала Богу, достојном хвале и захвале, Једином који, се заогрнуо пластом узвишености, и само за Себе је задржао атрибуте славе и свемоћи, који одабраним миљеницима Својим улива снагу да буду издржљиви и у срећи и у несрећи, и да буду захвални и у добру и у злу! Нека је благословљен Мухаммед, најодабранији веровесник, његови часни другови и породица, од које су све узорите вође и богобајазни чланови. Нека их све прати вечни, бескрајни, непрекидни, и од промена времена и судбине, поштеђени благослов!

Како се иман (веровање) састоји из две половине; једне која је представљена у стрпљењу, и друге у захвалности, нико ко себи жели добро, спас и срећу не би смео дозволити да занемари ова два величанствена стуба на којима почива веровање, нити да са њих скрене, на путу до Узвишеног Бога, уколико жели да га, на Судњем дану, Бог сврста у једну од ове две, најбоље врсте верника.

СТРПЉИВОСТ

Узвишени Бог је стрпљивост учинио добротом неисцрпном, мачем несаломљивим, војском непобедивом, тврђавом неосвојивом и победом два сложна брата. Хвалећи стрпљиве, Узвишени Бог у Својој Књизи казује да ће их без рачуна наградити, па каже:

Само они који буду стрпљиви биће без рачуна награђени. (Кур'ан, Скупови, 10).

Казујући на другом месту како Он стрпљиве упућује, Својом подршком помаже и њихово стрпљење сигурном победом награђује, Узвишени каже:

... и будите издржљиви, јер Бог је, заиста, на страни издржљивих." (Кур'ан, Плен, 46).

Захваљујући томе, стрпљиви постижу добро и овог и оног света, како унутрашње, тако и спољашне благодати. Осим тога, Узвишени је водећу улогу у вери поверио онима који су издржљиви и потпуно уверени, што се јасно види из Његових речи:

Између њих смо Ми вође одређивали и они су, одазивајући се заповеди Нашој, на прави пут упућивали, јер су стрпљиви били и у доказе Наше су чврсто веровали. (Кур'ан, Падање ничице, 24)

Узвишени затим стрпљивима даје до знања да је стрпљивост боља од узвраћања на неправду, па каже:

...а ако отрпите, то је, заиста, боље за стрпљиве. (Кур'ан, Пчеле, 126)

Он надаље даје до знања да уз стрпљивост и богобојазност верницима не може наудити ни лукавство непријатеља, чак ни ако је непријатељ снажнији и бројнији. Он каже:

И ако будете трпели оно што вам се забрањује - избегавали, њихово лукавство вам неће нимало наудити. Бог заиста, добро зна оно што они раде. (Кур'ан, Имранова породица, 120).

Наводећи издржљивост и богобојазност као предуслове за успех, Узвишени Бог каже:

О верници, будите стрпљиви и издржљиви, на границама бдијте и Бога се бојте, да бисте

постигли оно што желите! (Кур'ан, Имранова породица, 200)

А да би подстакао вернике на издржљивост и одважност Узвишени истиче како Он воли издржљиве и каже:

... а Бог издржљиве воли. (Кур'ан, Имранова породица, 146)

Узвишени, затим, Своме Веровеснику наређује да стрпљиве обрадује са три ствари, од којих је свака, боља од онога на чему људи, на овоме свету, једни другима завиде. Он каже:

А ти обрадуј издржљиве, оне који, кад их каква невоља задеси, само кажу: 'Ми смо Божији и ми ћемо се Њему вратити!' Њих чека опрост од Господара њихова и милост; они су на правом путу! (Кур'ан, Ел-Бекаре, 155-157)

Узвишени, затим, издржљивима, између осталог, обећава да ће их увести у Рај и поштедети паклене ватре, па каже:

Њих сам Ја данас наградио за оно што су трпели, они су, заиста, постигли оно што су желели. (Кур'ан, Верници, 111)

И коначно, посебно наглашавајући, како они који су стрпљиви и захвални, из Божијих одломака, црпе поуку, Узвишени на крају четири одломка у четири различита кур'анска поглавља каже:

То су, заиста, поуке за сваког стрпљивог и захвалног. (Договарање, 33; Себе, 19; Аврам, 5; Локман, 31.)

Стрпљивост је, према томе, омча у кочићу верника око кога се врти, удаљава и примиче, карика вере за коју се држи, вере коју не може имати онај ко нема стрпљења, а и ако је има, она **је слаба без правог уверења; ако га прати срећа, он је смирен, а ако западне и у најмање искушење, враћа се неверству, па тако изгуби и овај и онај свет.** (Кур'ан, Ходочашће, 11) Тако да је сваки посао са њом губитак.

Најбољи живот који су срећници заслужили, заслужили су својом упорношћу и стрпљивошћу, пењући се на највише степене својом захвалношћу, летећи крилима издржљивости и захвалности изнад

вртова разноврсниј благодати. То је почаст коју Бог указује ономе коме Он хоће. Бог је, заиста, неизмерно добар.

Значај и смисао стрпљивости

У чисто језичком смислу израз "стрпљивост" значи спречавање; задржавање итд. У верском смислу овај израз значи обуздавање душе од узнемирености, језика од жаљења, руку од ударања и цепања одеће и сл.

Неки су стрпљивост дефинисали као: "Похвалну врлину и етичку вредност човека која му не да да ради оно што није лепо и као духовну снагу која регулише карактер сваког појединца."

Други су рекли: "Да је то избегавање забрањеног, смиреност у невољи и показивање другима богатства када погоди сиромаштво."

Трећи су рекли: "Да је то достојанствено држање када погоди несрећа", четврти: "Да је то

богатство у недаћи и не показивање знакова жаљења",
пети: "Да је то прождирање горчине без показивања
знакова мргођења" итд.

Жаљење на своје стање и јадиковање другима
особина је супротна стрпљивости. Чувши како се
неки човек жали на своје стање пријатељу, један од
добрих људи му је рекао: "Тако ми Бога, с тим ниси
добрио ништа више, осим што си се пожалио на Онога
ко је према теби милостив, ономе ко према теби није
милостив."

Неко је други рекао:

Знај да се, када се пожалиш човеку,

Жалиш на Милостивог ономе ко није милостив!

Међутим, када се човек на своје стање пожали
Узвишеном Богу, онда се то не коси са стрпљивошћу.
Тако је Јаков, нека је над њим мир, рекао: **Ја тугу
своју и јад свој пред Богом износим.** (Кур'ан, Јусуф,
86), иако је претходно рекао: **...и ја се нећу јадати.**
(Кур'ан, Јусуф, 83).

Слично је и са Јобом, нека је над њим мир,
који је рекао: **Мене је невоља снашла, а Ти си од**

милостивих најмилостивији! (Кур'ан, Веровесници, 83).

За њега је, пак, Узвишени Бог рекао:

Ми смо знали да је он издржљив; диван је роб он био и много се кајао! (Кур'ан, Сад, 44)

Међутим, за човека је здравље бољи дар Божији од издржљивости. Ово није у супротности са Посланиковим, нека је мир над њим, речима: "Никоме није дат бољи дар од издржљивости." Јер се оне односе на ситуацију када је већ задесила несрећа, за разлику од случаја пре несреће, када је здравље боље од издржљивости. Зато никоме није дозвољено да прижељкује или да Узвишеног Бога моли да му да несрећу. Напротив, Бог се моли за опрост и добро и на овом и на будућем свету. Ипак, када несрећа погоди, издржљивост је најбоља врлина.

Душа је човекова јахалица која га носи или према Рају или према Паклу, а стрпљивост је у односу на њу као улар или узда којим се јахалицом управља. Ако јахалица нема улара или узде она скреће и завирује куда год јој се прохте. Зато је неко од учењака рекао: "Добро зауздајте своју душу, јер је она радознала и хоће да проба све што не ваља. Нека се

Бог смилује робу који своју душу заузда, па је зауздану, куда он хоће, води и присиљава на покорност Богу и не да јој да према Њему буде непослушна и непокорна. Ово зато што је лакше чувати се Божијих забрана, него трпити Његово кажњавање."

Душа има две силе; силу навраћања и силу одвраћања. Стрпљивост се састоји у томе да човек силу навраћања своје душе преусмери са оног што је забрањено и штетно на оно што је дозвољено и корисно. Ово зато што има људи који су у стању издржати редовно обављање ноћне молитве или све тешкоће поста, а да своје очи нису у стању да суздрже од забрањеног погледа. Са друге стране, има људи који су у стању да се суздрже од гледања и освртања на оно што је забрањено, а да нису у стању да траже да се раде добра дела и да од неваљалих одвраћају и да се против њих боре.

Неко је рекао да је стрпљивост храброст душе. Отуда је и пословица: "Храброст је стрпљивост у моменту."

Укратко, стрпљивост и жаљење су две супротне особине, као што Узвишени о становницима паклене ватре каже:

Жалили се ми или трпели, свеједно нам је, спаса нам више неће бити. (Кур'ан, Аврам, 21)

Исламска традиција о врлинама стрпљивости

*Од Ебу Се'ида ел-Худрија, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Бог ће ономе ко је стрпљив улити снаге да издржи. Никоме није дат божији дар од издржљивости."

*Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Када Бог некоме жели добро, да му да га погоди несрећа."

*Од 'Атаа б. Ебу Реббаха се преноси да је рекао: "Једном приликом Ибн Аббас ме је упитао: 'Хоћеш ли да ти кажем каква је Рајска жена?' - Па сам

му рекао да хоћу. На то ми је рекао: 'Ова жена црнкиња дошла је Веровеснику, нека је мир над њим, и рекла: - Ја имам падавицу, па се (када ме спопадне) знам открити. Замоли Бога да ме излечи!' На то јој је рекао: 'Или ћеш да се стрпиш и да због тога уђеш у Рај, или да замолим Бога да ти да оздрављење?' - Па је одговорила: 'Стрећу се.' И додала: 'Ја се (у незнању) откривам, па замоли Бога да се, бар, не откривам!' - Па Га је замолио."

*Од Ебу Мусаа, Бог био задовољан њиме се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Када се роб разболи или оде на пут, пише му се као да је здрав и да код своје куће своје дужности обавља."

*Од Умми Селеме, Бог био задовољан њоме, се преноси да је рекла: "Својим сам ушима чула када је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Нема ниједног муслимана који, када га несрећа погоди, изговори оно што је Бог наредио: Ми смо Божији и ми ћемо се Њему вратити! (Ел-Бекаре, 155) И дода: 'Боже, помози ми у несрећи мојој и дај ми боље стање него што је ово!' А да му Бог неће дати боље стање него што јесте. 'Када је Ебу Селеме умро, рекла сам:

'Има ли ико од муслимана бољи од Ебу Селеме? Његова породица је прва која је преселила Божијем Посланику, нека је мир над њим. Рекла сам то, па ми је Бог дао Свога Посланика, нека је мир над њим. '

Од Аише, Бог био задовољан њоме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Нема несреће која погоди верника, чак ни када га трн убоде, а да му Бог због ње не опрости неки грех."

Исламска традиција

Тумачећи речи Узвишеног:

Између њих смо Ми вође одређивали и они су, одазивајући се заповеди Нашој, на прави пут упућивали, јер су стрпљиви били и у доказе Наше чврсто су веровали. (Кур'ан, Падање ничице, 24)

Суфјан б. 'Ујејне је рекао да то значи: "Када су узели ствар у своје руке, Ми смо их учинели вођама."

*Омер б. Абдулазиз је рекао: "Никоме Бог није дао благодат, па му је узео и надоместио стрпљивошћу, а да оно што је надоместио није боље од онога што је узео."

*Од Се'ида б. Џубејра се преноси да је рекао: "Стрпљивост је човеково признање Богу недаће која га је погодила, поуздање у Бога и нада да ће га за њу наградити. Понекад се деси да се потужи и прекаљен човек, од кога се очекује да буде стрпљив."

Ибрахим, Бог му се смислио, је рекао: "Његове (тј. Се'ид б. Џубејрове) речи: 'Стрпљивост је човеково признање Богу недаће која га је погодила' као да су коментар Божијих речи: 'Ми смо Божији' тј. признање да је он у Божијем власништву с којим слободно располаже како Он хоће, док су његове (тј. Се'ид б. Џубејрове) речи: 'Поуздање у Бога и нада да ће га за њу наградити' као коментар речи Узвишеног: И ми ћемо се Њему вратити тј. вратићемо Му се, па ће нас Он за нашу стрпљивост наградити и неће допустити да наше стрпљиво подношење несреће остане ненаграђено. Његове (тј. Се'ид б. Џубејрове) речи: 'Понекад се деси да се потужи и прекаљен човек' значе: 'Није стрпљивост у прекаљености, већ у обуздавању срца да се не љути на оно што му је

суђено и у суздржавању језика од жаљења и јадиковања. Због тога онај ко је и прекаљен, ако му је срце незадовољно судбином, није стрпљив."

*Када су 'Урви б. ез-Зубејру требали ампутирати ногу, упитали су га: "Како би било да ти дамо да попијеш нешто, како не би осетио бол?" - одговорио је: "Не, Бог ме је ставио на искушење да види хоћу ли моћи издржати бол и хоћу ли се одупрети Његовој одредби."

*Омер, Бог био задовољан њиме, је имао обичај рећи: "Дивне ли су две стране товара и диван ли је устрешељ за стрпљиве!" Мислећи под две стране товара на Божији благослов и милост, а под устрешељом на прави пут, алудирајући на речи Узвишеног:

А ти обрадуј издржљиве, оне који, кад их каква невоља задеси, само кажу: "Ми смо Божији и ми ћемо се Њему вратити!" Њих чека опрост од Господара њиховог и милост; они су на правом путу! (Кур'ан, Ел-Бекаре, 155-157)

Врсте стрпљивости

У зависности нашта се односи, стрпљивост се дели на три врсте: стрпљивост у придржавању заповеди и добрих дела, како би се ваљано урадила, стрпљивост према забранама и гресима, како се у њих не би запало и стрпљивост наспрам одредби судбине, како се на њу не би љутило. Те три врсте стрпљивости подразумевају се под речима: "Човек се мора доказати у извршавању заповеди, избегавању забрана и стрпљивости према судбини."

С друге стране, у погледу одредби верозакона, стрпљивост може бити: а) обавезна, б) похвална, в) забрањена, г) покуђена и д) дозвољена.

а) Обавезна стрпљивост је она која је потребна да би се избегло оно што је забрањено и извршило оно што је обавезно и издржало оно што је судбином одређено.

б) Похвална стрпљивост је она која је потребна да би се избегло оно што је покуђено, да би се чинило оно што је похвално и да се ономе ко је погрешно не би узвраћало на исти начин.

в) Забрањена стрпљивост је (намерно) трпити глад и жеђ до смрти, у нужди одбити да се поједе месо угинуле животиње, крв или свињетина, уколико постоји бојазан да ће се, због одбијања да се узме и поједе, умрети. У забрањену стрпљивост, такође, спада човеково препуштање ономе од чега му прети опасност по живот као што је: препустити се крволочној звери, змији, пожару или непријатељу који га жели убити, за разлику од предаје у сукобу и борби између муслимана где је то, не само дозвољено, већ и у многим случајевима похвално, о чему говоре бројни исламски извори.

г) Покуђена стрпљивост је устрајност у чињењу онога што је покуђено, устрајност у избегавању да се чини оно што је похвално и устрајност у претераном избегавању јела, пића, одеће, полног односа са женом и сл. до те мере да би то штетило здрављу организма.

д) Дозвољена стрпљивост је устрајност у чињењу или не чињењу оних дела која је подједнако дозвољено и чинети и не чинети.

Човеку је потребно да у свакој ситуацији буде стрпљив. Човек се у своме животу све до смрти,

свакодневно сусреће са разним ситуацијама и стварима, од којих су му неке заповеђене да им се покурава и извршава, а друге забрањене, па их се мора клонити и избегавати их. Све с чиме се човек на овом свету сусреће, или му иде на руку и подудара се са његовим жељама и циљем, или му смета и стоји на путу остварења жељеног циља. Да би успео, и у једном и у другом случају, он мора показати висок степен умећа и стрпљивости.

Везано за први случај, у стварима које му иду на руку у постизању жељеног циља, као што су здравље, сигурност, углед, иметак и свакојаке друге дозвољене благодати, прво што му је потребно је да буде стрпљив и опрезан, и то у више погледа:

1. Да се ни на једну од наведених ствари превише не ослања и њоме не закурава, поготово, ако ће га то навести на охолост, уображеност, надменост и задовољство са оним што је покуђено, јер такве Бог не воли.

2. Да се превише не упушта и не претерује у уживању расположивих благодати, да се оне не би окренуле против њега, јер онај ко превише претерује у јелу, пићу и полном односу, може дочекати да се то

све окрене против њега, па да више не може ни јести ни пити ни полно општити.

3. Да буде устрајан у одуживању Богу на Његовим благодатима и да их не разасипа, па да једнога дана не остане без њих.

4. Да буде упоран у својој одлучности да их не троши у недозвољене и забрањене сврхе.

Неко од ранијих учењака је рекао: "У несрећи могу бити стрпљиви и верник и неверник, док у добру своју стрпљивост могу доказати само искрени и Богу блиски робови." У томе смислу Абдуррахман б. Авф је рекао: "Били смо искушавани у несрећи, па смо остали стрпљиви, а били смо искушавани и у срећи, па се нисмо показали стрпљивим." Зато Узвишени Бог и упозорава на опасност искушења у иметку, женама и деци, па каже:

О верници, и међу женама вашим и децом вашом, заиста, имате непријатеља, па их се причувајте! (Кур'ан, Самообмана, 14)

За Ибн 'Аббаса се прича да је, упитан од једног човека на кога се односе речи Узвишеног:

О верници, и међу женама вашим и децом вашом, заиста, имате непријатеља, па их се причувајте! – Па је одговорио: "Били су то људи из Меке који су примили Ислам и хтели су да дођу Веровеснику, нека је над њим спас и мир, па су им њихове жене и њихова деца бранили да му иду. Када су дошли Божијем Посланику, нека је мир над њим, и када су видели колико су остали напредовали и научили о вери, хтели су да их казне, па је Узвишени објавио:

"О верници, и међу женама вашим и децом вашом, заиста имате непријатеља, па их се причувајте!"

Колико само успеха и добрих дела, због жене и деце, промакне човеку?!

Везано за други случај, у стварима које човеку стоје на путу у постизању жељеног циља, имамо три различите ситуације: Прва је повезана са слободним избором човека, као што је чињење добрих или лоших дела. Друга није повезана са његовим слободним избором, као што су несреће и ударци судбине. Трећа је повезана са његовим слободним избором у уласку, али и изласку, након што је у њу

запао, нема слободног избора. Према томе, и овде имамо три различите ситуације:

1. Прва је повезана са човековим слободним избором. Овде спадају сва човекова дела, свеједно да ли се ради о добрим делима или гресима.

Везано за човекова добра дела, треба нагласити да је за њихово чињење потребна стрпљивост и упорност, јер је душа по својој урођеној природи одбојна према већини облика робовања.

Када је у питању молитва, душа по својој природи њој прилази, са мањом или већом дозом лењости и тромости јер јој више годи одмарање и опуштеност, поготово ако је још срце сурово, засењено гресима, човек склон прохтевима и дружењу са немарним друштвом. Тешко да такав човек, уз све ове и друге мане, може обављати молитву, а и ако је обавља, обавља је крајње тешко, одсутних мисли, невољно и чекајући да је што пре заврши.

Када се ради о зекату, душа је по својој природи тврда и шкрта. Исти је случај са ходочашћем и борбом на Божијем путу. Овде је човеку потребна стрпљивост у три ствари:

1/1. Искрена и чиста намера и искључивање мотива лицемерства и жеље за славом, пре него што се приступи било ком чину побожности.

1/2. Стрпљивост за време обављања, при чему човек мора водити рачуна о томе да шта не пропусти, да не претерује и превише не одужује, да му мисли не лутају, да буде скрушеног срца и свестан да стоји пред својим Господаром, да Га не смеће с ума, јер не треба размишљати о ономе шта је наређено, него о ономе Ко је наредио и Њега спомињати.

1/3. Стрпљивост после обављања дела, која се, такође, огледа у неколико ствар;:

1/3/1. Суздржавању од чињења било чега што би учињено дело могло покварити, као што Узвишени каже: **О верници, не кварите своју милостињу приговарањем и увредама!** (Кур'ан, Ел-Бекаре, 264)

1/3/2. Суздржавању и чувању од самољубља, охолости, уображености и поношења оним што је учинио, јер то може бити штетније и од многих других греха који се чине очитијим.

1/3/3. Суздржавању од тога да се учињено добро дело у тајности изнесе у јавност, јер када човек

учини неко добро дело тајно, између себе и Бога, оно буде уписано у посебну, тајну књигу, а чим се о њему проговори оно у тајној књизи буде избрисано и записано у другој, јавној књизи. Дакле, човек са учињеним добрим делом не сме помислити да је са њим готово и да више не мора водити рачуна о стрпљивости.

Што се, пак, тиче стрпљивости и суздржавању од греха и свих облика непослушности према Богу, више је него очито да у томе најбоље помаже прекидање са дотадашњом праксом грешења, раскидање веза и не дружење са онима који су им склони. Посебно је важно прекинути са дотадашњим навикама, јер навике имају посебан утицај на удоваљавању прохтевима, а када се саставе прохтеви и лоше навике то постану две снажне војске ђавола, тако да мотив вере, у највише случајева, није сам довољно јак да их савлада.

2. Друга није повезана са човековим слободним избором, нити има начина да их избегне. У ову врсту спадају случајеви као што су судбином одређене несреће, затим губитак (смрт) вољене особе, крађа имовине, болест и сл. И ове се недаће деле на

две врсте: оне у којима нема удела људска рука и оне у којима има, као што су узнемиравање, вређање или физички напад од стране других особа.

2/1. Наспрам прве врсте човек се може држати на један од четири следећа начина:

2/1/1. Немоћно и скрштених руку не чинећи ништа, јадиковати, жалити се или се љутити. У ову врсту спадају они који су на најнижем степену вере и разума.

2/1/2. Стрпљиво подносити ударце судбине.

2/1/3. Са задовољством подносити ударце судбине. Овај начин подношења недаће је одабранији од претходног - стрпљивога подношења. Спорно је међу исламским учењацима да ли је такав начин обавезан, за разлику од стрпљивога подношења који је обавезан.

2/1/4. Са захвалношћу подносити ударце судбине, тј. осведочити се да је несрећа благодат, па на њој захваљивати.

2/2. Наспрам друге врсте недаћа које долазе од других особа, човек се може поставити, такође на један од следећа четири начина:

2/2/1. Равнодушно прећи преко недаће и ономе ко ју је проузроковао, великодушно опростити.

21212. Сачувати срце од жеље за осветом и узвраћања истом мером, бити злопамтило и стално се присећати нанесене увреде.

21213. Схватити то као нешто што је суђено и да је онај ко ти је неправду учинио, иако је погрешно, то учинио зато што је тако било судбином одређено и да Онај Који одређује судбину није неправедан.

2/2/4. Према ономе ко ти је нанео неправду широкогрудно поступити и на његовој неправди и учињено зло ти узврати добротинством. То је најбољи начин јер се у њему крију користи и добробити које зна само Бог. Ако човек није у стању на овај начин поступити, не треба се, бар, задовољавати са степенима нижим од њега.

3. У ову врсту спадају ситуације у које човек добровољно, сам својом вољом, западне, али када западне нема слободне воље ни начина да се из њих

изађе. Такав случај је са љубављу у коју се улази добровољно, а излази само на силу, затим узимање средстава која изазивају болове, која, иако се прекину узимати, не значе прекид болова, упуштање у опијање алкохолним пићима и сл.

ЗАХВАЛНОСТ

Под захвалношћу се мисли на похваљивање и слављење онога ко је учинио неко добро дело. Да би човекова захвалност била ваљана, она у себи мора садржавати три основна елемента: признање учињеног добротинства у тајности, причање о њему у јавности и помагање њиме у доказивању покорности. Захвалност је везана за срце, језик и тело, при чему срце служи за спознају и показивање наклоности, језик за слављење и хваљење, а тело за доказивање покорности према ономе коме се захваљује и суздржавање од непокорности према њему.

Стављајући захвалност и веровање у исту раван, Узвишени Бог даје до знања да Своје робове

неће казнити, ако Му буду захваљивали и ако у Њега буду веровали. То се разуме из речи Узвишеног:

Зашто би вас Бог кажњавао, ако будете захваљивали и веровали! (Кур'ан, Ен-Ниса', 147), Тј. ако испуните два циља због којих сте створени; ако будете захваљивали и веровали, Ја вас нећу казнити.

Узвишени, затим, казује да између Својих робова, милошћу посебно обасипа оне који су захвални: **...тако Ми једне другима искушавамо да би неверници рекли: 'Зар су то они којима је Бог, између нас, милост указао!' - А зар Бог добро не познаје оне који су захвални!** (Кур'ан, Ел- Ен'ам, 53)

Узвишени Бог све људе дели на две врсте: оне који су захвални и оне који су незахвални. Од свих ствари најмрзнија Му је незахвалност и незахвалници, а најдража захвалност и они који су захвални. То потврђују речи Узвишеног: **Ми му на прави пут указујемо, а његово је да ли ће захвалан или незахвалан бити.** (Кур'ан, Време, 3)

Узвишени, затим, у Својој Књизи наводи како је Соломон, нека је над њим мир, у томе смислу рекао: **Ово је благодат Господара мога који ме искушава да ли ћу захвалан или незахвалан бити -**

па, Господар мој је независан и племенит. (Кур'ан, Мрави, 40)

Узвишени, надаље, каже:

И када је Господар ваш објавио: 'Ако будете захвални, Ја ћу вам, зацело, још више дати будете ли незахвални, казна Моја заиста ће строга бити.' (Кур'ан, Аврам, 7).

Узвишени је, дакле, повећање излива Својих благодати условио појачаном захвалношћу Својих робова. Зато, као што нема краја захвалности, нема ни краја Његовим благодатима.

На многим местима у Кур'ану, где се говори о награди, испуњењу молбе, опскрби, примању покајања и опросту греха и сл., Узвишени Бог наглашава Своју вољу као предуслов за прихватање. Такав је случај и са следећим одломцима:

...па Бог ће вас, ако хоће, из обиља Свога имућним учинити. (Кур'ан, Покајање, 28)

...ако хоће, отклониће од вас оно зашта сте Га молили. (Кур'ан, Ел-Ен'ам, 41)

... даје у обиљу ономе коме Он хоће. (Ел-Бекаре, 212)

А Бог ће ономе коме Он хоће опростити.
(Кур'ан, Покајање, 15)

За разлику од ајета у којима се говори о награди за захвалност, где воља није тако наглашена. То се најбоље види из речи Узвишеног:

...и сигурно ћемо наградити захвалне.
(Кур'ан, Имранова породица, 145)

...а Бог ће захвалне сигурно наградити.
(Кур'ан, Имранова породица, 144)

Увидевши колико је захвалност код Бога цењена и да је, као таква, једна од најодабранијих и најузвишенијих врлина човека, Божији непријатељ Сотона узео је себи за циљ да људе одвраћа од захвалности и да их навраћа на незахвалност. То се види и из његових речи: **...па ћу им и спреда, и страга, и здесна, и слева прилазити, и Ти ћеш установити да већина њих неће захвална бити!**
(Кур'ан, Бедеми, 17)

Говорећи о захвалнима, Узвишени каже да их је међу Његовим робовима мало, па каже: **А мало је захвалних међу робовима Мојим.** (Кур'ан, Себе', 13)

Првог посланика посланог Својим робовима на Земљи, Узвишени Бог хвали и за њега каже да је био захвалан: **...а потомци оних које смо са Ноем послали! Он је, заиста, био роб захвални.** (Кур'ан, Ноћно путовање, 3)

Истичући посебно Ноеа, нека је над њим мир, овде Узвишени Своје робове подсећа да се као Ноеви потомци на Ноеа требају угледати, јер је он њихов други отац, поготово зато што је Узвишени Бог дао да сви људи после Потопа воде порекло од Ноеа и његових потомака, као што стоји у речима Узвишеног: **И Ми смо потомке његове у животу оставили.** (Кур'ан, Редови, 77)

Зато Узвишени Ноеиним потомцима наређује да буду као и њихов отац, тј. захвални, јер је и он био роб захвалан. Казујући ко Му највише робује, Узвишени у првом реду наводи оне који су захвални, што значи да они који Му нису захвални, нису ни склони робовању. У томе смислу Узвишени каже: **...и**

будите Богу захвални, па ви се само Њему клањате! (Кур'ан, Ел-Бекаре, 172)

Узвишени, надаље, наводи да је Његово задовољство у захвалности која се показује према Њему, па каже: **...а задовољан је вама ако будете захвални.** (Кур'ан, Скупови, 7)

Казивајући о Авраму, нека је над њим мир, Узвишени га хвали и истиче његову захвалност на Божијим благодатима, па каже:

Аврам је био пример честитости, покоран Богу, прави верник, није друге сматрао Богу равним. И био је захвалан на благодатима Његовим; Он је њега изабрао и на прави пут извео. (Кур'ан, Пчеле, 120-121)

Узвишени, према томе, Аврама, нека је над њим мир, наводи као пример за углед који је био покоран Богу, устрајан у добру, затим да је био прави верник, потпуно посвећен Богу, не обраћајући пажњу на друге мимо Њега, посебно истичући на крају да је био захвалан према своме Господару на Његовим благодатима, стављајући тако његову захвалност у први план.

Говорећи о захвалности, Узвишени Бог наводи да је то главни животни циљ човека, због кога га је његов Господар и створио: **Бог вас из трбуха мајки ваших изводи, ви ништа не знате, и даје вам слух и вид и разум да бисте били захвални.** (Кур'ан, Пчеле, 78)

Од Веровесника, нека је над њим спас и мир, се у Бухаријином Сахиху и Муслимовом Сахиху наводи да би толико дуго стајао на стајању на ноћној молитви да би му ноге знале отећи, па му је речено зашто то чини када су му унапред опроштени и ранији и каснији греси, па је одговорио: "Зар да не будем роб захвалан?"

Од њега се, такође, веродостојном предајом преноси да је Му'азу рекао: "Тако ми Бога, волим те, па немој заборавити да после сваке молитве проучиш: 'Боже, помози ми да Те се сећам, да Ти захваљујем и да Ти, како најлепше може бити, робујем!'"

Муслим у своме Сахиху од Веровесника, нека је над њим спас и мир, бележи да је рекао: "Бог је задовољан са Својим робом који, кад поједе залогај, на њему захвали Богу или попије гутљај, па на њему захвали Богу."

Због свега наведеног, награда за захвалност према Богу, је Божије задовољство са Својим робом, а то је, као што стоји у одломку, најбоља награда: **А и мало наклоности Божије веће је од свега тога.** (Кур'ан, Покајање, 72)

Осим тога, захвалност је предуслов за стицање благодати и њихов непресушни ток, као што је Омер б. Абдулазиз рекао: "Чувајте Божије благодати захваљујућем Богу на њима!"

Ибн Ебу ед-Дуња од Али б. Ебу Талиба, Бог био задовољан њиме, наводи да је једном човеку из Хемедана рекао: "Благодат се продужава захвалношћу, што се више захваљује благодат је већа. Благодат и захвалност иду једна са другом. Бог неће престати да повећава благодат све док роб не престане да захваљује."

Ел-Хасан је рекао: "Што више спомињите ове благодати, јер је њихово спомињање захвалност на њима. Бог је Своме Веровеснику наредио да прича о благодатима свога Господара, речима: **И о благодати свога Господара казуј!** (Кур'ан, Јутро, 11)

Узвишени Бог воли да на Своме робу види трагове Своје благодати, јер је спомињање Божијих благодати робова захвалност Богу на њима.

Ебу ел-Мугира је, када би га упитали: "О Ебу Мухаммеде, како си освануо?" - Имао је обичај да одговори: "Осванули смо у изобиљу благодати, да нисмо у стању на њима назахваљивати. Бог нам се умиљава, иако је од нас независан, а ми Му се омражавамо, иако смо од Њега зависни."

Сурејх је рекао: "Ниједног роба не погоди несрећа, а да са њом од Бога не дођу три благодати: да у вери не доживи искушење, да га заобиђе тежа несрећа од оне која га је погодила и да се деси оно што се морало десити.

Од Суфјана се преноси да је у вези речи Узвишеног: **Ми ћемо их постепено одакле се и не надају патњи приближавати.** (Кур'ан, Ел-Калем, 44) Рекао: "Тј. обасипати их благодатима и сметати им да на њих не узвраћају захвалношћу", док је неко други рекао да то значи: "Тако да ћу им, када год учине грех, узвратити неком од благодати."

Приповеда се да је некакав човек упитао Ебу Хазима: "Ебу Хазиме, у чему се огледа захвалност

очију?" - Па му је одговорио: "У томе да, ако видиш шта лепо, причаш, а, ако видиш шта ружно, да сакријеш." На то је овај упитао: "У чему се огледа захвалност ушију?" - Па му је одговорио: "У томе да, ако чујеш какво добро, запамтиш, а, ако чујеш какво зло, одбациш и прођеш као да ништа ниси чуо." Затим је упитао: "У чему се огледа захвалност руку?" - Па му је одговорио: "У томе да њима не прихваташ за оно што није твоје и да не ускраћујеш од онога што у њима имаш и што си пред Богом дужан да даш." Затим је упитао: "У чему се огледа захвалност стомака?" - Па му је одговорио: "Да му на дну буде храна, а на врху знање." Затим је упитао: "А у чему се огледа захвалност стидних места?" - Па му је цитирао речи Узвишеног:

...они који стидна места своја буду чували и живели једино са женама својим или са онима које су у власништву њиховим - они, заиста, прекор не заслужују, - а они који траже изван тога, они у грех упадају. (Кур'ан, Ел-Ме'ариц, 29-31).

Затим је упитао: "У чему се огледа захвалност ногу?" - Па му је одговорио: "У томе да, ако завидиш неком од умрлих, идеш његовим стопама и радиш као што је он радио, а, ако презиреш неког од умрлих, да

не радиш као што је он радио и да на томе Богу будеш захвалан."

Онај ко тако чини је захвалан Богу, за разлику од онога ко захваљује само језиком, а не и свим органима тела и тако личи на онога ко има одећу, али је не обуче, већ се само њеним крајевима заогрне, па се њоме не може заштитити ни од врућине, ни од хладноће, ни од снега а ни од кише.

Један од учених људи је своме брату у писму написао: "Затим, доживели смо да смо, иако смо према Њему толико непослушни, од Бога обасути неизмерним благодатима, тако да не знамо на чему да Му више будемо захвални; што нам је толико лепих ствари дао, или што нам је толико ружних дела покрио."

Од Јунуса б. Убејда се преноси да је један човек упитао Ебу Темима како је освануо, па му је овај одговорио: "Освануо сам са две неизмерне благодати тако да не знам која је од њих вреднија; покривених греха, па ми нико због њих не може пребацити и наклоности у срцима робова коју им је Бог (према мени) улио, какву ја својим делима никада не бих могао заслужити."

Ел-Хасан је рекао: "Нема роба коме је Бог дао неку благодат, па Му на њој буде захвалан и каже: "Хвала Богу!", а да оно што је дао није боље од онога што је узео."

У вези са речима Узвишеног: Хвала Богу!, Ибн ел-Кајјим је рекао: "И то је једна од Божијих благодати, јер је Божија благодат и то што роб своје Господару на благодатима захваљује. Неке благодати су веће од других. Тако је благодат захвалности већа од благодати иметка, угледа, деце, жене и слично. Бог, опет, најбоље зна!"

СТРАХ И НАДА

Хвала Богу у кога се полагају наде у благост и награду, пред којим се стрепи од искушења и казне, који је срца Својих одабраних робова испунио духом наде, толико да су их благодати Његове довеле у

Његово двориште, поштеделе куће патњи намењене непријатељима Његовим, који ударце бича застрашивања и жестоког укоравања показује на лицима оних који се окрећу од Његове узвишености, упућујући их према кући награде и благодати, одвраћајући их од супротстављања Његовим вођама и од излагања Његовом гневу, и који, како ланцима силе и строгости, тако и уздама нежности и благости, створења Своја води и усмерава према Рају Своме. Нека је Његов благослов на Његовог најодабранијег веровесника и миљеника Мухаммеда, његову породицу, другове и потомке!

Нада и страх су два крила којима, Богу блиски робови, лете према сваком, хвале вредном положају и две јахалице с којима се савлађују све препреке које воде ка оном свету, блискости Милостивог и мирису вртова, иако су путеви до њих далеки, терети тешки, препуни лукавстава и смицалица за срце и изазова за органе тела, једино воде узде наде. Од ватре паклене и болне патње, иако су путеви до њих препуни уживања и најразличитијих наслађивања, одвраћају једино бичеви застрашивања и ударци кажњавања. Зато је смисао страха и наде, њихове врлине и начине на које се могу помирити, потребно описати и

објаснити. Бог помаже да се постигну добра дела и води до највиших положаја!

СТРАХ

Страх је Божији бич којим Он подстиче робове Своје да уче и раде како би заслужили Његову блискост. Страх је израз за бол и изгарање срца у ишчекивању да се у будућности не деси нешто ружно. Страх је оно што телу и његовим органима не допушта да се упуштају у грехе и што их држи у покорности. Помањкање страха води човека у немарност и грехе. Претеран страх га, опет, баца у очај и разочарење. Страх од Бога час долази од спознаје Бога, Његових атрибута и да, ако хоће може уништити све светове, а да Му се нико није у стању супротставити, час од спознаје мноштва греха и непослушности, а час од свега заједно. Степен страха од једног до другог човека је различит, у зависности од спознаје сопствених мана, спознаје Узвишеног Бога, чињенице да Он ни од кога није зависан, а да је

све од Њега зависно, као и да Он неће бити питан за оно што ради, а они ће бити питани. (Веровесници, 23).

Отуда су најбојажљивији они људи који себе и свога Господара најбоље спознају. Зато је Божији Посланик, нека је мир над њим, и рекао: "Тако ми Бога, ја од свих њих Бога најбоље познајем и од њих Га се највише бојим." У том смислу су и речи Узвишеног: **А Бога се боје од робова Његових - учени.** (Кур'ан, Створитељ, 28)

Ибн 'Аббас, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Знање је довољан доказ о страху од Бога, а незнање о заведености."

Степени страха

Страх може бити недовољан, претеран и умерен. Онај који је умерен је најпохвалнији, јер је он средишњи пут. Недовољно бојажљив човек понаша се као размажена жена, тако да, када чује учење Кур'ана,

или види нешто страшно, почне плакати и пролевати сузе, а чим то прође, поново се свим срцем преда нехају. Ова врста страха је недовољна и од ње има мало користи, јер је слична сламци којом се удара снажна животиња, па се, зато што је не боли, нити може натерати на оно што се од ње тражи, нити укротити.

Такав је случај и код већине људи са осећајем страха. Изузетак су само учени и они који су спознали себе и свога Господара. У томе смислу ел-Фудајл б. Ијад каже: "Када те упитају: 'Бојиш ли се Бога?' Ти прећути одговор, јер ћеш се, ако кажеш да се не бојиш, сврстати у невернике, а, ако кажеш да се бојиш, у лажове." Овим је указао на страх који органе човековог тела чува од греха и уједно држи покорним Богу.

Такође се каже да страх није у плачу и брисању суза, већ у пролажењу онога од чега би могла задесити казна. Неко је други рекао: "Ко се нечега боји, он га избегава, а ко се боји Бога, он Њему бежи."

Упитан: "Када може да се каже да се роб боји?"-Неко је лепо одговорио: "Када се спусти на

положај болесника који, из бојазни од дуге болести, тражи лека."

Страх је тај који пржи прохтеве човека до те мере да му, некада омиљени греси, сада постају одвратни, као што љубитељу меда и мед постане одвратан, када сазна да му је у њега подметнут отров. Страх не само да пржи прохтеве, дисциплинише органе тела, развија у срцу скрушеност, понизност и смиреност и од човека одстрањује охолост, мржњу и завидност, већ толико заокупља бригом да се на последице греха не сме ни мислити, а камо ли се у саме грехе упуштати. Зато човек нема времена да се бави туђим бригама, већ се мора свим својим бићем посветити себи, сам да се са собом бори и обрачуна, да води рачуна о сваком удаху и издаху, у сваком моменту да се каје за грешне мисли, погрешно предузете кораке и изговорене речи, да се понаша као онај ко је упао у канџе крволочне звери, - који никада не зна хоће ли га попустити, па да се из њих извуче, или ће га напасти и раскомадати. Такав је случај и са човеком код кога преовладава страх, који је и у своме унутарњем осећању и у вањском испољавању, преокупиран страхом, да нема времена да мисли ни на шта друго осим на њега.

Зато ни претерани страх који прелази све границе и човека баца у безнађе, очај и разочарење није добар и као такав је покуђен, јер човеку не да да обавља своје послове и обавеза онако како треба.

Позитивности страха

Узвишени Бог, онима који Га се боје, обећао је високе положаје у Рају и истиче да су то они који су на правом путу и који су обасути милошћу, знањем и Божијем задовољством. Узвишени тако каже:

... упутство на прави пут и милост за оне који се Господара свога боје. (Кур'ан, Бедеми, 154)

А Бога се боје од робова Његових - учени. (Кур'ан, Створитељ, 28)

Бог ће бити њима задовољан, а и они ће бити Њиме задовољни. То ће бити за онога који се буде бојали Господара свога. (Кур'ан, Доказ јасни, 8)

Укратко, зато што је страх од Бога резултат знања, све што упућује на врлину знања, упућује и на врлину страха. Узвишени Бог у томе смислу каже:

...а бојте се Мене, ако сте верници! (Кур'ан, Имранова породица, 175)

Бог не само да људима заповеда да Га се боје, већ га ставља као предуслов за ваљаност њиховог веровања. Зато је незамисливо да неко буде верник, а да се Бога не боји, макар то и не било довољно. Отуда је недовољан страх од Бога најбољи доказ Његовог недовољног познавања, а тиме и недовољно јаког веровања верника, јер Узвишени у императивној форми каже: ... и само се Мене бојте! (Ел-Бекаре, 40) Тј. бојте Ме се и добро пазите шта радите - шта смете, а шта не смете да чините! У одломку је, такође, потврда да се истински верник боји само Бога.

Казујући о становницима Раја Узвишени Бог каже:

И обраћаће се једни другима и једни друге питати: 'Пре смо међу својима страховали - говориће - па нам је Бог милост даровао од патње у огњу нас сачувао; ми смо Му се пре клањали, Он

је, заиста, доброчинитељ милостив. (Кур'ан, Ет-Тур, 25-28)

Под изразом страховали хтело се рећи: "Бојали смо се непослушности према Узвишеном Богу, па смо Му били покорни и послушни."

Узвишени, такође, каже:

Онима који се Господара свога боје и када их нико не види - опрост и награда велика! (Кур'ан, Власт, 12)

Они који из бојазни према Господару своме страхују, и они који у доказе Господара свога верују, и они који друге Господару своме равним не сматрају, и они који од онога што им се даје удељују, и чија су срца пуна страха зато што ће се вратити своме Господару, - они хитају да чине добра дела, и ради њих друге претичу. (Кур'ан, Верници, 57-61)

Тирмизи у својој збирци хадиса наводи да је 'Аиша, Бог био задовољан њоме, рекла: "Упитала сам Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, о овом ајету одломку речима: 'Јесу ли то они који пију вино, који чине блуд и који краду?' - Па ми је рекао:

Нису, о Ес-Сиддикова кћери, него они који посте, клањају и дају зекат, па страхују да ли ће им (њихова дела) бити примљена. То су они који хитају да чине добра дела."

Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је, такође, рекао: "Једном човеку дошла је смрт, па је, када му је дозлогрдио живот, својима укућанима опоручио: 'Када умрем, скупите велику гомилу дрва, баците ме на њу и потпалите ватру, затим пустите све док (ватра) не поједе моје месо и док не дође до мојих костију, па их, када тако изгоре, узмите и самелите! Затим сачекајте ветровит дан и то разаспите по мору!'- Па су тако и учинили. Затим га је Бог поново саставио и упитао: 'Зашто си то учинио?' - Па је одговорио: 'Из страха од Тебе.' На то му је Бог опростио.'"

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је чуо да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Ко се боји, на пут крене на почетку ноћи, а ко на пут крене на почетку ноћи стигне на одредиште. Зар Божија роба није скупоцена?! Зар Божија роба није Рај?" Тј. онога ко се боји, страх натера да мисли на онај свет, па бојећи се препрека и сметњи, пожури са чињењем добрих дела.

Ел-Хасан ел-Басри је рекао: "Верници су они код којих су, тако ми Бога, уши, очи и руке толико понизне, да незналица помисли да су болесни, а тако ми Бога нису, него здрави, само што се у њих, више него у друге, увукао страх, па их од овог света одвраћа знање о оном свету и говоре: "Хвала Богу који је од нас тугу одстранио!" А тако ми Бога, њих није жалостило оно што и друге људе, нити им је ишта, чиме су тражили Рај, било тешко, за разлику од онога ко се не теши Богом, па му душа пуца за овим светом, нити мимо јела и пића не види друге Божије благодати, па ће због кратке памети казну искусити."

О страху

Узвишени Бог каже:

О ви који верујете, себе и породице своје чувајте од ватре чије ће гориво људи и камење бити, и о којој ће се анђели строги и снажни

бринути, који се ономе што им Бог заповеда неће опирати, и који ће оно што им се нареди извршити. (Кур'ан, Забрана, 6)

Ето, тако Господар твој кажњава села и градове који су насиље чинили. Кажњавање Његово је заиста болно и страшно. То је поука за оне који се плаше патње на оном свету; а то је Дан када ће сви људи бити сабрани и то је Дан када ће сви бити присутни а Ми га одгађамо само за неко време. Онога дана кад дође, без допуштења Његовог нико ни реч неће изустити, а међу њима биће несрећних и срећних. И несрећни ће у Пакао, у њему ће тешко издисати и удисати. (Кур'ан, Худ, 102-106)

Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Божији Посланик, нека је мир над њим, је на хутби, какву никада нисам чуо, говорио и између осталог, рекао: 'Да знате оно што ја знам, мало бисте се смејали, а много бисте плакали', па су другови Божијег Посланика, нека је мир над њим, јецајући од плача, покрили своја лица."

У једној другој верзији стоји: "Божији Посланик, нека је мир над њим, о својим друговима

је нешто чуо, па је одржао говор у коме је, између осталог, рекао: 'Показан ми је и Рај и Пакао, па никада као данас нисам видео толико и добра и зла. Да знате оно што ја знам, мало бисте се смејали, а много бисте плакали.' Другови Божијег Посланика, нека је мир над њим, нису запамтили тежи дан од тога, када су своја лица покривали и од плача јецали."

Од Абдуллаха б. еш-Сиххира се преноси да се из Посланикових, нека је мир над њим, прса када би стао на молитву, чуло зујање попут кључања воде у лонцу. Ето, какав је био страх Божијег Посланика, нека је мир над њим!

Што се тиче анђела и страхопоштовања, Узвишени о њима каже: **Боје се Господара свога који влада њима, и чине оно што им се нареди.** (Кур'ан, Пчеле, 50), а на другом месту: **И грмљавина велича и хвали Њега, а и анђели, из страхопоштовања према Њему.** (Кур'ан, Гром, 13)

Ако размислимо о томе како су се у том погледу држали другови, Бог био задовољан њима, и честите генерације верника после њих, видећемо да су, с једне стране, били максимално активни на делу, а с друге стране, показивали страхопоштовање, за

разлику од нас који не само да се не бојимо довољно, него се превише осећамо комотно и сигурно и још не радимо.

Све што је човекова спознаја Узвишеног Бога, а тиме и самог себе боља, све више према Њему показује страхопоштовање и све се више залаже да чини добра дела, и обрнуто, све што је његово непознавање свога Господара и самог себе веће, све се више осећа сигурним.

Ебу Бекр ес-Сиддик, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Волео бих да сам длака на телу верника." Он би се, када би стао на молитву, као штапић, од страхопоштовања према Узвишеном Богу најежио."

Омер б. ел-Хаттаб, Бог био задовољан њиме, је учећи поглавље "Гора", дошавши до одломка: **Казна Господара твога сигурно ће се догодити.** (Кур'ан, Гора, 7) Бризнуо би у плач, уплашио се и од страха се разболео, да су га у болести обилазили, као и то да је на самрти своме сину говорио: "Тешко теби! Стави ми образ на земљу, не би ли ми се Бог смиловао!" Затим је три пута уздахнуо и рекао: "Мајко моја, шта ћу, ако ми Бог не опрости?!", А потом је испустио душу. За њега се, такође, прича да би се, учећи Кур'ан

ноћу, од претњи појединих одломака толико препао да данима не би излазио из куће и да би га пријатељи, мислећи да је болестан, обилазили. На његовом лицу препознавале су се две црне црте настале од плача. Приповеда се да му је Ибн Аббас једном приликом рекао: "Дај Боже да се под твојим заповедништвом подигну многи градови и освоје многе земље (а то је и учинио)!", Па му је одговорио: "Волео бих да се спасим и био бих задовољан када не бих имао ни награде ни казне."

Од Осман б. Аффана, Бог био задовољан њиме, се приповеда да би знао да стане изнад гроба, да заплаче од страха и да лије сузе толико да би му од суза сва брада била мокра. Једном је, таквом приликом, рекао: "Када бих се нашао између Раја и Пакла не знајући шта ме чека, пре бих се одлучио да будем прашина, него да сазнам где ћу да завршим."

'Али б. Ебу Талиб, Бог био задовољан њиме, је једном приликом, предавши селам (мир) на јутарњој молитви, обузет потиштеношћу, почео да преврће руке и да говори: "Добро се сећам другова Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир. Данас не видим никога ко им је сличан. Ујутро су устајали са пуно љубави и полета, озарених лица и са траговима

прашине на челу од ноћне молитве, као што се код коза на коленима виде трагови од лежања. Након што би ноћ, на сеци или стојећи на ногама, учећи Кур'ан, провели осванули би и нови дан дочекали спомињући Бога. На ноћној молитви су били толико устрајни да су се на њему њихали као дрво на ветровитом дану и да су сузе толико пролевали да им се од њих одећа знала наквасити. Тако ми Бога, чини ми се да су се људи превише опустили и занемарили." Од тада, па све док му Ибн Мулцим није задао смртоносни ударац, никада га нису видели да се насмејао.

На Ибн Аббаса, Бог био задовољан њиме, су се испод очију, од силних суза, могли видети трагови попут дотрајалих веза за обућу.

Ебу Зерр, Бог био задовољан њиме, је често говорио: "Да знате на шта ћете све после смрти наићи, никада с апетитом залогај хране не би појели, гутљај воде попили нити се у кућу од сунчеве жеге склонили, него би се, ударајући се по прсима, попели на брдо и сами себе оплакивали. Понекад пожелим да је Бог дао да сам воћка, па да ме посеку и поједу."

Од Абдуллаха б. 'Амра б. ел-'Аса се преноси да је рекао: "Плачите, а ако не можете, онда се

претварајте да плачете, јер тако ми Онога у чијој је руци мој живот, да неко од вас зна оно што не знате, толико би запомагао да би му гласа нестало и клањао би све док не би кичму сломио."

Муса б. Мес'уд је рекао: "Када би заједно сели са Суфјаном, толико смо осећали да се боји и стрепи, да нам се чинило да је свуда око нас ватра."

Описујући ел-Хасана, неко ко га је познавао је рекао: "Када би се помолио, изгледао би толико тужан као да се враћа са погребне молитве најдражег пријатеља, када би сео, изгледао би као да је заробљеник који очекује да му одсеку главу, а када би се споменуо Пакао, изгледао би као да је једино ради њега створен."

Приповеда се да је Зурара б. Ебу Евфа, судија из Басре, клањајући људима као предводник јутарње молитве, почео учити поглавље "Покривени" и да је, када је дошао до речи Узвишеног: А када се у рог пухне. (Покривени, 8) Застао, расплакао се, почео да јеца и у молитви је од страха умро.

НАДА

Нада је човеково радовање срцем нечему што му је драго. Ако су изгледи за испуњење онога што се жели, мали или никакви, онда то више није нада, него заблуда или боље рећи глупост. Ако је нешто унапред одређено и дефинитивно познато, онда се то више не зове нада. Зато не може да се каже: "Надам се да ће да зађе Сунце.", Али може да се каже: "Надам се да би могла да падне киша."

Они који добро познају срце знају да је овај свет њива на којој се сеје за онај свет, да је срце као земља, а веровање као семе. Човекова дела су као орање, обрађивање земље, чишћење усева од плодова и копање бунара и канала за наводњавање. Срце закупљено и заузето овим светом је као неплодна пустињска земља на којој семе не успева, а Судњи дан као дан жетве, па се не може пожњети ништа друго него што се посејало.

Према томе, и ваљана нада може израсти само из ваљаног семена - веровања, с тим што и семе веровања ретко само може користити, ако на другој страни преовладавају покварено срце и неваљале

навике. Као што се од семена посејаног на неплодној пустињској земљи не могу очекивати плодови, тако се и нада у опрост мора упоредити са надом сејача, јер свако ко потражи плодну земљу, и на време је и како треба узоре, посеје добро семе, а не покварено и уцрвано, затим усеу на време пружи све што треба; кроз окопавање, плевљење и уклањање свега што му штети, не заборављајући при томе да Бога замоли да на њега пошаље плодносноу кишу и да га поштеди од олује, града, суше и других непогода све док не порасте, сазреје и не пожање, може се надати доброј жетви, за разлику од онога ко семе посеје на неплодну и пуну земљу, на узвисини на којој, нити пада киша, нити се наводњава, не водећи рачуна о квалитету и старости семена, нити, касније, о његовом узгоју. Овај последњи нема чему да се нада, јер би његова нада у добру жетву и обилан принос више личила на глупост и заваривање, него на озбиљну наду.

Према томе, оправдана нада од које се може очекивати оно што се прижељкује је она у којој човек уложи све што је у његовој моћи и у оквиру његове слободне воље, а остало препусти Богу и Његовој вољи, обраћајући Му се молбом да од њега отклони оно што не ваља. То значи да, када човек посеје добро семе - веровање, редовно га наводњава и залива

водом - побожности, чисти од корова и трња - лошег одгоја, и од Узвишеног Бога моли да га обаспе Својом милошћу и као таквог учврсти све до смрти, и да му опрости, тек се тада може рећи да му је нада била основана и оправдана.

Разлика између оправдане наде и празних илузија

Разлика између оправдане наде и празних илузија је у томе што се оправдана нада темељи на труду, залагању и деловању, а празне илузије на лењости, доконости и огрезлости у гресима. За онога кога његова нада наводи на покорност и добра дела, а одвраћа од непокорности и греха, може се рећи да се има чему надати и да му је нада на месту, за разлику од онога ко се превише нада, а ништа за остварење наде не чини. Нада овог последњег у правом смислу речи и није нада, већ празна илузија и заблуда. Када би се неко ко има комад запуштене, неузоране и непослане земље, надао да ће од ње имати корист као и онај ко ју је претходно ваљано узорао, посејао,

заливао и о њој се бринуо, свет би га прогласио највећом будалом. Исти би био случај и са оним ко би се жарко надао да ће му се, без односа са женом, родити син и када одрасте постати најобразованији човек свога времена без икакве жеље за знањем и улагања труда за његовим стицањем. Такав је случај и са оним ко се претерано нада да ће заслужити високе положаје у Рају, уживање у његовим благодатима и вечни боравак, а да се претходно не настоји приближити Узвишеном Богу и стећи Његову наклоност, покорно извршавајући Његове заповеди и клонећи се Његових забрана.

Много је таквих незналица који су, ослањајући се на Божију милост, опрост и дарежљивост, запоставили Његове заповеди и забране, заборављајући на то да Он жестоко кажњава и да **казна Његова неће заобићи народ грешни.** (Кур'ан, Ел-Ен'ам, 147), и да је онај ко се, и поред упорног грешења, нада опросту својеврсни пркосник.

Ма'руф је некоме рекао: "То што се надаш у милост Онога коме си непокоран, је својеврсна заблуда и глупост."

Један је учењак рекао: "Не заборави да ће казна Онога који је наредио да се ономе ко ти је на овоме свету украо три сребрењака (дирхема) одсече рука, на оном свету, бити још тежа!"

Један човек је ел-Хасану рекао: "Виђам те да стално плачеш." - Па му је одговорио: "Бојим се да ме (Бог) не одбаци, па да више на мене не обраћа пажњу."

Он (тј. ел-Хасан) је често имао обичај да каже: "Неке су људе завеле пуне жеље за опростом до те мере да су и умрли, а да се никада нису искрено покајали, говорећи: "Ја о своме Господару имам најлепше мишљење", а лаже, јер да је о Њему имао лепо мишљење, слушао би Га и радио би добра дела."

Суштина овог питања лежи у томе да се под надом подразумевају предуслови које је Божија мудрост уградила у Његовом верозакону и одређењу, затим у човековом испуњавању тих услова, његовом лепом мишљењу о своме Господару, нади да га неће препустити самом себи, него да ће га довести до онога што прижељкује и што ће му користити и одвратити од онога што је супротно томе. Онога ко у

нешто полаже наду треба подсетити да то подразумева три ствари:

1. Осећај љубави према ономе чему се нада.
2. Осећај страха у случају неиспуњења онога чему се нада.
3. Залагање у границама могућности за остварење онога чему се нада.

Нада којој недостаје било који од горе наведених елемената није нада, него пуста илузија, а нада и илузија нису једно те исто. Ово зато што свако ко се нечему нада, осећа извесну дозу и страха, попут путника који се на путу боји па požури да не би закаснио.

У хадису који приповеда Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, стоји да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Ко се боји, на пут крене на почетку ноћи, а ко на пут крене на почетку ноћи, стигне на одредиште. Зар Божија роба није скупочена?! Зар Божија роба није Рај?!"

Узвишени Бог каже: **Они који верују и који се иселе и боре на Божијем путу, они се могу надати Божијој милости.** (Ел-Бекаре, 218)

Тј. такви се могу надати Божијој милости. То не значи да се Његовој милости не могу надати и други, али је овде посебно истакнуто да је заслужују они који су споменути.

Врлине полагања наде у добро

Казујући о вернику из фараонове породице, Узвишени Бог каже:

"А ја Богу препуштам свој случај; Бог, уистину, робове Своје види." И Бог га је сачувао невоље коју су му они сковали." (Кур'ан, Верник, 44-45)

Тј. надајући се од Бога свему најбољем он је рекао: А ја Богу препуштам свој случај. Тј. препуштам се Богу, па нека ме Он од сваког зла чува,

па је одговор Узвишеног Бога био: И Бог га је сачувао невоље коју су му они сковали.

*Узвишени Бог у кудси-хадису каже: "Ја сам са лепим мишљењем Мога роба о Мени."

У вези са овим, Ибн ел-Џевзи каже да се под тиме мисли на наду и очекивање опроста.

*Од Џабира б. Абдуллаха, Бог био задовољан њиме, се преноси да је, три дана пре него што је умро, од Божијег Посланика, нека је мир над њим, чуо да је рекао: "Нека нико од вас не умре, све док о Узвишеном Богу не буде лепо мислио!" Исламски учењаци кажу да мислити о Богу лепо значи надати се да ће се Бог Своме робу смилovati и опростити му, с тим да Га се овај, док је здрав, боји и у Њега полаже наду, и да, када му се приближи смрт, код њега преовлада нада. Ово зато што је циљ страха престанак са грешењем и чињењем лоших дела, с једне, и подстицање на покорност и чињење добра, с друге стране. Будући да је то, у највећем броју случајева, тешко потпуно остварити, потребно је о Богу имати лепо мишљење, надати се у Његовој милости и опросту, бити Му покоран и признавати своју зависност од Њега.

Ел-Куртуби каже: "Овим је верницима забрањено да умру не мислећи о Богу све најлепше и не надајући се да ће им опростити. Будући да то сви нису у стању, онда се под лепим мишљењем, споменутом у Посланиковим, нека је мир над њим, речима мисли на то да умру као муслимани, као што у том смислу стоји и у речима Узвишеног: ...и умрите само као муслимани! (Кур'ан, Имранова породица, 102)"

*Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је чуо Божијег Посланика, нека је мир над њим, када је рекао: "Узвишени Бог каже: 'О човече, све што Ме замолиш и затражиш да ти опростим, Ја ћу ти опростити. О човече, када би твоји греси до неба допрли, па ако би Ме замолио да ти опростим, Ја бих ти опростио. О човече, када би Ми дошао са гресима колика је Земља, а онда кад би Ме срео, не приписујући Ми никаквог судруга, Ја бих ти, колика је она, опроста дао."

*Од једног сиромаша, скромног Божијег роба, се преноси да је рекао: "Отишао сам да обиђем Шафију на његовој самртничкој постељи и упитао сам га: "О Ебу Абдулах, како си јутрос освануо?" - Па ми је одговорио: "Освануо сам одлазећи са овог света,

растајући се са својом браћом и испијајући чашу смрти, не знајући хоће ли моја душа у Рај, па да јој честитам, или у Пакао, па да је жалим и оплакујем." Затим је у стиховима рекао:

Када ми је срце отврдло и мезхеби

тесни постали,

Све своје наде сам у Твој опрост положио.

Греси моји су ми се учинели превелики,

Али, када сам их упоредио са Твојим опростом
Господару!

Видео сам да је Он од њих већи.

О НАДИ

Узвишени Бог каже:

Реци: "О робови Моји који сте се према себи огрешили, не губите наду у Божију милост!"

Бог ће, сигурно, све грехе опростити. Он, заиста, много прашта Он је милостив." (Кур'ан, Скупови, 53).

Ово се свакако односи на оне који се искрено покају, јер Узвишени Бог на другом месту каже:

Бог неће опростити да Му се неко други сматра равним, а опростиће мање грехове од тога, коме Он хоће. (Кур'ан, Ен-Ниса', 48)

У првом одломку обухваћени су уопштено сви греси, а у другом одломку опрост греха је условљен да у њима нема приписивања Богу судруга. Отуда исламски учењаци сматрају да се под првим одломком подразумевају они који су се покајали за грехе, а под другим они који то нису учинили.

...а милост Моја обухвата све. (Кур'ан, Бедеми, 156)

Ел-Бејдави каже да се ово односи на овај свет, док се на онај свет односе речи Узвишеног: **... даћу је онима који се буду греха клонили.** (Кур'ан, Бедеми, 156)

...а да ли Ми кажњавамо иког другог до неверника, незахвалника? (Кур'ан, Себе, 17)

Нама се објављује да ће сигурно стићи казна онога који не поверује и главу окрене. (Кур'ан, Таха, 48)

*Од Омера б. ел-Хаттаба, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Поред Божијег Посланика, нека је мир над њим, проведене су заробљене жене и деца, међу којима је била и једна жена која је трчала тражећи своје дете, па би, на које год би дојенче наишла, узела га, прислонила уз прса и подојила. Видевши то, Божији Посланик, нека је мир над њим, је упитао: "Шта мислите, да ли би ова жена своје дете бацила у ватру?" Одговорили смо: "Тако нам Бога не би!" – Па је он рекао: "Бог је према својим робовима милостивији, него што је ова (жена) према своме детету."

*Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Када је Бог створио створења записао је у Књизи која је код Њега изнад Престола: 'Моја милост је већа од Моје срџбе.'"

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, такође, се преноси да је рекао: "Чуо сам Божијег

Посланика, нека је мир над њим, када је рекао: 'Бог је милост поделио на стотину делова, па је код Себе задржао деведесет и девет делова, а само је један део спустио на Земљу. Од тог једног дела је самилост свих створења, чак и она када животиња подигне своје копито (папак) са новорођеног младунчета, бојећи се да га не згази.'

*Од њега, Бог био задовољан њиме, такође, се преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Тако ми Оног у чијој је руци мој живот, када ви не бисте грешили, Бог би дао да вас нестане и, уместо вас, довео би друге људе који би грешили и за опрост молили, па би им опраштао."

*Од Ибн Мес'уда, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Били смо са Божијим Послаником, нека је мир над њим, на врху једног брега око четрдесет дана, па нас је упитао: 'Да ли бисте били задовољни да ви будете четвртина (укупног броја) становника Раја?' - Па смо одговорили да бисмо били задовољни. На то је упитао: 'Да ли бисте били задовољни да ви будете трећина (укупног броја) становника Раја?' - Па смо одговорили да бисмо били задовољни. Затим је рекао: 'Тако ми Онога у чијој је руци мој живот, ја се надам

да ћете бити половина (укупног броја) становника Раја. Ово зато што у њега нико ко није муслиман неће моћи ући и што сте ви међу вишебошцима само као бела длака на кожи црног бика, или црна длака на кожи белог бика."

Исламски учењаци кажу: "Где год се од Узвишеног Бога и Веровесника, нека је мир над њим, за нешто рекло да има наде, она ће се сигурно испунити, само што је у тим случајевима употребљен облик нада, уместо чврсто обећање, формулација какву, уосталом, и оветски владари користе када нешто одлуче да учине."

*Од Ебу Мусаа ел-Еш'арије, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Када дође Судњи дан Узвишени Бог ће сваком муслиману дати по једног Јевреја или Хришћанина и рећи му: 'Овај је твоја откупнина од Ватре.'"

У коментару овог хадиса ен-Невеви, Бог му се смиловао, каже: "Његово значење је у духу хадиса који преноси Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, а у коме стоји: 'Свако има по једно унапред припремљено место у Рају и Паклу.'"

Када верник уђе у Рај, његово место у Паклу ће заузети неверник који га је, због свога неверства, заиста и заслужио. Израз "твоја откупнина; ослобођење; избављење" у горе наведеном хадису значи: "И ти си био изложен опасности да уђеш у Пакао, али си се захваљујући овоме (тј. Јевреју или Хришћанину) откупио, јер је Узвишени Бог за Ватру одредио тачан број становника који ће је попунити. Другим речима, када у њу, због свог неверства и греха, у толиком броју уђу неверници, они ће за муслимане бити својеврсна откупнина. Бог, опет, најбоље зна!"

Омер б. Абдулазиз и Шафија су имали обичај рећи: "Нема хадиса да муслиманима улива вишу наду, него што је овај хадис." У вези са њиховим речима Невеви је рекао: "Управо је онако као што су њих двојица рекли, јер се у њему сасвим јасно каже да ће сваки муслиман имати некога ко ће бити његов откуп, тј. да ће за муслимане откупнина бити општа. Хвала Богу!"

*Од Ибн Омера, Бог био задовољан њиме, се преноси да је чуо Божијег Посланика, нека је мир над њим, да је рекао: "Верник ће се на Судњем дану толико примаћи своме Господару да ће га (Господар)

узети под Своје окриље и питати за његове грехе: 'Знаш ли за тај и тај грех? Знаш ли за тај и тај грех?' - Па ће рећи: 'Знам, Господару мој. 'На то ће му Он (Господар) рећи: 'Ја сам ти их покрио на овом свету, а данас ћу ти их опростити.' - Тако да ће му бити дата само Књига са његовим добрим делима."

*Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Некакав је човек дошао Веровеснику, нека је над њим спас и мир, и рекао: 'Божији Посланиче, погрешо сам и заслужио сам казну, па је на мени изврши!' У међувремену је наступило време молитве, па је стао и клањао са Божијим Послаником, нека је мир над њим. Када је завршио молитву, опет је рекао: 'Божији Посланиче, погрешо сам и заслужио казну, па је по Божијој Књизи изврши!' На то га је (Посланик) упитао: 'Јеси ли сада са нама клањао?' - Јесам, одговорио је, па му је (Посланик) рекао: 'Већ ти је опроштено!'"

Коментаришући овај хадис Невеви, Бог му се смиловао, каже: "Његове речи: 'Погрешо сам и заслужио сам казну' значе: 'Учинио сам грех који заслужује прекор, па ме укори!', А не да је прекршио забрану која подразумева извршење стварне верозаконске казне као што је казна за блуд или

опијање вином и сл., јер се таква казна не скида молитвом нити је имаму дозвољено да је не изврши."

Узајамна повезаност страха и наде

Знај да је човеку, док је здрав, најбоље да се и боји и нада, тј. да његов страх и нада буду подједнаки, за разлику од болести када је боље да се потпуно преда нади у Божију милост и опрост. Извори Ислама из којих се црпе одредбе верозакона, тј. Кур'ан, Суннет итд. о страху и нади, обично, говоре заједно. Такав је случај и са речима Узвишеног:

Господар твој је, заиста, брз кад кажњава, а Он и опрашта и самилостан је. (Кур'ан, Бедеми, 167)

Кажи робовима Мојим да сам Ја, заиста, Онај који прашта и да сам милостив, али да је и казна Моја, заиста, болна казна! (Кур'ан, Ел-Хиџр, 49-50)

Одломака у овом смислу, где се заједно говори о страху и нади, заиста, има доста. Некада је то дато у

једном, некада у два, а некада у више одломака који долазе у следу један иза другог.

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: **"Да верник зна каквих све казни код Бога има, нико Његов Рај не би очекивао, а да неверник зна колика је само Божија милост, нико наду у Његову милост не би губио."**

*Познати исламски учењак Ибн ел-Кајјим, Бог му се смиловао, у своме делу каже:

"Срце је на своме путу према Узвишеном Богу попут птице у лету, при чему је љубав његова глава, а страх и нада његова крила. Када су глава и крила здрава, птица без тешкоће лети. Када јој се одсече глава, птица угине. Када су јој крила одсечена, птицу са свих страна вребају опасности.

Честити преци, ипак су у здрављу и младости давали предност крилу страха над крилом наде, а на прагу одласка са овог света крилу наде над крилом страха."

Ебу Сулејман и још неки други су имали обичај рећи: "Срцем би више требао да правладава

страх него нада, јер ће се покварити ако њиме превлада нада."

Неко је други лепо рекао: "Најбоље стање је оно у коме су страх и нада подједнаки, а љубав доминантна, јер када је љубав јахалица, нада пут, а страх водич, Бог ће Својом милошћу и добротом помоћи да се стигне до жељеног циља."

ОСЛАЊАЊЕ НА БОГА

Ослањање на Бога је искрено поуздање срца у Узвишеног Бога у настојању да се, и на овом и на оном свету, постигне оно што је корисно, а одагна оно што је штетно. Узвишени Бог је за свако добро дело и његов степен не само, унапред, одредио награду, већ се и Сам понудио да човеку буде помагач и довољан ослонац. У томе смислу Узвишени каже:

А ономе ко се Бога боји, Он ће излаз наћи.
(Кур'ан, Развод брака, 2)

Они који су послушни Богу и Посланику биће у друштву веровесника... (Кур'ан, Ен-Ниса', 69)

Ономе који се у Бога узда, Он му је доста.
(Кур'ан, Развод брака, 3)

Погледај само каква је награда обећана ономе ко се мимо Бога на друге не ослања. То је довољан доказ да је поуздање у Бога, не само најбољи начин да се нешто успешно заврши, него и да поуздање у Бога спада међу Богу најдража дела. Зато Узвишени и каже:

Зар Бог сам није довољан своме робу?
(Кур'ан, Скупови, 36) А на другом месту:

Бог је заштитник довољан! (Кур'ан, Савезници, 3) Услед чега произилази да онај ко мимо Бога тражи другог заштитника нема довољног поуздања у Бога.

Према томе, ако је Бог човеку довољан заштитник, онда је једино Он достојан да се човек на Њега ослања, будући да сва друга створења мимо Њега нису довољна. Онај ко се на некога другог од створења ослања, са циљем да му у нечему помогну, мора бити свестан да то нико мимо Божије помоћи

није у стању да учини, јер су и сами они од којих се помоћ тражи немоћни. Будући да је Узвишени Себе описао атрибутима довољног заштитника, Својим робовима је јасно дао до знања да, у постизању онога што је по њих корисно и одбацивању онога што је по њих штетно, мимо Њега не требају тражити другог помагача, нити сумњати да је Он довољан заштитник, у случају да не буду поштеђени свих несрећа, јер би то могло навести на погрешну помисао; да поуздање у Бога није користило у постизању онога што је корисно и одбацивању онога што је штетно, и да су се ствари одвијале истим током као да поуздања никако није ни било.

Такође је потребно знати да је поуздање ствар срца, а не ствар органа тела и да нема искључивости између поуздања у Бога и повођења за узроцима. Сам Веровесник, нека је мир над њим, се највише од свих ослањао на Узвишеног Бога, јер су поуздање у Бога и предузимање потребних мера у свему што је радио, били нераздвојиви од његове праксе. Зато је и речено да је непредузимање потребних мера у границама могућности повреда верозакона, а веровање само у узроке (без ослањања на Бога) повреда Божије једноће.

Ово зато што они који заговарају непредузимање никаквих потребних мера на тај начин хоће да докажу да су савршени, и од Божијег Посланика, нека је над њим спас и мир, и његових другова, Бог био задовољан њима, од којих никада нико није тако чинио нити било шта што је могао предузети изоставио. Тако се Божији Посланик, нека је мир над њим, у бици на Ухуду појавио са два оклопа. Никада у бојни ред није стао голих прса као што чине они који не знају шта раде. Када је из Меке у Медину чинио Хиџру (пресељење) изнајмио је водича вишебошца који је био у вери својих предака. Учинио је то, иако је преко њега Бог упутио светове и претходно му обећао да ће га заштитити од свих људи. Својим укућанима правио је залихе хране за годину дана, иако се од свих на Бога највише ослањао. Када је кретао на пут у борбу, на ходочашће или умру са собом је носио храну и опрему, како он тако сви његови другови који су се истински ослањали на Бога. После њих, у Бога су се највише ослањали они који су одисали мирисом поуздања и следили њихов траг прашином куда су прошли.

Примери Посланика, нека је мир над њим, и његових другова најбоље је огледало и мерило шта је здраво, а шта болесно. Њихово схватање поуздања у

Бога сигурно је исправније од схватања оних после њих. Њихово поуздање у Бога било је отварање очију срцу, с циљем да се Богу робује широм света, да сви људи верују у Једног и Јединог Бога и да из њихових срца обасјава светло истинске вере. И заиста, захваљујући таквом поуздању у Бога, они су упутом и вером пунили срца људи, освајали земље неверства и претварали их у земље Ислама. Ветрови и поветарци са мирисом поуздања, иза њих су наставили да дувају и у срца поколења која су долазила да уносе сигурност и веру. Намере другова, Бог био задовољан њима, биле су далеко од тога да би неко од њих своје поуздање у Бога користио за циљеве које могу својим трудом и залагањем да постигну. Према томе, смисао поуздања у Бога је ослањање срца једино на Њега и проналажење сигурности, смираја и спокоја једино код Њега, уз претходну спознају да су човекове потребе, сиромаштво, нужда и све добробити једино у Божијим рукама и ничијим више. Зар срце, када то свега постане свесно, може имати други избор, него да се у Бога поузда?

Људска дела деле се на три врсте:

1. Дела покорности и послушности која је Узвишени Бог заповедио Својим робовима и учинио

разлогом спаса од Пакла и заслугом уласка у Рај. Ова врста заповеди мора се извршавати, ослањањем на Божију помоћ, јер нема снаге ни моћи, осим у Бога који, када нешто хоће, то буде, а када неће, то не буде. Онај ко у било чему од онога што је обавезан, закаже, и са становишта верозакона и судбине, заслужује казну и на овом и на оном свету. Јусуф б. Есбат у том је смислу рекао: "Ради као човек кога могу спасити једино његова дела, а на Бога се ослањај као човек кога ће задесити само оно што му је судбином предодређено!"

2. Свакодневна дела на овоме свету која је Бог Својим робовима наредио у случају потребе, као што су: јести када се огладни, пити се када се ожедни, склонити се у хлад када досади сунчева жега, утоплити се када је хладно и сл. И за ова дела је обавезно залагање. Онај ко се о њих намерно окрене, или их избегава до те мере да себи наштети, упркос могућности да их уради, претерује и заслужује Божију казну.

3. Дела која је Бог на овоме свету дао да се њима већина људи користи, с тим да је у појединим случајевима остављена могућност избора оним Његовим робовима који то сами хоће, као што је нпр.

узимање разних врста лекова. Учењаци се не слажу око тога да ли је боље онеме ко боли од неке болести да се лечи, или да не узима никакав лек у жељи да се покаже потпуна предаја Богу и поуздање у Њега. О томе, међу исламским учењацима постоје два различита мишљења. Тако се из Имама Ахмедових речи може разумети да је онеме ко је у стању боље да се ослони на Бога. Он као доказ наводи Посланикове, нека је мир над њим, речи: "Од мојих следбеника ће у Рај ући седамдесет хиљада без полагања рачуна." Затим је додао: "То су они који не злослуте, који не чарају, који се не каутеризују и који се на свога Господара ослањају."

На другој страни су они код којих предњачи мишљење да се треба лечити и као доказ наводе да се и Божији Посланик, нека је мир над њим, лечио, а он се од две могуће ствари увек опредељивао за ону која је боља. Они наведени хадис разумеју тако да у њему виде осуду недозвољеног чарања од кога се страхује да би могло имати знакова многобоштва. Као доказ за своје мишљење наводе то што су у њему споменути каутеризација и злослутња који су, такође, покуђени.

Муцахид, Икриме, Неха'и и више других честитих предака кажу: "Избегавати потпуно труд и

залагање у неком делу дозвољава се само ономе ко у потпуности избегава ослањање на друга створења."

Упитан да ли је човеку дозвољено да се без опскрбе са храном и пићем упути кроз безводну пустињу, Исхак б. Рахевејх је одговорио: "Ако је човек као што је био Абдуллах б. Џубејр, може се кроз пустињу упутити без опскрбе у храни и пићу, а ако није, не може."

ЗАДОВОЉСТВО

О томе да је задовољство лепо и пожељно слажу се сви исламски учењаци, али се не слажу у томе колико је оно обавезно. У томе погледу постоје два мишљења:

Шејху-л-Ислам каже: "Оно није заповеђено као што је случај са стрпљивошћу, али је изнесена похвала оних који су захвални."

Веровесник, нека је мир над њим, је рекао: "Сласт веровања осетио је онај ко је задовољан да му Бог буде Господар, Ислам вера и Мухамед посланик."

Веровесник, нека је над њим спас и мир, је, једном другом приликом, рекао: "Када се чује позив (тј. езан), па каже: 'Задовољан сам са Богом као Господаром, Исламом као вером и Мухаммедом као послаником!'- Опроштени су му греси."

Ова два хадиса су осовине на којима почива и завршава се централно учење вере. Она садржавају задовољство са Узвишеним Богом као јединим Богом и Господаром, задовољство са Његовим Послаником, нека је мир над њим и задовољство са Његовом вером и покорности према Њему. Ко успе да постигне ове четири ствари истински је и прави верник. Лако је језиком тврдити да су постигнуте, али их је тешко у стварности потврдити и у искушењу доказати, нарочито када се ради о обуздавању душе и супротстављању њеним прохтевима и жељама. Отуда се ономе ко језиком каже да је задовољан, не може веровати док то не докаже и на делима.

Задовољство са Богом као јединим Богом, подразумева задовољство са Њим, страх од Њега,

наду у Њега и усмеравање целог свога бића, воље и љубави према Њему, јер се онај ко је задовољан са вољеним, вољеном потпуно мора предати, а то подразумева робовање и искреност према њему.

С друге стране, задовољство са Богом као Господаром, подразумева задовољство са Његовим управљањем Својим робом, ослањање једино на Њега, тражење помоћи једино од Њега, потпуно поуздање у Њега и задовољство са свим што Он са Својим робом чини.

У првом случају, под задовољством се подразумева задовољство са оним што се човеку заповеда, а у другом, задовољство са оним што му је судбином одређено.

Што се тиче задовољства са Његовим Веровесником, нека је мир над њим, оно подразумева потпуно угледање на њега и преданост њему у сваком погледу, до те мере да је он човеку пречи од самог себе. Осим тога, под задовољством са Веровесником, нека је мир над њим, подразумева се и то да, једино из његових речи и праксе, црпи и примењује начин на који је он живео, да се за пресуду обраћа само њему, да му нико други мимо њега не суди и да никада,

поред његове, ни са чијом другом пресудом не буде задовољан.

Што се, ипак, тиче задовољства са његовом вером, потпуно је задовољан са било чиме што каже, пресуди, нареди или забрани, тако да због пресуде његове, у своме срцу, не осети нимало тегобе и да му се сасвим покори, чак и онда када је то у супротности са жељама и прохтевима властите душе и речима свога учитеља или својих пријатеља. Тада ће те растужити сви, изузев оних који су свесни да су на овом свету као странци или случајни пролазници. У томе се случају добро чувај да ти не досади самоћа, јер, тако ми Бога, то је врхунац среће, присности и дружења са Богом и Његовим Послаником, као и задовољства што ти је Бог Господар, Мухаммед, нека је мир над њим, посланик и Ислам вера.

Узвишени Бог Својим створењима задовољство није наметнуо, већ их је упутио како се постиже, похвалио оне који су задовољни, дао им до знања да је награда за њихово задовољство са Богом, Његово задовољство са њима, а од тога, од свега што је у Рају нема веће, боље ни величанственије награде. Јер, ко буде задовољан са својим Господаром и Господар ће са њим бити задовољан. Штавише,

човеково задовољство са Богом резултат је Божијег задовољства са њим. То значи да се овде ради о две врсте задовољства од којих је прво резултат другог, а друго првог. Зато је задовољство највећа Божија капија, Рај овога света, одмаралиште учених, живот заљубљених, уживање побожних и радост пожудних.

У погледу онога што не воли, човек се може поставити на два начина: да га са задовољством прихвати, - или да га стрпљиво подноси, с тим што је прихватити га са задовољством похвално, а стрпљиво га подносити неизбежна дужност верника.

Људи од задовољства, у искушењу, час виде добро по онога кога је несрећа задесила, не држећи га за њу ни најмање кривим, а час му одају признање за честитост и савршенство, па се искушењу намерно препуштају, све док не искусе њену бол и горчину. На такво нешто спремни су само поједини достојници спознаје и љубави који су се уверили да искушење у коме уживају долази од вољеног.

Разлика између задовољства и стрпљивости је у томе што стрпљивост значи обуздавање душе, упркос осећају бола њено суздржавање од љутње, прижељкивање да бол престане и суздржавање да се

било којим делом тела покаже нестрпљење, док задовољство значи великодушно прихваћање судбине, не прижељкивање да бол престане, чак и ако се он осећа, јер га задовољство, уливањем у срце духа сигурности и спознаје, умањује, а ако се појача, осећај бола може у потпуности неутрализовати.

Ибн Мес'уд, Бог био задовољан њиме, у том је смислу рекао: "Својом праведношћу и знањем Узвишени Бог је олакшање и растерећење дао у убеђењу и задовољству, а бригу и жалост у сумњи и љутњи."

Тумачећи речи Узвишеног:

Он ће срце онога који у Бога верује упутити.
(Кур'ан, Самообмана, 11) Алкаме каже да се под тиме мисли на невољу која човека, када га погоди, наводи на закључак да је она од Бога, па јој се преда и са њом се помири.

У вези са речима Узвишеног:

Ми ћемо дати да проживи леп живот.
(Кур'ан, Пчеле, 97.) Ебу Муавија ел-Есвед каже да се под тим мисли на задовољство и убеђење.

За Ебу ед-Дердаа, Бог био задовољан њиме, се прича да је једном приликом отишао да обиђе једног болесника на самртној постељи, па му је, затекавши га како Богу захваљује, Ебу ед-Дерда рекао: "Погодио си оно право, јер Узвишени Бог воли када неке нешто одреди, да овај с тим буде задовољан."

Угледавши једном приликом Аддија б. Хатима потиштеног, 'Али б. Ебу Талиб му је рекао: "Ко са задовољством прихвати Божију одредбу која га је задесила, за то ће имати награду, а ко са Божијом одредбом не буде задовољан, опет ће га задесити а пропашће му његова дела."

Омер б. Абдулазиз је рекао: "Само ми је још у ударцима судбине преостао осећај среће." Док је упитан: "Шта прижељкујеш?" – Одговорио је: "Оно што ми Узвишени Бог одреди."

Ел-Хасан је рекао: "Ко буде задовољан са оним што му је Бог одредио, то ће му бити довољно и Бог ће му у њему дати благостање, а ко буде незадовољан, неће му бити довољно нити ће му у њему дати благостање."

Неко је рекао: "Нема лека глупости оног ко није задовољан са својом судбином." Неко је други

рекао: "На будућем свету ће се видети да од оних који су задовољни са Богом нико други неће имати виши положај."

Све у свему, коме Бог да да буде задовољан, доспеће на најбољи положај. Једног јутра неки је Бедуин затекао да му је угинуло много камила, па је рекао:

Не, тако ми Онога коме сам ја роб у робовању,

Да није злурадости злбних непријатеља,

Драже би ми било него да су ми у тору све камиле
на броју,

И да се ништа од Божије одредбе није десило.

ЉУБАВ ПРЕМА УЗВИШЕНОМ БОГУ

Љубав је онај положај за који се такмиче такмичари, према коме се упућују радише, за његову

спознају се засукују рукави и за мирисом његовог поветарца трагају побожни. Она је опскрба за срца, храна за душе и радост за очи. Она је живот, па се онај коме је ускраћена не убраја у живе, него у мртве. Она је светло због чијег се губљења, остаје у мору таме. Она је лек, услед чије несташице, срце оболева од свих врста болести. Она је сласт без које је живот мучан и болан. Она је дух веровања, добрих дела, високих положаја и среће, који када без њега остану, постају као тело без душе. Она у срца путника улива снагу да стигну до далеких и забачених места до којих би без ње тешко могли стићи. Она их доводи до положаја до којих без њих никада не би доспели. Она им припрема почивалишта искренности у која, да је није, никада не би ушли. Она је јахалица која носећи власнике на леђима увек доведе до вољеног. Она је пут пречице којим се најближе стиже до одредишта. Тако ми Бога, они који воле, домогли су се части и овог и оног света, јер имају највише среће дружења са вољеним. Бог је још онога дана, када је Својом вољом и неизмерном мудрошћу одређивао судбине Својим створењима, пресудио да је човек са оним кога воли. Каква је то само благодат за оне који воле! Љубав према Узвишеном Богу је најузвишенији положај коме се тежи и врхунац на највишем степену. После

љубави нема другог степена до убирања њених плодова и резултата као што су чежња, интимно дружење и задовољство, нити пре љубави до неке од њених претходница као што су покајање, стрпљивост, скромност и сл.

Најбоља, најкориснија и најузвишенија је она љубав која осваја срце и која је као таква дата за обожавање, јер само је Бог у срце могао улити такву љубав, искреност, поштовање, покорност, понизност и робовање. Робовање је исправно једино ако се робује само Њему. Робовање је савршенство љубави уз потпуну покорност и понизност. Узвишени се Бог, као Такав, воли у сваком погледу, за разлику од осталих који се воле према њиховој љубави. О дужној љубави према Узвишеном уче све објављене Књиге, сви Његови посланици, урођена природа коју је Својим робовима дао, здрав разум којим их је обдарио и благодати које им је подарио. Срца су по својој урођеној природи склона да воле онога ко им је добро учинио и благодатима их обасуо, а како да не воле Онога који даје само добро и од Кога су све благодати којима обасипа Своја створења, као што Узвишени каже:

Од Бога је свака благодат коју уживате, а чим вас невоља каква задеси, опет од Њега гласно помоћ тражите. (Кур'ан, Пчеле, 53).

Његова лепа имена, узвишена својства и знакови Његовог стварања које показује Својим робовима, доказ су Његовог савршенства, узвишености и свемоћи.

У томе смислу Узвишени Бог каже:

Има људи који су уместо Бога кипове прихватили, воле их као што се Бог воли, али прави верници још више воле Бога. (Кур'ан, Ел-Бекаре, 165)

О верници, ако неко од вас од вере своје отпадне, - па, Бог ће сигурно место њих довести људе које Он воли и који Њега воле, према верницима понизне, а према неверницима поносите; они ће се на Божијем путу борити и неће се ничијег прекора бојати. (Кур'ан, Трпеза, 54)

Божији Посланик, нека је мир над њим, је рекао: "Тако ми Онога у чијој је руци мој живот, нико од вас неће веровати док му ја не будем дражи од детета свога, родитеља свога и свих људи." Омеру б.

ел-Хаттабу, Бог био задовољан њиме, је рекао: "Не, све док ти не будем дражи од самог себе."

Ел-Хафиз каже: "Његове речи 'неће веровати' значе да неће потпуно веровати.

Ел-Кади'љад, Ибн Беттал и други кажу да се љубав дели на три дела: љубав величања и слављена, као што је љубав према родитељу, љубав самилости и саосећања, као што је љубав према детету и љубав добротинства и учтивости као што је љубав према осталим људима. Тако је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, у љубави према њему споменуо све три врсте љубави. Ибн Беттал је рекао: "Овај хадис говори да онај код кога је веровање потпуно зна да је Божијег Посланика, нека је мир над њим, дужан волети као родитеља, дете и све остале људе, јер смо захваљујући њему спашени од Пакла и упућени на прави пут."

Ел-Кади'љад, Бог му се смисловао, каже: "У љубав према Божијем Посланику, нека је мир над њим, спада помагање његовог суннета (праксе), одбрана његовог верозакона, жаљење што се није живело у његово време па да се за њега жртвује живот и иметак." Ако се има у виду све што смо

навели јасно је да нема потпуног веровања док се све наведено не испуни, као и да веровање није ваљано све док се Веровеснику, нека је мир над њим, не посвети толика пажња колика се посвећује родитељу, детету и свим другим људима заједно. Ко није сигуран у ово и мисли другачије није (прави) верник.

Ако нам је Веровесник, нека је мир над њим, пречи да га волимо више него сами себе, шта онда рећи о Узвишеном Господару? Зар Он није пречи да се воли и да Му се робује од сваког другог? Све што је од Њега, роба позива да Га воли, свиђало се то њему или не свиђало. То што Он дарива и ускраћује, даје здравље и искушење, сиромаштво и богатство, што је од Њега праведност и доброта, смрт и живот, добротинство и милост, покривање греха и опрост, благост и стрпљивост, што се одазива и испуњава молбу, распршава бриге и пружа утеху и што од њега ни у ком погледу није зависан, већ потпуно независан, све су то разлози због којих Му срце робује и због којих Му љубав поклања. Када би некоме од Његових створења неко други, и најмање што може бити, од горе наведеног учинио, не би се могло суздржати да га срцем не воли. Па како онда да човек свим својим срцем и бићем не воли Онога који му, уз сваки уздисај и издисај, непрекидно, и поред

незахвалности, толико добра чини?! Како, када се Божије добро спушта на човека, а човеково зло диже Богу?! Како, када му се Бог, иако је од њега независан, обасипајући га неизмерним благодатима, умиљава, а он Му, иако је од Њега зависан, узвраћа мржњом и непослушношћу?! Како, када га Божија доброта и обасипање благодатима, не спречава од непослушности и непокорности према Њему, нити његова непослушност и незахвалност прекидају Господарову доброту према њему?!

Такође, свако кога од људи волиш и ко тебе воли, воли те с неким интересом и циљем и жели за себе, за разлику од Узвишеног који жели да то буде за твоју добробит. Исто тако, свако са ким од људи сарађујеш, жели да од тебе има неку добит, јер ако нема добити с тобом неће ни да сарађује, за разлику од Узвишеног Господара који са тобом сарађује искључиво да би ти био на добити и да би вишеструко зарадио; за једно добро дело би био, од десет до седам стотина пута, вишеструко награђен, а за лоше дело било би ти уписано само једно лоше дело које ће ти Узвишени, уз твоје покајање, брзо опростити.

Осим тога, потребно је да знаш да те је Узвишени створио искључиво ради Себе, а све остало, и на овом и на оном свету, ради тебе, због чега ти нема ништа прече него да сву своју љубав поклониш Њему и да се, колико год можеш, потрудиш да стекнеш Његово задовољство. И не само то, све што теби и свим осталим људима треба, је дар твога Господара, који је - од свих дарожљивих најдарожљивији и од племенитих најплеменитији, јер Своме робу даје - пре него што од Њега затражи и више него што очекује, јер је и за мало труда захвалан и човекова дела је спреман да увећа, а и да му многе грехе опростити и избрише, као што је већ, Сам о Себи рекао: Њему се моле они који су на небесима и на Земљи, сваког часа Он се занима нечим. (Милостиви, 29).

Он свачије обраћање чује, ни на кога не заборавља, не збуњује Га мноштво обраћања и не досађује Му упорност молитеља. Напротив, Он воли да чује молбу устрајних, воли да се моли, љути се када се не моли, стиди се Свога роба тамо где Га се роб не стиди, покрива грехе Свога роба тамо где их сам роб не покрива и обасипа га Својом милошћу, тамо где је сам роб према себи нема. Својим богатима, добротинством и обећањима Господар

је Свога роба позвао на племенитост и задовољство, па је то овај одбио и није прихватио. Затим му је, да би га приволео, слао посланике Своје и преко њих обећање Своје. Затим му се Сам Узвишени обратио речима: "Ко Ме замоли, даћу му (шта год пожели), а ко Ме замоли за опрост (греха), опростићу му (их) !"

Како, онда, срце може да не воли Онога од кога долази само добро?! Како може да не воли Онога који услишава молбе, уклања запрете, опрашта грехе, покрива мане, распршује бриге, помаже у невољи и испуњава жеље?! Нема никога кога је од Њега прече спомињати, коме је прече захваљивати, коме је прече робовати и кога је прече славити! Од свих од којих се помоћ тражи, Он најбоље помаже, од свих који имају власт, Он је најобзирнији, од свих од којих се моли, Он је најдарежљивији, од свих који дају, Он даје најобилније, од свих од којих се самилост тражи, Он је најмилостивији, од свих код којих се намерава одсести, Он је најгостопримљивији, од свих код којих се уточиште тражи, Он је најсигурнији, од свих на које се ослања, Он је најпоузданији. Милостивији је и од оца и од мајке. Више се радује покајању Свога роба, него када овај у пустињи изгуби своју јахалицу на којој су му сва храна и вода и изгуби сваку наду да ће је наћи и да ће да успе да преживи, па је, после

тога, нађе. Он је једини Владар који влада, а да ни у чему нема никаква судруга нити помоћника. Све ће, осим Њега, пропасти. Нико Му не може бити покоран без Његовог допуштења, нити непокоран, а да то Он не зна. Он је Онај коме се дугује покорност и захвалност, јер се, захваљујући једино Његовој помоћи и благодатима, према Њему покорно поступа. Он је Онај према коме се греша, па опет, иако су Његова права погажена, опрашта и преко престапа прелази. Он је најближи Сведок свега што се учини и најпоузданији Чувар. Од свих што обећавају, Он Своја обећања најбоље испуњава. Он је судија најправеднији. Он раставља душе, узима за кику, записује дела и одгађа рокове. Срца се са Њим осамљују, тајна је код Њега јавна, а невиђено познато. Свако за Њим чезне. Лица се покуравају светлу Његовог лица. Разум је немоћан да спозна Његову суштину. Урођена природа и сви докази говоре да нико није као Он и да Му нико није сличан. Захваљујући светлу Његовог лица, растеране су таме и обасане су светлом пространства Земље и небеса. Захваљујући Њему међу створењима влада ред и мир. Он не спава нити му је потребно да спава. Награду смањује и повећава. Њему се ноћна дела уздижу пре дневних дела, а дневна дела пре ноћних дела. Његов

застор је светло. Када би га открио, докле год би допрло спалило би лица Његових створења.

Љубав према Узвишеном Богу живот је за срца и храна за душе. Без ње срце не би знало шта је сласт, живот и спас. Када је срце изгуби више га пати и пече него што пати око када изгуби вид или уво када изгуби слух. Када у срцу нестане љубави према Створитељу и Господару, једином правом Богу, по њега је то горе него када из тела изађе душа. Ово зна и верује само онај ко зна шта је живот, јер мртавац не зна шта је бол рањавања.

Мотиви који код човека изазивају осећај љубави

1. Пажљиво учење Кур'ана, размишљање о његовом значењу и циљу који се жели постићи као што се размишља о књизи коју човек чита и објашњава, како би разумео поруку аутора.

2. Приближавања Узвишеном Богу не само кроз обавезне молитве, него и путем

добровољних, као што стоји у кудси-хадису: "Мој роб Ми се не може приближити ничим дражим, од онога с чиме Сам га задужио. Мој роб Ми се са добровољним богослужењем (нафилама) приближава све док га не заволим.

3. Сећање на Бога у свакој прилици и сваком стању и Његово спомињање при сваком делу како језиком тако и срцем, јер се Божија љубав и наклоност стиче у истој оној мери у којој се роб на Њега сећа и у којој Га спомиње.

4. Давање предности онеме што воли Бог над оним што воли човек, нарочито у моментима навале прохтева и страсти. Другим речима, показивање склоности према Божијим пријатељима ма колико то тешко било.

5. Упознавање Божијих лепих имена, атрибута и својстава, кроз призму прочишћеног срца и његовог одржавања у лепотама и спознаје, јер онај ко Бога спозна по Његовим именима, својствима и делима, без сумње ће Га у истој мери и заволети. Зато се досађивање и беспосличење убрајају међу најгоре разбојнике који нападају срце и не дају му да дође до спознаје невиђеног.

6. Проматрање и размишљање о Божијој доброту, добротинству, знамењима и благодатима, како оним видљивим, тако и о скривеним, јер то упућује и изазива љубав према Њему.

7. Осећање скрушености и потпуне скрханости пред Узвишеним Богом. Што се ономе ко то није доживео речима не може описати.

8. Осамљивање и потпуно посвећивање Богу у свакој прилици, а посебно приликом упућивања молбе, учења Кур'ана, обављања молитве и других чина богослужења, као и сва та дела завршити са покајањем и тражњем опроста.

9. Дружење са онима који Бога искрено воле, убирање њихових речи и савета као што се убирају најслађи плодови. Затим не говорити пред таквим људима без потребе, осим ако се то чини ради повећања знања и добијања одговора на оно што није јасно теби или некоме другом.

10. Избегавање свега што удаљава срце од изражавања љубави према Богу.

Придржавање ових десет ствари помоћи ће свакоме ономе ко воли да дође до Вољеног.

Божија љубав према Својим робовима

Узвишени Бог каже:

Бог, заиста, воли оне који су честити и воли оне који се много чисте. (Кур'ан, Ел-Бекаре, 222)

Бог воли оне који се на Његовом путу боре и у редовима као да су бедем чврсти стоје. (Кур'ан, Редови, 4)

Узвишени Бог неће казнити оне које воли. Зато оне који лажно тврде да Га воле пита:

Па зашто вас онда кажњава због грехова ваших? (Кур'ан, Трпеза, 8)

Међутим предуслов за љубав и Божију наклоност је покајање и опрост греха. У том смислу Узвишени каже:

Реци, ако Бога волите, мене следите, и вас ће Бог волети и грехе вам опростити! (Кур'ан, Имранова породица, 31)

У знакове Божије љубави према Своме робу спада и то да га пази да у детињству буде лепо одгојен, да му у срце усади веровње, просветли разум, да следи све што га води Његовој љубави, а избегава све што га од Њега одвраћа. Затим да му олакшава послове и животне проблеме, да се мимо Њега за помоћ не обраћа другима. Све свесно како своје мисли тако и дела треба управити искључиво према Богу, јер све што је више окренут према Њему, све је Његова љубав јача, и све се другим мање закупа.

Знаци љубави према Узвишеном Господару

Знај да свако тврди да воли Узвишеног Бога и да је лако тврдити, а тешко доказати. Када тврди да воли Узвишеног Бога човек себи не сме дозволити да буде заведен ђаволским обманама и подвалама душе, све док је не провери и не докаже да има знакова за такву љубав. У знаке човекове љубави према Узвишеном Богу спадају: жеља да се што пре са Богом сретне у Рају, да више воли оно што воли Узвишени Бог него што сам, јавно и тајно,

прижељкује, да се клони повођења за прохтевима и да избегава безбрижност и лењост, да буде устрајан у покорности Узвишеном Богу и настојању да Му се што више приближи необавезним молитвама (нафилама). Ко истински воли Бога, он према Њему није непослушан, иако се у основи непослушност не коси са љубављу, већ са њеним савршенством, јер колико само људи воли здравље, али, опет, једе оно што је по њега штетно. Ово зато што спознаја може да ослаби, а прохтеви да надвладају, па да човек не буде у стању извршавати нешто у чему се огледа љубав. На то упућује и хадис који проповеда Ну'ман у коме се каже да су га често доводили Божијем Посланику, нека је мир над њим, па је он рекао да му га више не доводе. Када су му га поново једнога дана довели, један човек га је изгрдио и рекао: "Зашто га овако често доводе?" - Па му је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Немој га грдити, јер он воли Бога и Његовог Посланика!" Што значи да га непослушност према Посланику, нека је мир над њим, није лишила љубави, али га је лишила њене потпуности.

Коментаришући овај хадис ел-Хафиз каже: "Ово је доказ да прекршење Веровесникове забране није у супротности са љубављу према Богу и

Његовом Посланику у срцу онога ко је забрану прекршио. У хадису, наиме, недвосмислено стоји Посланикова, нека је мир над њим, изјава да поменути воли Бога и Његовог Посланика, упркос томе што је својим поступком прекршио забрану. Овде је, такође, доказ да љубав према Богу и Његовом Посланику није оспорена у срцу онога ко забрану, чак, и поново прекрши. Потврда за то је да оспоравање веровања ономе ко пије вино није трајна, већ само у моменту док пије и док је под утицајем вина, како је већ раније објашњено."

У знаке љубави према Узвишеном Богу спада и то да човек воли Божије речи, речи Његовог Посланика, нека је мир над њим, и речи верника.

У знакове љубави према Богу, такође, спада човеково задовољство са осамљивањем, дошаптавање са Узвишеним Богом и читање Његове Књиге (Кур'ана). Зато се човек што више треба осамљивати, у глухо доба ноћи, када остали спавају, устајати, обављати ноћну молитву (техецуд) и у најмању руку наслађивати се у самоћи и уживати у дошаптавању са Вољеним.

У знакове љубави према Богу спада и то да човек према муслиманима буде благ и милостив, а према својим непријатељима строг и одважан, као што Узвишени, описујући вернике, каже да су:

... строги према неверницима, а сармилосни међу собом. (Кур'ан, Победа, 2)

Такође је један од знакова љубави према Богу да човек, када је Бог у питању, ни од чијег прекора не зазире. Све су то знакови љубави према Богу. Када се сви ови знакови код некога нађу, његова љубав је потпуна, па ће на оном свету имати чисто рајско пиће, за разлику од онога чија љубав према Богу буде помешана са љубављу још према некоме, мимо Њега, услед чега ће му и пиће бити помешано, као што стоји у речима Узвишеног Бога:

... даће им се па ће пиће запечаћено пити, чији ће печат мошус бити - и нека се за то такмиче они који хоће да се такмиче! - Помешано с водом из Теснима ће бити, са извора из кога ће Богу блиски пити. (Кур'ан, Они који при мерењу закидају, 25-28)

На другом месту Узвишени казује да ће за чиста дела бити и чиста награда, а за лоша дела лоша и награда:

Онај ко буде урадио колико трун добра - видеће га, а онај ко буде урадио и колико трун зла - видеће га. (Кур'ан, Земљотрес, 7-8)

О знаковима љубави према Богу, неко је од часних предака у стиху лепо рекао:

Не дај се заварати, јер Вољени има доказе,

И начина да, онај ко воли, до дарова дође.

У њих спада и уживање у горчини искушења,

И задовољство са свим што Вољени ради.

У знакове спада и то да се види насмејан,

И да му срце вољеном славуј буде.

У знакове спада и то да разуме,

Речи оног ко има срећу да Га моли.

Неко је други, такође, у стиху рекао:

У знакове спадају сета његова и јецање његово,

Страх да проговори и оно са шта се не критикује.

У знакове спада и то да га видиш да одлази,

У борбу на Божијем путу и свако добро дело.

У знакове спада и његова скромност јер види,

Да је свет безвредан и да су уживања пролазна.

У знакове, спада и да га видиш уплаканог,

Када увиди да је какво ружно дело учинио.

У знакове спада и то да га видиш преданог,

У свим пословима Владару Праведном,

У знакове спада и то да га видиш задовољног,

Са сваком одредбом која га снађе.

ГУБИТАК НАДЕ У ДУГ ЖИВОТ И ПРИПРЕМА ЗА СМРТ

Губитак наде у дуг живот је спознаја да се приближила смрт и - да је живот на измаку. То је за срце једна од најкориснијих спознаја, јер му она улива додатни мотив да искористи јединствену прилику живота који, попут облака, брзо прође. Она човека опомиње да почне са паковањем књиге својих дела, да се припрема за пут и за онај, вечни свет, да од овога света узме само оно што му је најпотребније и да једва чека пресељење на онај свет.

Узвишени Бог каже:

Пусти их нека једу и наслађују се, и нека их заваравана нада, - знаће они! (Кур'ан, Ел-Хиџр, 3) Тј. пусти их нека живе као стока не мислећи ни на шта друго до шта ће појести и попити!

Речи Узвишеног:

...и нека их заваравана нада знаће и нека их не заваравана нада у дуг живот и остварење жеља па да не верују и живе како треба у покорности Узвишеном Богу.

Ел-Хафиз у своме делу Ел-Фетх каже: "Ово је упозорење да уживање и наслађивање у овосветским

благодатима који уливају лажну наду у дуг живот, нису особине правих верника."

Узвишени, затим, каже:

И од онога чиме вас Ми опскрбљујемо удељујте пре него неком од вас смрт дође, па да онда каже: "Господару мој, да ме још само кратко време задржиш, па да милостињу удељујем и да добар будем!" Бог сигурно неће оставити у животу никог коме смртни час његов дође; а Бог добро зна оно што ви радите. (Кур'ан, Лицемери, 10-11)

И покуравајте се Господару своме покорите Му се пре него што вам казна дође, - после вам нико неће у помоћ прискочити. И следите оно најлепше, оно што вам Господар ваш објављује, пре него што вам изненада казна дође, за чији долазак нећете знати. Да човек не би узвикнуо: "Тешко мени, колико сам само дужности према Богу пропустио, чак сам се и изругивао" да не би рекао: "Да ме је Бог правим путем упутио, сигурно бих се Његове казне сачувао. " Или да не би рекао када доживи патњу: Да ми је да се само вратим, - добра дела бих чинио." (Кур'ан, Скупови, 54-58)

Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Божији Посланик, нека је мир над њим, је повукао једну црту и рекао: 'Ово је човек.' Затим је поред ње повукао другу црту и рекао: 'Ово је његова смрт.' Затим је повукао још једну црту далеко од претходне и рекао: 'Ово је нада, па док се нада (у дуг живот) дође му она најближа."

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Коме Бог подари живот дуг шездесет година, а не буде се покајао, неће имати оправдања код Бога."

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се, такође, преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Нека нико од вас нипошто не прижељкује смрт, јер, ако је добротинитељ, може учинити још које добро дело, а ако је грешник, можда ће се покајати!"

Од Ибн Омера, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Божији Посланик, нека је мир над њим, ме је узео за раме и рекао ми: 'Буди на овоме свету као да си странац или пролазник!'"

Ибн Омер, Бог био задовољан њиме, је имао обичај рећи: "Када осванеш, не очекуј да ћеш дочекати вече, а када заноћиш, немој очекивати да ћеш дочекати јутро. Узми од свога здравља и остави за болест, а од свога живота остави за смрт!"

Ен-Невеви каже: "У овом хадису је јасан доказ да није лепо прижељкивати смрт због неке несреће која је човека задесила попут болести, сиромаштва, искушења, мучења од стране непријатеља и сличних недаћа на овом свету. Међутим, ако се човек прибојава несреће или искушења коме неће моћи одолети, по овом и неким другим хадисима, то није покуђено. Због овог другог, из страха од искушења у вери, неки од часних предака прижељкивали су себи смрт.

У доказе да је тако спадају и Посланикове, нека је мир над њим, речи: "А када људе будеш хтео у вери искушати, подај ми смрт пре него што будем искушан!" Овај хадис преносе Имама Ахмед и Тирмизи. За њега Тирмизи каже да спада у категорију веродостојних хадиса (хасенун - сахихун). Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Људи ће доживети и таква времена када ће ученим смрт бити дража од злата и када ће човек,

када наиђе поред гроба свога брата говорити: "Камо среће да сам на твоје месту!"

Основна порука горе наведеног хадиса је да је овај свет пролазан и краткотрајан и да га, као таквог, верник не треба узимати за домовину нити за стално и сигурно место пребивалишта, већ само као одмаралиште на свом путовању. У том смислу говоре препоруке свих веровесника њихових следбеника. Тако Узвишени Бог наводи речи једног верника из фараонове породице који је рекао:

Живот на овом свету само је пролазно уживање, а онај свет је, заиста, Кућа вечна.
(Кур'ан, Верник, 39)

Будући да овај свет за верника није ни права домовина ни стално место боравка, он се према њему треба односити:

1. Или као странац у неком непознатом месту, преокупиран једино бригом како ће се снабдети за пут и вратити у своју домовину.

2. Или као путник који се, на своме путу до куће, нигде не зауставља више од једног дана или ноћи.

Зато је Веровесник, нека је мир над њим, саветујући Ибн Омера, рекао да се верник наспрам овог света треба поставити на један од следећа два начина:

1. Као да је на њему странац и као да привремено борави у непознатој земљи, не вежући се срцем за њу, већ за своју праву домовину у коју тек треба да се врати, због чега му непозната земља служи само да се одмори и припреми потребну опскрбу на пут за своју домовину. У том је смислу Ел-Хасан рекао: "Верник је као странац који, нити се жали на недаће туђину, нити се такмичи за њене благодати, јер он има своје, а остали свет своје бриге."

Будући да је Узвишени Бог, када је створио Адама, њега и његову жену населио у Рају, а затим их из њега извео, обећаваши им да ће њих и њихове честите потомке у њему поново населити, у урођеној природи сваког верника је неодољива жеља и тежња за првом домовином - Рајем, као што је неко у стиху лепо рекао:

Колико само кућа промени млад човек,

А да увек осећа носталгију са првом кућом!

Познати учењак Ибн ел-Кажјим, Бог му се
смиловао, у том је смислу у стиху лепо рекао:

Хајде, пожури у вртове еденске, они су
наше прве куће, у њима су шатори разапети.

Али како, кад смо ми робље непријатеља, зар
мислиш

да ћемо се у нашу домовину вратити и спасити?

2. Као да је на њему путник пролазник који се
на своме путу нигде дуго не задржава, него се само од
једног до другог конака одмара и који нема никакве
намере да скупља благодати које овај свет нуди, већ
да од њега узме само онолико колико му је за пут
најпотребније.

Упитан од стране једног човека како је
освануо, Мухаммед б. Васи' је одговорио: "А шта
мислиш како би могао осванути неко ко сваки дан
пређе једну етапу пута према оном свету?"

Ел-Хасан је рекао: "Ти ниси ништа друго до
одређен број дана. Када год прође један дан, прошао
је део тебе."

Он је, такође, рекао: "Човече, буди свестан да си само путник који сваки дан преседа с једне на другу јахалицу; с јахалице ноћи на јахалицу дана и са јахалице дана на јахалицу ноћи, док те не донесу и не предају оном свету. Има ли, онда, човече, ико у већој опасности од тебе?!"

Један је мудрац рекао: "Како се неко може радовати овоме свету, када један дан може упропастити цео његов месец, месец годину, а година цели живот?"

Приповеда се да је ел-Фудајл б. 'Ијад упитао неког човека: "Колико имаш година?" - Па му је одговорио: "Шездесет." На то му је рекао: "То значи да шездесет година путујеш путем који води до твога Господара и да си при крају пута." На то му је овај рекао:

Ми смо Божији и ми ћемо се Њему вратити. (Ел-Бекаре, 156.) Па га је ел-Фудајл упитао: "А знаш ли ти шта то значи? Ти кажеш: „Ми смо Божији ми ћемо се Њему вратити.“ То значи да онај ко зна да је Божији роб и да ће се Њему и вратити, зна да ће бити и заустављен, а ко зна да ће бити заустављен, зна да ће бити и питан, а ко зна да ће бити питан, мора

унапред припремити и одговор." На то је човек упитао: 'Има ли за то каква излаза?' - Па му је одговорио: 'Има, и то лак?' Затим га је упитао: 'У чему је он?' - Па му је одговорио: "Чини добро у ономе што ти је од живота остало, па ће ти бити опроштено за оно што је прошло! У супротном, ако у овоме што ти је од живота остало, будеш зло чинио, узеоће ти се за зло и оно што је прошло."

Од Ел-Хасана се приповеда да је рекао: "Једном приликом су се састала тројица учених људи па су једног од њих упитали: 'У шта се ти надаш?' - Па је одговорио: 'Никада не дође нови месец, а да не помислим да ћу у њему умрети.' На то су остала двојица рекла: 'То је права нада.' Затим су упитали другог: 'У шта се ти надаш?'-Па је одговорио: 'Никада не дође нова седмица, а да не помислим да ћу у њој умрети.' На то су остала двојица рекла: 'То је права нада.' Затим су упитали трећег: 'У шта се ти надаш?' - Па је одговорио: 'Како се могу надати у оно што није у мојој, него у туђој руци?'"

Од Ебу Бекра ел-Музенија се преноси да је рекао: "Ако хоћеш да ти молитва буде ваљана како треба и да од ње имаш користи, онда, када пођеш да клањаш помисли: 'Можда више нећу имати прилику

да клањам?' Ма'руф ел-Керхи, је једном приликом проучио позив за молитву и рекао једном човеку да прође и да клања као имам (предводник), па је овај рекао: 'Ако вам, као имам, предводим ову молитву, нећу вам клањати другу?' - Па му је Ма'руф рекао: 'А у себи си помислио да хоћеш.' И додао: 'Тражим уточиште код Бога од наде да ћу дуго да живим, јер то спречава човека да чини добро.'

Разлози који уливају лажну наду у дуг живот

Знај да постоје два главна разлога који човеку уливају лажну наду у дуг живот и да су то: приврженост овом свету и незнање.

Први разлог је човекова приврженост овом свету, јер када се човек сроди са њим, и када се ода прохтевима и навикне на уживање у његовим благодатима, тешко му на срце падне помисао да ће једнога дана морати да умре и све што је на овом свету да напусти. Зато већина људи покушава да све што им није драго од себе да одагнају, препуштајући

се пустим жељама и уливајући себи лажну наду да ће им увек срећа ићи од руке. Будући да човек прижељкује што дужи останак на овом свету, он непрекидно замишља, планира и процењује шта му је за останак потребно, па настоји да стекне што више иметка, деце, кућа, пријатеља, стоке и других потреба за живот, тако да му се срце навикне на размишљање о томе, занемарујући смрт и не рачунајући да се она примакла.

Уколико се понекада и сети да се смрт, можда, примакла и да се за њу није довољно припремио, окупиран свакодневним пословима, размишљање о томе, он најчешће, одгоди за неку другу прилику и помисли: "Има још дана пред тобом, остави покајање и размишљање о томе када прође младост!" А када прође младост, помисли: "Остави то за старе дане!" А када доживи старост, помисли: "Само још док завршим ову кућу или док средим имање, или док се вратим са пута, или док урадим то и то!" Тако да покајање, чињење добра и размишљање о смрти, стално продужава и одгађа, док не заврши један посао, и док се у међувремену не појави на десетине других послова итд., све док га изненада не изневери нада и док не почне да жали за пропуштеним приликама. Већина становника Пакла у Пакао ће

доспети и у њему ће запомагати, због тога што су мислили и говорили да има још времена, заборављајући јадници да ће их, исто оно што их на одгађање наводи данас, наводити и сутра и то, можда, још више, као што је песник казао:

Нико није успео да уради све што је требао да
уради,

И једну жељу да оствари, а да се није појавила
друга.

Други разлог је незнање, и то зато што се човек, док је млад, заварава и ослања на своју младост, искључујући могућност смрти и у младости заборављајући, истовремено, да су ретки они који доживе дубоку старост. Када би тај исти, јадни човек, добро размислио колико у његовом месту има стараца, видео би да су они, у односу на укупну популацију становништва, мањина и да у просеку много више умиру млади људи. Штавише, док умре један старац у дубоким годинама живота, можда умре хиљаду деце, младића и средњовечних особа. Када би тако немарни човек добро размислио, и видео да смрт не бира доба узраста и да умиру деца, омладина и одрасли људи, а не само старци, и то у свако доба

године и лети, и зими, и по дану, и по ноћи, можда би га то дотакло па да и он почне за њу да се припрема?! Мисли ли он да ће стално испраћати сахране других и да неће доћи на ред да и други испрате његову? Мисли ли то зато што је навикао да испраћа и гледа како други умиру?! Мисли ли да се то исто неће и њему десити?! Уколико хоће да му закључак буде ваљан и исправан, нема другог начина, него да и себе упореди са другима и да се помири са тим да ће, неминовно, и његову сахрану једнога дана испратити и тело у гроб закопати. Откуда човек може знати да га његови наслони већ не чекају готови?! Можда га, а да тога није ни свестан, чекају изаткани ћефини (бели матријал којим се обавија тело мртве особе)? Зато је свако његово одгађање са припремом за смрт чиста глупост.

Уколико си се уверио да је за све ово криво незнање и приврженост овом свету, знај да и за то има лека, а он се састоји у томе да се отклоне узроци који наводе да се заборавља на смрт. Што се тиче привржености овом свету, знај да је срце од њега тешко одвојити и да је то опака болест која се тешко лечи, болест с којом су се носиле и раније и касније генерације, па да је једини ваљани лек против ње, веровање у онај свет, са свим што човека на њему

чека, жестоком казном за лоша дела на овом свету, или награда за добра дела. Само се код онога, ко се у наведено потпуно увери, из срца може ишчупати љубав према овоме сету, исто као што, једино, љубав према лепом, из срца може потиснути љубав према ружном.

Што се, ипак, лека против незнања тиче, довољно је да човек, с времена на време, погледа у себе и у своје тело и да добро размисли о томе како ће га, без икакве сумње, једнога дана, црви расточити и како ће му се кости распасти, јер нема ниједног тела његовог меса, а да црвима неће храна бити, нити кости, а да се неће распасти и иструнути. Човек мора бити свестан да ће његове очи којима гледа и његов језик којим говори, једнога дана појести црви, као и то да ће се његове тетиве које повезују кости распасти и да ће се кости једна од друге раставити и у земљу претворити.

Пожуривање са добрим делима , избегавање одгађања

Знај да се онај код кога су два брата на путу, од којих, једног очекује да се врати сутра, а другог за месец или за годину, за њихов дочек не припрема подједнако. Он се не припрема за дочек онога који ће доћи за месец, или годину, него за онога чији се долазак очекује сутра. Другим речима, припрема је резултат приближавања очекиваног рока.

Од Омера б. ел-Хаттаба, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "У свакој ствари је боље сачекати и не пожуривати, изузев када се ради о добрим делима за онај свет."

Ел-Хасан је у једном од својих вазова рекао: "Пожурите, пожурите, са добрим делима, јер се ради о тренуцима удисаја и издисаја! Ако они престану, престаће и ваша дела којима се приближавате Узвишеном Богу. Нека се Бог смилује Своме робу, који погледа на себе и заплаче због својих греха." А затим је навео речи Узвишеног:

Ми им полако дане одбројавамо. (Кур'ан, Марија, 84) Тј. последње издисаје при изласку душе

из твога тела, задњим растанком са својима и уласку у мезар.

Од Алије, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: " Овај свет пролази, а онај долази. Сваки од њих има своје синове. Будите синови оног, а не овог света! Данас је дан за дела, а не за полагање рачуна. Сутра је дан за полагање рачуна, а не за дела."

СЕЋАЊЕ НА СМРТ

Хвала Богу који је са смрћу поломио вратове тиранима, смрвио леђа краљевима и изневерио наде царевима, чија срца нису хтела да чују за смрт, све док им се није обестинила претња и док нису враћени у оно што су некада били, па су тако пренешени из палата у гробове, са светла почивалишта у таму гробова, са забава са конкубинама и дечацима у борбу са црвима и гусеницама, са трпеза уживања у свакојаким јелима и пићима на распадање у земљи, са забава у друштву у дивљину самоће и из меких

постеља на поприште страдања. Шта мислиш, јесу ли могли од смрти да побегну, да ли су могли у какву тврђаву од ње да се склоне, или силом да се од ње одбране, иза каквог застора од ње да се сакрију или да се нечим другим заштите? Погледај добро: **Да ли иједног од њих видиш и да ли најслабији глас њихов чујеш?** (Кур'ан, Марија, 98)

Нека је слављен Бог, Једини који и има моћ да свакога савлада и надвлада, Једини који је за Себе одабрао вечност, а сва створења Своја потчинио и осудио на нестанак, који је богобојазнима смрт дао као спас и рок за састанак, а несретницима тесни гроб као тамницу све до Судњег дана.

Његове су благодати све што постоји, Његова је одмазда незаустављива, Његова је слава на небесима и на Земљи и Његова је хвала и на овом и на оном свету. Нека је благослов и мир на Мухаммеда, који је показао отворена чуда и непобитне знакове, затим на његову породицу и све његове другове! Нека их Бог, све, много и много благослови!

Зато онеме коме је смрт страдалиште, земља постеља, црв пријатељ, Мункир и Некир другови, гроб станиште, утроба земље пребивалиште, Судњи

дан састанак, а Рај или Пакао појилиште, нема ништа прече него да о томе размишља и да се за то припрема.

Похвалност сећања на смрт

Знај да ће срце онога ко се препусти овоме свету, посвети његовим варкама и преда страстима, сигурно, заборавити да се присећа смрти, а када се на њу подсети, показаће презреност према њој, окренуће се и побећи ће. То су они за које је Узвишени Бог рекао: **Реци: "Смрт од које бежите заиста ће вас стићи. Затим ћете Ономе који познаје и видљиви и невидљиви свет враћени бити и Он ће вас о оном што сте радили обавестити."** (Кур'ан, Петак, 8)

Људи се у погледу сећања на смрт деле на три врсте: а) Оне који су се препустили овом свету,

б) Оне који се тек кају и

ц) оне који су већ спознали смисао смрти.

а) Они који су се препустили овом свету смрти се готово никако и не сећају, а када се и сете,

сете се само ради жаљења за овим светом и када је треба (смрт) грдити. Овакве људе сећање на смрт само још више удаљава од Бога.

б) Они који се кају често се сећају смрти, како би у срцу побудили страх и бојазан, који опет као такви доприносе да човеково покајање буде потпуно. Такве особе, можда понекад и презиру смрт, бојећи се да их не изненади пре него што се потпуно покају и за њу припреме, с тим што им се презир смрти не узима за зло. Они подсећају на онога ко воли да се припреми за састанак са вољеним, макар на састанак са њим мало и закаснио. Знакови оваквих покајника су да су увек спремни за састанак и да ничим више него тим нису преокупирани. У супротном, не спадају у ову врсту, већ у оне који су се препустили овом свету.

в) Што се, пак, тиче оних који су већ спознали смисао смрти, њима смрт никада не силази са ума и у свако доба су спремни за сусрет са вољеним. Такви су се, обично, уморили чекајући на смрт и прижељкују да им она што пре дође, како би се, једном заувек, ослободили друштва непослушних на овом свету и преселили у суседство Господара светова.

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Сећајте се што више Онога који прекида наслађивања!" Тј. задављујте наслађивања овог света залогајима сећања на смрт како бисте се лакше ослободили ослањања на њега и усредсредили сећање на Узвишеног Бога!

Од Ибн Омера, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Дошао сам Божијем Посланику, нека је мир над њим, као десети у групи, па је један Енсарија упитао: 'Божији Посланиче, ко је од људи најбистрији и најплеменитији човек?' - Па му је рекао: 'Онај ко се од њих најчешће присећа смрти и ко је за њу најспремнији. То су најбистрији људи, јер стичу част овог и почаст оног света.

На другој страни, Бог је смрт дао као највеће искушење и назвао ју је несрећом:

... па вас погоди несрећа смрти. (Кур'ан, Трпеза, 106) Јер она представља промену стања и пресељење из једне куће у другу, а то заиста и јесте велика несрећа. Још горе од тога је занемарити је и о њој уопште не мислити, не спомињати је и за њу се са добрим делима не припремати. Сви се слажу да је

смрт сама по себи поука за свакога ко имало озбиљно размишља и има имало здраве памети.

У делу "Мухтесирт-тезкирах" стоји: "Браћо, знајте да сурово срце, с Божијом помоћи, омекшавају: посећивање гробова, присуство вазовима, дружење с добрим људима, слушање казивања о честитим робовима и побожним људима из ранијих генерација и посебно, сећање на смрт, која прекида уживање у благодатима на овом свету, након лагодног живота, раставља дружине и након поноса са родитељима, децу оставља сирочадима."

У користи од сећања на смрт, такође, спада: одвраћање човека од греха, престанак радовања овом свету и лакше подношење недаћа. Замисли брате, онога ко је био спреман на извршење и таквих греха, као што је убиство, па се промени до те мере да више нема мотива за грешење, нити за освртање на благодати, украсе и прохтеве овог света, уз истовремену спремност да лакше подноси све врсте недаћа које га могу задесити! Велика је разлика између њега и онога ко се нада у дуг живот и ко ради потпуно супротно!

У ствари које омекшавају срце и отупљују његову суровост, свакако спада и посета болесника на смрти, јер се из њихових мука, патњи и борбе приликом растављања са душом, може извући животна поука, будући да свакога ускоро чека иста судбина. Укратко, онај ко из смрти другог за себе не извуче никакву поуку, тај је толико огрезао да му никакав савет не може помоћи.

Ел-Хасан је рекао: "Ништавност овог света не разоткрива ништа толико као смрт. Никоме ко има имало здравог разума, она не оставља никаквог простора да се овом свету радује. Када год се роб сети смрти, у његовим очима овај свет и све што је на њему постану безвредни."

Ибн ел-Мути' је једнога дана погледао у своју кућу па му се допала. Затим је заплакао и рекао: "Тако ми Бога, да није смрти ја бих ти се радовао. Да није тескобе гробова, радовали би се овом свету."

Омер б. Абдулазиз је рекао: "Зар не видите да сваки дан некога дочекујете, спремате и испраћате на путу ка Узвишеном Богу и да сваки дан некога стављате у земљу, затрпавате и одвајате од пријатеља и иметка?"

Смисао смрти

Знај да многи људи о смрти имају погрешно мишљење! Једни мисле да је смрт човеков крај заувек, да после ње нема проживљења нити било какве награде или казне. Други мисле да умрли не ужива награду за своја добра дела и да не искушава казну за своја недела. Трећи мисле да душа остаје и наставља да и даље живи, а да тело пропада, распада се у земљи и да више никада неће бити проживљено. Сва ова мишљења су погрешна и одударају од истине. Напротив, здрава памет налаже, а бројни кур'ански одломци и исламска традиција потврђују да смрт није ништа друго до промена стања, и да душа наставља да живи и после одвајања од тела, било да се кажњава у Паклу или да ужива у Рају. Гроб, такође, може бити или један од рајских вртова, или једна од паклених провалија.

Смрт је промена стања у два погледа

1. Смрт човека лишава његових очију, ушију, руку, ногу, језика и свих других органа. Она га лишава породице, родитеља, рођака и осталих пријатеља и познаника. Она га, такође, лишава његових коња, стоке, слуга, кућа, имања, и других видова богатства. Нема разлике у томе да ли човек остаје без ових ствари, или ове ствари остају без човека. У сваком случају растанак је горак и болан. Понекада се деси да човек остане без иметка тако што му се покраде, а понекада да иметак остане без власника тако што човек умре. И у једном и у другом случају, бол за растанком је жесток. У сваком случају, смрт значи човеково отргнуће од његовог иметка и његово пресељење на други свет, који је другачији од овог. Уколико човек на овом свету има нешто што му је драго, што му је прионуло за срце или нешто са чиме се поноси, тешко ће да му буде да се растане и да га са смрћу напусти. Уколико се, ипак, на овом свету, човек радује само спомињању Бога и ужива у дружењу са Њим, његово уживање и срећа, после смрти, биће неизмерни, јер између њега и Вољеног неће више бити никаквих препрека као на овом свету, а све журбе за свакодневним пословима на овоме

свету су нека врста запрека. Ово је једна врста разлика између стања смрти и стања живота.

2. Смрт човеку открива и показује оно што је у животу на овом свету било покривено и непознато, слично као што су будноме неке ствари на овом свету биле познате, за разлику од онога ко спава. Другим речима, људи су у сну, па се пробуде тек када умру. Прво што ће човеку бити откривено су користи од његових добрих дела и штете од његових лоших дела, тако да ће због својих лоших дела зажалити. Вернику ће се, одмах након смрти, указати ширина оног света у односу на овај и учинити, као да је на овом свету био затвореник и да је са смрћу, из тесне и мрачне затворске ћелије, на отворена врата, изашао у пространу и непрегледну башту пуну разноврсних плодова, дрвећа, птица и зеленила, тако да више никада неће пожелети да се врати у мрак затворске ћелије.

ТРИ НЕСРЕЋЕ СМРТИ

Смрт је несрећа и као таква је описана у речима Узвишеног:

...па вас погоди несрећа смрти. (Кур'ан, Трпеза, 106).

Несрећа смрти са собом носи следеће три несреће:

1. Смртну агонију,
2. Сусрет и виђење са анђелом или са анђелима смрти и
3. Страх од лошег свршетка и наговештај грешницима патње у ватри.

1. Смртна агонија

Да јадног човека не чека никаква друга несрећа, казна, претња и страх, осим смртне агоније, и она би му сама била довољна па да му загорча живот, помути радост и да га натера да се остави

немара и заборава, с једне, и да се преда размишљању о себи, своје крају и припреми за смрт, са друге стране, јер смрт је, као што каже пословица: "Твоја несрећа у туђој руци, за коју никада не знаш када ће се на тебе сручити."

Зачуђујуће је да би човеку било покварено уживање и загорчан живот, када би био сигуран да ће, док се проводи и са друштвом ужива, упасти војник и изударати га дрвеном палицом, а да га, истовремено, док то исто чини, ни најмање није страх да не упадне Анђео смрти и да са собом не донесе агонију и горчину смрти, тим пре што су смртне муке теже и од ударца сабљом, и резања тестером и пржења усијаним железом. Осим тога, ако су ударци сабље по телу толико болни, само због тога што у њему још куца душа, може се претпоставити колико само боли, када се сама душа мучи. То што, све док је тело изложено ударцима и мучењу, човек помаже и виче, не значи ништа друго осим да у његовом срцу и језику има још снаге живота. Какав ли је тек бол од смртних мука од којих човек изгуби глас и снагу до те мере да не може ни да помаже ни да виче?! Болови од смртних мука су толико жестоки да захватају сваку пору тела и потпуно одузимају сваку снагу, не остављајући од ње ни толико да човек може звати у помоћ. Смртни

болови били би неиздрживи и када би захватили само један нерв, а не цело тело. Шта тек мислиш какви су болови који не захватају само тело, него и душу?! Шта мислиш какви су болови од којих сваки део тела, један за другим, умире и почиње да се хлади, прво стопала, па потколенице, па бедра итд., све док се не угаси и последњи знак живота. Сваки део човековог тела има своју смрт и своје патње, једну иза друге, док смрт не дође до гркљана, а када дође до гркљана прекида се обзирање на овај свет и контакт са онима који на њему остају. У том моменту се затварају врата покајања, а наступају кајање и патње. У том смислу, Муџахид каже да се речи Узвишеног:

Узалудно је покајање оних који, чине рђава дела, а који, када се неком од њих приближи смрт, говоре: "Сад се заиста кајем!" (Кур'ан, Ен-Ниса', 18) Односе на моменат када се угледају изасланици (тј. анђели смрти). Божији Посланик, нека је мир над њим, је рекао: "Човеково покајање се прима све док му душа не дође до гркљана."

Жестина Веровесникове, нека је мир над њим, смрти

Од 'Аише, Бог био задовољан њоме, се преноси да је рекла: "На самрти је испред Божијег Посланика, нека је мир над њим, стајала кофа - или је рекла посуда - са водом, па је у њу замакао своју благословљену руку, њоме се потирао по лицу и говорио: 'Нема бога, осим Бога Јединога! Заиста је смрт жестока агонија!' Затим је Посланик, нека је мир над њим, усправио своју руку и почео да говори: 'У друштво најузвишенијих другова!' Све док није испустио душу и док му рука није клонула."

Од ње се, такође, преноси да је рекла: "Божији Посланик, нека је мир над њим, ми је умро у наручју, па након Посланикове, нека је мир над њим, смртне агоније, не презирем више ничију."

2. Сусрет и виђење са анђелом или анђелима смрти

Ова врста несреће тиче се непослушних грешника и ње ће прави верници бити поштеђени. Сам чин умртвљења и узимања душе, на неким местима у Кур'ану се приписује Узвишеном Богу, као што је случај са следећим одломком:

Бог узима душе у часу њихове смрти.
(Кур'ан, Скупови, 42)

На другим местима Анђелу смрти, као што је случај са следећим одломком:

Реци: "Анђео смрти, који вам је за то одређен, душе ће вам узети, а после ћете се Господару своме вратити." (Кур'ан, Падање ничице, 11)

А на трећем месту помоћницима Анђела смрти, као што стоји у следећем одломку:
Изасланици му Наши, без оклевања, душу узму.
(Кур'ан, Ел- Ен'ам, 61)

Ипак, у крајњем случају, сваку смрт даје Бог.

О томе како наступа смрт, Ел-Келби каже: "Прво Анђео смрти узме душу, па је тек онда, ако се ради о вернику, предаје анђелима милости, а ако се ради о невернику, анђелима казне.

Имами Ахмед од Ел-Бераа ибн Азиба, Бог био задовољан њиме, наводи да је рекао: "Заједно са Божијим Послаником, нека је мир над њим, отишли смо на сахрану једном Енсарији и дошли до гроба. Када је умрли закопан, Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, је сео, па смо и ми око њега поседали. Изгледали смо потиштено, као да нам је на главама птица. Он је (тј. Посланик) у својој руци држао шипку којом је чепркао по земљи. Затим је подигао главу и рекао: 'Замолите Бога, два или три пута, да вас сачува од загробне патње!' Затим је рекао: 'Када се робу вернику приближи растанак са овим светом и отвори пут за онај свет, са неба се спусте анђели, белих лица попут сунца, носећи са собом за њега рајске ћефине и балзам и седну надомак његовог вида. Затим дође Анђео смрти, седне поред његове главе и позове: 'О смирена душо, изађи из тела и уђи у Божији опрост и задовољство! - Па почне излазити, цурећи попут капи на отвору мешине за воду. Затим је узме, а када је узме, ни колико је трептај ока не оставе је у његовој руци, док је не узму и не ставе у те

ћефине и тај балзам, а када је ставе, из ње изађе пријатан мирис, попут најлепшег мириса мошуса на целој Земљи. Затим се са њом почну дизати. Када тако са њом наиђу, не прођу ни поред једне групе анђела, а да их не упитају: 'Какав је ово леп мирис?' - Па им одговоре: 'Мирис тога и тога', прозивајући га најлепшим именима којима су га звали док је био на овом свету. И тако све, док не дођу до нама најближег неба, где затраже да му се отворе врата, па се отворе. Одатле га од једног до другог неба испраћају најодабранији становници, све док тако не дође до седмог неба, где Узвишени Бог каже: 'Запишите Књигу Мога роба у Иллијун, и вратите га у земљу, јер Ја сам их од ње створио, у њу ћу их вратити, и из ње ћу их понови извести.' Он (Посланик) је даље рекао: "Па ће му се душа поново вратити. Затим ће му доћи два анђела и упитати га: 'Ко је твој Господар?' - Па ће одговорити: 'Мој Господар је Бог.' Затим ће га упитати: 'Која је твоја вера?' - Па ће одговорити: 'Моја вера је Ислам.' Затим ће га упитати: 'Ко је овај човек који вам је послан?' - Па ће одговорити: 'Он је Божији Посланик, нека је мир над њим,' Затим ће га упитати: 'Шта је твоје знање?' - Па ће одговорити: 'Читао сам Књигу Узвишеног Бога, па сам поверовао и потврдио да је тачно (све што у њој пише).' Затим ће са неба

глас повикати: 'Истину је рекао Мој роб, па му прострите простирку у Рају, обуците му рајску одећу и отворите му рајску капију, па ће до њега допрети задах и мирис из Раја и прошириће му се гроб докле год му поглед досеже.'" Он (тј. Посланик) је надаље рекао: "Затим ће му доћи један човек лепог лица, у лепој одећи и са угодним мирисом и рећи ће му: 'Доносим ти радосну вест; ово је онај дан који ти је обећаван.'- Па ће га упитати: 'Ко си ти? Твоје лице најављује само добро!' На то ће му одговорити: 'Ја сам твоје добро дело.'- Па ће на то повикати: 'Господару, пожури са Судњим даном! Господару, пожури са Судњим даном!'"

Он (Посланик) је затим рекао: "Када се робу невернику приближи растанак са овим светом и отвори пут за онај свет, са неба се спусте анђели црних лица, носећи са собом костретно сукно, и седну надомак његовог вида. Затим дође Анђеосмрти, седне поред његове главе и позове: 'О зла душо, изађи (из тела) и уђи у Божију срџбу и гњев!'" Он (Посланик) је затим рекао: "Затим се она по телу развије, па је почне чупати као што се чупа трн из мокре вуне. Затим је узме, а када је узме, ни колико је трептај ока не остане у његовој руци, док је не ставе у то костретно сукно. Тада из ње изађе одвратан смрад

као од најпоквареније лешине на целој Земљи. Затим се са њом почну дизати. Када тако са њом наиђу, не прођу ни поред једне скупине анђела, а да их не упитају: 'Какав је ово одвратни смрад?' - Па им одговоре: 'Смрад тога и тога', прозивајући га најружнијим именима којима су га звали док је био на овом свету, и тако све док са њом не дођу до нама најближег неба, где затраже да се отворе врата, па се не отворе." Затим је Божији Посланик, нека је мир над њим, изговорио речи Узвишеног:

Капије небеске неће се отворити, и пре ће дебело уже кроз иглене уши проћи него што ће они у Рај ући. (Кур'ан, Бедеми, 40.).

Затим ће Узвишени Бог рећи: "Запишите књигу његову у Сицину на дну Земље!" Затим ће његова душа одатле бити бачена. Потом је он (Посланик) цитирао:

А онај ко буде сматрао да Богу има ико раван - биће као онај који је с неба пао и кога су птице разграбиле, или као онај којег је ветар у далеки предео однео. (Кур'ан, Ходочашће, 31)

Затим ће се душа његова поново у његово тело вратити. Затим ће му доћи два анђела, сесеће поред

њега и упитаће га: "Ко је твој Господар?" - Па ће рећи: "Хм! Хм! Не знам!" Затим ће га упитати: "Која је твоја вера?" - Па ће рећи: "Хм! Хм! Не знам!" Затим ће га упитати: "Ко је овај човек који вам је послан?" - Па се неће моћи сетити његовог имена, па ће му бити речено: "Мухаммед" - па ће, опет, рећи: "Хм! Хм! Не знам!" Затим ће са неба неки глас повикати: "Лаже Мој роб, па му прострите простирку од ватре и отворите му врата Пакла, па ће до њега доспети врућина и ужареност ватре, а гроб ће му се још више стеснити, да ће му се ребра саплести. Затим ће му доћи један човек у ружној одећи и са ружним задахом и рећи му: "Доносим ти злу вест: 'Ово је онај дан којим ти је прећено.'" - Па ће га упитати: "Ко си ти? Твоје лице најављује само зло." На то ће му одговорити: "Ја сам твоје злодело." - Па ће рећи: "Господару, не успостављај Судњи дан!"

У казивању о вернику он је још додао: "... а када изађе његова душа, благослови га сваки анђео између неба и Земље и сваки анђео на небу, поотварају му се небеске капије и чувари свих капија моле Узвишеног Бога да се његова душа попне пре њих."

У казивању о невернику је, такође, додао: "Затим ће му бити послан један слеп, глув и нем (човек) са железном полугом у руци, када би њом ударио о брдо здружио би га у прашину, па ће га њоме ударати док не постане прашина. Затим ће га Узвишени Бог поново вратити као што је био, па ће га овај поново почети ударати, од чега ће помагати и викати толико да ће га свако, осим људи и цина, чути."

Ел-Бера каже: "Затим ће му се отворити врата од Пакла и припремиће му се постеља од ватре."

3. Страх од лошег свршетка и наговештај грешницима патње у ватри

Страх од лошег свршетка кида срца онима који знају шта то значи. То је једна од великих несрећа смртне агоније, јер тада ће људи преживљавати сву горчину смрти, након што су претходно изгубили сваку врсту снаге и предали се растанку са душом. Међутим, њихове душе неће изаћи док од Анђела

смрти не чују једну од две најаве: или: "Тешко теби од Ватре, Божији непријатељу!" Или: "Радуј се Рају, Божији пријатељу!" То је оно чега се боје паметни!

Приповеда се да је Хузејфе б. ел-Јеман, Бог био задовољан њиме, на својој самрти, рекао Ибн Мес'уду, Бог био задовољан њиме: "Устани и погледај које је доба!" - Па је Ибн Мес'уд устао, а затим, вративши се, рекао: "Изашло је Сунце" - на шта је Хузејфа рекао: "Тражим уточиште код Бога од јутра да ме не изручи ватри."

Прича се да се Ебу Хурејре на самрти расплакао и рекао: "Тако ми Бога, не плачем из жалости за овим светом, нити од туге што се са вама растајем, већ зато што ишчекујем каква ће ми од мога Господара најави доћи: за Рај или за Пакао."

Бухарија и Муслим у својим Сахих збиркама, од Убаде б. ес- Самита, бележе хадис који потврђује да вернику, када му дође смртни час, буду најављени Божије задовољство и почести које га чекају, а невернику Божија казна и мучење.

Од Божијег се Посланика, нека је мир над њим, такође, преноси да је рекао: "Ко прижељкује сусрет са Богом и Бог прижељкује сусрет са њим. Ко ме није

драг сусрет са Богом, ни Богу није драг сусрет са њим. На то су рекли: "Коме од нас није драга смрт?" - Па је рекао: " Не ради се о томе (на шта мислите), већ о томе да, када Бог распрши страх од онога шта га чека, верник зажели сусрет са Богом, па и Бог зажели сусрет са њим."

У томе смислу Узвишени Бог каже:

- Онима који говоре: "Господар нас је Бог"- па после остану при томе долазе анђели: "Не бојте се и не жалостите се, и радујте се Рају који вам је обећан. Ми смо заштитници ваши у животу и на овом свету, а и на оном; у њему ћете имати све оно што душе ваше зажеле, и што год затражите - имаћете, бићете почашћени од Онога који прашта и који је Милостив." (Кур'ан, Објашњење, 30-32)

Шта је похвално да се чини на самрти?

Знај да је пожељно да онај ко је на самрти буде, колико год може више, смирен и присебан, да

језиком изговара речи келимеи-шехадета (сведочења вере), да се нада добру и да о Узвишеном Богу има лепо мишљење.

Смиреност је пожељна зато што ће се сусрести са анђелима милости који су задужени да му узму душу и обрадују га Рајем. Узвишени Бог каже:

Оне којима ће анђели душе узети - а они чисти, и којима ће говорити: "Мир вама! Уђите у Рај због онога што сте чинили!" (Кур'ан, Пчеле, 32)

О развратницима и неверницима Узвишени, ипак, каже:

А да си само видео кад су анђели неверницима душе узимали и по лицима их њиховим и страга ударали: "Искусите патњу у огњу!" (Кур'ан, Плен, 50).

О неверницима Узвишени Бог, такође, каже:

А да ти је видети невернике у смртним мукама, када анђели буду испружили руке своје према њима! (Кур'ан, Ел-Ен 'ам, 93)

Учењаци тефсира¹³ кажу да речи Узвишеног " испружили руке своје" значе испружили ради казне и стављања окова на њих.

Када неверницима буде саопштено да ће у Ватру и да их чека Божији гнев душе им у телима попуцају, па их анђели почну ударати по лицима и страга говорећи им: **"Извадите своје душе!"** (Кур'ан, Ел-Ен'ам, 93).

Тражимо заштиту код Бога од таквог нечега!

Што се тиче језика, лепо је да човек на самрти њиме што више изговара речи келиме-и-шехадета, тим пре што је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Онај код кога последње речи буду: "Нема бога осим Бога Јединога!", ући ће у Рај." То је леп знак да је умрли лепо окончао живот и да ће у Рај. У такве се убрајају и они који се буду слично држали, као нпр. ко после келиме-и-шехадета проговори још нешто, али лепо што одише покорношћу према Узвишеном Богу или уради или нареди да се учини неко добро дело и сл.

¹³ Тефсир је наука која се бави тумачењем Кур'ана.

Од Омера б. ел-Хаттаба, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Будите присутни уз своје на самрти и подсетите их на речи келиме-и-шехадета: "Нема бога осим Бога Јединога", јер они виде оно што ви не видите."

Такође је лепо да на самрти човека буду присутни побожни људи, јер онеме ко умире њихова молба може бити од користи. Осим тога они ће, ради присуства анђела и њихових аминовања на молбу, говорити само оно што је добро и лепо.

Што се тиче срца, од њега је пожељно да има лепо мишљење о Узвишеном Богу, јер у хадису који преноси Џабир б. Абдуллах стоји: "На три дана пре него што је умро, чуо сам да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: 'Нека нико од вас не допусти да умре, а да о Узвишеном Богу нема лепо мишљење.'"

Ебу ел-Му'темир б. Сулејман је рекао: "Када је био на самрти, мој отац ми је рекао: 'Му'темире, причај ми о олакшицама како бих се, имајући лепо мишљење о Узвишеном Богу, са Њим срео.'"

Неко је други на самрти рекао: "Како да се у Њега не надам, када сам у Његово име постио осамдесет рамазана?!"

Приповеда се да су једном бедуину, када се разболео, рекли да је на самрти, па је упитао: "Где одлазим?" - Па су му рекли: 'Богу' - Па је он одговорио: "Драго ми је што одлазим Ономе од кога долази само добро."

Прве генерације муслимана су сматрале да је лепо човека на самрти подсетити на његова добра дела и на Божију милост, како би се са Узвишеним Богом срео, мислећи о Њему све најлепше.

Шта су на самрти рекли неки владари, намесници и добри људи?

Када је Мерван б. Абдулмелик био на самрти, у близини Дамаска је видео перача како својим рукама пере хаљину и удара је пракљачом, па је рекао: "Камо среће да сам и ја био перач рубља и од једног до другог дана животарио од рада својих руку и да на овом свету никада нисам постављен ни на

један положај!" Чувши за те његове речи Ебу Хазим је рекао: "Хвала Богу који је дао да они на самрти прижељкују да буду оно што смо ми, а да ми на самрти не прижељкујемо да будемо оно што су они."

Прича се да је неко Абдулмелика на самртној постељи упитао: "Како се осећаш, владару правоверних?" - Па му је одговорио: "Као што је рекао Узвишени:

А доћи ћете нам појединачно, онакви какве смо вас први пут створили, напустивши добра која смо вам били дали. (Кур'ан, Ел-Ен'ам, 94)

Прича се да је Харун ер-Решид пред смрт лично својом руком одабрао своје ђефине, загледао се у њих и рекао:

Богатство моје ми није од користи, снаге моје нема више. (Кур'ан, Час неизбежни, 28-29.)

Приповеда се да је Ел-Ме'мун пред смрт по својој постељи посуо луга, легао на њега и замолио: "О Ти чија је власт непролазна, смилуј се ономе чија је власт прошла!"

Ел-Хаџџац је на својој самрти рекао: "Боже, опрости ми, јер свет говори да ми нећеш опростити." Омеру б. Абдулазизу се допала ова његова изјава, па му је позавидео на њој. Када су Ел-Хасану испричали шта је рекао, упитао је: "Је ли то он, заиста, рекао?" - Па су му рекли да јесте, па је он рекао: "Надам се да ће му и опростити."

Када је Билал, Бог био задовољан њиме, био на самрти, његова је жена рекла: "Какве ли жалости!" - Па је он рекао: "Какве ли радости! Сутра ћу бити заједно са Мухаммедом и његовима."

Прича се да је Абдуллах б. ел-Мубарек, на самрти отворио очи, насмејао се и рекао:

За овако нешто нека се труде трудбеници!
(Кур'ан, Редови, 61)

Послушај ове савете у стиховима:

Није незнанац незнанац Шама ни Јемена,

већ је незнанац у гробу и ћефинима.

Сати мојих дана пролазе без покајања,

без плача, страха и жаљења.

Пут ми је далек, а опскрба недовољна,
свој удео још уживам, а смрт ми куца на врата.
Колико је Бог према мени благ, па ми одгађа,
огрезао сам у гресима, а Он их покрива.
Ја сам тај који је затворио врата упорном
непослушношћу, иако ме Бог на оку држи.
Али, греху записани, у нехају учињени,
ах, жалсти која је остала да ми срце пара.
О Ти који ме кориш, корења се прођи,
јер, када би знао шта је са мном, опростио би ми.
Пусти ме да жалим и да сам себе оплакујем,
да цело време у сећању и жалости проводим.
Пусти да без престанка сузе лијем,
можда ће ме поука од горчине суза спасити.
Као да сам међу чељади одузет и да
лежим на постељи на којој ме њихове руке преврћу.

довели су лекара да ме лечи,
али не видим да ми лекар данас може помоћи.

Агонија ме све више стеже, а смрт себи вуче,
из сваког нерва без икакве пажње и олакшања.

С грцањем ми се из гркљана чупа душа,
у гркљану осећам горчину грцања,
Душа је ишчупана, а тело остало укочено, на
постељи

на којој га њихове руке окрећу.

Затворили су ми очи и сви су ме напустили,
и после очаја закупили су се куповином ћефина.
Онај који ми је најближи тражи гасала (особа која
купа мртвог),

кога ће довести да ме огасули.

Говори: "О људи, хоћемо добра и вешта гасала,
који је слободан, одгојен, учтив, учен и бистар!"

Један од њих је дошао и почео да ми скида,
одећу и да ме још и од ње растави и гола остави.

Ставили су ме самог на комад даске,
а изнад мене се чује жубор воде што ме пере.

Вода се по мени одозго сипа и пере ме,
по трећи пут, након чега траже ћефине.

Облаче ме у одећу без рукава,
а моја једина опскрба балзам кога ставише.

Оставише ме испред михраба и одоше,
иза имама да клањају и од мене се опросте.
Клањали су ми ценазу без једног прегипања,
и падања ничице, не би ли ми се Бог смиловао.

И пажљиво ме спустили у кабур,
сишао је и један од њих да ме намести.
Скинуо је хаљину са мога лица да ме види,
и пролио сузе по лицу моме да га натопи.

Устао је и скупио снаге одлучан,
предао наслоне изнад мене и оставио ме.
Повикали су: "А сада затрпајте земљом и зарадите
награду од Милостивог и Добростивог!"

У мраку гроба где нема ни мајке,
ни оца, ни брата да ме разговори,
Оставили су ме и наставили су да моле:
Боже мој, мимо Тебе ме нема ко спасити.

Уплашио сам се кад сам погледао и
угледао страхоте које долазе,
Од Мункира и Некира, шта да им кажем,
кад сам се од страха од њих укочио
Надо моја ули ми снаге и опроста,
окован сам гресима и заложен.

А моји су, када су се вратили, иметак почели
крчмити,

па се још већи терет на леђа моја свалио,
Зато, не допусти да те овај свет и његови украси
заведу,
већ погледај шта он прави од чељади и домовине.

Погледај шта је од овог света ослало,
је ли се ишта друго до дела и ћефини понело?
Од овог света узми и задовољи се са најнужнијим,
кад би од њега имао бар колико је длан тела.
О душо, доста је непослушности, заради бар
једно лепо дело, можда ће ми се Бог смилвати!

Боже, пробуди нас из нашег сна и немара, тако
Ти Твоје милости и доброте! Опрости нам наше
грехе, тако Ти Твога помиловања и опроста!
Придружи нас онима на које си излио Своје
благодати у Кући Твога задовољства! Опскрби и нас
као што си њих опскрбио слашћу дошаптавања са
Тобом! Опрости нама, нашим родитељима и свим

муслиманима, тако Ти Твоје милости, о од милостивих Најмилостивији!

УЖИВАЊЕ И КАЗНА У ЗАГРОБНОМ ЖИВОТУ

Знај да, по учењу часних предака ове Заједнице(Умета) и његових првака, човек после смрти ужива или пати, и то, како духовно, тако и телесно. Душа након растанка са телом наставља да ужива или пати. Она и после има одређену везу са телом, па заједно уживају или пате. Знај, такође, да ће се душе, када дође Судњи дан, вратити у тела и заједно се са телом из гробова дићи пред Господара светова. А да је тако, докази из Кур'ана и Суннета су исувише познати да би их било потребно помињати, и многобројни, да би се сви могли побројати. Зато ћемо навести само неке:

Докази из Кур'ана су речи Узвишеног Бога:

А ти, о душо смирена, врати се Господару своме задовољна, а и Он тобом задовољан, па уђи међу робове Моје, и уђи у Рај Мој! (Кур'ан, Зора, 27-30).

Неки тумачи Кур'ана кажу да ће се наведено рећи души на самрти, јер је говор упућен души која тек што се ослободила тела и из њега изашла.

И Бог га је сачувао невоље коју су му они сковали, а фараонове људе зла коб задеси. Они ће се ујутру и навече у ватри пржити, а када наступи Час: "Уведите фараонове људе у патњу највишу!" (Кур'ан, Верник, 45-46)

У овом одломку Узвишени Бог је јасно споменуо патњу и у загробном животу и на будућем свету, тако да у то нема никакве сумње.

Зато их пусти док се не суоче са Даном у коме ће помрети, Даном када им лукавства њихова нимало неће користити и када им нико неће помоћи. А за све насилнике и друга ће казна пре оне бити ал већина њих не зна. (Кур'ан, Гора, 45-47)

Могуће је да се овде мисли на казну кроз погибију на овом свету, а могуће на казну у загробном животу. Ово друго је вероватније, јер су многи од њих на овом свету помрли, а да на њему казну нису искусили.

Ми ћемо учинити да блажу казну искусе, пре оне највеће, не би ли се покајали. (Кур'ан, Падање ничице, 21)

Овај одломак Ибн'Аббас, Бог био задовољан њиме, је навео као доказ о постојању казне у гробу, што указује на његову разборитост и прецизност у разумевању Кур'ана. Јер, Узвишени је обавестио да ће они искусити две врсте казне; блажу и највећу, при чему ће ова блажа бити делимична не би ли се покајали. То значи да је од ове блаже остао део који ће искусити након казне на овом свету. Тако је непобитно, словом Кур'ана, доказао постојање загробне казне. Зато о томе добро размисли!

А зашто ви када душа до гуше допре, и када ви будете тада гледали, - а Ми смо му ближе од вас, али ви не видите -, зашто је онда кад нисте у туђој власти не повратите, ако истину говорите? И ако буде један од оних који су Богу блиски - удобност

и опскрба и лепа и рајске благодати њему! А ако буде један од оних који су срећни, - па, поздрав теби од оних који су срећни! А ако буде један од оних који су порицали и у заблуди остали, па, кључалом водом биће угошћен и у огњу пржењем. Сама је истина, заиста, све ово, - зато хвали име Господара свога Величанственог! (Кур'ан, Догађај, 83-96)

Овде је Узвишени Бог изрекао суд о душама на самрти, а на почетку поглавља је изрекао њихову пресуду на Судњем дану. То што је њихову пресуду на Судњем дану изрекао пре пресуде на самрти, само по себи говори да је крајњи циљ помена важнији. Као што су душе на самрти подељене на три врсте, тако су исто и на оном свету подељене на три врсте.

Поред Кур'ана многобројни су и докази из Суннета, првенствено веродостојни хадиси, који потврђују истинитост загробне патње. Навешћемо само неке:

*Од Ибн 'Аббаса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, нека је мир над њим, наишао поред два гроба и рекао: "Њих двојица су изложени казни, и то (на први поглед) не због великог

греха: Један од њих након мокрења није прао уд, а други је преносио туђе речи." Затим је затражио да му донесу палмину грану, па ју је преломио на два дела и рекао: "Можда ће им олакшати, уколико се не осуши?"

*Од Зејда б. Сабита се преноси да је рекао: "Док је Божији Посланик, нека је мир над њим, на својој мазги, заједно са нама, пролазио градином Бени ен-Неццар, она је потрчала и умало га није збацила са себе, а онда су се изненада нашли испред шест, пет или четири гроба, па је упитао: 'Има ли ко да зна чији су ово гробови?' - Па је један човек рекао: 'Знам ја.' На то је упитао: 'Када су ови помрли?' - Па је рекао: 'Умрли су у доба паганства.' На то је он (Посланик) рекао: 'Овај Умет ће бити искушаван и у својим гробовима. Да то није тајна, замолио бих Бога да и ви чујете каква је загробна патња коју ја чујем.' Затим се према нама окренуо својим лицем и рекао: 'Замолите Бога да вас сачува паклене казне!' - Па смо рекли: 'Тражимо уточиште код Бога од паклене казне!' Затим је рекао: 'Замолите Бога да вас сачува од загробне казне!' - Па смо рекли: 'Тражимо уточиште код Бога од загробне казне!' Затим је рекао: 'Замолите Бога да вас сачува од видљивог и невидљивог искушења!' - Па смо рекли: 'Тражимо уточиште код Бога од

видљивог и невидљивог искушења!" Затим је рекао: "Замолите Бога да вас сачува од Антихристовог искушења!" - Па смо рекли: "Тражимо уточиште код Бога од Антихристовог искушења!"

*Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, нека је мир над њим, рекао: "Када неко од вас заврши са последњим седењем током молитве, нека Бога замоли да га сачува од четири ствари: паклене казне, загробне казне, искушења у животу и на самрти и искушења Антихриста!"

Хадиси о испитивању у гробу

*Од Катаде се преноси да је чуо од Енеса, Бог био задовољан њиме, а он од Веровесника, нека је мир над њим, да је рекао: "Када се умрли спусти у гроб, и његови пријатељи оду толико да он још чује њихове кораке, дођу му два анђела, посаде га и кажу му: 'Шта си говорио о овом човеку, Мухаммеду?' Верник ће рећи: 'Сведочим да је он Божији роб и Његов Посланик!' - Па ће му се рећи: 'Погледај своје

место у Рају! Бог ти га је заменио местом у Рају.' - Па ће их, каже Божији Посланик, нека је мир над њим, истовремено оба видети."

Катаде каже: "Потом нам је споменуо да ће му тада гроб бити проширен за седамдесет аршина и све до Судњег дана ће му бити пун зеленила." Затим је наставио казивати хадис који преноси Енес, рекавши: Што се тиче неверника или лицемера, и њих ће упитати: 'Шта си говорио о овом човеку?' - Па ће рећи: 'Говорио сам оно што је говорио и остали свет.' На то ће му се рећи: 'Нити си знао (тј. одговорити) нити си посведочио (тј. келимеи-шехадет)!' Затим ће између ушију бити ударен железним маљем, да ће толико запомагати да ће га свако на њој (тј. Земљи) чути, осим људи и цина."

*Од Ел-Бераа б. Азиба се преноси да је чуо да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "О случају када муслиман у гробу буде испитиван, па посведочи да нема бога осим Бога Јединог и да је Мухаммед Божији посланик, говори се у речима Узвишеног Бога:

Бог ће вернике постојаном речју учврстити и на овом и на оном свету. (Кур'ан, Аврам, 27).

И по другој верзији овог хадиса, речи Узвишеног Бога:

Бог ће вернике постојаном речју учврстити и на овом и на оном свету. (Кур'ан, Аврам, 27.) Односе се на загробну казну, када ће умрли бити упитан: "Ко је твој Господар?" - Па ће одговорити: "Бог је мој Господар, а Мухаммед мој посланик."

*Поред наведеног, треба знати да се у загробну казну убраја и она која се, у речима Узвишеног, спомиње као казна у загробном животу:

Пред њима ће препрека (берзах) бити све до дана када ће оживљени бити. (Кур'ан, Верници, 100)

Укратко, свако ко, претходно заслуживши казну, умре, мораће казну и искусити, без обзира на то да ли је закопан у гроб или није, чак и кад би га појеле звери, до пепела сагорела ватра, па био бачен да га разнесе ветар, или се утопио у мору и сл. Другим речима, ма где било остављено, свако тело и душу стићи ће заслужена казна, исто као да је закопано у земљу.

Ево још неколико хадиса који говоре о врстама загробне казне:

*Од Семуре б. Цундуба, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Када би обављао молитву Веровесник, нека је мир над њим, би се према нама лицем окренуо и упитао: 'Има ли ко међу вама да је синоћ сањао какав сан?' Ако би неко шта сањао - каже он (тј. Цундуб) - то би и испричао, а он (тј. Веровесник) би рекао: 'Биће онако како Бог хоће!' Једнога дана поново нас је упитао: 'Има ли ко међу вама да је сањао какав сан?' - Па смо рекли да нема. На то је он рекао: 'Али ја сам синоћ сањао како су ми дошла два човека (анђела), узели ме за руку и одвели у Свету Земљу (Палестину), када тамо два човека; од којих један седи, а други стоји са железним кукама у руци које овоме гура кроз вилицу, све док му их не протера на потиљак, а онда то исто понавља са његовом другом вилицом. Чим му рана на вилици зарасте, он почне да му поново проводи, исто као и раније.

Упитао сам: "Ко су ови?" - Па су ми њих двојица (тј. анђела) рекли: "Настави даље!", Те смо кренули и тако ишли све док нисмо наишли на једног човека наслоњеног на зауок, и другог са каменом - или стеном - како му стоји изнад главе и њоме му разбија главу. Тако се камен, када га год удари, одбије и откотрља, па овај оде за њим да га узме и не

враћа се, све док овоме глава не зарасте, а када зарасте, врати се и поново га, као и раније, почне ударати. "Ко су ови?" - Упитао сам, па су ми њих двојица (тј. анђела) рекли: "Настави даље!" Па смо кренули и тако ишли све док нисмо наишли на једну провалију, облика попут пећи (пекаре), тесну при врху, а широку при дну, испод које се ложи ватра. Кад оно у њој голи мушкарци и жене, који се, како се под њима ватра разбуктава и приближава, пењу према горе и када, само што не дођу до врха и не изађу, ватра мало сплахне, па опет падну наниже.

Упитао сам: "Ко су ови?" - Па су ми њих двојица (тј. анђела) рекли: "Настави даље!" Па смо кренули и тако ишли све док нисмо наишли на реку од саме крви. У средини реке стајао је један човек, а на обали други са каменом испред себе. Онај човек што је био у средини реке окренуо се и хтео је да изађе, па га је онај други каменом погодио у уста и вратио га је где је и био. И тако сваки пут када би покушао да изађе.

Упитао сам: "Ко су ови?" - Па су ми њих двојица (тј. анђела) рекли: "Настави даље!" Па смо кренули и тако ишли све док нисмо наишли на једну зелену башчу у којој је било једно огромно дрво на

чијем су стаблу били један старац и деца, а иза стабла један човек који је испред себе ложио ватру. Њих двојица (тј. анђелаа) су ме потом попели на дрво и увели ме у један дворац од којег никада нисам лепшег видео. У њему је било и стараца и младића. Затим су ме одвели у један други дворац, још лепши и бољи од овога.

Тада сам рекао: "Целу сте ме ноћ водали и са мном обилазили. Хоћете ли ми бар сада рећи где смо били и шта је оно што сам видео?" - Па су рекли: "Добро, хоћемо! Онај кога си видео да му се пробија вилица је лажов који измишља лажи па се од њега свуда наоколо преносе. Зато ће му се оно што си видео чинити све до Судњег дана. Онај кога си видео да му се разбија глава је човек коме је Бог дао да научи Кур'ан, па нити га преко ноћи од спавања има када учити, нити преко дана по њему ради. Зато ће се са њим онако поступати све до Судњег дана. Оне које си видео у провалији су блудници, а онај кога си видео у реци је лихвар. Онај човек који је на стаблу дрвета је Аврам, а она деца су деца света. Онај што потпаљује ватру је чувар паклене ватре. Први дворац који си видео је заједнички дворац обичних верника, а

овај дворца је дворца шехида¹⁴. Ја сам Гаврило, а ово је Михаило." Затим су ми рекли: "А сада подигни главу!" - Па сам подигао главу, кад оно изнад мене нешто попут облака. Рекли су ми: "Ово је твоја кућа!" - Па сам рекао: "Пустите ме да (мало) уђем у своју кућу!" На то су рекли: "Остало ти је још живота који ниси до краја завршио, а да си га завршио сам би дошао у своју кућу."

Наведени текст је веродостојан и јасан. Он описује врсте заградне казне и исламски га се учењаци у своме тумачењу стриктно држе. Послаников, нека је мир над њим, опис шта је све видео у ноћи Исра'а¹⁵, такође говори и о другим врстама уживања и патњи у гробу. Тако се у хадису који бележи ел-Бејхеки, а преноси Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, каже да је Божији Посланик, нека је мир над њим, у вези са речима Узвишеног:

Хваљен нека је онај који је у једном часу ноћ, превео Свога роба... (Кур'ан, Ноћно путовање, 1)

¹⁴ Онај који се бори и погине на Божијем путу.

¹⁵ Ноћно путовање из Храма у Мекки до Храма у Палестини.

Рекао да му је доведен коњ на кога је узјахао и на коме је, у пратњи Гаврила, кренуо корачајући докле око може прегледати, све док нису стигли до људи који у дану сеју а сутрадан жању, и колико год да пожању, опет остане као што је и било, и да је упитао: "Гаврило, ко су ови?" - Па му је одговорио: "Ово су борци на Божијем путу, којима се учињено добро дело увећава за седамдесет пута, као што стоји у речима Узвишеног:

Шта год ви уделите, Он ће то надокнадити, Он најбоље опскрбљује. (Кур'ан, Себе, 39)

"Затим је дошао до људи чије се главе разбијају камењем, па се сваки пут када се разбију врате као што су и пре биле." На то је упитао: "Гаврило, ко су ови?" - Па му је рекао: "Ово су они чије се главе тешко одлучују на молитву." "Затим је - каже - дошао до људи шугавих и спреда и позади и видео како се о сува стабла дрвета Зеккум и паклене стене, чешу и дрпају као што се чешу шугаве животиње. На то је упитао: "Гаврило, ко су ови?" - Па му је рекао: "Ово су они који не дају зекат на свој иметак. Бог им није неправду учинио, јер Бог робовима неправду не чини." Затим је дошао до људи испред којих су стајала два лонца са месом; један са

лепим, куваним месом, а други са нескуваним, поквареним месом, па су почели да једу оно покварено, а остављали су оно кувано и лепо. На то је упитао: "Гаврило, ко су ови?" - Па му је рекао: "Овај човек је код своје куће и има лепу, себи дозвољену жену, па од ње одлази другој ружној и поквареној жени и са њом проводи ноћ све док не сване." (Хадис)

Закључак 1

Ако неко каже: "Ми откопавамо гробове и у њима не налазимо никаквих анђела, нити каквих слепих и глуво-немих људи који умрле ударају железним маљевима. Такође, у њима нема никакве разбуктале ватре.

На оваква провокативна питања може се одговорити на неколико начина:

Прво

Узвишени је Бог дао три врсте кућа: кућу на овом свету (дуњалук), кућу у живот после смрти

(берзаху) и кућу на оном свету (ахирету) и за сваки од ова три живота дао је различите законе по којима се живот одвија.

Друго

Узвишени Бог је онај свет и све што је за њега везано учинио недокучивим за становнике на овом свету, што уосталом говори и о савршенству мудрости Његовог стварања, јер се верници, за разлику од других, одликују и по томе што верују у невиђено.

Анђели се спуштају човеку на самрти и седе у близини њега. Онај ко је на самрти их види и са њима разговара док му држе ћефине и балзам, вернику из Рају, а невернику из Пакла. Осим тога, они бдију над молбом присутних верника и чувају их од зла. Узвишени Бог у томе смислу каже:

Ми смо му ближи од вас, али ви не видите.
(Кур'ан, Догађај, 85)

Тј. Ми смо му преко својих анђела - изасланика ближи од вас, али ви то не видите. Ово је први корак према оном свету човека који је још међу нама, на овом свету. Затим Анђеосмрти испружа

своју руку према ономе ко је на самрти, разговара са њим и узима му душу, у нашем присуству, али ми ништа не примећујемо, не видимо нити чујемо. Затим из ње (душе) излази светло попут сунчевих зрака, праћено угодним мирисом, угоднијим од мириса мошуса, а да присутни ништа нити виде нити осете. Затим се спушта душа и присуствује док се тело купа, замотава у ћефине и носи. Душа при томе говори: "Пропустите ме напред! Пустите ме напред! Или: Где ме то носите?" - А да то присутни људи не чују. Када се умрли положи у гроб и загрне замљом, земља није никаква препрека па да анђели не могу до њега доћи. Све су то невиђене (гајб) ствари које је Узвишени Бог таквима дао, како би се верници и по томе одликовали од неверника.

Треће

Ватра и зеленило у гробу о којима се говори нису као овозвештавајућа ватра и зеленило, па да их види онај ко је још жив и на овом свету, него оносветска ватра која је много јача од овозвештавајуће ватре па је нико од људи на овом свету не осећа. Исти је случај и са зеленилом.

Још чудније од овога је да два човека буду укопани један до другог, па да једном једно те исто место буде паклена провалија, а другом рајска башта и да до овог другог од паклене провалије првог не допире никаква врућина, нити до првог од рајске баште другог никакав мирис.

Свемоћ Узвишеног Господара је виша него што се може замислити. Он нам је и на овом свету показао, и стално показује, безбројне знакове Своје свемоћи, још веће и запањујуће од наведеног, али покварене душе су склоне сумњичавости и побијању свега што оне својом ограниченом моћи не могу схватити. Тога су поштеђени једино они којима Бог помогне и сачува их. И на овоме свету смо сведоци да две особе могу да деле исту постељу, једна сања леп сан, ужива у њему и пробуди се чила и весела, а друга ужасне снове и пробуди се сва изнурена и испаћена, а да при томе ни једна не зна шта је друга у току ноћи преживљавала.

Божији Посланик, нека је мир над њим, је рекао: "Да се ви не упопавате (након смрти), замолио бих Бога да и ви чујете каква је загробна патња коју ја чујем."

Поред тога, Веровесник, нека је мир над њим, је казао да ће се Антихрст појавити нудећи две ствари: воду и ватру - упозоривши на то да је његова ватра вода, а вода разбуктала ватра. Хадиси о Антихристу су веродостојни - мутеватир, а оно о чему они говоре још је чудније од онога што је горе наведено. Осим тога, Гаврило, нека је мир над њим, је долазио Веровеснику, нека је мир над њим, појављивао се у људском лику, са њим разговарао и слушао шта му говори, за разлику од оних који су били у друштву Веровесника, нека је мир над њим, који га нису ни видели ни чули. Понекада се при његовом доласку чула само звоњава попут звона коју присутни нису чули.

У Бици на Бедру, на страни верника борили су се и анђели и одсецали су главе неверницима, а да их верници нису ни видели ни чули.

Суштина овог питања лежи у томе да је Узвишени Бог људима дао могућност да прате само оно шта се на овом свету одвија, за разлику од оног света који је покрио, како би за веровање у њега били награђени срећом. Када им се (са смрћу) застор скине, онај свет постане видљив.

Закључак 2

Ако неко каже: "Како ће онај чије се тело раскомада, изгори, утопи се или се обеси, осетити уживање и казну за своја дела?" Наш одговор је:

Ономе који све може, ни најмање није тешко да да души могућност да буде у вези са својим телом, без обзира на то на колико је делова оно раскомадано и на којој су удаљености они разбацани, тако да и делови тела могу да осете све врсте уживања и патњи, исто као да су у једном комаду.

Осим тога, Узвишени је Бог чак и неорганским материјама дао неку врсту осећаја и спознаје, тако да могу да славе свога Господара. Тако камен из страхопоштовања према Њему пуца и одрања се, на ничице Му падају планине и дрвеће, а песак, воде и биљке Га славе и хвале, као што стоји у речима Узвишеног:

...и не постоји ништа сто Га не велича, хвалећи Га; али ви не разумете величање њихово.
(Кур'ан, Ноћно путовање, 44)

Дакле, њихово слављење и величање Господара њиховог, није само пуки доказ постојања њиховог Створитеља, јер у том случају не би рекао:

... али ви не разумете величање њихово.

На другом месту Узвишени каже:

Зар не знаш да Бога хвале сви који су на небесима и Земљи, а и птице ширењем крила својих; сви знају како ће Му се молити и како ће Га хвалити. (Кур'ан, Светлост, 41)

Према томе, свако ко има имало здраве памети, видеће да се овим није хтело указати само на постојање Створитеља, већ и на њихово слављење и величање свога Господара, и то на начин који зна само Бог.

Другови Посланика, Бог био задовољан њима, су својим ушима чули како храна коју су јели слави Бога. Чули су и како суви пањ у џамији плаче и јеца за Божијим Послаником, нека је мир над њим. Ако су ове ствари могле да осећају и да чине поменуто, онда је мање чудо што осећају и делови тела који су већ једном били живи.

Када би се мртво тело на удару ветра обесило на врхове дрвећа, опет би његово тело искусило заслужено уживање или казну у загробном животу. Када би се мртво тело честитог човека закопало на дно кречане са разбукталом ватром, опет би његово тело и душа уживали заслужену награду у загробном животу. Штавише, Узвишени Бог је способен верницима ужарену ватру учинити хладном и спасоносном, а неверницима и ваздух ужареном ватром. Све материје и елементи на свету заједно са својим налазиштима послушне су своме Господару који их је створио и који их мења како Он хоће. Њему ни најмање није тешко да их мења и обликује како хоће. Напротив, оне се покорно и послушно повинују Његовој вољи и свемоћи. Онај ко то пориче, пориче и Господара света и Његову божанску моћ.

Због чега се умрли у својим гробовима кажњавају?

Умрли се у својим гробовима пре свега кажњавају зато што су били незнабошци, што нису извршавали Божије заповеди и што су чинили оно

што им је Он забранио да чине. Узвишени Бог неће мучити душу која Га је спознала, волела, Његовим се заповедима покоравала и забрана клонила. Исти је случај и са телом које је ту душу носило. Загробна и оносветска казна знак су Божије мржње и гнева према Своме робу који Му је био непослушан и непокоран. Зато онај ко на овоме свету својим поступцима против себе изазове Божији гнев и срцбу, мање или више мора искусити загробну казну, веровао он то или порицао.

Веровесник, нека је мир над њим, је испричао случај о двојици људи који се у својим гробовима муче, ни ради чега другог, него зато што је један од њих преносио туђе речи, а други није пазио на своју мокраћу.

У раније наведеном хадису који преноси Семуре говори се о казни лажова који измишља лажи и око себе их на све стране шири, о казни онога ко преко ноћи занемарује учење Кур'ана, о казни блудника и казни онога који једе камату, онако, како је то Веровесник, нека је мир над њим, видео у Загробном животу.

Веровесник, нека је мир над њим, је испричао и случај са једним човеком и његовим огртачем кога је прекрио из заједничког ратног плена, рекавши да ће му се на њему припалити загробна ватра. Ако је тако са оним у чему се делимично има право, какав ли је тек случај са оним што се бесправно отме од другог и у чему се нема никаквог права?!

Будући да већина света заслужује загробну казну, већина умрлих ће је и искусити. Мало је оних који ће је се спасити. Зато су гробови споља земља, а изнутра несрећа и патња. Иако споља гробови могу бити обложени и украшени клесаним каменом, изнутра су најчешће поприште мука, несрећа и жаљења, од којих кључају као што кључа котао на ватри, заједно са онима што су у њима. А тада, некадашњи прохтеви и пусте жеље, никоме неће ни на памет падати, истим онима који су пре тога све савете одбијали и на упозорења се оглушивали да граде кућу коју, само што нису напустили, а руше другу у коју, само што се нису преселили, да граде кућу за другог, а да истовремено своју руше.

Укратко, овај свет је кућа такмичења, спремиште дела и семе за сејање, а онај свет је или рајска башта или ватрена провалија.

Како човек може да избегне загробну казну?

Да би човек после смрти избегао загробну казну, он се пре свега на овом свету мора чувати онога што до ње доводи.

Најбоље је да човек, док је још на овом свету, свако вече пре спавања седне и добро се преиспита шта је тај дан зарадио, а шта изгубио, па да се поново, искрено покаје Узвишеном Богу и тако легне у постељу, чврсто одлучан да, када се сутра пробуди, више неће грешити као што је до тада грешио. И тако редом свако вече, како би био сигуран да ће смрт, ако га то вече задеси, дочекати унапред покајан од греха, а ако се жив и здрав пробуди, нови дан и обавезе које га чекају, дочекаће спреман за нове послове, у ишчекивању смрти и сусрета са својим Господаром, покушавајући да, евентуално, надокнади оно што је раније пропустио.

Ево неколико хадиса Божијег Посланика, нека је мир над њим, који конкретно говоре о томе шта све човека може да спаси од загробне казне:

*Селман, Бог био задовољан њиме, преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао:

"Боље је као борац један дан и ноћ провести у пограничном утврђењу, него месец дана постети и молитву обављати код куће. Ономе ко тако умре и даље му тече награда, за дела која је чинио, и његова опскрба и биће поштеђен од загробног искушења."

*Од Фудале б. 'Убејда се преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Сваком умрлом се запечаћују његова дела, осим ономе ко умре као борац на Божијем путу у некој од пограничних тврђава. Његова добра дела се увећавају све до Судњег дана и биће поштеђен загробне патње."

*Од Ел-Микдама б. Ма'ди Кериба се преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Шехид (борац на Божијем путу) ће код Бога имати шест предности: биће му опроштени греси са првим шикљајем крви и угледаће своје место у Рају, биће поштеђен загробне казне, биће поштеђен страхота на Судњем дану, на његовој глави ставиће се круна достојанства чији је један драги камен вреднији од целог овог света са свим што је на њему, даће му се седамдесет и две жене крупних црних очију и даће му се могућност заузимања за седамдесет особа од своје родбине."

*Ибн ел-Кајим, Бог му се смиловао, каже: "Ебу Омер б. Абдулберр је рекао: 'Веродостојно је да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао да у једном поглављу (Кур'ана) има тридесет одломака који се заузимају за онога ко их учи све док му не буде опроштено. То је поглавље које почиње са: **Узвишен је Онај у чијој је руци власт.** (Кур'ан, Власт, 1)

И коначно, од заградне казне чува и избегавање узрока који доводе до кажњавања у гробу а за које смо већ раније рекли да су веродостојно пренесени од Божијег Посланика, нека је мир над њим.

СУДЊИ ДАН

Раније смо указали на страхоте и агонију смрти, на страх од тога како ће да се оконча живот на овом свету и на страхоте и опасност од патњи у гробу уколико се против себе изазвао Божији гнев и мржња. Још страшније од свега тога је ишчекивање тренутка када ће се дунути у рог, проживети из гробова, изаћи пред Свемогућег Господара ради полагања рачуна за

учињена дела на овом свету која ће бити стављена на вагу и извагана, затим прелазак преко сират-ћуприје и чекати прозив да се саопшти коначна пресуда и види да ли ће човек бити од оних срећних или несрећних.

За сва ова стања и ужасе прво се мора знати, затим, у њих чврсто веровати и коначно о њима непрекидно размишљати, с циљем да у срцу побудиш мотиве за спремање на такав пут.

Нажалост, већину људи, веровање у онај свет никада није гануло у срце, а нису ни, у дубини своје душе у њега искрено поверовали. Најбољи доказ за то је њихово толико припремање за летњу жегу и зимски мраз, заборављајући на припремање за паклену жегу и мраз који ће им причињавати толико патњи и ужаса. Штавише, уколико их упиташ за онај свет, чак и ако језиком потврде да у њега верују, то ће им порећи срце. Они подсећају на онога ко је упозорен да је пред њим затрована храна, па ономе ко га је упозорио каже да је то истина, а онда потом, пружи руку према њој да једе, потврђујући истину језиком, а поричући је делом, заборављајући да је порицање делом горе од порицања језиком.

Замисли себе да си проживљен и да устајеш из гроба, запрепаштен од жестоке вриске и да сав блед од страха очекујеш позив, након што је и сав други свет, на један зов устао из гробова, после толико патњи, ужаса, брига, неизвесности и ишчекивања шта ће се на крају десити! Размисли добро о речима Узвишеног:

И у рог ће се дунути, и умреће они на небесима и они на Земљи, остаће само они које буде Бог одабрао; после ће се у рог по други пут дунути и они ће, одједном, устати и чекати. (Кур'ан, поглавље Скупови, 68)

Замисли само колико ће сви бити понизни, уплашени и немоћни у ишчекивању како ће им бити пресуђено; да буду вечити срећници или вечити несрећници! Замисли да ћеш и ти бити међу њима, потиштен као што су и они потиштени, уплашен, као што су и они уплашени и збуњен, као што су и они збуњени! Замисли само како ћеш се осећати, када више ништа не буде као пре; када Земља буде замењена другом земљом, када ни небеса не буду она иста, када се Сунце угаси и када Месец сјај изгуби, када Земља потамни, када се људи, голи и боси, укочених погледа, почну гурати и када им од страха

буду пуцала срца! Замисли сиромаху један, колико ће само дуг дан и ишчекивање бити, колико ће стида пред Господаром Свемоћним од разоткривања срамоте бити, док го, бос, јадан, понизан, збуњен, избезумљен и од чуда запањен, будеш ишчекивао каква ће ти пресуда бити; да ти се каже да си срећан или несрећан! Зато добро размисли о свему овоме, јер су то исувише озбиљне ствари! Припремај се одмах за тај велики дан, који се неће моћи избећи и који је тако близу. За Судњи дан каже Узвишени:

...када ће свака дојиља оно што доји заборавити, а свака трудница свој плод побаци, а ти гледати људе пијане, а они неће бити пијани, већ ће тако изгледати зато што ће Божија казна страшна бити. (Кур'ан, Ходочашће, 2)

Тога дана ће небо расцепљено бити, звезде ће од страха разасуте бити, небеска тела ће попадати, Сунце ће сјај изгубити, планине ће се покренути, стеоне камиле ће без пастира остати, дивље животиње ће бити сакупљене, мора ватром напуњена, душе са телима ће бити спарене, Пакао распламсат, а Рај примакнут!

Будући да ће се на Судњем дану десити многи догађаји, Бог је по сваком том догађају назвао и Судњи дан, тако да за свако име има и значење. Зато се тај дан назива: Даном стајања, Даном жалости, Даном потреса, Даном догађаја, Даном катастрофе, Даном несвестице, Даном стрепње, Даном несреће, Даном највеће несреће, Даном заглушујуће буке, Даном сусрета, Даном награде, Даном претње, Даном смотре, Даном одлуке, Даном вере и Даном проживљења.

Нека је, зато, тешко немарнима! Узвишени нам шаље најодабранијег Посланика, објављује јасну Књигу, у њој нам описује Судњи дан, а затим нас упозорава на наш немар па каже:

Људима се ближи час полагања рачуна њиховог, а они, безбрижни, не маре за то. И не дође им ниједна нова опомена од Господара њихова којој се, слушајући је, не подсмехују срца расејаних. (Кур'ан, Веровесници, 1-2)

Он нас, затим, упозорава на близину Судњег дана, па каже:

Ближи се час и Месец се располутио!
(Кур'ан, Месец, 1)

Они мисле да је он далеко, а Ми знамо да је близу. (Кур'ан, Степени, 6-7)

А ти не знаш, можда је Смак света близу! (Кур'ан, Савезници, 63)

Место и начин окупљања

Размисли, затим, о томе како ће се људи након проживљења, голи, боси, и необрезани, окупљати на једном месту, на равној ледини, где нећеш ни удубљења ни узвишења видети, као што Узвишени каже:

А питају те о планинама, па ти реци: "Господар мој ће их у прах претворити и расути, а место на којима су биле равном ледином оставити, ни удубљења ни узвисишења на Земљи нећеш видети." (Кур'ан, Та-ха, 105-107)

Узвишени, такође, каже:

На дан када Земља буде замењена другом земљом, а и небеса. (Кур'ан, Аврам, 48).

Ибн 'Аббас у вези са овим каже: "Она ће се повећавати и смањивати. Са ње ће нестати дрвећа, планина, долина и свега што је на њој и прострети се као што се простире уштављена кожа из Укказа. Биће то сасвим другачија земља, бела попут сребра, на којој није проливена крв нити почињен грех. Што се, ипак, небеса тиче, са њих ће нестати Сунца, Месеца и звезда."

Веровесник, нека је мир над њим, је рекао: "Људи ће се на Судњем дану окупити на белој, до тада негаженој земљи, попут јуфке од чистог брашна без олупине и мекиња, на којој нико неће имати никакву орјентацију."

У хадису који од Веровесника, нека је мир над њим, преноси Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, даје се опис окупљања и каже: "Људи ће, било им драго или не, долазити из три правца. На камили ће јахати по двојица, по тројица, по четворица и по десеторица. Остале ће терати ватра, преко дана ће се одмарати где се и они одмарају, ноћи ће где и они ноће, освитаће где и они освићу и вече ће дочекивати где је они дочекују."

Од Катаде се преноси да је Енес, нека је Бог задовољан њиме, причао да је један човек дошао и рекао: "Божији Веровесниче, како ће неверник (на Судњем дану) ићи својим лицем окренут према земљи?" - Па му је рекао: "Зар Онај ко му је дао да на овоме свету иде на ногама није способан да му да на Судњем дану да иде на лицу окренутом према земљи?"

Катаде је рекао: "Јесте, тако ми моћи нашег Господара!" У томе се смислу и каже у речима Узвишеног:

Ми ћемо их, на Судњем дану, сакупити, лицем земљи окренуте, слепе, неме и глуве; боравиште њихово биће Пакао; када год му пламен јења, појачаћемо им огањ. (Кур'ан, Ноћно путовање, 97)

Велика је разлика између ове две групе! Велика је разлика између њихова два пута! Једни ће долазити јашући и улазиће у вртове уживања и милости Милосника Милостивог, а други ће бити вучени лицима окренутим према земљи и биће убацивани у паклену ватру, болну патњу где ће се

непрестално кажњавати и мучити, као што стоји у речима Узвишеног:

Онога Дана када честите као узванике пред Милостивим накупимо и када у Пакао жедне грешнике потерамо. (Кур'ан, Марија, 85-86).

'Али б. Ебу Талиб је рекао: "Тако ми Бога, неће се окупљати пешке, идући својим ногама, већ јашући на камилама са златним седлима и на расним коњима са седлима од драгог камења, који ће, када зажеле ићи касом, а када зажеле летети. Речи Узвишеног:

... и када у Пакао жедне грешнике потерамо. Значе: толико жедне да ће им од жеђи грла пуцати, али опет неће до појилишта доћи, него ће у Пакао, паклену ватру, гној и кључалу воду, бити бачени.

У дугачком хадису у коме се говори о заузимању (шефа'ату) се између осталог каже: "Рећи ће им се: 'Шта сте пожелели?' - Па ће повикати: 'Воде, поцркасмо од жеђи!' На то ће им се показати на Пакао као варку (у којој ће им се учинити да има воде), а заправо ће бити ватра која се једна на другу обрушава, и рећи: 'Зар се нећете пити?'"

Слављен и хваљен нека је Бог! Бог је велик! На овом свету су били равноправни, једнако је и једнима и другима стизала опскрба, једнако су ишли својим ногама, одлазили и долазили, једнако су благодати биле на располагању и онима који воле и онима који не воле Бога, а када им је дошла смрт, свако од њих је угледао свој пут и своје почивалиште! Исто тако, док су били у загробном животу, свако је остао сам са својим делима и са оним што је урадио пре смрти! И док буду тако, зачуће се заглушујући глас и позвати их, па ће зачас из гробова устати и према ономе који позива пожурити, једни на расним коњима, други на девама, трећи пешке, а четврти, пужући на својим лицима. Једни ће ка светлу гледати, а други ће у мраку слепи бити, једни ће Милостивом хитати, а други ће у ватру улазити, једни ће сребрене наруквице носити и пити чисто пиће од свога Господара, а друге ће у окове стављати и зебаније¹⁶ маљевима по стомацима и леђима ударати.

Једни ће хаљине од дибе, кадифе и разноврсних скупочених материјала облачити, а други кошуље од ватре и катрана.

¹⁶ Анђели стражари у Паклу.

Једнима ће њихов Господар рећи: "Мир са вама! Зато што сте стрпљиви били чека вас најлепше пребивалиште!" А другима: "Останите у њој презрени и ништа ми не говорите!" И они из Ватре никада неће изаћи.

Тада ће истина изаћи на видело, разићиће се њихови путеви и раздвојиће се две скупине. Тада ће оно што је било невиђено постати виђено, оно што је било тајно, постаће јавно, оно што је било покривено, постаће откривено, а оно што је било сакривено, постаће очевидно.

Узвишени Бог каже:

Зар ћемо поступити с онима који верују и чине добро као са онима који праве неред на Земљи, или, зар ћемо поступити с онима који се греха клоне исто као и са грешницима? (Кур'ан, Сад, 28)

Мисле ли они који чине зла дела да ћемо с њима поступити једнако као са онима који верују и добра дела чине, да ће им живот и смрт бити исти? Како лоше расуђују! (Кур'ан, Тешка невоља, 21)

Колико ће оних који су на овом свету свакојаку одећу носили, тога дана, толико дуго голи остати! Колико ће оних који су на овом свету најразличитија јела јели, тога дана, толико дуго глад трпети! Колико је оних који су на овом свету шта год су хтели пили, тога дана, толику жеђ трпети! Колико је оних који су на овом свету у свему уживали, а тога дана, ће толики бедници бити!

Узвишени Бог каже:

Тај други свет даћемо онима који не желе да се на Земљи охоле и да неред чине, а оне који се Бога боје, чека срећан крај. (Кур'ан, Казивање, 83)

Онај ко учини добро дело добиће десетороструку награду за њега, а онај ко уради зло - па, они који буду зло радили биће тачно према заслуги кажњени. (Кур'ан, Казивање, 84)

Како ће изгледати страхоте Судњег дана?

Узвишени Бог каже:

А ти никако не мисли да Бог не мотри на оно што раде неверници! Он им само пушта до Дана када ће им очи остати отворене, и када ће журећи, уздигнутих глава, нетремице гледати а срца ће им празна бити. (Кур'ан, Аврам, 42-43)

Ел-Хасан каже да речи Узвишеног журећи, уздигнуте главе значе свако ће тога дана дигнуте главе гледати према небу и нико никога неће видети, нетремице гледати, тј. погледи ће им се од пренапетости укочити и никоме неће ни падати на памет да о другоме мисли, а срца ће им празна бити. Катаде каже да ће им срца изаћи из груди и застати у грлу, па неће моћи ни изаћи из уста, нити се вратити на своје место. У њима неће ништа бити, зато се овај исти израз употребљава и за празни простор између Земље и небеса, као и за ваздух.

Се'ид б. Џубејр каже: "Тј. кружећи наоколо по унутрашњости, не могавши наћи место где ће се смирити. У томе су значењу и речи Узвишеног:

... када ће срца до гркљана допрети и попречити се. (Кур'ан, Верник, 18).

Катаде каже: "Када ће срце у гркљану од страха застати, па неће моћи ни изаћи, нити се вратити на своје место. Нико без Божијег допуштења неће моћи ништа проговорити." Ел- Бегави каже: "Потиштена и испуњена страхом и зебњом, јер израз значи смењивање беса, страха и жалости у срцу све док се не стесни."

Узвишени Бог каже: **Када ближњи неће ближњег ништа питати.** (Степени, 10)

Тј. када свако буде заокупљен својом бригом и када ближњи неће имати времена да се распитује за стање свога ближњег, као што на другим местима Узвишени каже:

Тога дана ће се сваки човек само о себи бринути. (Кур'ан, Абесе, 37)

Ако греховима претоварени позове да му се понесу, нико му их неће понети, па ни рођак. (Кур'ан, Створитељ, 18).

Икриме каже: "На Судњем дану комшија ће се ухватити за комшију и рећи: 'Господару, упитај овога зашто је испред мене затварао своја врата?' Неверник ће се хватати за верника и говориће: 'О верниче, дај ми своју руку! Ја знам какав сам према теби био на овом свету, али ми данас толико требаш!' Верник ће се код свога Господара толико за њега заузимати да ће и њега вратити на место које му првобитно није било намењено, тј. у Пакао. Отац ће се на Судњем дану држати своје дете и говориће му: "Сине, какав сам ја према теби као отац био?" - Па ће га споменути по добру. На то ће му он рећи: "Сине, данас ми је потребан макар један трун од твојих добрих дела да бих се спасио од овога што видиш." На то ће му његово дете рећи: "Оче, знам да је мало то што тражиш, али се и ја бојим онога чега се бојиш и ти, па ти не могу ништа дати." Затим ће се ухватити за своју жену и рећи ће јој: "О та и та, какав сам ја према теби као муж био?" - Па ће му споменути учињено добро. На то ће јој он рећи: "Данас од тебе тражим да ми позајмиш само једно добро дело, не бих ли се спасио од овога што сама видиш." На то ће му она рећи: "То што од мене тражиш је тако мало, али ти то не могу учинити, нити било шта дати, јер се и ја бојим од истог онога од чега се и ти бојиш."

Од Аише, Бог био задовољан њоме, се преноси да је Веровесник, нека је мир над њим, рекао: "Људи ће на Судњем дану устајати пред Господаром светова. Неки од њих купаће се у зноју до усних шкољки.

Од Ел-Микдада б. ел-Есведа, Бог био задовољан њиме, се преноси да је чуо када је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Када буде Судњи дан Сунце ће се изнад људи толико ниско спустити да ће од њих бити колико једну или две миље, па ће их Сунце топити. Они ће се према својим делима у зноју облевати. Некоме ће зној бити до колена, некоме до појаса, а некоме скроз до уста."

Како ће изгледати суђење?

Узвишени Бог каже:

Данас ћемо им уста запечатити, њихове руке ће Нам говорити, а ноге њихове ће о оном што су радили сведочити. (Кур'ан, Ја-син, 65)

А на дан када Божији непријатељи у Ватру буду потерани, - они први биће задржани, да би их сустигли остали, - и када дођу до ње, уши њихове,

и очи њихове, и коже њихове сведочиће против њих о ономе што су радили. "Зашто сведочите против нас!" - упитаће они коже своје. "Бог, који је дао способност говора сваком бићу, обдарио је даром говора и нас" - одговориће. "Он вас је први пут створио и Њему сте се, ево, вратили. Ви се нисте крили зато да не би уши ваше и очи ваше и коже ваше против вас сведочиле, већ зато што сте веровали да Бог неће сазнати много тога што сте радили. И то ваше уверење, које сте о Господару своме имали, упропастило вас је, и сада сте настрадали." (Кур'ан, Објашњење, 19-23)

Од Енеса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је рекао: "Били смо код Веровесника, нека је мир над њим, па се насмејао и упитао: 'Знате ли чему сам се насмејао?' - Па смо рекли: 'Бог и Његов Посланик најбоље знају.' На то је рекао: 'Препирању роба са својим Господаром. Роб ће рећи: 'Господару, зар ме нећеш поштедети неправде?' - Па ће одговорити: 'Хоћу.' Он (роб) ће рећи: 'Не слажем се да против мене буде сведок ико други до сам ја.' - Па ће му рећи: 'Довољно је да ти данас против себе рачун сводиш и да писари племенити буду сведоци.' Он (тј. Посланик) је рекао: "Затим ће му се запечатити уста и рећи ће се његовим органима тела: 'Говорите!' - Па

ће почети причати о његовим делима." Он (тј. Посланик) је рекао: "Затим ће му се пустити да говори, па ће рећи тј. својим органима: 'Далеко вам, далеко било, па ја сам се због вас препирао.'"

Од Аише, Бог био задовољан њоме, се преноси да је Веровесник, нека је мир над њим, рекао: "Ко год буде испитиван, биће кажњен." - Па сам рекла: "Зар Бог није рекао: Онај коме буде књига његова у десну руку његову дата, лако ће рачун положити. (Цепање, 7-8) - Па је рекао: "То је само излагање. Нема никога ко ће на Судњем дану бити испитиван, а да неће пропасти."

Од Ебу Берзе, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Човекова се стопала на Судњем дану неће помаћи док не буде упитан за петоро: у чему је живот потрошио, у чему је младост провео, како је иметак зарадио и у што га је потрошио и да ли је радио по ономе што је знао."

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Права према другима на Судњем дану ће се

морати изравнати, дотле да ће се од рогате овце узети и дати шугастој."

Каква ће вага и вагање бити?

Узвишени Бог каже:

Ми ћемо на Судњем дану исправне терезије (ваге) поставити, па се никоме криво неће учинити; ако нешто буде тешко колико зрно горушице, Ми ћемо за то казнити или наградити. А доста је што ћемо Ми рачуне испитивати. (Кур'ан, Веровесници, 47)

Мерење тога дана биће праведно: они чија добра дела превагну, они ће шта желе постићи; а они чија добра дела буду лака, они ће, зато што доказе наше нису признавали, страдати. (Кур'ан, Бедеми, 8-9)

О томе шта ће се заправо на Судњем дану мерити међу исламским учењацима постоје четири мишљења:

1. Да ће се мерити сама дела, тј. да ће се човекова дела отеловити и ставити на вагу. Узвишени Бог каже: **Онај ко буде урадио колико трун добра - видеће га, а онај ко буде урадио колико трун зла - видеће га.** (Кур'ан, Земљотрес, 7.-8.)

У хадису који преноси Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, стоји да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Две драге речи Милостивом, лаке на језику, а тешке на ваги су: 'Слављен и хваљен нека је Бог, слављен нека је Узвишени Бог!'"

2. Да ће се мерити саме књиге у којима су записана дела. На то упућује хадис у коме се говори о листићу, а који преноси Абдуллах б. 'Амр б. ел-'Ас, Бог био задовољан њиме, и у коме стоји да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Узвишени ће Бог на Судњем дану, између свих људи, изабрати једног човека од мојих следбеника и развити његових деведесет и девет смотака књига, од којих ће сваки смотак бити дугачак докле поглед допире. Затим ће му рећи: 'Поричеш ли ишта од овога и мислиш ли да су ти Моји чувари - писари какву неправду учинили?' - Па ће рећи: 'Не, Господару!' Затим ће га упитати: 'Имаш ли још каквих оправдања или добрих дела?' - Па ће се човек уплашити и рећи: 'Немам, Господару.'

На то ће Он рећи: 'Напротив, код Нас има једно твоје добро дело које ти данас неће бити заборављено, па ће му извадити један листић на коме ће писати: 'Сведочим да нема бога, осим Бога Једнинога и сведочим да је Мухаммед, нека је мир над њим, Божији посланик.' Затим ће рећи: 'Доведите га!' - Па ће овај упитати: 'Господару, шта је овај листић у односу на оволике књиге?' На то ће му рећи: 'Данас ти неће бити учињена никаква неправда.' Затим ће књиге бити стављене на један тас, а листић на други тас ваге, па ће листић претегнути књиге. Ништа није теже од онога што је урађено са претходно изговореним речима: 'У име Бога, Милосника, Милостивог!'"

3. Да ће се мерити награда за учињена дела, као што стоји у хадису ен-Нуваса б. Сем'ана ел-Келабије, Бог био задовољан њиме, који каже да је чуо да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "На Судњем дану биће доведен Кур'ан и они који су по њему радили. Напред ће бити поглавља "Ел-Бекаре" и "Имранова породица". Њих два је Божији Посланик, нека је мир над њим, упоредио са три примера која још нисам заборавио. Он је рекао да су она (тј. поглавља Ел-Бекаре и Имранова породица) "као два црна облака или два хлада, а између њих исток, или као два јата птица која круже и заговарају

онога ко их учи." Ет-Тирмизи, Бог му се смиловао, каже: "То значи да ће бити доведени и награде његовог учења."

4. Да ће се мерити сами људи који су чинили дела. Доказ за то је хадис који преноси Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, у коме стоји да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "На Судњем дану ће доћи крупан и дебео човек па код Бога неће тежити ни колико је крило комарца." додавши: "Прочитајте (речи Узвишеног):

...и на Судњем дану им никаква значаја нећемо дати. (Кур'ан, Пећина, 105)

На основу горе наведених текстова види се, а то, опет, Бог најбоље зна, да ће се на Судњем дану заједно мерити и човек и његова дела, и књиге у којима су она записана. Зато између наведених текстова нема никаква неподударача. Бог, опет, најбоље зна!

Каква ће бити сират - ђуприја?

У Бухаријином Сахиху и Муслимову Сахиху од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се у дугом хадису о виђењу и заузимању, преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "... па ће се између два краја Пакла поставити ђуприја. Ја и моји следбеници ћемо бити први који ће је прећи. Неће бити допуштено никоме да говори, осим посланицима. Тога Дана посланици ће молити: "Боже, спаси! Боже, спаси!" У Паклу ће бити куке попут бодљики од са'дана (бот. неуроаа прооумбенс). Јесте ли видели како изгледа са'дан?" - Па су рекли: "Јесмо, Божији Посланиче." Затим је наставио: "Оне (тј. куке) су попут бодљики од са'дана, само што нико осим Узвишеног Бога не зна колике су. Оне ће за себе качити људе према њиховим делима. Међу њима ће бити оних који ће због својих дела пропасти, оних који ће бити оковани, оних којима ће запињати и падати на тле и оних који ће мимо њих проћи итд."

У дугачком, мерфу¹⁷ хадису који преноси Ебу Се'ид ел-Худри, Бог био задовољан њиме, између осталог стоји: "Затим ће се донети ћуприја и поставити изнад два краја Пакла." Упитали смо: "Божији Посланиче, а каква је ћуприја?" - Па је рекао: "Склиска и јако клизава са хваталкама, кукама и широко отвореним кукастим бодљикама, сличне као што су оне на са'дану који расте у Неџду. Верник ће преко ње прећи као поглед ока, као муња, као ветар и као јахач на најбољем расном коњу. Спасиће се и муслиман и онај ко се мало огребе. Остали ће све до једног пропасти у паклену ватру вукући за собом једни друге."

У хадису који наводи Муслим у једној верзији стоји да је Ебу Се'ид рекао: "Чуо сам да је ћуприја тања од длаке и оштрија од сабље."

¹⁷ Мерфу хадис је хадис који преноси дову (молитву) од Посланика, нека је мир над њим.

Сравнавање рачуна међу противницима

Знај да ће се од опасности на ономе свету спасити само онај ко се на овоме свету стално сам са собом обрачунава, преиспитује и своја дела, речи, кораке и погледе мери и одмерава једино вагом Верозакона. Самообрачунавање је неопходно како би се човек пре смрти искрено покајао за сваки учињени грех, увидео своје грешке и недоследност у извршавању обавеза према Узвишеном Богу, мало помало се одужио према онима којима је нанео неправду, затражио опроста од свих оних које је на било који начин увредио; било то језиком, руком или погрешним мишљењем у себи, тако да би пре него што умре, придобио њихова срца, не остајући никоме дужан. То је оно што човека, без полагања рачуна, уводи у Рај.

У супротном, ако човек умре, пре него што са сваким изравна рачуне, на Судњем дану ће се око њега окупити сви они с којима је био у спору, па ће га једни теглити за руку, други чупати за косу, трећи се прибити уз њега, четврти говорити да му је неправду учинио, пети да га је опсовао, шести да му се ругао, седми да га је у купопродаји преварио итд. Ако тако

не уради, биће и оних који ће говорити да му је под маном продао робу, да је прекрио ману, да је варао на цени, да га је видео сиромашног и помоћи потребног, па да му, иако је био богат, није помогао, да је видео да му је неправда учињена и да му, иако је могао, није у помоћ притекао и неправду отклонио.

Укратко, око тебе ће се окупити сви они према којима си нешто дужан остао и тражиће своје право, а ти ћеш збуњено гледати колико их је, немоћан да им се одупреш и супротставиш. Једино ће ти преостати да се надаш у свога Господара, неће ли те Он из њихових руку ишчупати. Међутим, уши ће ти зачути позив Свемогућег:

Данас ће сваки човек према заслужи кажњен или награђен бити; Данас неће неправде бити!
(Кур'ан, Верник, 17)

Тада ће ти срце, умало, од страха, искочити. Тада ћеш да се сетиш да те је Бог преко Свога Посланика, нека је мир над њим, упозоравао и опомињао:

А ти никако не мисли да Бог не мотри на оно што раде неверници! Он им само пушта до дана када ће им очи остати отворене, и када ће

журећи, уздигнутих глава, нетремице гледати; а срца ће им празна бити. (Кур'ан, Аврам, 42-43)

Како ти је само данас драго претресати туђе бриге, друге трачати и њихову имовину закидати и јести! Како ће ти тешко бити на Судњем дану када све изађе на видело правде и када се разоткрију твоје срамоте и неваљали поступци! Зато се добро пази да против себе не изазовеш Божији бес и гнев, а тиме и Његову болну казну. Буди устрајан на правој путу, јер ко буде устрајан на правој путу на овом свету, биће му лакше да пређе преко сират-ћуприје на оном свету и да се спаси. Онај ко на овој свету скрене са правој пута, биће му леђа претоварена теретом греха на оном свету, које неће моћи да издржи, него ће поклекнути и пасти у провалију ватре паклене на првом кораку којим крочи преко сират-ћуприје.

РАЈ И ПАКАО

ОПИС ПАКЛА ЊЕГОВИХ КАЗНИ И СТРАХОТА

Описујући Пакао Ел-Газали, Бог му се смиловао, каже: "Хеј ти који о себи не водиш рачуна и који си се закупио овосветским пословима осуђеним на пропаст и нестанак, престани да размишљаш о ономе што напушташ и сву пажњу посвети на своје будуће одредиште, јер ти се у речима Узвишеног поручује да ће Пакао за све одредиште бити:

И сваки од вас ће до њега стићи! Господар твој се сигурно тако обавезао! Затим ћемо оне који су се греха клонили спасити, а невернике ћемо да у њему на коленима клече оставити. (Кур'ан, Марија, 71-72)

Сигурно ћеш и ти до њега стићи, а у питању је да ли ћеш се спасити. Зато у срцу добро размисли о страховтама одредишта, јер, можда ћеш да почнеш да се спремаш како ћеш се од њега да се спасиш?! Замисли само како ће људи изгледати, на Судњем

дану након што су проневерили оно што су проневерили. Замисли да ће, док у страху и несрећи буду стајали, ишчекујући шта ће се даље десити и хоће ли се ко за њих заузети, грешнике тама у три прамена раздвојена обузети и према њима се распламсала ватра помолити. Замисли само призор, када ће од страха, сви људи на коленима клечити, да ће чак и невини од злог свршетка зазирати! Замисли само какав ће страх бити, када се помоли неко од Зебанија (анђела казне) и упита: 'Где је тај и тај, који се на овом свету превише надао, све одгађао и који је цео свој живот у неделима провео?! Замисли само како ће страшно бити, када га гвозденим маљевима почну ударати, застрашујућом казном му претити, у жестоку патњу га водити и стрмоглавачке га на дно Пакла бацати, рекавши му:

Окушај, па ти си, уистину, 'моћни и 'поштовани'. (Кур'ан, Дим, 49)

Замисли само како ће им бити када се у тесну кућу са свих страна накрцају, кућу са мрачним пролазима, застрашујућим несрећама, кућу у којој ће вечно заробљеници остати, испод које ће се ватра разбуктавати, у којој ће им пиће кључала вода бити, а Пакао стаништем постати, кућу у којој ће их Зебаније

железним маљевима по глави ударати и где ће се у пакленој провалији окупљати! У њој ће смрт прижељкивати, окови им се никада неће скидати, ноге ће им се за косу везати, лица ће им од греха поцрнети. Дозиваће се из својих боравишта и на све стране ће кукати и помагати: 'О Малик, претња се на нама обистинила! О Малик, коже су нам се испекле! О Малик, изведи нас одавде, никада више нећемо да чинимо оно што смо чинили!' На то ће им Зебаније одговорити: 'Далеко од тога да ћете више икада мира имати! Нема вам изласка из куће понижења! Останите у њој презрени и ништа не говорите! И када би из ње изашли, опет би исто, као и раније, оно што вам је било забрањено чинили.' Тада ће сваку наду изгубити и, зато што су у грешењу према Богу претерали, зажалити. Али, од казне их неће спасити кајање, нити ће им помоћи жаљење, него ће се, поражени, стрмоглавити и ватра ће их са свих страна окружити; изнад, испод, са десне и са леве њихове стране, па ће се у ватри гушити. Она ће им бити и храна, и пиће, и одећа и постеља. Куда год се окрену, чекаће их гомиле ватре, кошуље од катрана, железни маљеви и тешки ланци. Тако ће помагати у тескоби, крхати се по понорима и бити ударани до бесвести. Гореће и кључаће на ватри, као што кључају лонци, кукаће и

цвилиће, и сваки пут када замоле пропаст, на њихове ће се главе одозго сручити кључала вода, од које ће им се топити трбуси њихови и коже њихове. Биће ударани гвозденим маљевима којима ће им се разбијати чела њихова, па ће на уста гној повраћати, а од жеђи ће им јетре пуцати. Низ образе ће им се зенице проливати, а са јагодица лица месо ће им отпадати, тако да ће смрт призивати, али им неће бити дато да умру."

Дубина Пакла и жестина његове ватре

Од Утбе б. Газвана се преноси да је Веровесник, нека је над њим спас и мир, рекао: "Са ивице Пакла ће се бацити огроман камен и кроз њега ће пропадати седамдесет година док не падне на његово дно."

Од Ебу Хурејре, нека је Бог задовољан са њим, се преноси да је рекао: "Били смо код Божијег Посланика, нека је мир над њим, када се (изненада) зачуо туп удар, па је Веровесник, нека је мир над њим, рекао: "Знате ли шта је ово?" - Па смо рекли да Бог и Његов Посланик, нека је мир над њим, најбоље

знају. На то је он рекао: 'Ово је камен који је Бог у Пакао послао пре седамдесет година, и управо је сада завршио на његовом дну.'

Пакао има седам врата, као што се каже у речима Узвишеног Бога:

Он ће седам капија имати и кроз сваку ће одређен број њих проћи. (Кур'ан, Ел-Хиџр, 43)

Неки сматрају да се под изразом "капије" мисли на седам катова Пакла.

Од Абдуллаха б. Мес'уда, Бог био задовољан њиме, се преноси да је у вези речи Узвишеног:

...чије ће гориво бити људи и камење. (Кур'ан, Ел-Бекаре, 24)

Рекао: "Да је то камење од сумпора које је Узвишени Бог на нама најближем небу створио, још онога дана када је створио небеса и Земљу и да је оно припремљено за невернике." У Бухаријином Сахиху и у Муслимовом Сахиху у више верзија се наводи да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "У Пакао ће се непрестано убацивати, а он ће цело време говорити: 'Има ли још?' Све док на њега Свемогући

Господар не стане Својим стопалима и не савије га, када ће он (тј.Пакао) рећи: "Доста, доста, тако ми Твоје моћи!"

Од Ибн Мес'уда, Бог био задовољан њиме, се преноси да је у вези речи Узвишеног:

Он ће као куле бацати искре. (Кур'ан, Послани, 32)

Рекао: "Ја не кажем да ће оне бити као дрвеће, него као тврђаве и градови."

Од Ебу Хурејре, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је мир над њим, рекао: "Ова ваша ватра коју потпаљује човек, има само један део врелине од седамдесет делова колико их има паклена ватра." На то су упитали: "Божији Посланич, тако нам Бога и он је довољан." - Па је додао: "Она је од ове (овосветске) јача за шездесет и девет пута. Сваки од њених делова је попут њене врућине."

Храна становника Пакла

Узвишени Бог каже:

Када другог јела осим трња неће имати, које неће ни угојити ни глад утолити. (Кур'ан, Тешка невоља, 6-7) Поменуто трње је толико одвратно да га, ни када су најгладније, неће ни животиње које пасу траву.

Биће код Нас доста окова и огња, и јела које у грлу застаје и патње несносне. (Кур'ан, Умотани, 12-13).

У вези речи Узвишеног: ... и јела које у грлу застаје. Ибн Аббас, Бог био задовољан њиме, је рекао да се под тиме мисли на трње које, када се пође да прогута, застане у грлу, па не може ни напред ни назад да се протера.

-тада ћете ви, о заблудели, који поричете оживљење, сигурно с дрвета зеккум јести, и њим ћете трбухе пунити, па затим на то, воду кључалу пити попут камила које не могу жеђ угасити, то ће на оном свету бити гошћење њихово. (Кур'ан, Догађај, 51-56), а у опису дрва зеккум Узвишени каже:

То је дрво које ће усред Пакла расти; плод ће му попут глава ђаволских бити. Они ће се њиме хранити и трбухе ће своје њиме пунити, затим ће то с кључалом водом измешати, а потом ће се, сигурно, опет у Пакао вратити. (Кур'ан, Редови, 64-68)

Од Ибн Аббаса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, нека је над њим спас и мир, проучио следећи кур'ански одломак:

Бојте се Бога онако како се треба бојати и умирите само као Муслимани! (Кур'ан, Имранова породица, 102) и рекао: "Када би само једна кап од (пакленог) зеккум дрвета канула на овај свет, покварила би све намирнице становницима овог света. Како ли ће тек ономе коме ће он храна бити?!"

Узвишени Бог је рекао: **Зато он данас овде нема присна пријатеља, ни друга јела осим сплачина.** (Кур'ан, Час неизбежни, 35-36)

Ибн Аббас каже да се под изразоммисли на крв, сукрвицу и гној који ће цурити из њихових тела.

То што се на једном месту у речима Узвишеног Бога каже да ће њихова храна бити:

...само трње. (Кур'ан, Тешка невоља, 6), на другом месту: **...зеккум дрво.** (Кур'ан, Догађај, 52), на трећем месту: **Они у трбухе своје не трпају ништа друго до ватру.** (Кур'ан, Ел-Бекаре, 174) може се разумети да ће им то све бити храна, или да ће храна у зависности од врсте казне бити различита, тј. да ће једни јести само трње, други зеккум дрво, трећи ватру, односно да ће свака врста становника Пакла имати своју храну.

Пиће становника Пакла

Узвишени Бог каже:

И он ће бити појен одвратном капљевином, мучиће се да је прогута, али је никако неће моћи прогутати и смрт ће му са свих страна прилазити, али он неће умрети; њега ће тешка патња чекати. (Кур'ан, поглавље Аврам, 16-17) тј. биће појен гнојем који ће му из тела цурети и који ће непријатно заударати, па га због покварености и густоће неће моћи да то пробави.

Узаврелом водом ће се појити која ће им црева кидати. (Кур'ан, поглавље Мухаммед, 15). Од ове узавреле воде на ватри пакленој, топиће се оно што је у стомацима њиховим, излазиће им црева и распадаће се кожа, као што стоји у речима Узвишеног:

Од ње ће се истопити оно што је у стомацима њиховим, и кожа, а гвозденим маљевима биће млаћени; кад год покушају да због тешког јада из ње изађу, биће у њу враћени: "Искусите патњу у ужареној ватри!" (Кур'ан, поглавље Ходочаће, 20-22)

...а ако замоле помоћ, помоћи ће им се течношћу попут растопљене ковине која ће лица испећи. Ужасна ли пића и грозна ли боравишта! (Кур'ан, поглавље Пећина, 29)

Одећа становника Пакла

Узвишени Бог каже:

Тога Дана ћеш видети грешнике повезане у заједничке окове; кошуље ће им од катрана бити,

а ватра ће им лица њихова обавијати. (Кур'ан, поглавље Аврам, 49-50)

Речи Узвишеног: ... кошуље ће им од катрана бити значе да ће им одећа бити од катрана који ће пржити њихове коже, тако да ће и оне изгорети и поцрнити као кошуље од катрана. Овде је узет катран зато што је у додиру са ватром брзо запаљив, што има непријатан мирис и ружну боју. За катран се каже да су њиме одавнина мазали шугом заражену камилу. У том смислу се од Ебу Малика ел-Еш'арија преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Ако се нарикача за мртваком пре смрти не покаје, на Судњем дану ће бити проживљена у кошуљи од катрана и у оклопу од шугаве коже."¹⁸

Узвишени Бог, надаље, каже:

Онима који не буду веровали биће одела од ватре скројена, а кључала вода биће на главе

¹⁸ Ен-Невеви каже: "Овај хадис је доказ да је нарицање забрањено, о чему су исламски учењаци једногласног мишљења. У њему је такође потврда да је за тај грех покајање исправно, уколико се учини пре него што душа изађе."

њихове наливана. (Кур'ан, поглавље Ходочашће, 19) тј. биће им одела скројена према величини, јер се одело кроји према величини онога коме је намењено. Има мишљења да се под тим подразумева од бакра који се растопио па постао као ватра. Међутим, исправно је веровати онако како је речено у кур'анском тексту.

Од Семуре б. Цундуба, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, нека је над њим спас и мир, рекао: "Неке од њих ватра ће обузети до колена, неке до појаса, неке до врата, а неке до кључне кости."

Од Ибн 'Аббаса, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Божији Посланик, нека је над њим спас и мир, рекао: "Од свих становника Пакла најблажа казна ће бити Ебу Талибу¹⁹. Обузимаће га ватра до чланака и од ње ће му кључати мозак."

Постеља становника Пакла

Узвишени Богкаже:

¹⁹ Ебу Талиб је био стриц Посланика Мухамеда, мир над њим.

У Паклу ће им лежаји и покривачи од ватре бити. (Кур'ан, поглавље Бедеми, 41) тј. постеља ће им бити од ватре покривачи од ватре, нека нас Бог од ње сачува.

Над њима ће бити наслаге од ватре, а и испод њих наслаге. (Кур'ан, поглавље Скупови, 16) тј. покривачи, постеља и кровови од ватре. Израз "хладови" овде је употребљен у ироничном значењу, јер хладовина штити од врућине, за разлику од ове њихове која ће их пржити, као што на другом месту стоји у речима Узвишеног: **Идите према ономе што сте неистином сматрали – идите према диму у три прамена раздвојеном.** (Кур'ан, поглавље Послани, 29-30)

Величина – обим тела становника Пакла и одвратност њиховог изгледа

Од Ебу Хурејре се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: "Између плећки неверника биће три дана хода за брзог јахача" Од њега се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, такође, рекао: **"Кутњак неверника је као (брдо) Ухуд, а бора на**

кожи (толика да би требало) три дана хода (да се пређе)."²⁰

Ел-Хафиз ел-Мунзири је рекао: "И у овом народу ће бити појединаца који ће у Паклу бити огромни као што су огромни и неверници."

Ибн Маџе, Ел-Хаким и неки други, наводе хадис који преноси Абдуллах б. Кајс у коме стоји: "Једне ноћи сам био код Ебу Бурејде када је код нас дошао Ел-Харис б. Укајш, Бог био задовољан њиме, па нам је те ноћи Ел-Харис испричао да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "**Захваљујући мојем заузимању у Рај ће од мојих следбеника ући више (људи) него што их има у Мудару. Међу мојим следбеницима биће и оних који ће ради Ватре толико нарасти да ће заузети један од њених углова.**"

²⁰ Ен-Невеви каже: "Ово све зато да би му бол и патња били већи. У ово се не сме сумњати, јер је то све у Божијој моћи. У то се мора веровати, јер је вест о томе саопштио лично Веровесник, мир над њим, који је само истину говорио."

Опис још неких врста казни

Од Енеса б. Малика се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "На Судњем дану ће се прићи човеку који је на овом свету највише уживао а биће од становника ватре, па ће се само једном ставити у ватру и упитати: 'Човече, јеси ли икада видео какво добро? Јеси ли икада осетио какво уживање?' - па ће одговорити: 'Нисам, тако ми Бога, Господару!' Затим ће се прићи једном од становника Раја који је на овом свету био најнесретнији човек, па ће му се дати да само једном опроба Рај и упитати: 'Човече, јеси ли икада видео какву беду? Јеси ли икада осетио несташицу?' - па ће одговорити: 'Нисам, тако ми Бога! Никада нисам осетио потешкоћу, нити сам је када видео."

Од Ебу Хурејре се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "Нема никога ко има ризницу блага, па на њу не даје зекат, а да му се она на Судњем дану неће претворити у ћелавог јунака који својим вилицама грицка два зрна грожђица и који ће му рећи: 'Ја сам твој иметак. Ја сам твоја ризница.' У другој верзији још стоји:

"па ће од њега почети бежати, а овај га гонити и од њега се бранити, а овај га својом руком заложити и савладати и то му о врат обесити.", а затим је проучио овај одломак:

Нека они који шкртаре у оном што им Бог из обиља Свога даје, никако не мисле да је то добро за њих; не, то је зло за њих. На Судњем дану биће им о врату обешено оно чиме су шкртари. (Кур'ан, поглавље Имранова породица, 180)

Од Ну'мана б. Бешира се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: "Од свих становника Пакла најблажа казна ће бити човеку испод чијих пета ће горети две жеравице од којих ће му кључати мозак као што на сувом грању кључа котао."

Од ел-Хасана ел-Басрија се преноси да је у вези речи Узвишеног:

Кад им се коже испеку, заменићемо им их другим кожама да осете праву патњу." (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса', 56) рекао: "Ватра ће их сваки дан сагорети по седамдесет хиљада пута, и сваки пут ће

када сагоре, бити речено: "Вратите се поново као што сте биле!" - па ће се вратити."

Кажњавање становника Пакла у морално - психичком смислу

У ову врсту кажњавања спада и то да ће становнике Пакла пре уласка у ватру анђео; ућуткивати, као што стоји у речима Узвишеног Бога:

Кад год се која гомила у њ баци, стражари у њему ће је упитати: "Зар није нико долазио да вас опомиње" Јесте, долазио нам је онај који нас је опомињао "- одговориће -, "али ми смо порицали и говорили: 'Бог није објавио ништа." (Кур'ан, Власт, 8-9)

У ову врсту кажњавања спада и то што ће једни друге проклињати и вређати, као што стоји у речима Узвишеног:

И кад год неки народ уђе, проклињаће онај за којим се у неверовању повео. (Кур'ан, поглавље Бедеми, 38), затим и то што ће се тлачитељи одрећи од потлачених, па ће им потлачени, као што каже

Узвишени, рећи:

"Да нам је само да се вратимо, па да се и ми њих одрекнемо као што су се и они нас одrekli!" **Ето, тако ће Бог њима дела њихова по њих кобним показати и они из ватре неће излазити."** (Кур'ан, Ел-Бекаре, поглавље 167)

У њихов морални пораз и својеврсну казну спада и то што ће да виде да ће верници које су на овом свету вређали, понижавали и руглу излагали, заслужити Божије задовољство и награду, те спас од Божије срцбе и гнева којима су они извргнути, као што стоји у речима Узвишеног: И говориће:

"Зашто не видимо људе које смо у зле убрајали и које смо исмејавали? Да нам се нису из вида изгубили?" (Кур'ан, поглавље Сад, 62-63)

У њихов морални пораз и казну спада и то што им неће бити дозвољено да говоре. У том смислу Мухаммед б. Ка'б каже: "Становници Пакла желеће да упутие пет молби, од којих ће им се Бог одазвати на четири, али кад дођу до пете занемиће и неће је моћи изговорити, нити после тога било шта проговорити. То су њихове речи: "Господару наш" - рећи ће они - "два пута си нас усрртио и два пута си нас оживео; ми признајемо грехе наше, па има

ли икаква начина да се изађе?" (Кур'ан, поглавље Верник, 11)

Узвишени Бог ће, одазивајући се на њихово молење, одговорити: **То вам је зато што нисте веровали када се позивало Богу Једином, а веровали сте ако би Му се неко други сматрао једнаким! Одлука припада једино Богу, Узвишеном и Великом.** (Кур'ан, поглавље Верник, 12) Они ће затим рећи: **Господару наш, видели смо и чули смо, па нас поврати да добра дела чинимо, ми, заиста, чврсто верујемо!** (Кур'ан, Падање ничице, 12), а Узвишени Бог ће им одговорити: **Зар се пре нисте заклињали да нећете на онај свет?** (Кур'ан, поглавље Аврам, 44) Затим ће замолити: **Господару наш, избави нас, чинићемо добра дела, другачија од оних која смо чинили.** (Кур'ан, Створитељ, 37) - па ће им Узвишени Бог рећи: **А зар вас нисмо оставили да живите довољно дуго да би онај који је требао да размисли имао времена да размисли, а био вам је дошао и онај који опомиње! Зато искусите патњу, неверницима нема помоћи!** (Кур'ан, поглавље Створитељ, 37). Затим ће замолити: **Господару наш, наши прохтеви су били од нас јачи, па смо постали народ залутали. Господару наш, избави нас из ње; ако бисмо поново зло**

радили, сами бисмо себи неправду, учинили. (Кур'ан, Верници, поглавље 106-107). На то ће им Бог рећи: **Останите у њ презрени и ништа Ми не говорите!** (Кур'ан, поглавље Верници, 108) После тога никада више неће проговорити ни једну једину реч, а то је, само по себи, ужасна казна."

Од Малик б. Енеса се преноси да је Зејд б. Еслем у вези са следећим кур'анским одломком: **Жалили се ми или трпели, свеједно нам је, спаса нам више неће бити.** (Кур'ан, поглавље Аврам, 21) рекао да су претходно: "Трпели стотину година, затим жалили стотину година, па поново трпели стотину година, а тек онда рекли: **Жалили се ми или трпели, свеједно нам је, спаса нам више неће бити.** (Кур'ан, поглавље Аврам, 21)

Од Ибн Омера се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "**На Судњем дану ће се смрт довести у лику овна са белим руном, усмртити између Раја и Пакла и објавити: ' О становници Раја, од данас је вечност и више нема смрти! О становници Пакла, од данас је вечност и више нема смрти!'**"

Оволико, укратко, о врстама паклене казне, са напоменом да има још много детаља о њима. Поред наведених врста патњи становници Пакла ће имати још једну врсту казне, а то је да никада неће моћи прежалити што су пропустили прилику да уживају у рајским благодатима, сусрету са Богом и да стекну Његово задовољство, иако ће бити свесни да су то све жртвовали за јефтину робу од свега неколико динара ради својих ниских прохтева и кратког уживања на овом свету. Схвативши, коначно, да је то све кратко трајало и да им, чак, ни уживање на овом свету није било чисто, него понекад и помућено горчином, у себи ће помислити: "Каква штета! Како смо могли себи тако зло нанети и због непослушности према Господару нашем, себе упропастити?! Како се нисмо успели стрпети одређени број дана и тако спасити?! Да смо се тада стрпели, прошли би дани и данас би били у близини Господара светова и уживали у Његовом задовољству!

Какве жалости за њих! Пропустили су оно што су пропустили и искусили оно што су искусили, а да им ништа од овог света, његових благодати и уживања није остало. Знај да је Бог за Пакао и његове »страхоте створио и тачно одређен број становника који нити се повећава нити смањује, те да је са тим

готово, као што стоји у речима Узвишеног:

И опомени их на Дан туге када ће бити с полагањем рачуна завршено, а они су равнодушни били и нису веровали. (Кур'ан, поглавље Марија, 39) Заиста, овде се мисли на Судњи дан и унапред одређену судбину. Оно што чуди је да се смејеш, веселиш и заокупљаш безвредним стварима на овом свету, а не знаш каква ти је судбина унапред одређена.

Уколико би се запитао: "Да ми је знати какво ли је моје коначно одредиште? Куда идем и чему се надам? Каква ли је моја судбина и сл.?" видео би предзнаке који потврђују оправданост твога надања. Дакле, прво мораш разгледати око себе, видети у каквом се стању налазиш, каква су твоја дела, јер је сваком олакшано оно за шта је створен. Уколико установиш да си на правом путу и да чиниш добра дела, благо теби јер си далеко од Пакла, а уколико установиш да си на кривом путу, да не чиниш добра дела, да стално наилазиш на нешто што ти не да да чиниш добро и што те навраћа на зло, знај да те Пакао чека, јер то на њега упућује као што дим упућује на ватру. Узвишени Бог у томе смислу каже: **Честити ће сигурно у Рај, а грешници сигурно у Пакао.** (Кур'ан, поглавље Расцепљење, 13-14) Према томе,

постави се према ова два одломка, па ћеш видети каква ти је судбина на оба света. Бог, опет, најбоље зна!

ОПИС РАЈА И БОГАТСТВА ЊЕГОВИХ БЛАГОДАТИ

Овде ћемо укратко навести шта о овоме каже учењак Ел-Газали:

"Знај да иза овог света, чије си бриге, тешкоће и недаће, већ овде упознао, долази други свет! Зато, добро размисли о благодатима, срећи и уживањима која на њему чекају, јер све што се више жртвујеш за један од ова два света, добијаш више на другом. Побуди стран у срцу што дужим размишљањем о ужасима Пакла с једне, и наду у вечно уживање у рајским благодатима, с друге стране. Нека те на прави пут подстиче бич страха од Пакла и води нада у Рај, јер ћеш се једино на тај начин домоћи рајског царства и спасити болне паклене казне. Размишљај о становницима Раја, о ведрини њихових лица са којих се препознаје радост сретна живота, који запечаћено

пиће пију, наслоњени на седаљкама, постављеним на обалама река од вина²¹ и меда, окружени послугом младића, и девицама крупних и црних очију, све лепотицама нарави дивних, попут рубина и бисера, које пре њих, ни човек ни цинн није додирнуо, година истих, у шаторима скривеним! Размишљај затим, о томе како им се нуде чаше, ибрици и пехари пуни пића из извора текућег, чистог и укусног за оне који га пију, како око њих обилазе слуге и дечасти, слични бисеру у шкољкама скривеном, као награду за оно што су радили! Размишљај о томе како ће бити на месту сигурном, у вртovima са хладним изворима, кроз које ће реке протицати, на месту у коме ће бити задовољни, код Владара Свемоћнога, на месту где ће, озарени срећом, гледати лице Владара Племенитог, где им лица тама и сета неће прекривати, него ће бити робови поштовани, од Господара свога најразличитијим даровима награђени, вечно уживати у ономе што им се допада, где неће ни страха ни жалости осећати, где ће варљивости среће бити поштеђени, јести и уживати у најразличитијим јелима и пити са река млека, вина и меда. Велика ли чуда од онога ко верује у све ове лепоте куће чији становници неће помрети и да оне који су у његовом дворишту

²¹ Вино које неће опијати и разум узимати (оп.рев.)

одсели неће недаће задесити и да се њихово коло среће неће мењати. Може бити задовољан са оним што је Бог дозволио да пропадне и са животом који је припремио мимо њега! Тако ми Бога, да у Рају није загарантовано ништа друго до то да ће тело увек бити здраво, да никада неће умрети, нити трпети глад и жеђ, човеку би било боље да се у њега пресели са овог света и да онај свет више воли, јер се једино на тај начин може поштедети овосветских недаћа и суровости. А шта тек рећи када се зна да ће сви његови становници бити као владари безбедни, у свакојаким благодатима лагодног живота уживати, да ће у њему имати шта год пожелеле, да ће у двориште Престола навраћати и у лице Бога Племенитог гледати, да се поред уживања у гледању у Божије лице на друге благодати неће ни освртати, да ће у рајским благодатима непрекидно уживати и да оне никада неће престати?!

У том смислу се од Ебу Хурејре преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"У том тренутку ће се зачути глас: 'О становници Раја, од данас ћете увек бити здрави и више никада нећете болесни бити. Од данас ћете вечно живети и више никада нећете умрети. Од данас ћете увек млади бити и више никада нећете остарити. Од данас**

ћете у изобиљу уживати и више никада несташицу нећете осетити. У том значењу су и речи Узвишеног Бога:

И њима ће се довикнути: "Тај Рај сте у наследство добили за оно што сте чинили!"
(Кур'ан, поглавље Бедеми, 43)

Рај је далеко од тога да се његове благодати могу замислити

Од Ебу Хурејре се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Узвишени Бог каже: 'Својим добрим робовима сам припремио оно што око никада није видело, нити уво чуло нити људски ум могао да замисли. Потврда за то су и речи Узвишеног Бога:**

И нико не зна какве их, као награда за оно што су радили, скривене радости чекају. (Кур'ан, поглавље Падање ничице, 17)

Од Ибн Аббаса се веродостојном предајом преноси да је рекао: **"Ништа од онога што је у Рају,**

осим назива, нема на овом свету. Овосветски мед није као рајски мед, овосветско вино није као и рајско вино, нити је овосветско грозђе као рајско грозђе."

Колико год читао о опису рајских благодати и колико год их замишљао, оне су лепше него што си их читајући замишљао и угодније него што су ти размишљајући на ум падале. У томе смислу се од Ебу Хурејре преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Дужина колико је лук неког од вас, у Рају је боља него све што је на Земљи од истока до запада."**

Ибн ел-Кајјим је рекао: "Како се може замислити кућа коју је Бог Својом руком створио, учинио је пребивалиштем за Своје пријатеље, испунио је Својом милошћу, племенитошћу и задовољством, њене благодати описао као нешто највише што се може постићи, њено богатство са великим богатством, коју је сам Он испунио свакојаким добром и очистио од сваке мане и недостатка?! Како се може замислити када ће ти се, ако упиташ од чега јој је под, рећи да је од мошуса и шафрана, ако упиташ за њен кров, рећ да јој је кров Престо Милостивог, ако упиташ за њен малтер, рећи

да је од мирисног мошуса, ако упиташ за њен шљунак, рећи да је од бисера и драгог камења, ако упиташ за њене зидове, рећи да им је једна цигла од злата, а друга од сребра, ако упиташ за њено дрвеће, рећи да јој је стабло од злата или сребра, а не од дрвета, ако упиташ за њене плодове, рећи да су они мекши од маслаца, а слађи од меда, ако упиташ за њихово лишће, рећи да су лепши и нежнији од свиле, а ако упиташ за њене реке, рећи да су од млека непромењеног укуса, и од вина пријатна онима који га пију и од меда процеђеног."

Рајске капије

Од Сехла б. Са'да се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"У Рају има седам капија. Једна од њих се зове Рејјан. На њу ће ући само они који су постили."**

Од Ебу Хурејре се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Ко у име Бога поклони двоје од свог иметка (два коња и сл.), биће позван да уђе на све рајске капије. Рај има осам капија. Ко буде редовно обављао молитву,**

биће позван да уђе на врата молитве, ко буде постио, биће позван да уђе на врата поста, ко буде давао миостињу, биће позван да уђе на врата милостиње, ко се буде борио на Божијем путу, биће позван да уђе на врата цихада." На то је Ебу Бекр, Бог био задовољан њиме, упитао: "Тако ти Бога, има ли ико да ће са свих капија бити позван?" - па је одговорио: "Има, и надам се да ћеш и ти бити један од њих."

Степени Раја

Бухарија у своме Сахиху и Муслим у своме Сахиху наводе да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "У Рају има стотину степени. Између свака два степена је колико између небеса и Земље." То значи да су степени Раја веома високи, а колико, то зна само Бог. Постоји још једна верзија овог хадиса у којој стоји: "У Рају има стотину степени. Између свака два степена је колико између небеса и Земље. Бог их је приредио онима који се боре на Његовом путу."

Учењак Ибн Тејмија је склонији овој верзији, не искључујући могућност да је рајски степени виши од тога, слично као што се у другом, такође, веродостојном хадису каже: **"Бог има деведесет и девет (лепих) имена. Ко их наброји, ући ће у Рај."**

На исправност оваквог тумачења указује и чињеница да је положај нашег Веровесника, мир над њим, изнад ових степени, тј. на степену људи у Рају изнад кога нема других степени, а то је укупно стотину степени који сваки појединац његовог народа заслужује борбом на Божијем путу. Рај је куполаст, средина му је Фирдевс, а кров Престо Милостивог, као што стоји у веродостојном хадису Божијег Посланика, мир над њим: **"Када Бога молите, молите Га за Фирдевс, јер је то средина Раја и највиши део Раја, изнад кога је Престо Милостивог из кога извиру рајске реке."** Ову верзију наводи Ибн Кесир!

Од Ебу Се'ида Ел-Худрија се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Становници Раја ће себе једни других међусобно гледати као што се са хоризонта на истоку или западу види звездама осуто небо, како би се између њихових положаја видела разлика."**

Рајске зграде

Узвишени Бог каже:

А оне који се Господара свога боје чекају одаје, све једне изнад других саграђене. (Кур'ан, поглавље Скупови, 20) Овим одломком је недвосмислено речено да су рајске собе једна изнад друге саграђене и да су то стварне грађевине, како се не би мислило да је то речено у пренесеном значењу и да тамо нема грађевина.

Од Ебу Муса'а Ел-Еш'арије се преноси да је Веровесник, мир над њим мир, рекао: **"Верник ће у Рају имати шатор од искруженог бисера, дугог шездесет миља. У њему ће верник имати жене које ће обилазити, а да једна другу неће видети."**

Од Аише, Бог био задовољан њоме, се преко Ебу Хурејре преноси да је анђео Гаврило рекао Веровеснику, мир над њим: **"Пренеси Хатици селам од њеног Господара и обрадуј је са кућом у Рају од трске у којој неће бити никакве буке ни умора!"** Под трском се овде мисли на љуску од свежег

шупљег бисера. Каже се да је она прва поверовала у оно што је говорио Божији Посланик, мир над њим, па јој је због тога као награда у Рају дат дворац од трске.

Од Енеса се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Уведен сам у Рај, па сам се изненада нашао испред једног дворца од злата. Упитао сам: 'Чији је ово дворац?' - па ми је речено: 'Једног младића из (племена) Курејш.' Помислио сам да сам то ја, па сам упитао: 'Ко је он?' - па ми је речено: 'Омер б. Ел-Хаттаб.'"**

Храна становника Раја

Узвишени Бог каже:

И воћем које ће сами бирати и месом птичијим какво буду желели. (Кур'ан, поглавље Догађај, 20-21)

Што се тиче рајског воћа, о њему Узвишени на другом месту каже:

Сваки пут кад им се из њих да какав плод, они ће речи: "Ово смо и пре јели" - а биће им давани само њима слични. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, 25)

Ибн Џерир каже да се под речима Узвишеног:

Сваки пут кад им се да, мисли на плодове рајског воћа, тј. они ће рећи да су такве плодове већ једном јели на овом свету. Такође се каже да се под речима Узвишеног: **Ово смо и пре јели** мисли - пре у Рају због сличности у изгледу, а под речима Узвишеног: **... а биће им давани само њима слични,** тј. слични по изгледу.

Ел-Хасан каже: "Зар нисте приметили како се појединих плодова на овоме свету заситите и како су кварљиви, за разлику од рајских плодова, за које Узвишени каже:

Усред воћа сваковрсног којег ће увек имати и које неће забрањено бити. (Кур'ан, поглавље Догађај, 32-33) тј. којег ће бити стално, а не само повремено, у сезони, и које неће бити, ономе ко га зажели, забрањено. На другом месту Узвишени каже:

И близу ће им хладовина његова бити, а плодови његови ће им надхват руке стајати. (Кур'ан, поглавље Време, 14)

Ибн Аббас каже: "Када неко пође да неки плод дохвати, он ће се сам на дохват руке примаћи. "

Од Енеса б. Малика се преноси да је, упитан: "Шта је то Кевсер?" - Божији Посланик, мир над њим, одговорио: "То је река у Рају коју је Бог мени дао. Белша је од млека а слађа од меда. У њој ће бити и птица чији су вратови попут вратова камила." На то је Омер рекао: "Значи да су као угојене препелице?" - па је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "Укус им је још лепши."

Од Џабира се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "Становници Раја ће јести и пити, али неће слинити нити нужду вршити. Само ће се подригивати и мирисати на мирис мошуса. Као што се надахнуто дисањем они ће стално изговарати Слављен нека је Бог! Бог је највећи!

Од Севбана, ослобођеног роба Божијег Посланика, мир над њим, се преноси да је рекао: "Био сам код Божијег Посланика, мир над њим, када му је дошао један јеврејски рабин и почео да га

запиткује, док га на крају није упитао: "Ко ће је први прећи?" - тј. Сират-ћуприју-па му је рекао: "Сиромашни Мухацири²²." Јевреј је, затим, упитао: "Шта ће им се прво понудити када уђу у Рај?" - па је рекао: "Окрајци од рибље цигерице." Затим је упитао: "А шта ће после тога јести?" - па му је рекао: "Заклаће им се рајски бик који је по његовим обронцима пасео." Затим је упитао: "А одакле ће пити?" - па је одговорио: "Са извора званог Селсебил." На то је (рабин) рекао: "Истину си рекао."

Пиће становника Раја

Узвишени Бог каже:

Честити ће из пехара пити камфором зачињено пиће са извора са кога ће само Божији штићеници пити и који ће куда хоће без муке разводити. (Кур'ан, поглавље Време, 5-6)

²² Становници Меке који су се под присилом преселили у Медину.

Израз пехар је посуда из које се пије, премда се често користи и у значењу вина, као што је пример у речима песника:

Један сам пехар слатко попио,

А другим се од првог лечио.

Речи Узвишеног: ... **комфором зачињено**, значе помешано са камфором. Учењак Мукатил каже: "Не мисли се овде на овосветски камфор. Тако је назван само зато да би вам то предочило и побудило жељу у срцу." Речи Узвишеног Бога:... **и који ће куда хоће без муке разводити!**, значе да ће га моћи разводити куда год хоће и њиме се користити када год зажеље.

Узвишени, такође, у истом поглављу каже:

У њему ће из чаше пиће ђумбиром зачињено пити. (Кур'ан, поглавље Време, 17) тј. вино помешано са ђумбиром. Арапи су пре Ислама, због посебно лепог мириса, волели да мешају вино са ђумбиром и тако га помешаног пити.

Узвишени, надаље, каже:

И даће им Господар њихов да пију чисто пиће. (Кур'ан, Време, 21) То значи да ће рајско пиће, за разлику од овосветског вина, бити потпуно чисто.

У том смислу Ебу Килабе и Ибрахим ен-Нах'и кажу: "Прво ће бити служени разноврсним јелима, а онда ће им се на крају донети чисто пиће од кога ће им се слећи храна у стомаку и почети да излази зној из тела који ће мирисати на мирис мошуса."

Од Зејда б. Еркама се преноси да је рекао: "Један следбеник Књиге дошао је Веровеснику и упитао га: 'О Ебу Касиме, ти тврдиш да ће становници Раја јести и пити?'- па му је одговорио; 'Јесте, тако ми Онога у чијој је руци Мухамедов живот, свако ће од њих имати стотину пута већи нагон за јелом, пићем и полним односом (него што је на овом свету)." Затим је рекао: "Онај ко једе и пије има потребу за нуждом. Међутим, у Рају неће бити нечисти. Зато ће њихова нужда бити у виду благог знојења коже које ће мирисати на мошус, па ће им се тако стомаци опуштати."

Ебу Дерда' у вези са речима Узвишеног: **Чији ће печат мошус бити.** (Кур'ан, поглавље Мутафифин, 26) је рекао: "То је пиће бело попут сребра које ће на крају пити. Оно је толико мирисно да, када би неко са

овог света у њега замочио руку па је после извадио, не би на овом свету остало живо биће, а да не би тај мирис осетило."

Абдуллах б. Мес'уд је у вези речи Узвишеног: **Помешано с водом из Теснима ће бити, са извора из којег ће Богу блиски пити.** (Кур'ан, поглавље Мутафифин, 27-28) рекао: "Оним сретним ће бити помешано, а Богу блиски ће га чистог и непомешаног пити."

Одећа становника Раја

Узвишени Бог каже:

У којима ће се златним наруквицама, бисером, украшеним, китити, а хаљине ће им, у њима, од свиле бити. (Кур'ан, поглавље Створитељ, 33), а затим:

У њима ће се наруквицама од злата китити и у зеленог одела од дибе и кадифе облачити, на диванима ће у њима наслоњени бити. (Кур'ан, поглавље Пећина, 31)

Неки учењаци кажу да се под изразом "сундус" мисли на танку, а под изразом "истебрик" на дебелу свилу. Други, ипак, кажу да се под изразом "истебрик" не мисли на грубу и дебелу тканину, већ на густо ткану свилу. Учењак Ез-Зуцац каже: "У сваком случају, под ова два израза, мисли се на најбоље две врсте свиленог платна. А најбоља боја је зелена боја, а најнежнија одећа је свилена. Тако се поменуте врсте свиле одликују најлепшим бојама за око, с једне, и најудобнијим, најмекшим и најпријатнијим за тело, с друге стране."

У хадису који преноси ел-Бера' б. 'Азиб стоји: **"Божијем Посланику, мир над њим, једном је приликом била поклоњена свилена хаљина, па су се почели дивити како је нежна и мекана, на што је Божији Посланик, мир над њим, рекао: "Дивите се овоме? Марама Са'д б. Му'аза у Рају је лепша од овога."** Тј. марама којом ће становници Раја брисати руке, лепша је од најлуксузније одеће коју на овом свету носе владари.

Божији Посланик, мир над њим, је у вези рајске одеће, такође, рекао: **"Украас ће вернику сезати докле је узимао абдест."**

Од Зухејра б. Харба се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Ко једном уђе у Рај вечно ће уживати и више никада неће несташицу осетити, нити ће му се одећа похабати, нити ће му младост проћи."**

Опис становника Раја

Од Му'аза б. Џебела се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: **"Становници Раја ће у Рај ући голобради без длака по телу и са сурмом подвученим очима у доби од тридесет и три године."**

У хадису који преноси Ебу Хурејре стоји још: **"У лику свога праоца Адама који је био висок шездесет аршина."**

Од Ебу Хурејре се, такође, преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Прва скупина која ће ући у Рај биће попут Месеца у ноћи уштапа. Они који буду улазили иза њих блистаће попут најсјајније звезде на небу. У њему неће ни малу ни велику нужду обављати, нити се**

осекњивати нити пљувати. Чешљеви ће им бити од злата, а зној ће им мирисати попут мошуса. Менгеле ће им бити од алоје дрвета. Жене ће им бити девице црних крупних очију. Биће сложни сви као један и имаће лик њиховог оца Адама, шездесет аршина високог од земље."

О њиховом држању Узвишени каже: **И Ми ћемо злобу из груди њихових истиснути, они ће као браћа на диванима једни према другима седети.** (Кур'ан, поглавље Ел-Хиџр, 47) тј. сложних срца и једни према другима окренути лицем у лице.

У Бухаријином Сахиху и Муслимову Сахиху, такође, се бележи да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Они се неће међусобно разилазити нити мрзети. Њихова срца ће бити сложна као једно срце. Славиће Бога и јутром и навече."**

Најнижи степен становника Раја

Од Мугире б. Су'бе, Бог био задовољан њиме, се преноси да је Веровесник, мир над њим, рекао: "(Посланик) Мојсије, мир над њим, је упитао свог Господара да му каже који је најнижи степен становника Раја, па му је рекао: 'Степен човека који ће доћи, када остали становници Раја већ буду ушли у Рај, па ће му се рећи: 'Уђи у Рај!' - на шта ће он упитати: 'Господару, како ћу да уђем када је свако пре мене ушао и заузео своје место?' На то ће му се рећи: "Хоћеш ли бити задовољан да имаш оно што владари имају на овом свету?' - па ће рећи: 'Хоћу, бићу задовољан, Господару!' Затим ће му се рећи: 'Имаш то и још толико, и још толико, и још толико.' - па ће рећи: 'Задовољан сам, Господару.' На то ће му се рећи: 'Имаш то и уз то још десет пута толико. Имаш све што ти душа пожели и за око запне!' - па ће рећи: 'Задовољан сам, Господару.' На то је (Мојсије) упитао: "Господару, а који је највиши ступањ?" - па ће му рећи: 'То су они за које сам Својом руком почаст

приредио и запечатио их, тако да то ниједно око није видело, уво чуло, нити је коме на памет пало."

Рајске жене

Узвишени Бог каже:

А оне који верују и добра дела чине обрадуј рајским баштама кроз које реке теку; сваки пут кад им се из њих да какав плод, они ће рећи: "Ово смо и пре јели" - а биће им давани само слични. У њима ће чисте жене имати, и у њима ће вечно боравити. (Кур'ан, Ел-Бекаре, 25)

Тумачећи горе наведени одломак Ибн ел-Кајјим каже: "У овом одломку Узвишени Бог на једном месту заједно наводи све врсте уживање, и то прво телесно уживање у баштама препуним разноврсних плодова, испод који реке теку, затим у наслађивању прохтева са чистим женама, затим уживање срца, затим уживање очију, и непрекидном животу без смрти и непрекидним рајским благодатима. Рајске жене назване су чистим јер за разлику од овосветских жена неће имати месечног

прања, нити период након порођаја, неће обављати малу ни велику нужду, неће слинити, нити пљувати. Уз све то, неће имати ни моралних мана, лоших особина, неће ружне речи говорити, а поготово неће никада пожелети другог човека."

Узвишени, надаље, у поглављу Дим, каже:

И Ми ћемо их хуријама, крупних очију женити. (Кур'ан, поглавље Дим, 54) тј. младим и лепим женама, белог тена, црних и крупних очију. Муцахид каже да израз хурија долази од "јухар" бити очаран због нежне и танке коже и чисте боје. Најисправније је мишљење да овај израз долази од корена "хуур" имати изразито белу беоњачу и изразито црну зеницу ока, тако да су једним изразом обухваћена два контраста.

Узвишени Бог, такође, каже:

Поред њих ће бити хурије, истих година, које ће преда се гледати. (Кур'ан, поглавље Сад, 52) тј. које никог другог осим својих мужева неће гледати, нити ће мимо њих друге мушкарце пожелети. Ибн Аббас и неки други учењаци кажу да се под изразом "етрааб" мисли на њихову истоветност

у годинама и да ће све бити младе, у тридесет и трећој години као и њихови мужеви."

Од Енеса б. Малика се преноси да је Божији Посланик, мир над њим, рекао: **"Одлазак у борбу на Божијем путу ујутро и повратак из ње навече, бољи је од целог овог света; свега што је на њему. Простор у Рају колико обухвата лук или бич некога од вас, бољи је од целог овог света и свега што је на њему. Када би се нека од рајских хурија појавила на Земљи, све би између Раја и Земље испунила мирисом. Покривач на њеној глави вреднији је од целог овог света и свега што је на њему."**

Од Ебу Хурејре се преноси да је Веровесник рекао: **"Прва скупина која ће ући у Рај је попут Месеца у ноћи уштапа, а они који су одмах иза њих биће као најсјајнија звезда на небу. Свако ће од њих имати по две жене, хурије, чија ће се срж потколеница видети кроз месо. У Рају неће бити неожењених."**

Гледање у лице Узвишеног Бога

Узвишени Бог каже:

Тога Дана ће нека лица блистава бити, у Господара свога ће гледати. (Кур'ан, поглавље Смак света, 22-23)

Узвишени, такође, каже:

Оне који чине добра дела чека награда, и више од тога. (Кур'ан, поглавље Јона, 26)

Под речима Узвишеног **"и више од тога"** мисли се на гледање у лице Узвишеног Бога. Сама реч "ел-хусна" значи Рај. У том смислу се од Сухејба преноси да је Божији Посланик, мир над њим, проучио: **Оне који чине добра дела чека награда, и више од тога, а затим рекао: "Када становници Раја уђу у Рај, а становници Пакла у Пакао, зачуће се позив: 'О становници Раја, ви код Бога имате још једно обећање које жели да вам сада испуни.'** На то ће упитати: **'Какво је то обећање? Зар нам није дао да нам тежина добрих дела претегне? Зар нам није дао да нам лица буду бела? Зар нас није**

увео у Рај и извео из Пакла?' Он (тј. Посланик) је рекао: 'Затим ће се подићи застор па ће угледати лице Узвишеног Бога, па им ништа што им је дато неће бити драже од гледања у Њега.'"

То ће бити награда над свим наградама и врхунац уживања. На све друге благодати о којима смо до сада говорили, наспрам ове, ће се заборавити. Не само да овом сусрету становника Раја са својим Господаром неће бити краја, већ ниједна друга рајска благодат тој награди неће бити ни слична, а камоли равна!